ప్రథమ భాగము

నిజాము రాష్ట్రమందుండు ఆంధ్రసోదరుల సౌకర్యార్థమై నట్టిం హైద్రాబాదు నెం. 641/666 గల గృహమందుండు నాంపల్లి గౌరీశంకరశర్మ అండుకో, ఆంధ్ర బుక్కుడిపోవారిని మా ప్రతినిధులుగా ఏర్పఱచినాము. కావున నిజామురాష్ట్ర వాసులు కావలసిన పుస్తకములను వారికి వ్రాసి తెప్పించుకొన వచ్చును.

పీఠిక

'రైనాల్డ్సు' నామధేయుఁడగు ప్రసిద్ధాంగ్ల నవలాకారుఁ డాంధ్రలోకమున కపరిచితుఁడు కాఁడు. బహుగ్రంథరచనాధురంధరుండగు నీ ప్రతిభాశాలి కాంగ్లసారస్వతమున నేకారణముననో స్థానములేదు.

రెనాల్డ్సుయొక్క "Loves of the Harem" అను గ్రంథమున కియ్యది అనువాదము.

తుర్కీ రాజధానియగు 'కాన్స్టాంటు' నగరము ఘోరతర నిగూఢనరమారణమున కాలవాలమాయెను. ముప్పది సంవత్సరములు మీఱని సుందరపురుషులు జాతి మత విచక్షణలేక, ఆకస్మికముగ, నకారణముగ విగతజీవు లగుచుండిరి. తచ్ఛవములు బాస్ఫరసుజలము లపైఁ దేలుచుండెను. వానిని బరిశీలింప, వారందఱును మెడవెనుక గొంచెము క్రిందుగఁ బొడిచిన కత్తిపోటుచేఁ దెగటారిరని వ్యక్తమగుచుండెను. హంతకుఁ డెవ్వఁడో తెలియకుండెను. భయంకర దుర్మరణముల సంఖ్య అధికతరమగుచుండ నగరమునందు సహజముగ హాహాకారములు చెలరేగెను.

మన కథాప్రారంభావసరమున రాజధానిస్థితి యిట్లుండెను. 'ఖలీలు' నామధేయుఁడగు కథానాయకుండు తత్సమయజనాసాధ్య కార్యభారము వహించి, అత్యాశ్చర్యకార్యము లొనరించి, కృతకృత్యుఁడై, తుదకు సార్వభౌముఁ డగును.

కథాకల్పనయందును, ప్రధానకథను బోషించుటకై యుపకథలను సముచితముగఁ గల్పించుటయందును, పాత్రప్రదర్శనమునందును, పాత్రపోషణమునందును, సంవాదౌచిత్యమునందును రైనాల్డ్సు నిక్కముగ నద్వితీయుఁడు. ఈతని మించిన పాశ్చాత్యు లనేకు లున్నను, కొందఱు పాఠకుల కీతఁడే అత్యంతప్రియుఁడై యున్నవాఁడు.

సంఘ భాషాదేశాభ్యుదయములకు భాషాంతరీకరణములుకూడ నావశ్యకములు. స్వతంత్రగ్రంథము లెంత యవసరమో, అన్యగ్రం

థానువాదములును అంత యవసరమె. ఈ సువ్యక్తవిషయము అల్పజ్ఞులకు మాత్ర మవ్యక్తము.

భాషాంతరీకరణము సులభసాధ్యము కాదు.—కవిత్వమువలె నిదియు నొకకళయని చెప్పఁదగును.—కావుననే, ఆంధ్రీకరణము లంతగా రుచింపఁజాలకున్నవి. అందు, దేశభాషాగ్రంథములకంటె, నాంగ్లగ్రంథములు మఱియుఁ గష్టసాధ్యములు. దేశభాషలకు సంస్కృతము మాతృకమగుటయు, నాంగ్లము మనకుఁ గేవలము విరుద్ధమగుటయే యందులకుఁ గారణము. అల్పజ్ఞున కిదియు దుర్గ్రాహ్యమై, సర్వము సామాన్యముగఁ దోఁచుట సహజము. కావుననే విద్యార్థి విద్యాధిక, విద్యాశాఖాధికారుల మన్ననఁ గాంచిన 'బక్సారుయుద్ధము'ను తదితర గ్రంథములను రచించియు, నాంగ్లగ్రంథానువాద మొనరించుటకు గడుశంకించితిని. నేఁ దెనిఁగించిన 'మొగలాయీ దర్బారు' సంపుటములు చదివిన నామిత్రు లవ్యాజగౌరవాభిమాన పూరితచిత్తములతో నన్నుఁ బ్రోత్సహించుటచే, నీ గ్రంథానువాదమునకుఁ గూడఁ బూనుకొంటిని. రసగ్రహణపారీణులగు పండితులు తప్పులను మన్నింతురుగాక.

రైనాల్డ్సు గ్రంథములలో నెల్ల నిదియే మిగుల రసవంతమైనదనియు, తొలుదొల్త దీనినే తెనిఁగింపవలయుననియు, హిత మొనరించిన అబ్దుల్ ఎస్. వాహాబుసాహేబునకును, శ్రమయనక వ్రాతప్రతిఁజూచిన నా మిత్రులు పురిపండా అప్పలస్వామిగారికిని, ప్రసిద్ధ సరస్వతీగ్రంథమాలాధ్యక్షులగు శ్రీయుత అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి నాయుఁడుగారికిని నేను కృతజ్ఞుఁడను.

విశాఖపట్టణము
1—2—28

మొసలికంటి సంజీవరావు

అంకితము

ప్రసిద్ధ 'పిఠాపుర' రాజ్యమున వంశపరంపరగ వజీరులై వెలసిన 'వైజర్సు' గృహమున జానకమ్మ సీతారామరాయల గర్భమున నుదయించి, నిజజనకునకు నయనానందకరముగఁ బ్రవర్ధిల్లి; బహు భాషాకోవిదుఁడై, అనంతవిజ్ఞానము గడించి, ప్రసంగచూడామణియై తనరి, సుధాకరునివలె నిరంతర మందహాసవిరాజమాన ప్రసన్నాననుఁడై దీపించి; నిజసోదరీమణుల కమితోపకార మొనరించి, విశేషధన సంపాదన మొనరించి, విశేషవ్యయ మొనరించి, విశేషధనము వీడి, ఏఁబదినాల్గవ సంవత్సరమున దివికేఁగిన నా మేనమామ అప్పారావుపంతులుకు ఈ 'యంతఃపురము' నవల ప్రథమ భాగ మంకిత మొసంగువాఁడను.

మన కథాప్రారంభసమయమున, * మూడవసలీము సుల్తాను ప్రసిద్ధ తురుష్కసామ్రాజ్యమును శాసించుచుండెను. ఆసియా యూరపు ఆఫ్రికా ఈ మూడు ఖండములయందును వ్యాప్తిగాంచిన యీ సామ్రాజ్యమును సాధారణముగా 'ఒట్టోమను' సామ్రాజ్యమనియు నందురు.

ఆ సామ్రాజ్య రాజకీయపరిస్థితు లా సమయమున గడు సంకుచితముగ నుండెను. రాజ్యాంగమున నే క్షణమున నెట్టి మార్పులు కల్గునో తెలియక జనులు సంక్షుభితమనస్కులై యుండిరి. జనుల యావస్థయే యట్లులుండ, రాజ్యాంగతంత్రము నడపు నధికారుల గుఱించి వేఱుగ జెప్పవలయునా?

అట్టి సమయమున మఱియొక భయంకర దౌర్భాగ్యము సంభవించెను. జనులను దుర్భరభయాక్రాంతులను జేయుచు మున్నెన్నడు లేనిచో; జంఝామారుతావసర గర్జితజలరాశివలె, ప్రజాహృదయము మిక్కిలి కలగుండు పడెను. అనాది సిద్ధమై ప్రసిద్ధచరిత్ర ప్రశస్తోభాసురమై, పాశ్చాత్యదేశానేక రాజ్యములకు కారణమై, యత్యంతవైభవయుతమై యొప్పు రాజధాని దుస్సహవిషాదభర మేఘావృతమాయెను. 'కాన్స్టాంటు' నగరమునందంతటను దిరుగాడు వెలిగాలి నా భయంకర వ్యాపారముం గలదియే కొందఱలమందు మెండిరి. ఎక్కడ చూచిన నదియే గుసగుసలు. గృహములందును, వీథులందును, భోజనాగారములందును, కాఫీమందిరములందును, క్షౌరమందిరములందును, తదితరస్థలములందు

లందును గూడ నియ్యదే సామాన్యప్రసంగమాయెను. భయాతిరేక మునఁ దమతమ వ్యాపారముల మఱచి, సర్వజనభక్షకియగు కరాళ మహామారి నగరమున విజృంభించి స్వైరవిహార మొనరించుచుండెనో యన, భయవిహ్వాలులై సగము చచ్చిరి.

అంతటి యుపద్రవమేమి? రాజు నిరంకుశుఁడై, జనులను బాధించు చుండెనా? కాదు, కాదు. తొల్లిఁటి సుల్తానులవలె గాక ఈ సలీము ప్రజాస్వాతంత్ర్య గౌరవసంపదలను రక్షింపఁగడంగెను. అట్టులైన, ప్రజావళి తీవ్రకలవరము కేవలము రజ్జుసర్పభ్రాంతియా? కాదు. దుర్భరమగు ఘోరమగు విపత్తు సంభవించుటచేతనే హృదయము ప్రయ్యలాయెను. ఇఁకఁ గాలయాపన మొనరింపక, కుతూహల ప్రకంపితపాఠకునకుఁ దత్కారణ మెఱింగించెదము.

సుమారు రెండు సంవత్సరములక్రిందట సిరింత వసంతి బయల్వె డలెను. రాజధాని కంటియున్న 'బాస్ఫరస్సు' కాలువలోఁ బాలశవములు కొట్టుకొని పోవుచుండెనట ఆయువుమూసిన స్త్రీపురుషుల మృత కళేబరములు వరుసఁబడి, ప్రవాహము ననుసరించి పోవు నాగరికులకుఁ జేటుట సాధారణవిషయమై యుండెను. వ్యభిచారి పంకకళంకితలగు భార్య లను తారునఁ దెగనఱికియో, తనకర తెలంగులనో, నదీజలం బులఁబడద్రోయుచుండిరి. పాపిదోఁటంగి ప్రవర్తించు పరిచారికలు బందీలు సహితముగట్టి మరస్మరణమునకే పాల్పడుచుండిరి కాని, నట్టి మృతకళేబర ప్రదర్శన మొకవింతకాదు. భయకారణమేమన, నట్టి శవములసంఖ్య రెండుసంవత్సరములనుండి క్రమముగా హెచ్చు చుండెను. పురుషహత్యాకాండ మధికతమమాయెను: దురంత నర వధ సర్వసాధారణమాయెను: ప్రజల యవస్థ మఱియు దుస్సహ మాయెను. ఇందు మఱియొక వైపరీత్యము. నదీతోయములఁ దేలు చుండినవి స్త్రీ శవములుకావు. పురుషుల కళేబరము లగుటచే, జనుల

భయము శతాధికమై, వర్ణనాతీతమాయెను. తద్భయంకర వ్యాపారమునకు సంబంధించిన విషయములు కొన్ని క్రమముగా వ్యక్తమాయెను.

భర్తలపై, ఉపభార్యలపై, దాసీజనంబులపైఁ గినియు పురుషులా యా కాంతలను దట్టముగా గోనెసంచులలోఁ బెట్టి, వాని మూతులు బిగియఁగట్టి నదీప్రవాహమునఁ బడవేయుచుండిరి. అదియే నాఁటి యాచారము. మహాసామ్రాజ్య భారధురంధరులగు సుల్తానువారి దుర్వార దురాగ్రహమునకు గురియగు దురదృష్టవంతు లంతఃపురమునకే, యాతనామయమగు భయంకర కాలపాశముం బోలు ధనుర్జ్యా ప్రవేశితకంఠులై దారుణముగ నశించుచుండిరి వారు. బాస్ఫొరసనీ తోయములనే తేలుచుండెడివి. కమిలి, ఉబ్బి, నల్లనై, వికృతమై, వింటి నారితో జుట్టియున్న కంఠములను గాంచునంతనే, తద్విషయము విశదమగుచుండెను. అట్టి మరణములకు అట్టి దృశ్యములకును పురజనులలవాటు పడియే యుండిరి. కాని, ప్రజాహృదయమును విచ్ఛిన్న మొనరింపఁజాలు హత్యలివి కావు. అట్లు చచ్చినవారు స్త్రీలు కారని ముందే చెప్పియుంటిమి గదా. సంచులయందు బంధింపఁబడుట లేదు. కంఠములు పాశబద్ధము లగుట లేదు. ఆ శవములను బరికించినంతనే, కత్తిపోటుచే మరణించి యుండవలయునని తెలియుచుండెను. మఱియు ఆగాయము మెడవెనుకనో, కొంచెము క్రిందుగనో కానవచ్చుచుండెను. ఒకింత విచారింప, నా మందభాగ్యు లేమఱియున్న సమయమున, నెవ్వఁడో పాపాత్ముఁడు మృత్యువువలె వెనువెంటఁ బొంచియుండి, వాని నొక్క పోటునఁ బొలియించుచుండెనని తెలియఁగలదు.

ఈ భయానక హత్యలయందు నింకొక వింత లక్షణము పొడసూపుచుండెను. ఇట్టి యాకస్మిక దుర్మరణమునకుఁ బాలైన భాగ్యహీను లందఱును యువకులు, సుందరాంగులు; ప్రాయము వమునెని

మిది ముప్పది సంవత్సరములకు నడుమ నుండురు. బాలురు, ముప్పది యేండ్లు గడచినవారలును అట్లు మరణించుటలేదు. తరుణవయస్కులే యీ తెలియంగుని ఘోరముగఁ జావనేల? మఱియొక యచ్ఛాశి మిద్ది యన, నట్టి యమానుషకృత్యములు నొనరించు హంతకులు ధనమున కాసించినవారు కారు. ఆయా పురుషులు ధరించిన యాభరణములు, చెంతనుండు ధనములు అట్టులే యుండెను. హంతకులు ధనాశా ప్రేరితులైనచో, జచ్చినవారి సొత్తు హరింపకుందురా? కాన, నిది యొక విపరీతము. మరణించుచుండిన యౌవనపురుషు లొక్క జాతి వారు కారు. తురుష్కులు, ఆర్మీనియనులు, గ్రీకులు, పారసులు లోనగు గలవారు—తురుష్క సామ్రాజ్యనగరమున నుండు నానా జాతులవారును విచక్షణలేక వధ్యులగుచుండిరి. నదీజలము పైఁ దేలు శవముల దుస్తులను బరికింప, లెక్కకు మీఱిన సువర్ణనాణెములో, వెండినాణెములో, అఫీనుము దాగిడబ్బులో—ఏదియో తప్పక కాన వచ్చుచుండెను. కావున, ధనాపహరణము దోపిడియు నిట్టి దారుణ వ్యాపారమునకుఁ గారణము కాదని స్పష్టమగును. సౌందర్యయౌవన విభాసితులగు పురుషులే మరణించుటయు, మరణము తీరు సదా యట్లే యుండుటయు, మొదలగు విషయములను బరికింప, నీహత్యల కెల్ల నొక్కటియే కారణ ముండవలయునని స్ఫురింపక మానదు.

ఈ రెండు సంవత్సరములలో మరణించిన యౌవనసుందరాంగుల సంఖ్య నూటికి మీఱియుండును. కాదు, కాదు. విశాల బాస్ఫరసనదీ తోయముల గోచరించిన మృతకళేబరముల సంఖ్య వేయి మించి యుండును. కొన్ని కళేబరములు పురజనాసికనయనపథముఁ దొలంగి సముద్రముఁ జేరియుండును. నిగూఢముగ నెందఱు కడతేరిరో యెఱుంగరాదు. ఇంతకు, లెక్కతోఁ బనియేమి? బహుకోశవిస్తీర్ణ ముగల యీ మహానగరమునందలి యనేక కుటుంబములు—ధనికులు

ధనరహితులును, అధికారులును అధికారరహితులును, కులీనులు సామాన్యులు మొదలుగు తారతమ్యములు లేక—గృహాధికారి, భర్త, సోదరుడు, కుమారుడు మొదలగు నత్యంత ప్రియతముల నాతెఱంగునఁ గోల్పోయి యనంతదుఃఖసాగర నిమగ్నులై యుండెను. తుదకు నగరము విపరీత సాంద్రదుఃఖభయానక మేఘాచ్ఛాదిత మాయెను. పురజనుల దురవస్థ వర్ణింపలేమయితిమి.

కారణము తెలియకున్నను, కారణము నరయఁబూనుట మనుష్య స్వభావముగదా. భయవిహ్వలులైన జనులు తమవసనజనిత మహాకలవరముచే నీహత్యాకాండమునకు రాజకీయ కారణమును నిరూపించిరి. కాని, భయావేశ మొకింత యడంగినంతనే, యాకారణ మసమంజసమని వారు గుర్తించిరి. ప్రభుత్వము గమనింప నవసరములేని పడుచువారలే వధ్యులగుచుండుటచే, నట్టి యనుమానమున కవకాశము లేదు. యూదులు క్రోధోన్మత్తులై, క్రైస్తవ తురుష్క జాతులపైఁ బగతీర్చుకొన నుద్దేశించి, యిట్టి భయంకరవ్యాపారమునకుఁ గడంగి యుందురని యితరు లనుమానించిరి. కాని, అదియు నసంబద్ధమే. ఏమన, మరణించుచుండిన యువకులలో నుత్తమవంశజులగు యూదులు గూడ నుండిరి. కావున, నొక జాతిపై నిందారోపణ మొనరించుట యసాధ్యము. జాతిమతవిభేదములు లేక, ఎల్లరు దమ తమ ప్రియతమ బంధుజనులను గోల్పోయి, గోలుగోలున నేడ్చుచుండిరి.

మఱియు, ప్రతిహింసా తత్పరతయే యీరాక్షస కృత్యములకుఁ గారణమగునేని, హత్యలన్నియు నేకవిధముననే జరుగనేల? యువకులు ఒక్కవిధముననే వంచింపఁబడి, ఒక్కవిధమగు నాయుధముచేతనే, ఒక్కమర్మస్థానముననే, ఒక్కహంతకుని చేతనే వధింపఁబడుచుండినట్లు కాన్పింపనేల?

రింపవలయునని సహజముగా నాసించిరి. సలీముపాదుషా యట్టిఅత్యా
చారముల కెంతమాత్రము బాధ్యుఁడు గాఁడని జను లెఱింగియుండిరి.
కాని జగద్రక్షకుఁడగు పాదుషాయే నిమ్ము రక్షింపనియెడల,
ఇఁక దిక్కెవ్వరు? "పాదుషావారు సర్వాధికార సమన్వితులట, సర్వ
శక్తియుతులట, సర్వగుణగ్రహణ పారీణులటకదా! ఇంతటి మహానీ
యులు రెండు సంవత్సరముల నుండి యీ యత్యాచారముల నడుపఁ
జాలని చో, మన కీతనివలని ప్రయోజన మేమి?" అని జనులు తమలోఁ
దాము ప్రశ్నించికొనఁ దొడంగిరి. నరహత్య నరమేధము నడచుట
సుల్తానుయొక్క కర్తవ్యమని వారు నిశ్చయించిరి.

జనసామాన్యమే కాదు, పెద్దవారలు సహితము నట్లే భావించిరి.
వివిధతరగతుల పురజను లేకాభిప్రాయులగుటచే, నాస్థానసభ్యు
లా విషయమును సుల్తానున కెఱింగింప నిసివారైరి. సుల్తాను ప్రజా
క్షేమము నరయువాఁడు. తన యుద్యోగులు లోపరించుచుండిన ప్రయ
త్నము విఫలమైనందులకు వగచి, యధికతర తీవ్రప్రయత్నము లొన
రించి యెట్లయినను జనులను రక్షింపవలయునని కృతనిశ్చయుఁ
డాయెను. అట్టోమను సామ్రాట్టులలో సలీము కడు వివేకవంతుఁడు
దయార్ద్రచిత్తుఁడు నైనను, ఆపరిస్థితుల ననుసరించి కడు నిరంకుశము
గనే మెలంగెను.

సలీము సుల్తాను నిండుదినమున సింహాసనాసీనుఁ డాయెను.
మంత్రులందఱు నాతనిఁ బరివేష్టించి యుండిరి. నగరము నందలి
ప్రధానాధికారు లెల్లరు సరుదెంచి తమ తమ స్థలంబులనాసీనులై
యుండిరి. ప్రధాన న్యాయాధిపతి యనుజ్ఞాతుఁడై సభాభవనమున కేతెం
చెను. ఈతఁడు మన కాలపు న్యాయ ప్రదానులవలెగాక, సైనిక 'దివాని'
శాఖలకు సర్వాధికారియై యుండెను. ఈతఁడు 'హాసేను ఎఫండీ'
యను నామము ధరించెను. ఈతఁడరువదేండ్లు గడచిన ముదుకఁడు.

తన యధికారవు దుస్తులఁ దాల్చిన హాసేను కొల్వుకూటముఁ బ్రవేశించి, వెండితీగలవలెఁ దళతళ మెఱయు గడ్డము నేలపై బార లాడునట్లుగ సుల్తాను వారి సముఖమున సవినయముగ సాష్టాంగ మాచరించి, భయకంపితహృదయుఁడై దీనవదనుఁడై యుల్లనఁబాదుషా వారిని దిలకించెను. న్యాయాధిపతి యట్లు కలవరమంద నేల? సుల్తాను నేఁడు సహజసుందర మందహాసముఁ దొఱంగి కఠినవదనుఁడై యుండెను. న్యాయాధిపతినిఁ గాంచి యాతఁ డిట్లు గర్జించెను—

"ఓయీ! ఈ యరాజకమునకు, అత్యాచారములకుఁ గారణ మేమి? నగరరక్షణభారము నీవు వహించియుంటివి. అధికారమంతయు నీ హస్తగతమైయున్నది. రెండు దీర్ఘసంవత్సరములు గడచెను, ఈ హాత్యలింకను అంతరించుటలేదు. నగరమునందలి పెక్కు కుటుంబ ములు పుత్రాదులను గోల్పోయి ఘోషింపుచున్నవే! ఏమందువు?"

"మహానీయ సార్వభౌమా! ఈ భయంకరహత్యలకేసన వ్యాపార మున నే నణుమాత్రము పేర్కొనలేకని మనవి చేయుచున్నాఁడను. చేయఁగల ప్రయత్న మొనరించుచుంటిని. నా దురదృష్టవశమున నింతవఱకును జయముఁ గాంచజాలనైతిని."

"ఓరీ! నా జనులు సహింపఁజాలక, ఒక్కటేఱఁగున ఘోషింపు చున్నారు. వారా తెఱఁగున వెఱగందుటకుఁ దగు గారణము లేక పోలేదు. ప్రజాసముద్ధరణ మొనరింపమేని, అల్లావారి దుర్వారాగ్రహ మునకుఁ బాత్రులగుదుము. బాధ దుర్భరమగునేని, జనులు తిరుగఁబడె దరు; విప్లవము చెలరేగును; ఇతర దేశపు నృపాలురకు మేము హాస్యా స్పదులగుదుము. హాసేన్! చూడుము! ఎనిమిది దినములు గడు వొసంగితిని. ఈ లోపున నీ ఘోరవధ లాచరించు హంతకుని జాడఁ గనిపట్టవలయు. లేదేని, మిగిలిన న్యాయాధిపతులు నీ వలెఁ గాక కడు నప్రమత్తులై ప్రభుత్వకార్య నిర్వహణమునకుఁ గడంగునట్లుఁ

తొమ్మిదవనాఁటి యుదయమున నీ శిరము ఖండించి సింహద్వార మున బ్రదర్శింతుము."

ఆ తెలుఁగున సలీము సుల్తాను కఠినముగఁ బలికి, నిజాధికారపుర స్సరముగాఁ జేయి విదకించెను. ఆ భావము గ్రహించి, న్యాయాధీ శుఁడు హసేను మాఱుమాటాడుటకు సాహసము చాలక, నగము చచ్చి, దర్బారు మర్యాదచొప్పున మూఁడు ప్రణామము లొనరించి యావలకుఁ బోయెను.

సుల్తాను క్రూరుఁడు గాఁడు, కఠినుఁడును గాఁడు. పరిస్థితులు ప్రకృతి మించుటచే నితికర్తవ్యతామూఢుఁడై, యంతట కాఠిన్యము నాతఁడు వహించెను. సభామధ్యమున సింహాసనాసీనుడై యాతఁడు గాంభీర్య ధుర్యుఁడై భయంకరపు టాజ్ఞ నట్లు ప్రకటించెనేగాని, లోలోననాతఁడు కడుపరితపించెను.

సభయంతటితో ముగిసెను. సకరుణుఁడగు సలీము విచారా క్రాంతచిత్తుఁడై యంతిపురంబుఁ జేరి, 'ముస్తఫా,' 'మహమ్మదు' అను తనప్రియ పుత్రులంజేరి, నాఁటి సమాచారము వారికిఁ దెలియఁ బఱచెను. "తండ్రీ! విచారింపవలసిన యవసరములేదు. శరదిందు విమలచంద్రికతోఁ దులతూఁగు నీసౌజన్యమింత మాత్రమునఁ గళం కితము కానేరదు. రాజ్యభార ధురంధరుండ వగుటచే, నీవిధ్యుక్త ధర్మమును మాత్రమొనరింపఁ గడంగితివి." అట్టినిజపుత్రసమంజస సమయోచితానునయాలాపముల నాలించిన సుల్తాను హృదయభారము తొలంగెను.

ఈసందర్భముననే రాజకుమారుల గుఱించి యొకింత తెలుప వలయును. వారిస్వాతంత్ర్యము నరికట్టి బందాలవలె బంధించియుంచుట తదాస్థాన సాంప్రదాయసిద్ధమైయుండెను. వారి సౌఖ్యముల కేమాత్రము నంతరాయము లేదు. వారికై మందిరములు ప్రత్యే

కింపఁబడెను. వాని కంటియుందు నారామములయందు వారు విహరింపవచ్చును. కాని, బాహ్యప్రపంచముతోడి రాకపోకలుగాని, ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు గాని లేవు. అంతమాత్రమున వారజ్ఞానంధకారమున మునింగియుండిరని తలంపరాదు. ఆవల జరుగు సమస్తవిషయములను ఎప్పటికప్పుడు వారికిఁ దెలియజేయుచుండిరి. ఆ కారణమున, రాజధానియందలి భయానకహత్యాపరంపర గుఱించి వారును ఎఱింగియే యుండిరి. రాజధానికి దాపరించిన మహోపద్రవమును గుర్తించియుండుటచేతనే, రాజకుమారులు తమ జనకుని ప్రవర్తనము నిందు సంతసముతో నామోదించిరి.

దురదృష్టవంతుఁడగు హసేను దుర్భర విషాద భరకంపిత హృదయుఁడై, తీవ్రాలోచనాకృష్టచిత్తుఁడై, నిజమందిరాంఁభిముఖుఁ డాయెను. శీలవతియగు నాతని భార్యయు, సుందరాంగియగు పుత్రికయు నాతని రాకకై నిరీక్షించుచుండిరి. న్యాయాధిపతియగు హసేను అంతలో సరుదెంచి, సుల్తాను క్రూరశాసనము వారి కెఱింగించెను. పాపము వారు మువ్వురుంగలసి తమకు సంభవించిన ఘోరవిపత్తుఁ దలంచి పనవి వనవి యేడ్వనారంభించిరి. ఆతఁడప్పుడే మరణింపనుండినట్లు లా యబలలు సుస్నిగ్ధభానురవదనమండలములు సుందరసంధ్యారుణరాగము నందము వహింప, బాష్పవారి విమల ముత్యంపుసరుల వలెఁ దోరంబై ప్రవహింప నవ్యక్త కలస్వనంబున విలపించిరి. కొంతతడవైన పిమ్మట హసేను పెద్ద నిట్టూర్పువిడిచి, విషాదానల ప్రభావముచేఁ దడియారిన గొంతు సవరించి, యాలోచనపూర్వకముగా నిట్లు పరితపించెను.—

"ఏమి చేయుదు? దిక్కెయ్యది? రెండు సంవత్సరములలో సాధ్యము కాని కార్యము ఎనిమిది దివసములలో సాధ్యమగునా? ఎట్లు కాఁగలదు? అత్యద్భుత హత్యాన్వేషణా నైపుణ్యముగల రక్షకభటులే యరయఁ

తొమ్మిదవనాఁటి యుదయమున నీ శిరము ఖండించి సింహద్వారమున బ్రదర్శింతుము."

ఆ తెలుంగున సలీము సుల్తాను కఠినముగఁ బలికి, నిజాధికారపురస్సరముగాఁ జేయి విదకించెను. ఆ భావము గ్రహించి, న్యాయాధీశుఁడు హాసేను మాఱుమాటాడుటకు సాహసము చాలక, నగము వచ్చి, దర్బారు మర్యాదచొప్పున మూఁడు ప్రణామము లొనరించి యావలకుఁ బోయెను.

సుల్తాను క్రూరుఁడు గాఁడు, కఠినుఁడును గాఁడు. పరిస్థితులు ప్రభుత్వమింపుటచే నిటికర్తవ్యతాశిమూఢుఁడై, యుంగట కాఠిన్యము నాతఁడు వహించెను. సభామధ్యమున సింహాసనాసీనుఁడై యాతఁడు గాంభీర్యధుర్యుఁడై భయంకరపు టాజ్ఞ నట్లు ప్రకటించెనేగాని, లోలోననాతఁడు కడుపరితపించెను.

సభయంతటితో ముగిసెను. నకరుణుఁడగు సలీము విచారాక్రాంతచిత్తుఁడై యంతిపురంబుఁ జేరి, 'ముస్తఫా,' 'మహమ్మదు' అను తనప్రియ పుత్రులంజేరి, నాఁటి సమాచారము వారికిఁ దెలియఁ బలికెను. "తండ్రీ! విచారింపవలసిన యవసరములేదు. శరదిందు విమలచంద్రికతోఁ దులతూఁగు నీసౌజన్యమింత మాత్రమునఁ గళంకితము కానేరదు. రాజ్యభార ధురంధరుండ వగుటచే, నీవిధ్యుక్తధర్మమును మాత్రి మొనరింపఁ గడంగితివి." అట్టినిజపుత్రసముంజనసముచితానునయాలాపముల నాలించిన సుల్తాను హృదయభారము తొలంగెను.

ఈసందర్భముననే రాజకుమారుల గుఱించి యొకింత తెలుపవలయును. వారిస్వాతంత్ర్యము నరికట్టి బందాలవలె బంధించియుంచుట తదాస్థాన సాంప్రదాయ సిద్ధమైయుండెను. వారి సౌఖ్యముల కేమాత్రము నంతరాయము లేదు. వారికై మందిరములు ప్రత్యే

కింపఁబడెను. వాని కంటియుండు నారామములయందు వారు విహరింపవచ్చును. కాని, బాహ్యప్రపంచముతోడి రాకపోకలుగాని, ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు గాని లేవు. అంతమాత్రమున వారజ్ఞానంధకారమున మునింగియుండిరని తలంపరాదు. ఆవల జరుగు సమస్తవిషయములను ఎప్పటికప్పుడు వారికిఁ దెలియజేయుచుండిరి. ఆ కారణమున, రాజధానియందలి భయానకహత్యాపరంపర గుఱించి వారును ఎఱింగియే యుండిరి. రాజధానికి దాపరించిన మహోపద్రవమును గుర్తించియుండుటచేతనే, రాజకుమారులు తమ జనకుని ప్రవర్తనమును నిండు సంతసముతో నామోదించిరి.

దురదృష్టవంతుఁడగు హాసేను దుర్భర విషాద భరకంపిత హృదయుఁడై, తీవ్రాలోచనాకృష్టచిత్తుఁడై, నిజమందిరాభిముఖుఁడాయెను. శీలవతియగు నాతని భార్యయు, సుందరాంగియగు పుత్రికయు నాతని రాకకై నిరీక్షించుచుండిరి. న్యాయాధిపతియగు హాసేను అంతలో నరుదెంచి, సుల్తాను క్రూరశాసనము వారి కెఱింగించెను. పాపము వారు మువ్వురుంగలసి తమకు సంభవించిన ఘోరవిపత్తుఁ దలంచి పసవి వసవి యేడ్వనారంభించిరి. అతఁడప్పుడే మరణింపనుండినట్టు లా యబలలు సుస్నిగ్ధఘానురవనమండలములు సుందరసంధ్యారుణరాగము సంగము వహింప, బాష్పవారి విమల ముత్యంపుసరుల వలెఁ దొరంబై ప్రవహింప నవ్యక్త కలస్వనంబున విలపించిరి. కొంత తడవైన పిమ్మట హాసేను పెద్ద నిట్టూర్పువిడిచి, విషాదానల ప్రభావముచేఁ దడియారిన గొంతు సవరించి, యాలోచనపూర్వకముగా నిట్లు పరితపించెను.—

"ఏమి చేయుదు? దిక్కెయ్యది? రెండు సంవత్సరములలో సాధ్యము కాని కార్యము ఎనిమిది దివసములలో సాధ్యమగునా? ఎట్లు కాఁగలదు? అత్యద్భుత హత్యాన్వేషణానైపుణ్యముగల రక్షకభటులే యరయఁ

జాలని ఘోరతర రహస్యము నేనెట్లు లరయఁజాలుదు ? ఇది యంతయు నాప్రాణము కబళించుట కుత్పన్నమైన యపూర్వాభేద్యవిచిత్ర సంఘటనము...

న్యాయాధీశుని పుత్రికయగు జులేఖా మృదుల మధురస్వరంబున నిట్టులనెను.—

"జనకా! ఈ మహోపద్రవము తొలఁగు నుపాయము లేదా ? పాదుషావారి భయంకర రాగ్రహామును జల్లార్చి వారి కఠినశాసనము నుపసంహారింపఁజేయు మిత్రుఁడు నీకు లేఁడా ?"

నిబిడాంధకార బంధుర వాతావరణమున మెఱయు తటిల్లతవలెఁ దోచిన యాశాలేశముచే నొక్కింత యూరటఁగాంచి? జులేఖా జనయిత్రి తత్తరపాటున నిట్టులనెను —

"ఔను, నా సోదరుఁడు 'పాషా' తనకుఁగల పలుకుబడిని బ్రవర్తించి, మనలఁ దప్పక రక్షించును."

హాతాశుఁడగు హాసేను తలవంకించి దైన్యముగ నిట్టులనెను.—

"ప్రేయసీ! ఎక్కడి యాస? మేటి నగరరక్షణ భారధురంధరుఁడనగు నేనే పాదుషావారి క్రూరశాసనము వాతబడియుండ, ఏ యధికారి, ఏపాషా నన్ను రక్షింపఁగలడు? ఇట్టి కఠినప్రవర్తనము తమ విధ్యుక్తధర్మమని మన పాలకులు విశ్వసించి యున్నారు. ప్రయత్నమువలనఁ బ్రయోజనము లేదు."

మఱల ముగ్గురు విచారభారమున క్రుంగిపోయి, మాటాడనేరక యున్నకుండిరి. అంతలో నా కాంతామణి చటుక్కున మోమెత్తి, ముకుళిత వదనసరోజ మొకింత వికసింప, నాకస్మికసంజనితో ద్విగ్నచిత్తయై, నిజమనో కాంతునిడాసి, యాతని వీనుల నిట్లు గుసగుసలాడెను.—"నాథా! మనల నుద్ధరించు వాఁడొక్కఁడుగలఁడు. నాఁడు మీరొనరించిన యమితోపకారమునకుఁ బ్రత్యుపకారం—

"హా! మఱచితి—" తన భార్యపలుకుల నాలించినంతనే, హాసేను నావరించిన సౌందర్యాకర నిరాశామేఘములు పటాపంచలాయెను. పెన్నిధిఁ గన్న పేదపగిది యమందానంద కందళిత హృదయుఁడై యాతఁడు సస్వరముగ నిట్లనెను.—

"హా! మఱచితి. నేను సహాయమపేక్షింపఁజాలు వాఁడొక్కఁడు గలఁడు. అంతులేని యీ విపదంబుధినుండి తరింపఁజేసిన, నాతఁడే చేయవలయు. కాని, ఒక్కక్షణమైన నాలసింపరాదు. సుల్తాను రయంబున బ్రసన్నుఁడగు వాఁడుకాఁడు కృతనిశ్చయుఁడై యున్న యాతని చిత్తనిశ్చలతను సడలించుటకు గొన్ని దినములగును.

"నాథా! ఇఁక నా స్యమేమి? కలమిదిగో! ఇది కాగితము. ఏమి వ్రాయుదురో—"

ఆ వాక్యము పూర్తి కాకుండగనే, హాసేనిట్టులనెను.—

"ఔను. లేఖ లిఖింతును. మన ప్రియపుత్రికయే దౌత్యము నొనరింపవలయు. అతఁడు మానవీయుఁడు. కాన, నాతని సముఖమున జులేఖా నిర్భయముగా మేలిముసుఁగు దీయవచ్చును. అశ్రుజలపూరితనయనయై తన జనకునకై యర్థించు సుందరబాలికా రత్నముం గాంచునంతనే యాతని మెత్తని చిత్తము కరఁగక మానదు."

భయంకర మృత్యువదన గహ్వరముఁజొరనుండిన జనకుని రక్షింపఁ బ్రయత్నించుట కేపుత్రిక సమ్మతింపకుండును? హాసేను పలుకులు పూర్తిగ నాలింపకముందే యాతని యనుంగు పుత్రిక సమ్మతించెను. తా నొనరింపవలసిన దౌత్యమెట్టిదో యా బాలిక చింతింపలేదు. అంతలో హాసేన జాబు లిఖించెను. జులేఖా యా జాబునందికొని, జనకు నుపదేశము గ్రహించి, యనుజ్ఞాతయై రయమున నిర్గమించెను.

అపూర్వ సౌందర్యవతి యగు జులేఖా మేలి ముసుఁగు దట్టముగఁ దాల్చి, రాజధాని యందలి వీధులవెంబడి వడివడిఁబోయి, ప్రసిద్ధ

దుర్గరాజము సమీపించెను. ఆమె వెంటనరుదెంచిన పరిచారిక లిర్వురు సింహద్వారము చెంత నిలువ, నా కాంత యందు, ప్రవేశించెను. కావలియుండు భటానీకశ్రవణమున నెద్దియో పలుకుచు నామె కక్ష్యాంతరంబులు కడచి, సుళువుగా నంతిపురంబుఁ జొచ్చెను. అందలి ద్వారములఁగూడ నట్టులే యతిక్రమించి, చాల దవ్వరగిన యనంతరమ ఘోరభయంకరాకారుఁడు, కాలమేఘముంబోలిన వాఁడొకఁడు గోచరించెను.

ఈ కృష్ణాంగుఁడు కొజ్జాలకందఱకు నొడయుఁడు. తదధికారము ననుసరించి వానిని 'కిసలర్ ఆగా' యని పిలుతురు. మర్యాదగౌరవము లందాతఁడు పాషాలతో సమానుఁడై యుండెను. పాదుషావారి యంతిపురశాఖకుఁ జెందిన యధికారియగుటచే, నాతఁడు కడుగౌరవనీయుఁడై యుండెను. తదనుగుణముగా నాతఁడు సువర్ణాలంకార విరాజమానమగు డాబుసరి దుస్తులఁదాల్చి మూర్తీభవించిన యధికారమువలె నుండెను. ఆ యాగా ప్రసన్నుఁడైన గాని, జులేఖా కృతకృత్యకా నేరదు. కాన నాతనిఁ గాంచినంతనే, యూముద్దిదు సవినయముగా మోకరించి దైన్యముగఁ బ్రార్థించెను. ఆతఁడు మొదట నిరాకరించెను; యనంతరము సంశయించెను; అవనతవదనయై రమణీయ ముక్తాఫలోపమాన బాష్పబిందు సందోహ విరాజిత నయనయై దీనతరకలస్వనంబున బ్రార్థించు నాకలకంఠిపై తుదకు జాలివహించి, 'కిస్లరాగా' యామె నా చెంతనున్న మందిరమునకుఁ గొంపోయెను. కాని, పాఠకులనందీ సమయమునఁ బ్రవేశపెట్టఁజాలము.

అందేమాయెనోగాని, మన జులేఖా యొక గంటలోపుననే, రాజనగరునుండి యరుదెంచెను. ఆ కన్నెమిన్న యాశాసంతోష దీపిత సుందరాననము, లఘుతరగమనము గమనింతుమేని, యామె సందేశము భగ్నము కాలేదని స్ఫురింపక మానదు. తన పరిచారికలు

వెంటనరుదేర, జులేఖా శీఘ్రముగ నిల్లుజేరెను.

తమ పుత్రిక రాకకై తలిదండ్రులు కడు నాతురముతో నిరీక్షించుచుండిరి. గృహముంజొచ్చినంతనే ఆకుమారితొలుదొల్త నతిరయమున జనకునాలింగన మొనరించి, యనంతరము తన తల్లిని గాఢతరముగఁ గౌఁగలించెను. ఉత్సాహాతిశయమున నా పుత్రిక మాటాడనేరకున్నను, దూతకృత్యము సఫలీకృతమాయెనని యా దంపతులు గ్రహింపఁ జాలియుండుటచే, సమందానందకంపితహృదయులైరి. జులేఖా యెటులుండెను? ఆ ఏణాక్షి విశాలతరళనయనముల నుండి వెలువడు నానందబాష్పబిందువులు ధవళమౌక్తికముల వలె రాజిల్లుచు నుస్నిగ్ధభాసురకపోలముల వెంబడి కుచకుంభములపై వ్రాల, సుందరకుసుమ సంభరితమగు లతికవలె మోము వాల్చియున్న యాబాలికారత్నము వర్ణనాతీతయై యుండెను.

తదానందరసోద్రేకము చల్లారినంతనే, పాదుషావారి యంతిపురంబునందలి యుదంతము జులేఖా సవిస్తరముగ నెఱింగించెను. ఆ పలుకుల నెడు నిర్మలసలిలమును పిపాసాపీడితులగు పాంథులవలె నా దంపతులు గ్రోలి సంతోషపారవశ్యమున దమ ముద్దులపట్టిని గ్రుచ్చి కౌఁగలించికొనిరి. హానేనిట్టులనెను.—

"తల్లీ! నీయభిమానము, కార్యరచనానైపుణ్యము ననమానములు. ఈ సాయంకాలము నీ మాతులగృహంబున కేగుము. నాపైఁ బాదుషావారు ప్రయోగించిన భయంకరశాసనము నాలించి వారెల్లరుఁ గడు దల్లడిలుచుందురు. వారి భయముడిపి నీ మామయొక్క పుత్రికల సహవాససౌఖ్యము ననుభవించి యరుదెమ్ము.

జులేఖా యిట్లు బదులాడెను.

"తండ్రీ! అట్టి యవకాశము లేదు. నా దౌత్యము గుఱించి మీరిరువురు దప్ప నన్యులెవ్వరును నెఱుంగరాదని యామహానీయుఁడు

ఖచితముగాఁ బలికెను. కాన, ఈ సమాచారము వారలకు నివేదింపఁ జాలను."

"పట్టీ! యట్లు లేయగుఁగాక. ఈ దారుణ రహస్య భేదన కార్య పరతంత్రుఁడనై, నిద్రాహారములం దలంపక, రేలుంబవళ్లని గణుతింపక సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింతుననియు, సాధింతునను నమ్మకము కలదనియు, దురదృష్ట వశమున నొక వేళ సాధింపఁ జాలనిచో, నిక్కంపు మహమ్మదీయునివలె విధివిధాన మవిలంఘనీయమని గుర్తించి ధైర్యోత్సాహములతో తొమ్మిదవ దినమున మరణముఁ గాంతుననియు దెల్పుము.

౨

మువ్వురు యువకులు

పై సంగతులు జరిగిననాఁటి సాయంకాలము సూర్యాస్తమనసమయమున సుందరాంగుఁడగు నొక తురుష్కయువకుఁడు సముచితవస్త్రధారుఁడై, కాన్స్టాంటు నగరవీథులందు మందగామియై విహరించుచుండెను. వాని సౌందర్యము వర్ణనాతీతము. పౌరుషమయ సౌందర్యమున సంతతము నతిశయించు పరిపూర్ణ విగ్రహము తలంపునకు రాజాలదు. ప్రాయము ఇరువదిరెండు వత్సరములు మీఱియుండదు. శరీరము సువర్ణచ్ఛాయాసదృశమై, నిడుపును బలుచనయునై శలాకవలె నుండెను. నిండు చంద్రాకారముగల వాని వదనము నిర్వికాసముగ నుండెను. అంతకంటె నెక్కుడు ప్రాయముగల యనుభవజ్ఞునివలె నాతని వదన మాలోచనాధీనమై యుండెను. శిరోజములు సుందరసాంద్రతరనీలంపుఁ గాంతులీనుచుం

డెను. నయనములు విశాలనీలోత్పలదళ సన్నిభములై సుందరనారీ జన నయనములవలె మనోహరములై ప్రేక్షణీయములై యుండెను. ఆ నయనములు సహజముగఁ గాంతివిస్ఫురితములయ్యు నాతఁడు యోచనాపరుఁడగు సమయమున మాత్రము కొఱఁతవడి, మానసముద్రేకించునపుడు గొబ్బునఁ బ్రజ్వలితములగుచుండెను. నల్లనై, మసృణమై, మనోహరముగ వంకలు తిరిగిన సన్నని మీసము సముచితముగ నమరి యున్న యోష్ఠము నాచ్ఛాదించి, ధవళదంతదీప్తులను మఱియు నతిశయింపఁజేయుచుండెను.

ఈ యువకుఁ డాలోచనాపరుఁడై, పరధ్యానముగ మెల్లగ నడచుచుండెను. వాని వైఖరి గమనింప, నెవ్వరినో యాయనఁ గోరినటులు, ఎద్దియో కాంచుటకై యిటువెడలి పచారుచేయు చూచినటులుండెను. క్రమముగా నాతఁడు గ్రీసుదేశస్థులు నివసించు పేటలోనికిఁ బోయి దేదీప్యమానముగా రాజిల్లునొక భవనముఁ గాంచి, యందుఁ బ్రవేశించెను. అది యొక కాఫీమందిరము. అందు సుఖాసీనుఁడై యాతఁడు సామాన్యాల్పాహారముఁ గోరెను. సర్వజన విధేయుఁడగు సేవకుఁడు పథికజనాపేక్షణీయములగు పచ్చితు పాలు క్యాలుఁ గూడ సగౌరవముగఁ గొనితెచ్చెను.

ఆసమయమునఁ దదశనామందిరమున మఱి యిరువురతిథులు మాత్రమే యుండిరి. మనోహర వసనాలంకృతులగు నాయిరువురం గాంచినంతనే వారు గ్రీకులు కావలయునని స్ఫురించును. వారును మన తురుష్కుని ప్రాయము వారలే. వారి వస్త్రధారణము గూడ సరసముగనే యుండెను. రూపసంపదయును దత్సమానముగ నుండెననియే కాన్పించును. ఆ గ్రీకుల యెదుటనున్నది పానకము కాదు, నిర్మల సలిలముగాదు; మేజాపై మధురసపూరితమగు నొక కూజాయు, నాలుగు గ్లాసులును ఉండెను. వారెద్దియో విషయము గుఱించి దీర్ఘ

ముగఁ జర్చించుచు, మధ్యమధ్య మధురసాస్వాదనా సౌఖ్యముఁ జూరఁ గొనుచుండిరి. తత్ప్రసంగమున నిమగ్నులయ్యు, నూతనాగతుఁ డరుదెంచినంతనే ప్రబోధితులై, పరస్పర సంభాషణంబులు నిలిపి, తమ నేత్రములతో నాతనిఁ బరిశీలింపఁ దొడంగిరి.

అట్టి పరిశీలమునకుఁ గారణమేమి? ఆలోచన పూర్వకముగా వారా తురుష్కునరయుచుండిరా? లేక వారు కేవలము యథాలాపముగా నూరక వీక్షించుచుండిరా? కొంత తడవైన పిమ్మట నాగ్రీకులు తమ వీక్షణ పరంపరల మఱలించి, భావగర్భితముగ నొకరి నొకరు తిలకించి, యేదియో గుస గుస లాడిరి. వారు మగుడ నాతురుష్కవంశజునిపై దృష్టి నిలిపి, తోడనే మఱల గుస గుస లాడఁ దొడంగిరి. నాలుగైదు నిముసములట్లు గడచెను. వారేదియో ముఖ్యతర విషయము గుఱించి దీర్ఘముగ చర్చించి, తలపోసి, తుదకొక నిశ్చితాభిప్రాయమునకు వచ్చినటులుండెను. తోడనే వారా యువకునడాసి సవినయముగ, సగౌరవముగ, సదుచితముగఁ బలుకరించిరి. వారి యభిప్రాయము వ్యక్తమాయెను.

ఆ గ్రీకులు తనతో సరసముగ సంభాషింపఁ గోరిరని యాతఁడు గ్రహించెను. విశాలహృదయుఁ డగు నా యువకుఁడు తదనుగుణముగ మెలంగెను. గ్రీకులు సంతుష్టాంతరంగులై, వికసిత వదనులై, యా చెంతనున్న యాసనముల నలంకరించిరి. లోకసామాన్య విషయముల గుఱించి వారు మువ్వురు గొంతకాలము ప్రసంగించిరి. ఆక్రొత్తవ్యక్తు లిర్వురు సోదరులు కారనియు, మిత్రులనియు, వారి నామధేయములు, 'లూకాసు' 'జూలియను' అనియు మన తురుష్కయువకుఁడు గ్రహించెను.

ఆ యిరువురలో లూకాసు అనువాఁడు ప్రాయమున నొక సంవత్సరమధికుఁడై యుండును. అతఁడు విచిత్రవర్ణ సమంచితములగు

దుస్తులను దాల్చియుండెను. ఆడంబరమగు నాతని దట్టి కంటి మణిమయ విరాజితంబులగు బాకులు రెండు వ్రేలాడుచుండెను. కృష్ణసర్పసన్నిభములై, కుటిలములై, గుజ్జుగఁ బెఱిగిన యాతని శిరోజములపైఁ జక్కని టోపీయొకటి అమరియుండెను.

రెండవ క్రైస్తవ యువకుని వస్త్రధారణముగ ఒకింత యధికతర నాగరకము సూచించుచుండెను. వారిరువురు గ్రీకులే యైనను, తమ తమ స్థానిక సాంప్రదాయముల ననుసరించి వస్త్రధారణ మొనరించి యుండవలయును. వాని శిరోజములు కూడ గాఢతర నీలంపురాసి సుందరముతో నలరారుచుండెను, కొంచెము హ్రస్వతరమై, పలుచనై సొగసుగ నిగనిగ లాడుచుమాత్రముండెను. తురుష్కయువకునకు వలె వారికిని గడ్డములు లేక తుమ్మెద రెక్కలఁబోలు చక్కని మీసము మాత్రము దిద్దినటులమరి యుండెను. లూకాను మీస మొకింత దట్టముగ, నిండుగ, గంభీరముగ నుండెను.

జూలియను లూకాను లిర్వురు బాల్యము నుండియు స్నేహితులు, సహాధ్యాయులు, ఉత్తమ వంశసంజాతులు; తలిదండ్రుల యనుజ్ఞ వడసి దేశయాత్రాపరులై తొలుదొల్త రాజధాని కరుదెంచి, దర్శనీయములగు నా మహానగరమునందలి వివిధవింత ప్రదేశంబులం గాంచుచు, సమందానందజలధి తరంగముల నోలలాడుచు హాయిగ నందు విడిసియుండిరి. పారావారముఁ బోలిన యా నగరవతంసము వారు ప్రవేశించి పదునైదు దినములాయెను. ప్రసంగవశమున నీ సంగతులు తురుష్కునకుఁ దెలియవచ్చెను.

తురుష్కయువకుఁడు గ్రహించిన రహస్య మొకటికలదు. తనతో నా క్రైస్తవులు ధారాళముగ సంభాషింపఁదలచియుండిరని యాతఁడు కనిపెట్టెను. ఆ కారణమునఁ బ్రసంగవశమున నా మహమ్మదీయ యువకుఁడిట్టులనెను.—

అయ్యలారా! నాకీనగరము కేవల మపరిచితము. మీ రరుదెంచి పదునైదు దినములైన నాయెఁగాని, నేనీ యుదయమే యిందుఁ బ్రవేశించితిని. మిగిలిన నా యుదంతము మీ యుదంతమునే పోలియుండును. నేనును సద్వంశజుఁడను. ఈ ప్రసిద్ధనగరసందర్శనమే, నా రాకకుఁగూడఁ గారణము. ఆర్యులారా! మీ నామధేయములు 'లూకాను' 'జూలియను' లని మీమీ ప్రసంగములవలన గ్రహింపఁ గలిగితి. నన్ను "ఖలీలు" అని పిలుతురు.

గ్రీకులు మిక్కిలి సంతసించిరి. తురుష్క యువకుఁడు సరళస్వభావుఁడనియు, విశాలహృదయుఁడనియు, తప్పక స్నేహపాత్రుఁడనియు వారు గుర్తించి, తమ సంతసము సముచితముగ వెలిబుచ్చి, తమ మధురసముం గొనివచ్చి యాతని చెంత నాసీనులైరి. అంత ఖలీలు ఇట్లు ప్రశ్నించెను.—

"మిత్రులారా! మీ రీ నగరమున కేతెంచి యిన్ని దినములాయె గదా. ఈ ప్రదేశమున కేల రావలయునని విచారింపలేదా? విచారింపవలసిన యవసరము లేకపోయెనా? నా హృదయ మెఱింగించెద, గమనింపుఁడు. ఈ రెండుజాములలో నాకుఁ దెలియవచ్చిన సమాచారము నింతకుముందే వినియుంటినేని, ఈ పాడునగరమునఁ గాలిడి యుండను."

లూకాను ఇట్లు పలికెను—"మిత్రమా! నీ యభిప్రాయము గ్రహించితిమి. ఇంతమాత్రమున ధైర్యముఁ దొలంగువారము కాము. చలింపకుండుటయేగాక, అవకాశ మేమాత్రము చిక్కినను, ఈ భయంకర హత్యారహస్యము నరయవలయునని కృతనిశ్చయులమై యున్నవారము. నిరంతరభోగార్ణవనిర్మగ్ను నొనరింపఁజాలు ప్రభుత్వప్రకటితబహుమానము గుఱించి వినియుందురా!"

"కొంచెమాలించితి. కాని, దయామయుఁడగు నల్లా కరుణాతిశయ

ముచే నా యాహారవిహారములకు లోటులేని సంపదకలదు. ఈ భయంకరనరవధ గుఱించి యందురా? ఈ నగరమునఁ దాండవ మాడు మృత్యుదేవత దీర్ఘకరాళదంష్ట్రిలకుఁ జిక్కకుండ నెట్లు సంచరింపన గునాయని మాత్రము చింతించువాఁడగాని, వేఱు విచారము లేదు.

ఒక్క నిముస మెల్లరు నూరకుండిరి. అంత లూకాసు ఇట్లు లనెను.—

"మేమీ పట్టణమున కేతెంచిన ప్రథమదివసముననే యొక వింత సంగతి సంభవమాయెను. ఈ భయంకరహత్యావ్యాపారకలాపము గుఱించి యప్పుడు తెలిసెనేని, నే నంతటి సాహసమునకు దొరకొని యుండువాఁడఁగాను. పిడుగువంటి దుర్వార్త యా మఱునాఁడు మాకుఁ దెలియవచ్చెను.

అంత జూలియను నిజహృదయాభిప్రాయసూచకముగా వింతగ మందహాస మొనరించి యిట్టులనెను.—

"సాహస మొనరించినను, ప్రమాదము మాత్రము సంభవింపలేదు: ప్రమాదరహితముగుటయే గాక, కేవలము మఱియొక విధముగాఁ బరిణమించెను.

ఖలీలుఁ డుత్సాహపరుఁడాయెను.—

"సాహసమా! మీ రొనరించిన సాహసకృత్యమెద్ది? మీ సంభాషణసరణి గమనించిచూడ, చాల కథయున్నదని స్పష్టమగుచున్నది. మీ యీ పలుకులు కేవల ముపోద్ఘాతపూర్వకమనియు, అసలు విషయము నెఱుకపఱచి నాపైఁగల పూర్ణవిశ్వాసముఁ బ్రకటింతు రనియు విశ్వసింతును."

లూకాసు తోడనే యిట్టులనెను.—

"మిత్రమా! అభ్యంతరమేమి? గమనింపుము. మేమిరువుర మీ

నగరమున కేతెంచి పదునైదు దినములాయెనని తెలిసెఁగదా. మేము సాయంకాలము నగరప్రవేశ మొనరించితిమి. అశ్వారూఢులమై ప్రయాణ మొనరించుచుండఁ మార్గమధ్యమున నా మిత్రుఁడు జూలియను ప్రమాదవశమున నేలఁబడెను. నా మిత్రుఁడా కారణమున బసదొఱకినంతనే తన మందిరముఁ బ్రవేశించి విశ్రమింపఁగోరెను. నేనన్ననో, యధిక కుతూహలాధీన చిత్తుఁడనై, సంధ్యాసమయమున నీ మహానగర మెటులుండెనో చూడవలయునని యెంచి యిలువెడలితిని. నేనొక వీధిఁబడిపోవుచుండ, నొక వృద్ధురాలు పలకరించెను. తా నొచటికో పోవలయుననియు, దారి యెఱింగింప వలయుననియు నామె కోరెను. వెంటనే నా యసమర్థత తెలియఁజఱచితిని. అంతటితో నా కాంత నన్నువీడక, ఏమేమియో తెలిపి తెలిపి, నడుమ నడుమ నాకుశల మరయుచు, నన్నెంతయు మెచ్చి మెచ్చి, తుద కాకస్మికముగ నిట్టులనెను—"ఆహా! నీ వంటి సరసవచన రచనాధురంధరుండగు నవయౌవన ప్రతిభావిభాసితునిఁ గాంచినచో, మా దొరసాని యెంత సంతసించును! ఆనందపరవశయగుఁ గదా!" నేనంత దరహాసితాననుఁడనై "ఓబోటీ! నీ యేలికసాని యెవ్వరు!" అని ప్రశ్నించితి. ఖలీలు మిత్రమా! నిజము చెప్పవలయు గదా, సరస కథాక్రమమున కియ్యది అనుక్రమణిక కావలయునని గ్రహించితి; మఱియు నట్టి వ్యాపారమునఁ జొరుటకు నాకే మాత్రమభ్యంతరము లేకపోయెను. కాని, ఈనగర రంగస్థల ప్రదర్శిత భయానక హత్యాపరంపర గుఱించి యీ సమయమున నెఱింగి యుండినచో, నప్రమత్తుఁడనై యన్యథా ప్రవర్తించి యుండెడివాఁడ సుమా."

తోడనే, ఖలీలుఁడిట్లు పలికెను.—

"కాని, నీవు చెప్పబోవు సాహసిక వ్యాపారమునకు ఈపట్టణపు హత్యలకును పరస్పర సంబంధముండదని భావింతును. ఉండెనేని, నీవు

సజీవముగా మగిడి యిటకరుదెంచి యుండవు గదా!

"ఎటులుండును? లేదని యే గ్రహింపవలయు. కాని, హృదయ విదారణ మొనరించు నా భయంకర హాస్యాలందలంచుట కిది యదను గాదు. ఏమన, నా కథ నిరవధిక సంతోషప్రదము. గమనింపుము. నీ యజమానురా లెవ్వతెయని ఆ వృద్ధవనితను బ్రశ్నించితి. కాని, సహజముగ బహుభాషిణియగు నా జరఠాంగన బదులాడక, కుటిలముగ నవ్వి, ముక్కున వ్రేలిడి, అంత కుతూహల మనుచిత మనియు, నన్నుఁక విశ్వసించుట ప్రమాదజనక మనియుఁ బలికెను. నా కుతూహలము శతాధికమాయెనని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా? నేఁ గడు వినయ విధేయుఁడనై యుందుననియు, ఆవంతయుఁ జలింపక కడు నిశ్చలముగ నుందుననియు, బహుజాగరూకతతో నడచికొందుననియు నచ్చజెప్పి, సౌందర్యరాసియగు నీ దొరసాని సాన్నిధ్యమునకుఁ గొంపో వలయునని బ్రతిమాలితిని. ప్రసంగవశమున నాముదుసలి జారవిడిచిన మాటలఁబట్టి, యావనితా రత్న మెవ్వతెయైనను, అసాధారణ సౌందర్యవతి కావలయునని యెంచి, తదానన విలోకనాతురుఁడనైతి. మొదట నా వృద్ధురా లనుమానించినటులుండెను. కాని, నాస్థితి గతుల నరసి, నేనీ నగరమునకు రాఁగోరంబడితి, తుదకియ్యకొనెను. ఒకింత దవ్వుననుండి తనను వెంబడింపవలయునని యామె పలుక, నేనట్టులే వెడలితిని. వియత్తలము మేఘరహితమై నిర్మలముగ నుండుటచే, నేను సుఖముగాఁ బోఁజాలితి. విశాలములగు వీధులఁ జొరక, సన్నని సందుగొందులఁబడి సాగి సాగి, నదీతీరముఁ జేరితిమి. అచట నొక చిన్న దోనెయు, నందు ఇరువురు నల్లని బానిసలునుండిరి. అందు మే మాసీనులమైనంతనే నావ వడివడిఁ బోసాగెను. పశ్చిమతీరమున నున్న సుందరారామములఁ గాంచుచు జలవిహార మొనరించుచుండ, నా ప్రవర్తనమపుడు స్మృతిపథమునకు వచ్చెను.

"నీ డెందము కొంచెము సందేహ భయాక్రాంత మై యుండును? ఏమందువా, ఈనగర భయంకర హత్యల గుఱించి విని యుండక పోయినను, శుద్ధాంతమునకుఁ గాలుమెట్టి సాహసించితివి గదా. పరపురుషులు ప్రవేశింపరాని చారుశీల కాంతా నివాసమందిరమే నీగమ్యస్థానమని గ్రహించియుందువు. అంతకంటె సాహసకృత్య మేముండును?

ఖలీలుఁ డట్లు పలుక, లూకాసుముకూడ నిట్లు పలికెను.

"నిజముగ నాకింత భయభ్రాంతి యుక్తుఁడ నైతిని సుమా. ఇట్టి సాహసిక వ్యాపారమున నేల తగులొంటి నాయని ఖేద మొందితి. కాని, అంత యొనరించి వెన్ను మగుడనగునా? కాన, విచారము విడిచి ప్రయాణ మొనరించితిని. వృద్ధురాలి ప్రవర్తనము పూర్తిగఁ దెల్లమాయెను. గృహాన్వేషణము కేవలము వృథయని గ్రహించితి. నాదృష్టి నాకర్షించి నట్టి ప్రసంగమునకు దింపుటయే యామె యభిప్రాయము కావలయునని నాకప్పుడు స్ఫురించెను. కాని, మిత్రమా! స్త్రీజాతి నంతయు సగౌరవ పఱచుచుంటినని తలంపవలదు సుమా,—క్రైస్తవ సుందర నారీజన బృందమువలెనే, తురుష్కవంశ సంజనిత మోహ నాంగులు సహితము అనంగ శరదళిత హృదయలై తరచుచితముగ సంచరించుచుందురు, ప్రపంచము కన్నెఱుంగక నేకాంతమునఁ బోర లాడు మచ్ఛెకంటులకీ వృద్ధురాలివంటి తారుపుగత్తెలున్నగాని రహస్యవ్యాపారము సాగదనియుఁ గూడ గుర్తించితిని. ఏమైనను, సాహసమునకు కార్యమునందుఁ జొచ్చితిని. పరిణామము సానుకూలము గనే యుండెనని ముందే చెప్పియుంటిగదా.

అంత రెండవ గ్రీసు దేశస్థుఁడగు జూలియను తన మిత్రుని వారించి యిట్లనెను—

"మిత్రమా! కథ పెంపుచేయక, ప్రధాన విషయమునకు రమ్ము

ఉల్లసిత మానసుఁడగు లూకాసు మందహాస విరాజితవదనుఁడై, వల్లెయని పలికి, ఇట్లు చెప్ప దొడంగెను—

"ఇఁక శీఘ్రముగ ముగింతును. గాఢనీరనీలంపు భాస్వర నదీజలములపై నౌకయరగంట శీఘ్రప్రయాణముసేసి, ఇరువైపుల దట్టమగు వృక్షములచేఁగప్పఁబడి జనసామాన్యమునకు దృగ్గోచరముకాని యొక్క సన్ననిక్రయ్య ప్రవేశించితిమి. నాలుగైదు నిముసములలో మా నావ చాందినీవలె నమరియున్న జొంపముల నడుమఁ బోయి పోయి యొక సోపానపరంపరమ్రోల నిలిచెను. తోడనే వృద్ధవనిత నేలకు డిగ్గెను. అనుజ్ఞవడసి నేనును దిగి యామె వెంటఁబడితిని. ఆ కాంత హెచ్చరింప, నాకుల చప్పుడు కాకుండ మెల్లమెల్లగ నడచితిని. మేమొక విశాలారామముఁ ప్రవేశించితిమి. అవ్వనాంతమున సమున్నత వృక్షావృతమై యొక మందిరము గోచరించెను. దట్టంపుఁ బర్రశాల నతిక్రమించి సుందరమగు పచ్చికబయలు ప్రవేశించినంతనే, యొకద్వారము కానవచ్చెను. కాని, మేము ప్రవేశింపవలసిన ద్వారమది కాదు. ఒకింత చుట్టు తిరిగి పాణి ద్వారము చేరితిమి. ఆ తాళపుఁజెవి తనవద్ద నుండుటచే, నా వృద్ధురాలు రయమునఁదలుపు తెఱచెను. మేమందుఁ బ్రవేశించి, తివాసితోఁ గప్పఁబడియున్న మెట్ల వరుస నారోహించితిమి. అట్లు చాల దవ్వరగితిమి. అంత నొకదాని కెదురుగా నింకొకటి యమరియున్న రెండు ద్వారములు కాన్పించెను. అచట వ్రేలాడుచుండిన మనోహర రజతదీపముచే నా ప్రదేశము కాంతియుతమై యుండెను. ఆ కాంత రయమున నొకద్వారము డాయఁబోయి, ఏలకో యాకస్మికముగ నిలచిపోయెను. నిలుచుటయేగాదు, భయంకర విషధరమునుగాంచు పాంధునివలె, నాయింతి యమితభయాక్రాంత చిత్తయై వడంకుచు వెనుదిరిగెను. అంతటి వెఱపు కొలుపునది సర్పమే కావలయునని యెంచి యడుగువైచి, కంపితహృదయుఁ

డనయ్యె, కృపాణముపైఁ జేయిడి పరికింప, నొక చక్కని పాదరక్షల జత ప్రత్యక్షమాయెను!"

ఖలీలు మందహాసమొనరించియిట్లుల నెను—

"గ్రహించితి. మహమ్మదీయుఁడనగుటచే దదర్థము నాకు గ్రాహ్యమైనది. కాంతుఁడు నిజప్రియాంగన శయ్యామందిరము ప్రవేశించున ప్పుడు, పాదరక్షలు ద్వారముచెంత వీడును. పిలిచినఁ గాని, యందె వ్వరు జొరరాదని అయ్యది సూచించును."

లూకాను మగుడనిటులు చెప్పఁ దొడంగెను—

"కాని, ఆసాంకేతికము నాకానమయమునఁ దెలియదుగదా. ఏపామో మార్గమునిరోధించి యుండునని భావించిన నాకంటికి ప్రాణము లేని చెప్పులు గోచరమగుటచేఁ బట్టఁ జాలక పకపక నవ్వఁ బోతిని. ఆవృద్ధురాలి ప్రవర్తన మంత హాస్యాస్పదముగ, నంతవిపరీతముగ నుండెను. కాని, ఆముహూర్తమునసే యాతలువు పిడి చలించెను. తోడనే, పరిచారిక యమితభయ విహ్వలయై తడబడు తనహస్తముతో నాచేయి గట్టిగఁబట్టి, రెండవద్వారము కడు నిశ్శబ్ద ముగాఁ దెఱచిఁ యందు నన్నుఁద్రోసివైచెను. అంతయు నొకక్షణ మాత్రకాలమున సంభవించెను. అమిత భయకారణ మెద్దియో యుండునని నేనపుడు గ్రహించితి. పిదవియాశింపక ఆమె యేమొన రించినను ఊరకుంటిని. ఆప్రదేశ మంధకార బంధురమై యుండెను. ద్వారము వెంటనే బంధింపఁబడెను."

లూకాను రెండు నిముసములు మిన్నకుండెను. ఖలీలుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.—

"ఆ పరిచారిక నిన్ను వెంబడించెనా?"

"లేదు; ఆ తమోసాగరమున నే నొక్కఁడనే యుంటిని. ఆగభీర నిశ్శబ్దప్రదేశమున నేకాకినై యుంటి. నిమిషములు కడచుచుండెను;

నేనట్టులే సమాధిఁ జెంది యుంటిని. క్రమముగా ననిర్వాచ్యభయాతురుఁడనైతి—"

"ఆహా! నీ కా సమయమున భయంకరనాగరిక హత్యల గుఱించి తెలిసియుండ నేని—"

"ఎఱుంగను, ఎఱుంగను! ఎఱింగియుండినచో, నెంతకైనఁ దెగఁబడి యెంతటి సాహసమైన నొనరించి, యా ప్రదేశమునుండి తప్పించికొనుటకై ప్రయత్న మొనరించి యుందును. నిముసములు కడచెను. అంధకారమున బొరలాడుచుంటిని. ఏమియుఁ దోపకుండెను. నే నెందుంటినో, నాకు సంభవించిన యుపద్రవ మెద్దియో, నేనే మొనరింపవలయునో, ఏమియుఁ దెలియదాయెను. అట్టి విపరీతపుదురవస్థకుఁ బాల్పడి దుఃఖితాత్ముఁడనై యుండ, నా పాదరక్షులుండిన ద్వారము సార్భాటముగాఁ దెఱువఁబడెను. ఆ శబ్దముతోఁ బాటు నీ పలుకులు స్పష్టముగఁ, ఖండితముగ, బిగ్గఱగ వెలువడెను—"అమీనా! అమీనా! ఏమీ వైపరీత్యము! ఆ స్త్రీ యేమాయె? నా యాజ్ఞ యగునంతనే ఫలాహారములఁ గొనిరాదేమి? ఇంకను రాదే!—" ఆహా! నాయవస్థ యపు డెటులుండెను? వర్ణింపఁజాల. ఆ యధికారపూరితవాగ్జాలముల నాలించినంతనే, యాతఁడు గృహాధిపతి కావలయునని గ్రహించితిని. భయాతిరేకమున నా యొడలంతయు నొక్కసారి కంపించెను. నే నొనరించిన మహాపచారము నా కపుడు వ్యక్తమాయెను. యజమాని ఒకవేళ నే నుండిన మందిరము ప్రవేశించిన, నేమిచేయవలయు? నా గతి యేమికావలయు? దురంతభయానల తప్తుఁడనై కాళ్లేతులాడక గిజగిజలాడుచుండిన యాసమయమున, నా మందిరపు టంతర్ద్వారము తెరువఁబడెను; కాంతిసముజ్జ్వలమగు దీపము మెఱుపువలె మెఱసెను; దీపమేగాదు, అపూర్వసౌందర్యవిభాసితవదనయగు జవ్వని యొక్క తె గాఢనీలమేఘపటలమునుండి వెలువడు పూర్ణసుధాకరబింబమువలె,

నయనపర్వముగ నుదయించెను. మేలుముసుగు దోఁగియున్న యా సర్వాంగసుందరి, ఆ విద్యుల్లతాంగి, నాకమునుండి దిగివచ్చిన దివ్యాంగనవలె, నుండెను. ఆ దివ్యసుందరవిగ్రహముఁగాంచి మంత్రబద్ధమగు సర్పమువలె పారవశ్యుఁడనై, చైతన్యవిహీనుఁడనై, యనిమిషనయనుఁడనై యట్టె నిలిచిపోతిని. ఆ నవమోహనాంగియు నన్నుఁ గాంచి విస్మయవిస్ఫారితవదనయై విభ్రాంతచిత్తయై యట్టె నిలిచిపోయెను. నే నెటు లేతెంచితినో, దానేమి కావింపవలయునో, ఆ తరళనయన యా క్షణమున నిర్ణయింపనేరకపోయెను. తుదకామె నన్ను డాసి—"హా! నీ వెవ్వఁడవు! ఈ శుద్ధాంతము నెట్లు ప్రవేశించితివి? ఏమి చేయుచుంటివి?—" అని వడివడిఁ బ్రశ్నింపఁదొడంగెను. ఆ ప్రశ్నావళి నాలించి, యా చెంతనున్న మందిరముననున్న మఱియొక దివ్యసుందరవిగ్రహము బిఱబిఱ నరుదెంచి సాక్షాత్కరించెను. ఆహా! ఆ యెలనాగ సోయగము సహితమద్వితీయమై, యగణితమై నిష్కళంకమై యుండెను. ఆ యిందుముఖుల నిర్వుర నొక్కసారి కాంచినంతనే, వార లేకగర్భసంజాతలు కావలయునని గ్రహించితిని. నేనాపైఁ గాలహరణ మొనరింపక నా యుదంతమంతయు రయమున సంగ్రహముగ నెఱుకపఱచితిని. అంత నా సుందరు లొకరినొకరు తిలకించిరి. వారి పరస్పరవిలోకనములు విస్మయాశ్చర్యసమ్మిళితములై యుండెను. ఆ యబలారత్నములు మార్దవలజ్జాపరలై నాపైఁ బ్రేక్షణమాలికలను పుంఖానుపుంఖములుగఁ బఱపిరి. అంతలో నెద్దియో ఆకస్మికముగా స్మరణకు వచ్చుటచే జ్యేష్ఠసోదరి దిగ్గున లేచి, నే బ్రవేశించిన ద్వారమునకు బీగమువైచెను. తమ మందిరమున కరుదేఱవలయునని ఆ యన్నుమిన్న నన్నంతట నాహ్వానించెను. ఉత్సాహపూరితహృదయుఁడనై రయంబున వారితో నరిగితిని. వివిధవస్తుసమృద్ధమగు నొక విశాలమందిరము ప్రవేశించితిమి.

అందొక మూలకమనీయ చంద్రకాంత శిలానిర్మితజల స్తంభము విమల పరిమళ సలిలము మనోహరముగా నెగురఁజిమ్ముచుండెను. మిత్రమా! ఆ కోమలాంగులు పదునేడు పందొమ్మిది వర్షముల ప్రాయఁపువారై యుందురు. ఆ కళంక రహితేందు ముఖులు తమ మేలుముసుగుల ధరింపలేదు. ఒక్కసారి ప్రదర్శితమాయె, నిఁక ముఖాచ్ఛాదనా ప్రయత్నమేల, యని వారు సహజముగా భావించియుందురు. ఎట్లు భావించిన నా కేమి! నేను ధన్యుఁడనైతిని. ఒక మొగములు సోఫాపై వారలాసీనులై నన్ను వారి నడుమ గూర్చుండఁబెట్టిరి. నే నేతెంచిన కథాక్రమము మఱల నివేదింపవలయునని యా సుందరాంగులు కోరుటచే, నా యుదంతము సవిస్తరముగా నెఱింగించితి. ఆ హేమ గాత్రలు మగుడ నాశ్చర్యపరవశలై నాభిప్రాయముగా నొండొరులఁ దిలకించిరి. నా రపుడు యథార్థము నెఱింగించిరి. తమ జనకుని భార్య తన యుపయోగార్థము నన్నాం తెఱంగున రప్పించెననియు, పరిచారిక యగు అమీనా భయవిహ్వలయై, చేయునదిలేక, నన్నుఁ దమ మందిరశ్రేణియందుఁ బ్రవేశపెట్టెననియు, నా కలకంఠులు తెలియపఱచిరి. ఇంకను ఒక సంశయము నన్ను బాధించుచుండెను. 'జనకుని భార్య' యని చెప్పనేల? జనకుని భార్య జనని కాకుండునా? నే నా విషయము ప్రశ్నించి, సంశయనివారణ మొనరించుకొంటిని. వారి జనయిత్రి మరణించెను. తోడనే యాతఁడు మఱియొక కాంతను వివాహమాడెను. 'ఇస్మలడా' యను పేరుగల ఆ సతీమణియే నన్ను రావించెను. తద్రహస్యము తెలిసినంతనే, నా యవస్థగుఱించి చింతించితిని. నా రహస్యవ్యాపారము బయల్పడునేని, ఎంతయేని యుపద్రవము సంభవించును. నేనే గాక, ఆ కాంతారత్నము ఆ పరిచారిక యుంగూడ మహాపదం బొరయుదురు. కాన, ద్రోహ మొనరింపరాదని యా సోదరీద్వయమును వేడికొంటిని. అంత నా యగ్రజ శంకా

సంతోషమయ వీక్షణజాలముల నాపైఁ బఱపి, మాయామర్మముల నెఱుంగని ముగ్ధయయ్యు, ప్రౌఢముగ నిట్లు పలికెను.—"ద్రోహమా! ఎంతమాట! ఆర్యా! భీతిఁదక్కి యుండుము. మఱియు, రహస్యభంగ మొనరింతుమేని, నీ దర్శనభాగ్యము మఱల లభింపదుగదా." మిత్రమా! నా యానందమునకు మేఱలేదు. అంత వారి నామధేయ ముల నడుగ, నగ్రజపేరు 'గుల్నేరు' రెండవ యిందుముఖిపేరు 'తైరజా' యని తెలిపెను. వృద్ధపరిచారిక యగు నమీనాను ఆగ్రహో యత్తుఁడై కఠినముగఁ జీరిన యాతఁడే వారి జనకుఁడగు 'దాల్టబను పాషా.' అమీనా గుఱించి యే మాలోచించిరో, నేనా మందిరము మగుడఁ బ్రవేశించి వారి సుందరవదనసందర్శనభాగ్యము నెట్లు వడయఁగలనో యెఱుంగఁగోరితిని. కాని, అమీనా యొనరించిన ప్రయత్న మన్యథా పరిణమించుటచే, నామె పూర్తిగ వారిచేఁ జిక్కి యున్నది. ఇఁక నా వృద్ధురాలు వారిమాట కెదురాడఁ జాలదు. ఒక వేళ నా రాకపోకల గుఱించి ఇస్మైల్లాసతి యెఱుంగవచ్చినను, మమ్మాపద వారయింపనేరదనియే విశ్వసింతుమని గుల్నేరు సంమజ సముగాఁ బలుక, నా హృదయభార మడంగెను."

"ఆకాంతల సముచితకల్పనా ప్రావీణ్యము ప్రశంసనీయమే." అని ఖలీలుఁ డొకింత విరసముగా బలుక, లూకాసు రయమున నిట్లుబదు లాడెను—

"వారి ప్రవర్తనము గుఱించి దురభిప్రాయపడుట యసంగతము. నిష్కపట నిర్మల నిశ్చలస్వభావలగుటచేతనే, యాముహూర్తమున వారట్లు మెలంగిరి. నా నుడులు విపరీతముగఁ గాన్పించుఁ గాక, అయ్యదే నిశ్చయము. సహవాసము నెఱుంగక పొగులు పడఁతులు సంతసప్రదమగు సహచర్యము నపేక్షించుట సహజముగదా. అంతి యేగాని, పరిస్ఫుట దర్పణ సదృశనిర్మల హృదయలగునా మానినీ

మణులు దురూహాలఁ దలంపఁ జాలరు."

"అసంభవము! తలంపఁ జాలరు" అని రెండవగ్రీకు యువకుఁడు గంభీరముగాఁ బలికెను. ఖలీలిట్టులనెను.—

"ఓహో! తెలిసినది. సౌందర్యనిలయమగు నాస్వర్గలోకమునకు నీవుగూడఁ బ్రయాణ మొనరించి యుంటివి కాఁబోలు."

"ఔను. ఆ విషయము గూడ మనమిత్రుఁడు లూకాసే చెప్పఁ గలఁడు." ఆ కథకుఁ డిట్లు మగుడ నుడువఁ దొడఁగెను.—

"జ్యేష్ఠసోదరియగు గుల్నేరే నాహృదయము నాకర్షించియున్నను, ఆ యిరువురతో సముచితముగా సంభాషణ మొనరించి, యనంతరము, నే నొక మిత్రునితో నీ నగరమున కరుదెంచితిననియు, ఈ సారి ఆతనిఁగూడఁ బ్రవేశపెట్టుదుననియుఁ దెలుప, నాసుదతీరత్నములు సంతోషితస్వాంతలై యామోదించిరి. మిత్రమా! అమీనా సాహాయ్యముచే నా రేడుసారులా శుద్ధాంతసదనమునఁ జొరఁ జాలితిమి: ఆ దివిజనారీశిరోరత్నముల సందర్శించి ముచ్చటించు భాగ్యము గాంచితిమి. పలుమాటలేల? మదీయహృదయ మెఱిఁగించెద. నా చిత్తము గుల్నేరు కాంతాధీనమై యున్నది. అన్యకాంతను వివాహ మాడనొల్లను."

తత్సమానోత్సాహముతో జూలియను ఇట్టులనెను.—

"రెండవ సోదరియగు తైరజాయే మదీయ ప్రణయాధిదేవత. నేనా మనోహరకుసుమ కోమలినే పరిణయ మాడెదను."

ఖలీలుఁడు కొంత తడవు గాఢాలోచనా నిమగ్నుఁడయి యిట్టులనెను.—

మిత్రులారా! ఇట్టి రహస్యము నా కెఱిఁగించుట కెద్దియో భద్ర కారణముండవలయును. మీ మానసమున నెద్దియో యుద్దేశము లేకున్న, నింతటి యవివేక మొనరింపఁజాలరు. అవివేక మేగాదు.

మాననీయుఁడగు దాల్టబనుపాషా యంతిపురరహస్యవ్యాపారములను ఒక యపరిచితున కెఱింగించుట యగౌరవప్రదము హైన్యమునుగదా."

లూకాను ధారాళముగ నిట్లు పలికెను.

"ఉద్దేశము నిక్కముగఁ గలదు. నే నిదె వ్యక్తపఱచెద గమనింపుము. మొన్నటిసాయంకాలమే మేమా ముద్దుగుమ్మలఁగాంచి యుంటిమి. నేఁను మగుడఁ బోవలయు. కాని, వారి బంధుగురాలగు నొక జవరాలు వారి యాతిథ్యముఁ గాంచనున్నది. బాంధవ్యమునకు మైత్రి దోహదమగుటచే, వారి నెయ్యము గాఢతమమై యున్నది. అమితమగు చనవు బలిమిచే నా కన్నియ ఆ సోదరీద్వయమును వీడక తోడునీడవలె నిరంతరము వారి నంటియుండును, కాన, నా సుందరి కంటఁబడకుండ రాకపోకలు సాగించుట దుస్సాధ్యము. మా రహస్యము నా వధూటి కెఱింగించుటకు తైరజా గుల్నేరులు సంకోచించిరి. ఆ కన్నియకూడ రహస్యభంగ మొనరింపఁజాలని పరిస్థితులం జిక్కువడిన గాని క్షేమకరము కాదు. ఆ కన్నియ యనన్యసామాన్యసౌందర్యవతియుట. తన చిత్తమింకను అన్యాక్రాంత మొనరింపలేద—"

ఖాలీలు దరహాసితవదనుఁడై యిట్టులనెను.—

"నీ యభిప్రాయము తెల్లమాయెను. మీ వంటి ప్రియుఁడు మఱి యొకఁడు కావలయు. ఆ పైని కొ నానందలహరి యవిచ్ఛిన్నముగ, అమందముగ, నిర్వక్రముగ, ప్రవహింపఁగలదు."

"ప్రియుఁడు కాకున్న, ఆ నవమోహానాంగి 'జులేఖా'ను సరస ప్రసంగమునకు మఱలింపఁజాలు రసజ్ఞుఁడైనను జాలు."

అట్లు జూలియును పలుక, ఖలీలుఁ డిట్టు లనెను—

"జులేఖా! ఆముద్దియ యభిధేయము జులేఖా! ఈ నామధేయము కడు మధురము. ఈ లేమ సార్థకనామధేయ కావలయు. పేరు సర్వ

సాధారణముగా స్వభావానుగుణముగ నుండును. కాని, ఈ జులేఖా యెవ్వరు ? ఈమెయు పాషాయొక్క పుత్రికయగునా? ఏలందురా, ఈ వ్యాపార మతి భయావహము. ఘనాధికారసంపన్నులగు మహనీయుల శుద్ధాంతకాంతాజనంబులతో సరసము లాడఁ గడంగుట కడు ప్రమాదభూయిష్ఠము గదా."

"మిత్రమా ! ఆ కన్య నామము జులేఖా యనియు, నామె యమితరూపవైభవసముజ్జ్వలయనియు మాత్ర మెఱుంగుదుము, కాని అన్యము తెలియదు. నీ వీ మందిరము చొచ్చినంతనే, నీ దివ్యాకృతి కాంచినంతనే, జులేఖా తోడి పరిచయమునకు నీవే తగుదువని మే మిరువురము గ్రహించితిమి."

ఆ తెఱంగున లూకాసు తమ విచిత్రోదంతము నెఱుకపఱచు టయే గాక, తమ హృదయాభిప్రాయము గూడ వ్యక్తపఱచెను. ఖలీలు మగుడ నాలోచనాపరుఁడై, యనంతర మిట్టులనెను.—

"ఆర్యులారా ! నేఁడు మిమ్ముఁ గాంచుట విధిప్రేరితము కావలయు. కాన, నా కభ్యంతరము లేదు. ఆ మనోహరప్రణయమందిరమున కెపుడు పోవలయునో, ఎటులేగవలయునో మీరే యానతిందు."

లూకాసు అమందానందకందళితహృదయుఁడై నిజాననమునఁ జిరునగవు తూగాడ, సగర్వముగ నిట్లు బదులాడెను.

"సమయమా! ఇయ్యదె. అచిరకాలమునఁ బ్రయాణోన్ముఖులము కావలయు."

అంత వారు ముప్పురు మధురరసపాన మొనరించి, తద్గృహాధిపతికిఁ జెల్లింపవలసిన పైకము చెల్లించి యావలకుఁ బోయిరి.

3

అంతఃపురము

యువకులు ముగ్గురుఁగలసి లెక్కకుమీఱిన సందు గొందుల వెంబడి పోసాగిరి. తలవెంట్రుకల చిక్కువంటి యామార్గము లూకా నునకు బాగుగఁ తెలిసినటులుండెను. అతఁడు మార్గదర్శకుఁడై ముందు నడవ, ఖలీలు జూలియను లనుగమన మొనరించు చుండిరి. మార్గమధ్యమున రక్షకభటు లనేకులు వారి కంటఁబడిరి. హత్యా రహస్య విచ్ఛేదన క్రియాపరతంత్రులగు నధికారులు ప్రచ్ఛన్న రూప మున నెల్లెడల సంచరించుచుండిరి. వారా యువకులఁగాంచి, "యువకు లారా! భద్రము, విడిపోవునపుడు మాత్రము భద్రము!" అని హెచ్చరించుచుండిరి. మిత్రసహితముగా విహరించుటయే క్షేమకర మని వారి యభిప్రాయము.

క్రమముగా వారు నదీతీరము సమీపించిరి. అచట నొక చిన్ననావ సిద్ధముగానుండెను. చీఁకటివంటి బానిసలిర్వురు తెడ్డులఁ బూని యుండిరి. వారందుఁ బ్రవేశించినంతనే, యాదోనె విహంగము వలె చివ్వునఁ బాఱెను. కళాపూర్ణుఁడు నిర్మలగగన తలమున మహా వైభవముతో రాజిల్లుచుండెను. ఆకసమునుండి వెలువడు ధళధళాయ మాన సముజ్జ్వల రజతకాంతి ప్రవాహప్రభావముచే నగరమునందలి దివ్యభవనములు విమల బాస్వర నదీతోయములందు సుందరతరం బుగఁ బ్రతిబింబించుచుండెను.

ఒక గడియలో వారు లూకానువర్ణించిన క్రయ్యఁ బ్రవేశించి, సాంద్రలతానికుంజములఁగడచి, క్రమముగా సోపానపరంపర నారో హించిరి. అమీనా వారికొఱకు వేచియుండెను. ఖలీలునిఁగాంచి

నంతనే యామె వెఱగంది, "ముగ్వురా?" యని ప్రశ్నింప, లూకాను సమయోచితముగా నిట్టులనెను—

"ఈతఁడు మామిత్రుఁడు. వెఱగందకుము. మేమిట్లు సంకేతించియే యుంటిమి. ఇదిగో! ఇయ్యది గ్రహించి ప్రతివచనము లాడక నడువుము."

ఒక బంగారు నాణెము ఖంగుమని చేతఁ బడినంతనే యా వృద్ధురాలి వదనము సిబ్బివలె విస్తరిల్లెను. జూలియనుకూడ నామె చేయిఁ దడిపెను. ఖలీలు మాత్రమూరకుండునా? ఆతురుష్కుఁడారు కాసులఁ దీసి యా కాంతకొసంగెను. ప్రథమ ప్రవేశమగుటచే ఘనమైన బహుమానము నొసంగి ఆ పరిచారికనుఁ బ్రసన్నురాలు నొనరించికొన వలయునని ఖలీలు భావించెఁగాఁబోలు! ఏమైనను, ఆ పరిచారిక పరవశాత్మయాయెను. అయ్యది యథార్థమో మిథ్యయో మాత్రము చెప్పఁజాలము. అమీనా చేతులు జోడించి, నిజమానసోల్లాసమమంద స్వరము నిట్లు వెలిబుచ్చెను—"ఆహా! ఏమి రూపము! ఏమి సౌందర్యము! మహామ్మదుతోడు, మీకుఁదగిన మిత్రుఁడు!"

వికసిత నారంగ సౌరభ్య సంవాసిత మందానిలములు హాయి గొలుప, వారు క్రమముగా రహస్యద్వారము సమీపించిరి. తాళము తీసి యమీనా తలుపు తెఱచెను. మిత్రులు ముగ్వురు తివాసీ పఱచిన మెట్లు వరుస నారోహించిరి. పాదరక్షలెక్కడ ప్రత్యక్షమగునో యని తొంగి తొంగి చూచెడు నమీనాను గాంచి, ఖలీలు నవ్వికొనెను. కాని అట్టి విఘాతమెద్దియు సంభవింపలేదు. పాషాపుత్రికల మందిరద్వారమును అమీనా కడునిశ్శబ్దముగాఁదెఱచెను. తోడనే మిత్రత్రయ మందుఁ బ్రవేశించెను.

ఆ ద్వారముతోఁబాటు నంతర్ద్వార మొకటి వివృతమాయెను. తలుపు వీడినంతనే, లూకాను వర్ణించిన సుందరాంగు లుదయిమొగ

మలు ఔక్కియుంబులపై నామెటులఁగుఁ జూడి సుధాకర ప్రభాభాసుర వదనయై ఒయ్యారముగా వ్రాలియుండ, ఖలీలుఁ డాహేమగాత్రి చరణ భర్మకంజాతముల వ్రాల ప్రణయ వినయ గర్వస్ఫూర్తి దీపింపఁ మోఁకరించియుండెను. ఆకురంగనయన ప్రబోధితయై యుంటచే, గ్రీకుయువకులఁ గాంచినంతనే, బాలికా సహజ లజ్జాభరమ్మున నల్లన మోము వాల్చినను, వెఱగందలేదు. ఆ కుసుమగాత్రి కోమల పల్లవంబును దన హస్తమునఁ గేలించి, శ్రవణపుటమున ఖలీలు ధైర్యము కఱపెను.

ఖలీలుఁ డంతట, దన మిత్రులగు లూకాసు జూలియనులను బరిచయ మొనరించెను. ఘనలజ్జావనతాననయై, చారుతరమరాళమువలె మనోహరముగ మోము వాల్చి, వారి ప్రణామములఁ బరిగ్రహించి, మధురమంజుల స్వనమున నాకన్నియ సుస్వాగత మొసంగెను.

అంత నానెలంత కొంకింత ధైర్యము కదుర, సహజ సుందరవదనము సంధ్యారుణరాగభాసురమై యలరార, సిందూరసన్నిభములగు పెదవులపై భావగర్భితమగు చిరునగవు చెంగలింప, తైరజా గుల్నేరులఁ గాంచి యిట్టులనెను.—“సోదరీమణులారా! ఆకస్మికముగా నన్నిట్లు విస్మయ విభ్రమముల పాల్సేయుట పాడిగాదు సుడీ.”

పాపా పుత్రికలు లజ్జితులై యానందాతిరేకమున నవ్వుచు నుచితాసనముల నలంకరింపఁ దొడఁగిరి. ఒక్కొకఁడు నిజప్రియాంగనా సహితముగా నొక్కొక సోఫాపైఁ గూర్చుండి, మన మలర గుసగుస లాడికొసరి. ఈసమయముననే యువతీత్రయమును విపులతరముగా వర్ణించెదము.

ఆమందిరము లూకాసు వర్ణించినట్లు నానావస్తు సమృద్ధముగ నుండెను. అం దమరియున్న తల్పములు, మంచములు, సోపాలు, ఆసనములు, దిండులు, మేజాలు, జాలరులు మొదలగునవి అసామాన్య

ములై, అమూల్యములై యుండెను. విలువగల యలంకారములు లెక్కకు మీరి యచ్చటచట నుచితముగ నుండెను. పలువిధము లగు రుచికర ఫలాహారము లొక్క చక్కని మేజాపై నమరి యుండెను. వెండి కలశమునం దునిచిన మేలు రకంపు గులాబీయత్తరుచే నామందిర మమిత సుగంధబంధురమై యొప్పారెను. నిర్మల సలిల పూరమగు నంబుయంత్ర మొక చక్కని బలపపుకుండియందు నృత్యము సలుపుచుండుటచే నావాతావరణము నిరంతర పరిశుద్ధశీతలానిల సమృద్ధంబై యుండెను.

పాషాజ్యేష్ఠపుత్రికయగు గుల్నేరు అసాధారణ సౌందర్యవతి. ఆ కళావతి వదనమండలము ఆరోగ్య రంజితమై, అనూనకాంతి సము జ్వలమై, అనధిక కుంతల నికరాచ్ఛాదితమై చారుతరంబై యుండెను. విగ్రహము సమున్నతము. ఆకారమంగపరిపూర్ణతా సమృద్ధంబయ్యు సముచితముగ నమరియుండిన కారణమున నమందశోభాయుతమై, వర్ణనీయమై, దర్శనీయమై యొప్పారెను. ఆమె సోదరియగు జైరజా సమున్నతాననముపైఁ గపిలవర్ణ విరాజిత శిరోజములు చక్కగఁ బాటితములై, సహజనిగనిగ ప్రభాభాసురములై యలరారుచుండెను. ఆజవ్వని వదనము గుల్నేరు నెమ్మోమువలె దుర్నిరీక్ష తేజోవిభాసి తంబుగాక, శీతలామృత కిరణముల వెన్నెల్లు సుందర సుధాకర బింబము నందము వహించియుండెను. అద్దములఁబోలు నును చెక్కులు సంధ్యారుణరాగ దీపితంబులుగాక, లేతగులాబీ రుచులకు నిలయ ములైయుండెను. ఇంకను సంపూర్ణ యౌవనము ప్రాదుర్భవింపని కారణమున నామె యాకృతి నిజసోదరికంటె లఘుతరముగనుండెను. ఆయున్నమిన్న వక్షోజముల పొంకము గమనింప బాల్యావస్థ యంత రించి మనోహర యౌవనావస్థగఁ బరిణమించుచుండెనని తెలియఁ గలదు. ఆ సుందరుల నయనములు నీలవర్ణ విరాజితములై యుండెను.

అందుఁ దైరజానయనములోకింత గాఢతరముగ దీపించుచుండెను. ఆయింతుల దంతములు విమల ముక్తాఫలంబులవలెఁ జూడ మనోహరముగ నుండెను. ఆకంజాక్షుల చుబుకములు హ్రస్వములై, నునుపులై సముచితాల్పకూపదీపితములై దర్శనీయములై యలరారుచుండెను. జ్యేష్ఠసోదరియగు గుల్నేరు వక్త్రమొకింతపూర్ణతరంబై, యొకింత గాఢసిందూరవర్ణరంజితమై యొప్పారెను. ఆ హేమగాత్రులు కరచరణములు, అధికవర్ణనమునకుఁ గడంగక, పరిపూర్ణశోభాయమానముగ నుండెనని చెప్పవొప్పును.

అపూర్వ సౌందర్యవతియగు జులేఖా రూపురేఖలు వేఱు విధంబుగ నుండెను. కాటుకవలె నల్లనై నిగనిగ మెఱయు నాకన్నియ నెఱికురులు విరళముగ, సాంద్రతరంబుగ, భుజములపై, నెన్నుమునుపై జీరాడుచుండెను. బాదలములబోలు నాయింతి కనుంగవ ఆకర్ణాంత విశాలములై, అంగారసుందర వికాసభాసురములై, మృదుల వ్యామోహ దీపితములై ప్రసిద్ధ హరిణనయనములవిడంబించుచుండెను. భాసుర వదనదర్పణమునఁ దీర్చిన విండ్లవలె నమరు నాకోమలి కనబొమలు కడుమనోహరముగ నుండెను. తత్పక్ష్మల సమాశ్రిత కేసరము లపూర్వ దీర్ఘములై, హృదయాదర్శములనఁ దగు దన్మనోహరనేత్రములకు నల్లనితెరలై, తత్కారణమునఁ దద్భావాలోచన లన్యజనదృగ్గోచరము కాకుండ మాయాజాలు సాధనములై, యొప్పారెను. ఆమోహనాంగి వక్త్రము మన్మథుని ధనువువలెను, అధరోష్ఠములు అభినవార్ద్రి ప్రవాళసన్నిభముగను అపూర్వ సౌందర్యముతో నలరారుచుండెను. అపురూపమరాళ కంధరమువలె దీర్ఘమై, నునుపై, నైభవముగ వంగి యమంద సౌందర్యముతో నలరారు నాసుధాకరానన కంఠము దర్శనీయము. తదంతమున విరాజిల్లు శిరము చారుతర లతాంతశోభాయమానముగ దీపించుచుండెను. అత్యధికముగాక, సముచితవైభవముగఁ

బెకఁబొందిన యాకన్నెమిన్న పేరుటురము చక్కఁగ వర్తులమై, నిరర్థక మాయాపరికల్పితావలంబముల సాహాయ్యములేకనే పొంకముగ నిగిడి మనోహర హరిదంతగోళములవలె నేర్పడి యుండెను. జులేఖాదేహము సహజముగఁ బాండువర్ణ సమోపేతమైనను, జీవరహితమై వర్ణ్యము సందక, చారుతర చంద్రకాంతశిలాసదృశభాసుర వికాసనై గనిగ్యము లతో నలరారుచుండెను. ఆమందయాన సాధారణ దీర్ఘశరీరయయ్యు, సుందర పయోధరముల నతిశయింపఁజేయు మనోహరమగు సన్నని కౌనుచేతను, సృష్టికారుని శిల్పచాతుర్యముంజాటు భుజముల వైభవముచేతను, ఊరుద్వయాది నిమ్నోన్నయవదీర్ఘతచేతను సమున్నతమూర్తిగనే దోఁచుచుండెను. అంగసౌష్టవము, అంగపరిపూర్ణత, అంగవిన్యాసము, అంగస్ఫూర్తిఁ తదన్యోన్యమనోహర సమాశ్రయము చేతను నా జవరాలు అసదృశరూప వైభవముతో నలరారుచుండెను. మధుర మంజుల వీణారవంబువలె, మనోహర కలకలనినాద సంకలిత విపుల రజత ప్రవాహమువలె నొప్పు నాకలకంఠి కలస్వనము మధురతరంబై, శ్రవణపేయమైఁ వర్ణనాతీతమై యుండెను.

ఆ యానందమందిరమున గూడిన యా స్త్రీ పురుషులు పరస్పర ముఖ విలోకనమొనరించుచు, సరస సంభాషణముల మునింగి, వేఱు విచార మెఱుఁగక హాయిగనుండిరి. శుద్ధాంతమున బ్రవేశించుట యపాయకరమని వా రాసమయమునఁ దలంపఁజాలరైరి. ప్రణయ సౌఖ్యార్ణవ నిమగ్నులైన యామత్తకాశినులును దా మొనరించిన మహాపరాధము గుఱించి తలంపరైరి. మహమ్మదీయాంతఃపుర ప్రవేశము కంటె ఘోరతరనేర మింకొకటి యుండదు. తన జనానాయందుఁ బరపురుషుఁడు గోచరించునేని, మహామానియగు మహమ్మదీయ కులీనుఁడు ఆఁకొన్న హార్యక్షమువలెఁ గ్రోధోన్మత్తుఁడై, భయంకర కరవాలము రయమునఁదీసి, చోరఁబడిన యాకాముకునే

గాక ఆ కాంతను గూడ నిర్దయుఁడై తెగనఱకును. మహమ్మదీయ ధర్మశాస్త్రమిట్టి యుద్బోధన మొనరింపకున్నను, అట్టి తీవ్రాచరణము సాంప్రదాయసిద్ధమై యుండెను. కాని ప్రణయానిలోద్ధూత హృదయులగు నాయువజనులు కాసమయమున వివేక మెటులుండును ?

తద్గృహాధిపతియగు దాల్బను పాషా గుఱించి కూడ నొకింత యచటనే యరయదగును. అతని ప్రాయ మేఁబదియైదేండ్లు. కాని, దీర్ఘమగు గడ్డము నెరిసి రజతవర్ణము నమీపించియుండుటచే, నా పాషా యధికతరప్రాయునివలె గోచరించుచుండెను. కాయమతిస్థూలము. వదనమునఁ గాఠిన్యగాంభీర్యములు తోఁచుచుండెను. చాల కాలము రణరంగములందు విహరించిన కారణమున, మోమొకింత వివేకరహితమై కూడ నుండెను. ఆతనికిఁగల జ్ఞానసంపద కడుమితము. సమర ప్రశంస తప్ప నితర లౌకికవ్యవహార జ్ఞాన మాతనికి శూన్యమనియే చెప్ప నొప్పును. రణవ్యాపారమున మాత్ర మాతని యనుభవ మపారము: ఒక్క ప్రత్యేకసైన్యమున కధినాథుఁడై, ప్రశంసనీయ ధైర్యస్థైర్యగుణవిరాజితనాయకుఁడని పేరు గాంచెను. మతవిషయములం దాతఁడు కడు ఛాందసుఁడు, కఠినుఁడు. ఐనను, ఒక్క లోపము మాత్రము కలదు. మధురమగు మధువుపై నాతనికి మక్కువ మిక్కుటము. 'చాంపేన్,' 'బర్గండీ' మొదలగు ప్రసిద్ధ మధురసము లాతని మందిరమున నెల్లపుడు సిద్ధముగ నుండును.

పాషాయొక్క భవనము రాజధానియందుండెను. అయ్యది మహావైభవ సమన్వితమై, యసంఖ్యాయుతదాసదాసీజన సమృద్ధమై, నయనపర్వముగ రాజిల్లుచుండెను. ఇంతవఱకు నుదహరించిన మందిరము వేసవి కాలమున విడిసియుండఁదగిన యారామమందిరము. ఇందుండు సేవకుల సంఖ్య యత్యల్పము. ఆ బానిసలు సంధాన కర్త్రి యగు నమీనాకు లోఁబడియుందురు. ఆవనిత స్వభావము మనకు విదితమే గదా.

కావుననే, పాపాపుత్రికల మందిరమున లూకాసు, జూలియను ఖలీలులు ప్రవేశించుట కవకాశము చిక్కెను. బహుజన సంకీర్ణమగు నగరమందిరమున నట్టి కృత్యము దుస్సాధ్యము, అసాధ్యము.

తురుష్కయువకుఁడగు ఖలీలు జులేఖా హృదయము ప్రవేశించుచుండెగదా. ఆ కలభాషిణి మితభాషిణియై, సంతోషలజ్జావిభ్రమాధీనయై తనప్రేమాల మోఁకరించి నిజవాక్సుధారసధారల నవిరళముగ గురిపింపు సుందర తురుష్కయువకుని నౌయ్యారముగఁ దిలకించుచుండెను. ఆ హేమగాత్రి కెంబెదవుల నుండి మాటలు వెలువడకున్నను, ఇందీవరదళసన్నిభనయనము లాసుందరి విజృంభిత హృదయమునఁ జెలఁగెగు వివిధవికారములను జాటుచుండెను. ప్రణయోదయసూచకమగు నివారిత పారవశ్యము మార్దవముగ మంజులముగ సుందరవదన మండలమునఁ దాండవించుచుండెను. ఆకన్యామణి సంతోషపరవశయయ్యు, మహమ్మదీయ కాంతాజనోచితమగుటచేతనో తన ప్రియుఁ డత్యున్నతవంశసంజాతుఁడని వాగ్ధోరణిఁ బట్టి గ్రహించుటచేతనో, గాని, యొక విధమగు గౌరవము జూపుచుండెను.

ఒక గంటకాలమామిథునములు కాలగమన మెఱుంగక, తా మొనరించిన యనుచితకార్యమువలన నెట్టి యుపద్రవము సంభవించునో యని విచారింపక, సరససంభాషణమున, బూర్తిగ నిమగ్నులై యుండిరి. అట్టిసమయమున, నిశ్చల వినిర్మలాకసమునుండి భూరిమేఘ ధ్వానములు హఠాత్తుగ వెలువడునట్లు, అవ్వలి ద్వారము తీవ్రముష్టి ఘాతముల కాకస్మికముగా గదలియై తత్ప్రదేశమంతయు మాఱు మ్రోఁగఁ దొడంగెను. ఎంత ప్రమాదము! ఎట్టి విఘాతము!

తైరజాగుల్నైరులు అత్యంతభయ విహ్వలశరీరలై, వదనములు కళావిహీనములై వెల్లవాఱ, సుందరకరయుగ్మములు ముకుళించి యతిదైన్యస్వరమున "జనకుఁడు! జనకుఁడు!" అని యఱచిరి.

గుల్నేరు జనకునిపైఁ గత్తి దూయఁజాలను."

తటిల్లతసన్నిభమగు పాషా దీర్ఘకరవాలము మెల్లగ దిగిపోయెను. ఆ వీరపుంగవునకు ధైర్యము కడు ప్రేమాస్పదమై యుండెను. పరమ శత్రువైనను ధైర్యము ప్రదర్శించునేని, పాషాతప్పక కొనియాడును. కావున, నాతఁడింకను గఠినాగ్రహపూరిత వీక్షణుండయ్యు, దన కట్టెదుట నున్న ధీరస్వాంతుని వదనముపైఁ గొన్ని నిమిసములు దృష్టి నిల్పెను. అంత నాకస్మికముగఁ గృతనిశ్చయుఁడై "పట్టి బంధింపుఁడు!" అని యాతఁడు గొబ్బున నాజ్ఞాపించెను.

ఆ క్షణముననే, యానల్లని యార్గురు బానిసలును గ్రీకుయువకునిఁ జుట్టిరి. లూకాసు వారింపఁ బ్రయత్నింప కూరకుండెను. పాషా కను సన్నఁ గాంచి, యా సేవకు లా యువకుఁడు ధరించిన రత్నంపుబాకు లను దీసికొని యాతని ముందునకు నడిపించిరి. దానితోను పాషా ఖడ్గపాణియై యా రెండవమందిరము ప్రవేశించెను.

జనకునిఁ గాంచినంతనే, తైరజాగుల్నేరు లత్యంత భయాతురమున నాతని చరణములపై రయమునవ్రాలి, విషణ్ణహృదయులై, దురంత దుఃఖితస్వాంతలై, రక్షింపుమని యతిదైన్యముగఁ బ్రార్థించిరి. ఖలీలు భుజదండమున గంటియున్న మనోహర హిమవల్లరి జూలే ఖాయును అత్యంత కుపితస్వాంతుఁడగు మామను వినయ వినమి తోత్తమాంగయై మానముద్రాభిముద్రితయై చారుతరనయనేందీవర దళవినిర్గళిత వీక్షణజాలముచే నర్థించెను.

ఆప్రణయినీ ప్రణయుల నొక్కసారి కలయఁజూచి, "వీరిని నిరా యుధుల నొనరింపుఁడు" అని పాషా జలధరగంభీరధ్వానమున దన సేవకుల నాజ్ఞాపించెను.

ఖలీలుఁ డంత వినయగౌరవము లుట్టిపడ నిట్టులనెను—

"ప్రభుశేఖరా! అట్టి యవసరము లేదు. ఈ సమయమున నీ

యాజ్ఞ యమోఘము; నిరోధింపఁ గడంగువారము కాము, అన్యథా ప్రవర్తింపనేరము."

ఖలీలు విరమించినంతనే, జూలియనిట్లు లనెను.—

ప్రభువరా! అపరాధ మొనరించితిమి. తత్ఫల మనుభవింప మరణింప సంసిద్ధులమై యున్నవారము. మేమే నేరస్థులము!—"

ఆతఁ డట్లు పలుకుచుఁ దన ఖడ్గాది యస్త్రములం దీసి యాసేవకుల కొసంగెను. తురుష్క యువకుఁడు గూడ నట్లులే యొనరించెను. ఆ తెఱంగున జూలియను పలుకుచుండగనే, పాషా పుత్రిక లేక కంఠమున, "మరణమా? వలదు, వలదు!" అని దుర్భరపిపాసానలతప్త చిత్తలై, భయాకులిత విస్ఫారితనయనలై; ప్రస్వేదకణముక్తాఫల విరాజితవదనలై యఱచి, దైన్యముడిగి, దిగ్గునలేచి, తమ తండ్రిని బ్రియులను వడివడి వీక్షింప గడంగిరి. జులేఖాయును లేచి తన ప్రియునిపై వినయ లజ్జాకాతర వీక్షణములఁ బఱపెను. అంత లూకాసు ఇట్టులనెను—

"ప్రభువరా! సావధానచిత్తుఁడవై నాకొకింత యవకాశ మొసంగదేని, నీ యీ పుత్రికలు దోషరహితలనియు, మేమే యపరాధులమనియు, మేమే శిక్షార్హులమనియు విశదీకరింపఁగలను."

రోషభీషణాకారుఁ డగు పాషా కఠినస్వరమున వల్లె యని పలుక, లూకాసు సహజనిశ్చలకంఠమున నిట్లు వాక్రుచ్చెను.

"ఆర్యవర్యా! మేము మువ్వురము సంపన్నగృహస్థుల పుత్రులము. యాత్రాపరులమై మొన్న మొన్ననే యీనగరరాజము ప్రవేశించితిమి. నగరసందర్శనాభిలాషచే నిందంతు సంచరించి, యనంతరము జలవిహార మొనరింపవలయు ననెడు కుతూహల ముదయింప, నదీతీరమున కేగి, నౌకారోహణ మొనరించి, యీనుంద రారామము గాంచితిమి. ద్వారము తెఱచి యుండుటచే—"

"ఏద్వారము?"

"తోఁపునకు వెనుక నెచటనో యున్నది." అని లూకాను తెలిసియుఁ దెలియనట్లు యథాలాపముగా, నిశ్చలముగ బదులాడి యనుజ్ఞాతుండై మగుడ నిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను.—

"ఆరామ మతిమనోహరముగా నుండినట్లు చూచినంతనే గాన్పించెను. కావున, స్వతంత్రించి ప్రవేశించితిమి. విస్తృతద్వారము దృగ్గోచరమైనంతనే, ప్రస్తుత మీ వనవాటిక విజనంబని భావించి; కౌతుకోత్సాహాకమకమున నిట్టట్టు సంచరించితిమి. వివిధవృక్షశ్రేణులను, అందము చందము తిలకించి, ప్రభువర్యా! నీయుద్యానపు నంతయు గొనియాడితిమి. కొంతకాలమునకు అలసి దాహార్తులమై, సలిలమెట్లు లభించునా, అట్టి సత్కారమెట్లు వడయఁగునో యని చింతింపుచుండ, దెఱచియున్న మందిరద్వార మొకటి నయనపథమునం బడెను."

"ఏద్వారము?" అని కఠిన నిరాదరణస్వరమున పాషా ప్రశ్నింప, నిట్లు లూకాను బదులాడెను.

"ప్రభువరా! ఈదీర్ఘమందిరశ్రేణి వెనుక నుండు ద్వారము"

"కానిమ్ము!" అని కఠిన నిష్ఠురస్వరమున పాషా పలికెను. లూకాను ఇట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

"యదార్థ మెఱింగింపవలయు, మా మిత్రుఁడగు నీ తురుష్కయువకుఁడు అనాహూతమానముగ మందిరప్రవేశ మొనరింప రాదని సమంజసముగా హెచ్చరించెను. అట్టి హితవచనము పెడచెవినిఁబెట్టి, సాహస మొనరించినవాఁడను నేనే. ఈయారామగృహము చొచ్చి దాహబాధానివారణార్థము నీరమడిగి, నాలుగు నిముసము లిందు విశ్రమించిన నేమిప్రమాదమని యోచించి, కృతనిశ్చయుఁడనై, నేనును నాయకత్వము వహింప, నామిత్రులు వైమనస్కు

లయ్యె నన్ననుగమించిరి. ఈ నగర జనచిత్తసంక్షోభ మొనరించు భయంకరహత్యావ్యాపారపరంపర నాలించియుండుటచే, నొండొరుల నెడబాయరాదని మేము ముప్పూరము నేర్పఱచికొని యుంటిమి. కావున, నా మిత్రులు నన్ను వీడిపోఁజాలరైరి."

ఆ నుడు లాలించినంతనే, ఆ యువతీమణుల శరీరము లొక్కసారి కంపించెను. అందు ముఖ్యముగా, జులేఖా గాఢతరప్రకంపితగాత్రయై, నిలువఁజాలక, అవలంబము నాచ్ఛాదించు మనోహరపుష్పవల్లరివలె, మగుడ ఖలీలు భుజము నాశ్రయించెను. కాని, నితాంతకుపితస్వాంతుఁడై యున్న పాషా నిజహస్తచాలనమున నాజ్ఞాపింప, నా కుసుమకోమలిని నిరావలంబ కావలసివచ్చెను. అనంతరసమాచారము నివేదింపవలయునని పాషా కోరెను: లూకానుమగుడ నిట్లుపలికెను—

"ఇఁక నెంతయో లేదు. ఈభవనము ప్రవేశించితిమి: సోపానపరంపర నారోహించితిమి: మాకంటికి గోచరమైన మొదటి ద్వారమున బిలిచితిమి: ఎవ్వరుఁ బలుకలేదు: మేమంతట తెగువచేసి—నేనే యని నాయభిప్రాయము—యాతలుపు తెఱచుకొని మందిర ప్రవేశ మొనరించితిని. నామిత్రులు నావెంట నరుదెంచిరి. అందు సుఖాసీనులైయున్న యీ మానవతులు మమ్ము నాకస్మికముగాఁ గాంచి భీతచేతస్కలై కెవ్వన నఱచి, మానవతీసహజధైర్యమూని, తోడనే యావలకుఁ బోవలయునని మమ్ముల నాజ్ఞాపించిరి. కాని, ప్రభువర్యా! యపూర్వరూపవైభవమున నలరారు ఈజవరాండ్రం గాంచి, బద్ధేంద్రియులమై, వివేకరహితులమై, వెడలఁజాలక అట్టె నిలిచిపోతిమి. మాప్రవర్తన మసమంజసము, సాహసికము, దౌర్జన్యపూరితమనియు నేను దప్పక యంగీకరింతును. సాధ్వసాగ్రహములు రెండును నిరర్థకము లగుటచే, మామధురోపలాలితవాక్యప్రతివాక్యబద్ధలై, యీ సుందరాంగు లియ్యకొనిరి. మే మెల్లరము ప్రణయ

ముగ్ధులమైతిమి. మాహృదయముల నీరమణీమణుల కర్పించివైచితిమి. పూజ్యులగువారి జనకుల నర్థించి యనుజ్ఞవడసి పాణిగ్రహణ మొనరింప నాసించియున్నవారము. మేము పరస్పర సంభాషణంబుల మునింగియుండ, నీ వరుదెంచితివి. ప్రభువర్యా! ఇయ్యదె మా సమాచారము."

పాషా గాఢతీవ్రాలోచనాపరుఁడాయెను. ఆతని నిశ్చలగంభీర వదనముఁగాంచి యాతని హృదయ మరయుట కష్టసాధ్యము. ఐనను, చక్కఁగఁ బరిశీలింతుమేని, గ్రీకు యువకుఁడు లూకాను తెలిపిన కథ యందలి సత్యాసత్యముల విమర్శించుచుండినట్లు స్ఫురింపఁగలదు. వధూమణులు దుర్భరడోలాయమానమానసలై యుండిరి. అందు తైరజాగుల్నేరుల యవస్థ మఱియు దుస్సహముగ నుండెను. అట్టి విషమావస్థం జిక్కియు, నాజవ్వనులు లూకాను హృదయయౌదార్య మును లోలోన నుగ్గడించిరి. ఆహా! ఆ గ్రీకు యువకుని ప్రవర్తన మెంత శ్లాఘనీయముగ నుండెను! పాషాపుత్రికలకును, దన మిత్రులకును, ఎట్టి యపాయము వొరయకుండ, నేరము నంతయుఁ దన మీఁదనే వైచికొనెను! తాను సమిత్రముగా నొనరించిన యసంగత కృత్యమునకుఁ దానొక్కఁడే బాధ్యత వహించెను! దుర్వారమగు పాషాభయంకరాగ్రహదావానలమునఁ బడి ప్రమ్గుటకైనను, ఆ ధైర్య శాలి, ఆ స్థిర చిత్తుఁడు, ఆ స్వార్థత్యాగి, అయ్యసాధారణోదారస్వభావుఁడు సంసిద్ధుఁడాయెను! ఖలీలు జూలియను లాతని నచ్ఛీలముఁ గాంచి విస్మయ విభ్రమ పరవశులైరి.

నిబిడకుటిలకుంతలనికరవిరాజితాననుఁడగు లూకానుపై దృష్టి నిల్పి "ఓయీ! నీవెవ్వఁడవు!" అని కఠినముగ పాషాప్రశ్నించెను.

"ప్రభువరా! నన్ను 'లూకాను వాశిలో' యని పిలుతురు. లోకైక సార్వభౌములగు సుల్తానువారి ప్రజాళిలో నే నొక్కఁడను. నాజనకుఁడు

ఆల్బేనియా రాష్ట్రమునందలి తన భూవసతి ననుభవించు సంపన్న గృహస్థుడు."

అంతట నా పాషా రెండవ గ్రీకు యువకునిఁగాంచి, నీవెవ్వఁడవని ప్రశ్నింప, నాతఁడిట్లు విన్నవించెను.—

"నా నామధేయము 'జూలియనః మెలీడా'. మా నివాసస్థానము 'లెమ్నాసు' అనుద్వీపము. అచ్చటి వర్తకులలో నాజనకుఁడు మిక్కిలి ధనవంతుఁడు. నేనును లోకైక సార్వభౌములగు మూడవ సలీము పాదుషావారి ప్రజాకోటిలోనివాఁడను."

దాని బను పాషా యంతట తురుష్క-యువకునిఁగాంచి ప్రశ్నింప. నాతఁడిట్టులనెను.—

"నాయభిధేయము ఖలీలు ఊస్మాను నాతండ్రి 'కార్మేనియా రాష్ట్రమునందలి యమితాధికారయుత సంపన్నులగు సరదారులలో నొకఁడు. ఆ పుణ్యాత్ముఁడు పుణ్యలోకమున కేగుటచే, నాభాగ్యము నాయధీనమాయెనః. దేశాటన మొనరించుచు నీనగరము కేతెంచితి. మదీయవంశ గౌరవ ధనసంపద లహీనములగుటచే, మనోహరాకార యగు భవదీయసోదరి పుత్రిక జులేఖాను, జెట్టఁబట్ట నాసించి యున్న వాఁడను. నామిత్రులవలె నేనును లోకపాలకులగు సలీము పాదుషా వారి ప్రజాకోటిలోని వాఁడనేయని వేఱుగఁ జెప్పనవసరములేదు గదా."

తురుష్క-యువకుని వచనరచనాధురంధరత్వము నిశ్చలాత్మవిశ్వాసపూరితమై యుండెను. జులేఖా సంతససంభ్రమలజ్జారసరంజితాననయై, యా పలుకుల నాలించెను. పాషా మగుడఁ గొంత తడవాలోచనానిమగ్నుఁ డాయెను. ఆతఁ డొక్క-సారి ప్రకంపితుఁ డాయెను. కాని, అన్యులు కనిపట్టరాని యట్టులు సహజగాంభీర్యము వహించి, యాతఁడు తన ప్రథమపుత్రికయగు గుల్నేరుంగాంచి నన్న

యొనరించినంతనే, యిరువురు భానిసలా కోమలాంగిని యల్లనబట్టిరి. అయ్యబలామణి భయవిభ్రమేక్షణయై, యనదవిధమున "తండ్రీ! ఏమి చేయింతువు?" అని దైన్యముగ బ్రశ్నించెను. ఆ హరిణేక్షణ భయ చంచలవీక్షణములు జనకుని వీడి తన ప్రియునిపై నిలిచెను.

"ప్రభువరా! కరములు ముకుళించి మ్రొక్కెద. పిడుగువంటి నీ యాగ్రహము నన్నే దాకుఁ గాక!" అని లూకాను ప్రార్థించెను.

"ఓ తండ్రీ! క్షమింపుము—నా యక్కను క్షమింపుము! రక్షింపుము!" అని తైరజా దురంతభయాక్రాంతచిత్తయై యఱచెను.

"మామా! శాంతింపుము. క్రోధోన్మత్తుఁడవై యిట్టి దారుణ మొనరింతువేని, నీ చిత్తమున కిఁక శాంతి చిక్కదు." అని పినీలా యతనేత్రయగు జులేఖా దైన్యవిస్పష్టస్వరమున హితము కఱపెను.

జూలియను గూడ దదుచితగతిఁ బలికెను. ఖలీలుఁ సహితము భాషింపఁబోయెను. కాని, అంతలో దాల్తబన్ను పాషా యహంకార పూరితుఁడై, మాటాడవలదని చేయి విదళించి, కఠినస్వరమున గంభీరముగ నిట్లు లనెను—

"గమనింపుఁడు. శాంతి వహించి మీ పలుకుల నెల్ల నాలించితి. మీ రిఁక సావధానమనస్కులై మదీయవచనములు వినుఁడు. పవిత్ర వంతమగు నా యంతిపురంబు కాని తెలంగునఁ బ్రవేశించి, నా కెంతయో యవమానము ఘటిల్లఁజేసిరి. ఉపేక్షింపరాని మహాప రాధము మీ రొనరించిరి. మీ ప్రవర్తనము తప్పక దండనార్హము. ఓయీ లూకాసూ! నీవే ప్రధాన నేరస్థుఁడవని నీవే యంగీకరించి యుంటివి. నీ పలుకులు సిక్కములగునేని—నిక్కమనియే నేను విశ్వ సింపవలయును—నీ ప్రోత్సాహముచేతనే నీ మిత్రులు నీ వెంట నరు దెంచిరి. కావున, నా యాగ్రహభారము నీవే భరింపవలయు."

"ప్రభువరా! సంతోషపూర్వకముగా భరియింతును. ఈ తక్కుం

గల వారి నందఱను క్షమియింతువేని, ఎంతటి కఠినశిక్షకైనఁ బాల గుదును.'' అని లూకాసు నిబ్బరముగఁ బలికెను. దుర్భరబాధితాత్మయై, దాసజనమధ్యస్థయై యున్న భాగ్యహీనురాలు గుల్నేరు నునుజెక్కుల బాష్పవారి ప్రవహింప, "తండ్రీ! తండ్రీ!" యని విలపించెను. పాషా యిట్టు లనెను.—

"మిగిలిన వారి నందఱిని క్షమియింతును. కాని, ఓసీ! దుష్టాత్మ నిన్నుఁ బూర్తిగ విడిచివేయరాదు. మువ్వురలోఁ బెద్దదానవు, పిన్న వయస్కులగు నీ సోదరికిని, తత్సాయఁవు టాత్మీయురాలకును బుద్ధి కఱపవలసిన దానవు, నీ వెంత గర్వితముగ సంచరించితివి! ఈ యాగంతకులఁ గాంచినంతనే, మన సేవకులను నీవ చీరవలయును. జనానా పవిత్రతకు భంగ మాపాదించిన యీ చెనటులను బంధించి యుంచుభారము నీయది. కాని, నీ నే మొనరించితివి? పురుషుల నిందుండ నిచ్చితివి! వారిటఁ దడయునట్లు ప్రోత్సాహపఱచియు నుంటివు! అన్యథా యెట్లు భావింపనగును? ఆఁ! నే నేతెంచినపుడు మీావదనములనాచ్ఛాదితములై యుండెగదా? అన్యపురుషుల దుష్టవీక్షణపాతము కాకుండ, వనితాజనంబుల వదనములు మేలుముసుంగుల మఱుంగున నుండవలయునని యుద్ఘోషించు పవిత్రమహామ్మదీయనూత్రములను మంటఁగలిపితివే! గుల్నేర్! నీ ప్రవర్తన మత్యంతదోషభూయిష్ఠము, దండనీయము. ఈ గ్రీకు యువకుఁడు తన మిత్రుల నేరము సహితము తానే ధరించి, యాత్మసమర్పణ మొనరింప సంసిద్ధుఁ డాయెను. అట్టులే, నీవును నీ యపరాధమునకే గాక, ఈ బాలికల వంతుగూడ పరిహార మనుభవింపవలయును.''

లూకాసు ఉద్విగ్నహృదయుఁడై, స్వరముకంపింప, నిట్టులనెను—

"ప్రభువరా! అందఱిని క్షమింతునని బాసచేసియుంటివే! ఇపుడు—"

"విరుద్ధముగా నాచరింపను. నాపుత్రికను సంహారింతునని తలంప కుము. తానొనరించిన యవివేకమునకు ఫలమనుభవింపవలయు: ఇంక నెన్నఁడిట్టి ప్రవర్తనమునకుఁ గడంగరాదు. కావున, నీ మరణము నీ కాంత వీక్షింపవలయు.''

ములుకులవంటి యీపలుకులు వినఁబడినంతనే, యా నిర్భాగ్యురాలు గాఢతమోంధకార నిర్మగ్నయై, హృదయము విహ్వాలింప, దురంతభయాతిరేకమున, కెవ్వున నఱచెను. పరిచారకు లామెను గట్టిగఁబట్టియుండిరి, లేనియెడల, నిజజనకుని పాదములపై నామె వ్రాలవలసినదే. తనసోదరి విపరీతదురవస్థఁగాంచి, తైరజా నిజహృదయపరితాపము భరింపఁజాలక తాఁగూర్చుండిన సోఫాపై వ్రాలెను. జులేఖా విస్మయభయాతురయయ్యు, ధైర్యమువీడక, తురుష్కయువకుఁడు ఖలీలు రక్షింప సమర్థుఁడని విశ్వసించి కాఁబోలు, తదభిప్రాయసూచకముగా నాతనిఁ దిలకించెను. ఖలీలు తోడనే ఒక యడుగు ముందువైచి, వినయ గాంభీర్యము లుట్టిపడ నిట్టులనెను:—

"ప్రభువర్యా! నామిత్రుఁడు విగతజీవుఁడు కావలయుననియే నీవు కృతనిశ్చయుఁడవై యుంటివేని, నామనవి చెల్లింపుము. మందభాగ్యుఁడగు నామిత్రు నొక్కసారి యాలింగన మొనరించి యొకింత ధైర్యము కలుగుట కనుజ్ఞ దయచేయుము.''

"నిరాకరింపఁజాలను. కాని, ఆలసింపరాదు; ఈరంగ మింతటితో ముగియవలయు."

దాల్తబను పాషా యట్లు పలికి కను సన్న చేయ బానిసలు లూకాసును వీడి కొంత దవ్వునకుఁ బోయిరి. అంత ఖలీలు పాషా భయంకర దురాగ్రహమునకు గుఱియైన తన మిత్రుని డాసెను. సమీపించు నపుడే రయమునఁ దన వ్రేలినుండి తీసిన యంగుళీయము జేతఁబూని, మిత్రుని కంఠము నాలింగన మొనరించి యిట్లు

గుసగుసలాడెను:—

"మిత్రమా! భయము వలదు! పాషా చర్య నాకు మిథ్యగాఁ దోఁచెడిని. నిన్ను భయవిహ్వాలు నొనరించి యనంతరము క్షమించు ననియే భావింతును. ఒకవేళ పాషా కృతనిశ్చయుఁడై యుండునేని, ప్రాణాపహరణమే యాతని నిరూఢాభిప్రాయమగునేని, ఇఁక గత్యంతరము లేకుండునేని—భద్రము! అట్టి యవస్థ కలుగునపుడు గాని వలదు సుమా!—ఈ యుంగరము ప్రదర్శింపుము; నే నొసంగితినని వచింపుము; తత్ప్రభావము విశ్వసింతుము."

నిజ మిత్రబంధు జనబృందంబుల వీడి, యన్యలోక ప్రయాణోన్ముఖుఁడై, దుర్భరవిషాదానలతప్త చిత్తుఁడై యున్న లూకానును ఖలీలుఁడు ధైర్యధుర్యు నొనరింపఁ గడంగుచుండెననియే యెల్లరు సహజముగ భావించిరి. జులేఖా మాత్ర మట్టి విభ్రమమునకు లోఁబడక, తన ప్రియుని చర్య యనిమిషనేత్రయై యరయుచుండెను. ఖలీలు తన ముద్దుటుంగరమును నిగూఢముగఁ దీయుటయు, తన మిత్రు నాలింగన మొనరించు నెపంబున నాతని కరమున కందించుటయు నాసూక్ష్మగ్రాహిణి కనిపట్టెను. కావున, ఆగ్రీకు యువకుఁడు విముక్తుఁడు కావచ్చునని ఆకన్నియ సహజముగ భావించియుండును.

రెండవ గ్రీకుయువకుఁడు జూలియను కూడ పాషా యనుజ్ఞవడసి దుర్భర విషాదవిచ్ఛిన్నహృదయుఁడై తనమిత్రు నాలింగన మొనరించెను. అయ్యదే కడసారి స్పర్శనమని భావించి జూలియను బెగడు వడియుండ, లూకాను మెల్లగ నిట్టులనెను—

"మిత్రమా! మనోవికారములమఱుఁగుపఱచి నిశ్చలవదనుఁడవు కమ్ము!—ఆశారహితుఁడఁగాను! మఱలఁ గలసికొందుమని విశ్వసింపుము."

"పరమాత్మునకు వందనములు! మిత్రమా! నీ యౌదార్యము

నీ త్యాగశీలము కేవలము నిరుపమానములు!—" అని తన మిత్రునివీఁపుల వడివడిఁ బలుకుచు సమందానందాతిశయమున నాతని జూలియను గాఢాలింగన మొనరించెను. ఇఁక మృత్యువువాతఁ బడనుండిన మిత్రు నాతెఱంగున నాలింగన మొనరించుట మానవ స్వభావమని పాషా భావించి, "వీనినిఁకఁ గొనిపొండు!" అని తన సేవకుల నాజ్ఞాపించి, యంతకంటె నెక్కుడు కరుణాసహానములఁ జూపఁజాల ననుభావము ప్రకటితముకావలయునో యన నొక్కసారి యా నేరస్థులఁ గలయఁజూచి వెనుదిరిగెను.

మన కథాసూత్రము త్రెంపి, ఇట్టి భయానక విచిత్రసంఘట్టనమునకుఁ గారణభూతమగు నమీనాను గమనింపవలయును. ఆ తార్పుగత్తెయవస్థ కడు దుర్భరముగనుండెను. తన విషయము బయల్పడునేమో, దానఁ దన కెట్టి యపాయము సంభవించునో యని కడు గలవరమంది, యా జరఠాంగన మొదటిమందిరమునఁ బొంచుండి, రెండవగదియందలి కథాక్రమము తత్తరపాటుతో గమనించుచుండెను. గుణవంతుఁడగు లూకాను కల్పించినకథ నాలించినంతనే, యమ్మసలి హృదయభార మడంగెను. అందుఁ దన ప్రశంసయే లేకుండుటచే, పోయినప్రాణ మామెకు మఱల నలవడెను. ఇంకను ఆలసించినచో నేమి ప్రమాదము వాటిల్లునో, ఏ క్షణమున పాషా యరుదెంచునోయని వెఱచి, ఆ పరిచారిక రయమునఁ బాఱి, తన యేలికసానియగు ఇన్నలిడా మందిరము చొచ్చెను.

పాషాయొక్క నల్లనిబానిసలు లూకాను గుర్నేరులను ఆవలకు నడిపించికొనిపోయిరి. ఖాలీలు జూలియనులు తనవెంట నరుదేర, పాషా వారిని వెంబడించెను. ఆగ్రహధురీణుఁడగు నా పాషా వారి నంటియే యున్నను, అట్టులే సందుచేసికొని, ఖలీలుఁడు నిజమనోహారిణియగు జులేఖా వీనుల నేమియో పలికి, మధురప్రణయపూరిత

వీతుణము నా యన్నుమిన్నపైఁ బలికెను. జూలియను కూడ నిజప్రియాంగన నొక్కసారి ప్రణయముగ్ధుఁడై తిలకించెను. వారందఱు నావలి కేగినంతనే, యా ద్వారము గడియపడెను. జులేఖా తోడనే తైరజాను ఆలింగన మొనరించి, "సోదరీ! భయాతురవై విలపింపకుము. నీ సోదరికిఁ బ్రమాదము వాటిల్లనేరదు! నా వచనముల విశ్వసింపుము!" అని పలికెను.

"విశ్వాసమా! జులేఖా! ఏమంటివి? నా సోదరి జీవించియుండు గదా!" యని తైరజా యాకస్మికసంజనితానందపరవశయై ప్రఫుల్లవదనయై, సంశయబాధితాత్మయునై వడివడి నడచెను. ఇందీవరాక్షి జులేఖా యిట్లు బదులాడెను—

"మన సోదరి గుల్నేరు నిజమనోకాంతుని సుస్మరణము గాంచు దూరస్థకుఁ బాలుకాదని యెఱుంగుము. లూకాను మరణింపఁడు."

"ఎంతటి యదృష్టము! కాని, ఎట్లు—"

ఆ తెఱంగునఁ బెంకత్తరమునఁ బ్రశ్నించు జులేఖాను వారించి తైరజా యిట్లనెను—

"సఖీ! నా పలుకులు విశ్వసించి వెఱపుడిగియుండుము. ఖలీలు లూకానున కొక యుంగర మొసంగెను. సర్వభయనివారిణియగు నా రక్షప్రభావముచే లూకానున కెట్టియాపదయైనను వాటయనేరదు!"

౫

రక్ష

దాట్లబను పాషా సపరివారముగా సోపానపరంపరావరోహణ మొనరించెను. ప్రాంగణము ప్రవేశించినంతనే జూలియను ఖలీలులఁ గాంచి "ఇటు రండ"ని యాతఁడు పలికెను.

పాషా యంతటఁ దన చెంతనున్న తాళము తీసి యొక యంతర్ద్వారము తెఱచెను. యువజనమధ్యస్థుఁడై యాతఁ డందుఁ బ్రవేశించి యిట్టు లనెను—

"నేఁ దిరిగి యరుదెంచువఱకు, మీ రిం దుండవలయు. గభీరబాస్వర నదీతోయమున మీ సహచరవిద్రోహి మరణించిన సమాచార మెఱుకపఱచి, ప్రాణములపైఁ దీపు కలదేని మీరు మఱి యెన్నఁడీ శుద్ధాంతసదనమునఁ జొరఁబడు దురాచార మొనరింపకుండునట్లు కొంచెము హితము కఱపి, మిమ్ముఁ బోనిత్తును. మదీయపరిచారకులు విచ్చుకత్తులఁ బూని కావలియుందురు. కావున, ఈ లోనఁ దప్పించుకొని పలాయన మొనరించుటకుఁ బ్రయత్నింపకుఁడు."

పాషా కఠినగాంభీర్యధుర్యుఁడై యట్లు పలికి యా తలుపునకు బీగము వైచి తన దారిఁ బోయెను. అతఁడు వెడలినంతనే, తన మిత్రునితో జూలియను ఇట్టు లనెను—

"ఖలీలు మిత్రమా! నీ యభిప్రాయమేమి? ఈ పాషా ద్రోహబుద్ధియై మనల నిందు బంధించి యుండునా?"

"నే నట్లు భావింపను."

"లూకాసు నీ కర్ణమున నేమైనఁ జెప్పెనా? తాను జీవించియుండు నవకాశ మున్నదని పలికెనా?"

"మిత్రమా! నేనే అట్టి యాశ కల్పించితిని."

జూలియను సహజముగా విస్మయపరవశుఁ డాయెను—"నీవా! ఖలీల్! నావలె నీవును బంధితుఁడవు. ఇందుండి—"

తన మిత్రుని వారించి వినయనిశ్చల గంభీరస్వరమున ఖలీ లిట్టు లనెను—

"మిత్రమా! హృదయారాటముఁ దక్కి యుండుము. మన యనుచరుఁ డెంత శ్లాఘనీయముగ మెలంగెను! అట్టి స్వార్థత్యాగిని, అట్టి

పరిశుద్ధయశోభాసురుని రక్షింప సమర్థుఁడనై యుండ—"

జూలియను విస్మయాతురపరుఁడై పట్టఁజాలక "నీకుఁ గల సామర్థ్య మెద్ది ?" యని రయమునఁ బ్రశ్నించెను. ఖలీ లిట్లు పలికెను—

"అట్టి సామర్థ్య మొక యుంగరమునఁ గలదు. అద్దానిని మీ రెవ్వరుఁ గాంచకుండ మన మిత్రుని కొసంగితిని. తన్ముద్రికాధరుఁడు నిశ్చయముగా సురక్షితముగా నుండునని విశ్వసింపుము, చాలును."

ఆ మిత్రద్వయ మట్లు పరస్పరసంభాషణానిమగ్నులై యుండ, పాషా తన సేవకులను గలసికొనెను. అన్యోన్యప్రేమానుబద్ధులగు లూకాసు గుల్నేరుల రెక్కల విఱిచి కట్టవలయునని పాషా కఠినముగ నాజ్ఞాపించుటచే, నాతని దాసులగు కొజ్జాలు వెంటనే యటు లొనరించిరి. ఇరువురు కొజ్జాలు వారి వెనువెంట నుండిరి. మిగిలిన నలుగురును తళతళ మెఱయు కరవాలములఁ బూని జూలియను ఖలీలులు బంధితులై యుండిన గదిముంగట నప్రమత్తతఁ గావుండిరి. దాట్లబను పాషా విచ్చుకత్తి చేఁబూని, లూకాసు గుల్నేరులు పరస్పర సంభాషణ మొనరింపకుండ వారి నడుమ నుండెను. గ్రీకు యువకు నొక భటుఁడు గట్టిగఁ బట్టియుండెను. రెండవవాఁడు గుల్నేరు సమీపముననే నడుచుచుండెను. ఆ యబల యవస్థ కడుంగడు దుస్సహముగ నుండెను. పాప మామందభాగ్యురాలు లూకాసు ఖలీలుల పరస్పరాలింగనావసర రహస్యసంభాషణము నెఱుంగదు. తత్ప్రహాస్య మెఱింగించి నిజమనోకాంతచిత్తదావానలముఁ జల్లార్ప జాలుట కా యువకున కింకను అవకాశము చిక్కదాయెను. కాన నా ముద్దియ మానసము వర్ణింపరాని తెఱంగున దహించికొని పోవుచుండెను.

వా రట్టులా యారామసీమ నతిక్రమించి సోపానపరంపర డిగ్గి, నౌకాశ్రయస్థానము చేరిరి. అంతదనుక నా భాగ్యహీనురాలు గుల్నేరు నిరావలంబయై యెట్టులెట్టులో నడవఁజాలెను. విపరీతి

భయాతిరేకమున నాకాంత బద్ధేంద్రియయై, తనకుఁ బ్రాపించిన మహాసంకటము తలంపనేరక, కీలుబొమ్మవలె నడచుచుండెను. కాదేని, యాజవ్వని విచ్ఛిన్నహృదయయై, నిజమనోనాథుని రక్షింప వలయునని గోలుగోలున విలపించియుండును. తా నొక యతిభయం కర స్వప్నమునఁ బ్రయాణ మొనరించుచుండినటు లుండెను. కాని, సాంద్రతర వృక్షచ్ఛాయనుండి వెలువడి, సోపానముల సమీపించి, నీటి కలకలధ్వని వీనుల సోకినంతనే, యాభ్రాంతియంతయుఁ దొలం గెను. అనతిదూరమున నున్న గభీరభాస్వరనదీ జలగర్భమున నిజ మనోకాంతుఁడు తనకు వెలియై చిరావాస మొనరింప నుండిన దారుణవిషయమామె స్మృతిపథమున మెఱుపు మెఱసిన చందమున గోచరించెను. గుల్నేరుతోడనే చైతన్యవిహీనయై వట్టు వీడిన రంభా స్తంభమువలె నేలఁ గూలఁబోయెను. ఆ చెంత నున్న భటుఁడు తత్ప్రమాదము వాటిల్లకుండ నారమణీరత్నమును నిజ దీర్ఘబాహు యుగ్మమునఁ బట్టెను.

గుల్నేరు సంస్మృతయై కనువిచ్చి పరికించు సరికి, మేఘరహితమై వినిర్మలమై, నక్షత్రప్రభా భాసితంబై యొప్పు గగనమండలము దృగ్గో చరమాయెను. తోడనే తన దుస్సహ దురవస్థ పెను భూతమువలెఁ దలంపునకు వచ్చెను. ఆమె పడవయం దాసీనయైయుండెను. ఆ కను మగాత్రి కోమల కరపల్లవము లింకను బాశబద్ధములై యుండెను. ప్రాణప్రియుఁ డామె ప్రక్కనే కఠినపాశబద్ధుఁడై యుండెను. భటులు నాకాదండములు చేఁబూని యానకార్య పరతంత్రులై యుండిరి.

దాల్భను పాషా ధవళరజతకాంతి సముజ్జ్వలిత కరవాలము చేఁబూని నడిమధ్యస్థానువుపలె నాసీనుఁడై యుండెను. నావ విశాల నదీజల మధ్యమున నుండెను.

తదవసర ప్రకృతి సౌందర్యము అసామాన్య వైభవోపేతమై

యుండెను. భాసురవిశాలనదీ దర్పణమున బ్రతిబింబించు వప్రసౌధ దేవళాద్యనేక నగరభాగ నికలములు వర్ణనాతీతముగ భాసిల్లుచుండెను. కాని ప్రాణాధికప్రియతమ ఘోరదుర్మరణావసరమున భీకర నిరాశాబాధితయగు కామినీమణికిఁ బ్రకృతి సౌందర్యవైభవముతోఁ బని యేమి ?

కఠిన పాషాణహృదయుఁడైనఁ గరఁగింపజాలు తెఱంగున నామె దీనాతిదీనావనతాననయై, వివర్ణవదనయై, యశ్రుజలార్ద్రనయనయై, దుర్భరశోకావరుద్ధకంఠయై, "జనకా! హా! జనకా! రక్షింపుము! ఆయువకుని వీడుము. భరింపఁజాల! చూచి యెట్లు సహించుదాన ? నాప్రాణముతోడనే యంతరించును. తండ్రీ! సలిచియున్నను, ఉన్మాదినినై పోదు—" నని విలపించెను.

"పాపాత్మురాలా ! నోరు మూయుము ! నీ ప్రియుని పని సరి, మరణింపక తీఱదు !"

విభీతహరిణశాబకముఁ గాంచి గర్జించెడు వ్యాఘ్రమువలె భయానకస్వనమున బలుకు నా పాషాతో లూకా సిట్టు లనెను.—

"ప్రభువరా! నా ప్రాణమునకై యర్థించువాఁడఁగాను: నీ పుత్రిక కొఱకైన ననుకంప వహింపవలయునని ప్రార్థించెద. పవిత్రమహమ్మదీయ సాంప్రదాయమునకు మదవివేకప్రవర్తనముచే భంగముకలిగించితిననియు, నా కారణమున నా తనువు నీక్రోధాగ్నికింధనముకానోవు ననియు నెఱుంగుదు. ఐనను, కరుణాసర్వరసప్రధానము, అఖిలమానవగుణోత్కృష్టము. వధ్యుఁడగువానిని క్షమించితినని నీవే మున్ముందు అనిర్వాచ్యానంద మనుభవింపగలవు. ఆర్యా ! దయామయుఁడవై ప్రాణదాన మొనరింపుము, ఈ నగరమున కెన్నఁడు నరుదేఱక అతదూరదేశమున నుందునని ప్రమాణ మాచరింతును."

పాషా యిట్లుబదులాడెను.—

"నీ సతుఁ లాలించితి, కాని నీమనవి చెల్లింపనేరను. కొన్ని యవసరములందు గరుణాగుణము గొప్పదోషమగును. ఈ యవసర మట్టిది. చావు తప్పదు. నీజీవితమిఁక నాలుగైదు నిముసములతోసరి. కాలయాపన మొనరింపక, నీమతానుసరముగా దైవమున కంత్య ప్రార్థనము సమర్పించుకొనుము."

అట్లు పరుషముగఁ బలికిన దాల్భను పాషా క్రోధఘూర్ణిత వదనుఁడై కనుసన్న చేయ, నొక కొజ్జా తన చేతనున్న తెప్పునటుంచి వంగి యొక గోనెసంచి తీసెను. ఆసంచిం గాంచినంతనే, గుల్నేరు శరీర మొక్కసారి జల్లుమనెను. భయాతిరేకమున నామెహృదయము తటతట కొట్టుకొనెను. ఆ భటుఁడు సంచిముడత విప్పుచుండగనే, యా కోమలిప్రాణము లెగిరిపోయెను. కెవ్వన నఱచి, పట్టుతప్పిన కుందనపు విగ్రహమువలె నేలఁ గూలఁబోయిన యక్కాంత శ్రవణ పుటమున లూకాసు రయమున నిట్లు పలికెను—"ప్రేయసీ! భయ ముడుగుము. నాకుఁ బ్రాణభయములేదు!"

అట్టి వాక్యామృతము కురియుటచే, పోయినప్రాణము గుల్నేరు నకుఁ దిరిగివచ్చెను. అంతదనుక దుర్భరనిరాశాభయానకసాగరమున మునింగి యుండిన యా పడఁతి యమితానందపరవశత్వమ్మూనెను. కాని, తనప్రియుని కనుసన్న గాంచి యామె తదుద్రేకము నడంచి కొనెను. అంతట, లూకాసు మఱియొకసారి పాషాను బ్రార్థించెను—"ప్రభువరా! ఇయ్యది నా కడసారిప్రార్థన, కృపాంబువులు కురిపిం పుము!" కాని, ఆ పాషా రూక్షవీక్షణములఁ జఱచుఱ చూచి జల ధరమువలె నిట్లు గర్జించెను—"నీవు మరణింపక తప్పదు! తప్పదు!"

"ప్రభువర్యా! తీవ్రపడకుము. కార్యముముగించినయనంతరము—"

"ఓయీ! వృథాయాసము వలదు. సంసిద్ధుఁడవుగమ్ము! ఇక మాటాడకుము!"

దాల్తబనుపాషా సూతెలుంగున గలినవ్యాసముండై నిజప్రాణావహారణ మొనరింపఁ గృతనిశ్చయుఁడై యుండుటఁగాంచి, లూకాను మగుడ నిట్టులనెను—

"ప్రభువర్యా! మఱియొక్కమాట. ఈ యుంగరము నొక్కసారి పరికింప వేడెదను."

ఆగ్రహానలతప్తుఁడై యున్న పాషా యూ పలుకులకు విసుగుజెంది, కనలి "అదియేమి?" యని ప్రశ్నించెను.

"ఆర్యా! ఏమైనను, ఇఁకఁ జావనున్నవాని ఈ యంత్యప్రార్థన చెల్లింపవలదా?"

పాషా యంతట మిక్కిలి చీకాకుపడియు సమ్మతించి, గ్రీకు యువకుఁడు ధరించిన యుంగరము చూడఁబోయెను. లూకాను బాహువులు వెనుకకు విఱిచికట్టఁబడియుండెగదా. కావున, పాషా వంగి చూడవలసినవాఁడాయెను. ఒకచేయి నడిమివ్రేలున నొక వజ్రపుటుంగరముండెను. రెండవచేతి నడిమివ్రేలున నుండినది యొక లాముద్రిక. అందొక బిందువు చక్కఁగఁ జెక్కఁబడియుండెను. ఆ బిందువుచుట్టు నెవ్వియో గుఱుతులుండెను. అట్టి రెండవయుంగరము దృగ్గోచరమైనంతనే, పాషా యమిత విస్మయసంభ్రమాకులుఁడై, యదరి "అ!!" యని యఱచెను. ఆ యల్పవస్తుప్రభావమప్పుడు లూకానునకు వ్యక్తమాయెను. తన మిత్రుఁడగు ఖలీలు యొక్క యపారాభిమానసామర్థ్యముల కాతఁ డెంతయు సంతసించెను. ఒక సామాన్యపుటుంగరమునందంతటి ప్రభావముండుటయు, తనప్రాణప్రియుఁడు కరాళమృత్యుదంష్ట్రలనుండి వెలువడు శుభసూచన గోచరించుటయు గాంచి యూ ప్రణయిని ప్రమోదవిస్మయసంభ్రమాకులచిత్తయాయెను.

దాల్తబనుపాషా మరియొకసారి యూ ముద్రికపై దృష్టినిల్పి,

రెప్పవాల్చక కడు సూక్ష్మముగాఁ బరిశీలించెను. పరిశోధనఫలితము పాప మాత్రము విభ్రాంతచిత్తుఁడై, ఏమి కావింపవలయునో నిర్ణయింప నేరక, యిట్లు ప్రశ్నించెను—

"యువకుఁడా! నీకీ ముద్రిక యెట్లు లభించెను?"

పాషాయొక్క తొంటి కాఠిన్యగాంభీర్యము లంతరించెను. లూకాసు నిశ్చలస్వాంతుఁడై యిట్టులనెను—

"నామిత్రుఁడగు నా తురుష్కయువకుఁడు ఖలీలు ఊస్మాను నాకొసంగెను."

పాషా విభ్రమనిశ్చేష్టితుఁడై, కొంతవడి వాలోచనామగ్నుఁడై మగుడ నిట్టులనెను—

"యువకుఁడా! నిక్కము పలుకుము. ఈ ఖలీలుఁ డెవ్వఁడు? నీ వెందుఁ గలిసికొంటివి? మీకీ పరస్పరస్నేహ మెట్లలవడెను? తెలుపదగు సమాచార మేమైన నున్నచో, మఱుగుపఱుపక సర్వము తెల్పుము."

"ఆర్యా! ఏమియు నెఱుఁగము. నాలుగు గంటల క్రిందట నేనును నామిత్రుఁడు జూలియను గలసి యొకానొక కాఫీగృహమున నుండ, ఈతురుష్కయువకుఁడు ప్రవేశించెను. తోడనే పరస్పరసంభాషణాపరతంత్రులమై దృఢతరము స్నేహపాశబద్ధులమైతిమి. మాసమాచార మింతియ."

పాషా మగుడ నాలోచనాధీనమనస్కుఁడై తుదకుఁ దన భటునిఁ గాంచి సన్న యొనరింప, వాఁ డాభావము నెఱింగి లూకాసును పాశవిముక్తు నొనరించెను. స్వాతంత్ర్య మలవడినంతనే, ఆయువకుఁడు తన ప్రాణకాంతయగు గుల్నేరునకుఁ గూడ బంధవిమోచనము గల్గించెను. తీవ్రాలోచనానిమగ్నుఁడైయున్న పాషా లూకాసు చెయ్దము గమనించినట్లు కానరాదు. ఆతఁడు మగుడ నిట్లు

లికెను.

"ఓయీ! అనృతమాడి యాత్మద్రోహపాతకము నొడిగట్టికొన
నేము. ఈఖలీలు గుఱించి మఱియేమియు నెఱుంగవా!"

ఆయుంగరము కారణమున దాల్చబడు పాషా యంతవిభ్రమచిత్తు
డగుటఁ గాంచి లూకాసు సహిత మాశ్చర్యపరుఁ డాయెను. కాని
నిజముగ నాతఁ డన్యమెఱుంగఁడు గదా. తోడనే పాషా ద్విగుణీ
కృతాందోళితమానసుఁ డాయెను. తన చెంత నొరులున్న సంగతి
యెఱుంగక, ఆతఁ డీపగిది మందస్వరంబునఁ జింతించెను.—

"ఎంత విపరీతము! నేఁడు పరిస్థితులెంత వింత పరిణామము నొం
దెను! ఈ ఖలీలు డెవ్వఁడు ? ఈ యుంగర మెట్లు సంపాదించె ?—"

ఆ తెఱంగునఁ జింతాభరితాంతరంగుఁడై యున్న పాషాను వారించి
లూకాసు ఇట్టు లనెను.—

"ఏమైనను, ప్రభువరా! నీ యాగ్రహము చల్లారెనని భావింతును.
మదీయ ఘోరమరణ ప్రదర్శనముం గాంచు దురంత దౌర్భాగ్యము
నీ పుత్రికారత్నమునకు—"

"తండ్రీ! ఎట్టి ప్రోద్బలముచేనైననేమి, నాప్రాణము కంటెఁ బ్రియ
తర పదార్థమును రక్షించితివి. నీకిదె వందన సహస్రము." అని
యమితానందావరుద్ధకంఠయై పలుకుచు గుల్నేరు నిజ జనకుని పాద
యుగళముపై వ్రాలెను.

పాషా ప్రయత్నము విఫలమాయెను. అరతు—ఖలీలుఁ డొసం
గిన యుంగరము—ప్రభావమెట్టిదో గాని యాతఁడు లూకాసును
వధింపనేరనివాఁ డాయెను. ఐనను, తాను సహజముగా క్షమాగుణ
మండితుండని ప్రకటింప నుద్దేశించి, గంభీరవదనుఁడై యాతఁ డిట్టు
లనెను.

"మిమ్మిరువురను భయవిహ్వలుల నొనరించితిని. ఇఁక నెన్నఁ

డిటి దుర్వ్యవసాయములం జొరకుండుగాని విశ్వసింతును. నా, ఖలీలు ఏమగునో, వాని యుకంతమెట్టిదో యరయవలయు—"

పాషా మఱిమాటాడక, తనభటులఁ గాంచి నన్నుచేయ, వాగ్నాకాదండముల రయమున ధరించి తమ భుజబలమునొలఁది నావ వడివడి వెనుకకుఁ బోనిచ్చిరి. పాషా మగుడగాథాలోచనానిమగ్నుడాయెను. లూకాను గుల్నేరులు ఆశానందాతిరేకమునఁ బరస్పరవిలోకనాయత్తచిత్తులైరి. నావ క్రయ్యచొచ్చి సాంద్రతరవృతుచ్ఛాయాచ్ఛాదితమైనంతనే, ఆయువతీయువకుల పరస్పరకరములు చుంబించెను. కరములేగాదు, పరస్పరహృదయములును, పరస్పర మధురాధరములును నిశ్శబ్దముగాఁ జుంబించెను. అట్టి సమయమున నామిథున మానందపరవశులగుట సహజముగదా. వారి నింతకాలము విడదీసియుంచిన భయంకర మృత్యుసిష్ఠురకరము మాయె మాయెగదా. ఇఁకముం దేమగునో, కఠినహృదయుఁడగు పాషా యేముహూర్తమున వారిని విడదీయునో యెఱుంగనేరకున్నను, వారు, విశ్వాసపూరితహృదయులై యెట్టి విచారము తెలియక, అనంతసౌఖ్యార్ణవతరంగముల నోలలాడుచుండిరి.

పాషా మొదలగువారటులుండ, ఖలీలు జూలియను లెటులుండిరో గమనింపవలయును. వారి నొకగదియందు బంధించి, సాయుధులగు దౌవారికుల గావలియుంచియు సంతసింపక, దాల్బను పాషా భద్రముగ దాళముచైచెను. కారణ మేమన, తాను దర్బారునుండు సమయమున జులేఖా తైరజాలు బంధితులను విడిచిపుత్తురని పాషా యనుమానించెను. కాని, ఆబీగమునకుఁ బ్రతిరొకటికలదు. అయ్యసాధారణముగా నెవ్వరి యధీనమునను న్నను, ప్రస్తుతము అమీనహస్తగత మాయెను.

ఆయువకు లామందిరముననుండి నాలుగైదు నిముసము లాయెన

ఇంతలోఁ దాళము త్రిప్పినట్లు రెండవ ద్వారముచెంత సవ్వడి యాయెను. వారు వెఱగంది యటుబరికింప, నాతలుపులు మెల్లగఁ దెఱువఁబడెను: సంధానకార్యప్రవీణయగు నమీనా సాక్షాత్కరించెను. ఆ స్త్రీభటులు కావలియున్న గవాక్షమువంక వ్రేలు చూపి నోరువిచ్చి మాటాడుట ప్రమాదకరమని సూచించి, ఖలీలువంక చూచి తనవెంట రావలయునని కోరెను. తురుష్కయువకుఁడు మందస్వరమున నిట్లు పలికెను—

"ఏల రావలయు? నన్నీ కారనుండి తప్పించుటయె నీ యభిప్రాయమగునేని, నామిత్రుని వీడి రాఁజాలను. నీకు శక్తి కలదేని మా యిరువురను రక్షింపుము; లేదేని, నేనును ఇందేయుందును."

"అసంభవము! కాని, నీమిత్రున కపాయము వాటయనేరదు. లూకాను నొక్కనినే పొలియింతునని పాషా పలికెగదా."

"అట్లయైన, ఇంతలో నేను తీవ్రపడి నా సహచరు నిందుంచి దొంగ చందమున నేల తప్పించికొనఁ బ్రయత్నింపవలయును?"

"అయ్యా! ప్రశ్నింపకుము. నామాట పాటింతువేని, లాభప్రదముగ నుండును."

"మిత్రమా! అపాయము లేదు. పొమ్ము." అని జూలియను తన స్నేహితుని బ్రోత్సహించుటచే, నాతఁడు క్షణమాత్ర మాలోచించి, అమీనాను వెంబడించెను.

ఆ గదినుండి వారిరువురు వెలువడినంతనే, ఆవృద్ధురాలు మగుడ భద్రముగ బీగము వైచెను. తన ప్రాణకాంత సుందరవదనసందర్శన భాగ్యము లభించునని భావించి ఖలీలు సంతుష్టాంతరంగుఁడాయెను. కాని, సోపానపరంపర నారోహించినంతనే, పాషా శయ్యామందిర ద్వారము గోచరించెను. అద్దాని కెదురుగా పాషా పుత్రికల మందిర శ్రేణియు దృగ్గోచర మాయెను. అమీనా యావంకఁజూడక, పాషా

మందిరాభిముఖయై, ఖలీలు కాంచునట్లు ముక్కునఁ గరమూని, యాతలుపు మెల్లగఁ దెఱచెను. తురుష్కుఁడు విస్మయపరవశుఁడయ్యు, సంశయము వీడి, ఈచోద్యమెద్దియో యెట్టిదైనను అరయ వలయునని కృతనిశ్చయుఁడై, యామె వెంబడి నందుఁ బ్రవేశించెను.

వారు ప్రవేశించినది యొక చిన్నగది. చిన్నదయ్యు, నయ్యది సర్వవస్తుసమృద్ధంబై, బహుదీపికావిరాజమానమై యుండెను. అయినా నవ్వాడియొనరింపక, మెత్తని రత్నకంబళముపై వడివడి ముందుగఁబోయి యొక యంతర్ద్వారము తెఱచి, యందుఁ బ్రవేశింపవలయునని ఖలీలుం గాంచి సన్నయొనరించెను. ఆ పరిచారిక యొక ప్రక్కను నిలిచి పోయెను. తురుష్కుఁడు సహజసిద్ధచాపలగమనమున దన్మందిరాంతర్గతుఁడాయెను. ఆతఁడు ద్వారము దాటినంతనే, యవినా తలుపు బంధించెను. ఏకాకియైన ఖలీలుఁ డేమికాంచెను? ఆ మందిరమునందలి యవ్వలికోనయందమరియున్న సమున్నతాసనముపైఁ బఱచిన రమణీయ విశాలతల్పమున నొయ్యారముగ వ్రాలియున్న రమణీమణి నయన పర్వ మొనరించెను.

ఆ మందిర మతివిశాలము. పాషా పుత్రికల మందిరముకంటె నమిత వైభవతరంబుగ నొప్పారెను. అందు సుఖాసీనయై యున్న సుదతీ రత్నము ప్రాయము ముప్పది సంవత్సరము లుండును. కాని, ముఖ వికాసము విమలమై, సౌందర్యనిలయమై, నిరంతర యౌవనప్రభావిభాసితంబై యుండుటచే, నామె వయస్సు మూడు నాలుగు సంవత్సరములు కొఱఁతవడినటు లుండెను. శరీరము స్థూలముగాక, తాదృశ పరిపూర్ణ శోభాయమానముగ నుండెను. నిగనిగ ప్రభాదీపితంబులగు ముంగ మలు దిండులపైఁ గను నొయ్యారముగ వ్రాలియున్న యా కులుకు లాడి విషయలాలసము వర్ణనాతీతమై సువ్యక్తముగ నుండెను. ఆ మిటారి కుచయుగ్మము కుంభసమానమై పొంకయు కలిగి

యుండెను. కరచరణాద్యవయవము లన్నియుఁ గోమలములై, కాంతివంతములై, వర్ణనీయములై సముచితముగ నమరియుండెను. ఆ మోహానాంగి రూపురేఖలసదృశవైభవ సముద్దీపితంబులై, నిష్కళంకములై వర్ణనాతీతములై యుండెను.

సౌందర్యరాశియగు నా తరుణి కపోలములు పూర్ణములై సుందర సంధ్యారుణరాగభాసురములై యుండెను. నయనము లాకర్ణాంత విశాలములై, వినీలవిభ్రమనిలయములై, మృదులకాముకాకారములై రాజిల్లుచుండెను. సువర్ణదీపితములగు నీలశిరోజములు కుటిలములై గజేంద్రదంతిధవళ సన్నిభకంఠము నాచ్ఛాదించి పూర్ణకుచకుంభములపై మనోహరముగఁ జిందులాడుచు నా కామినీమణి వ్రాలియున్న మొగములు దిండులపై భంగ్రవాతమువలె నమరియుండెను. ఆ సొగసులాడి వదనమండలము బింబమువలెఁ బూర్ణవలయాకృతి నలరారుచు, బరిపూర్ణసౌందర్యమునకుఁ గొఱఁత కల్గించుచున్నను అసమాన సౌందర్యవైభవోపేతమై యుండెను. రమణీయముగ నమరియున్న నాసిక యొకింత నిబ్బరముగాఁ దోచుచుండెను. మనోహర బింబారుణ విరాజితాధరములు బహుళములై హిమార్ద్రములగు గులాబులవలె నుండెను. తదధరోష్ఠము లొక్కింత విడియుండుటచే, తదంతర సుందర దంతములు దంతస్ఫూర్తి దీపించుచుండెను. అమంద శోభాయమానముగ నమరిన చుబుకము దత్కమనీయ వదనాకృతియు గమనింతుమేని, ఆసుందరి విషయులాలసయగు కామినియని తెలియును. ఆ మత్తకాశిని తా నప్రయత్నముగనే ధీరయువజన హృదయాపహారణ మొనరింపఁ జాలుదు నను నాత్మవిశ్వాస మమితముగఁ గలదగుటచే, స్వైరిణీజనసహజ ప్రణయవికారాస్త్రములఁ దాల్పక తదుచిత నిర్లజ్జగంభీర సౌందర్య వైభవసముజ్జ్వలయై రాజిల్లుచుండెను.

ఆ మదవతి వస్త్రధారణము గూడఁ దదనుకూల వైభవసమన్వితమై

యుండెను. ఆమె ధరించిన వినీల వసనము దేహకాంతి నతిశయింపఁ జేయుచుండెను. తదంతర కంచుకము మనోహరగళసీమ దిగువనుండి ఉదరపర్యంతము వీడి, ఘనవక్షోజవైభవస్ఫూర్తి నెక్కుడుగ వ్యక్తపఱచుచుండెను. మనోహరకుందనమువలె, ప్రసిద్ధహాథిదంతమువలె, నమూల్యచంద్రకాంతశిలవలె భాసిల్లు నా మేల్బంతి బలితంబు భుజముల నలంకరించిన యనర్ఘమణిమయాభరణములు తత్సౌందర్యము నధికతర వైభవం బొనరించుచుండెను. ఆమిటారి తాల్చిన షరాయిసుందరాంఘ్రిద్వయమున కొక్కింత మీఁదుగఁ బాఱి, తదంగ సౌందర్యసౌష్ఠవములఁ జాటుచుండెను. అధికవర్ణన మేల? ఖలీలుఁ డన్యకన్యాసమర్పితహృదయుఁడు కాకుండినచో, ప్రభురాణి యనూన సౌందర్యవైభవమా ధీరస్వాంతునిం దప్పక అధీరహృదయు నొనరింపఁజాలి యుండెనని చెప్పవలయును.

ఖలీలుఁ డరుదెంచినను, ఆ నవమోహనాంగి ఇంచుకేనియుఁ జలింపక, ప్రదర్శితనిజాంగాంగవిరాజితయై, అట్టె యొయ్యారముగ నాసీనయైయుండెను. తన తనూవైభవముచే నాసుందరాంగుని హృదయము నా తెఱంగున నాకర్షింపఁగడంగి, యా తరళనయన అవనత వీక్షణములచేతనే యాతని మనోహరాకారము పరిశీలించెను. ఆ యువకుఁ డా దివ్యసుందరవిగ్రహమును రయమున డాయక, అట్టె నిలిచిపోయెను. కాన, నామెయే తనచెంత కరుదెంచి, తన శయ్యాతలంబున నాసీనుఁడు గావలయునని సన్నచేసెను. ఖలీలుఁ డట్టు లుపవిష్టుఁడై, ఆతొయ్యలి యేమనునో యని నిరీక్షించెను. అంత నా మధురవాణి మంజులమురళీస్వనంబున నిట్లు ప్రశ్నించెను—

"సొగసుకాఁడా! నీ వెవ్వరిసమక్షమున కరుదెంచితివో యెఱుంగుదువా?"

"మహనీయుఁడగు దాల్తబన పాషా ప్రియభార్యయగు ఇస్మిల్డా

నతీమణీసమక్షమున నున్నాఁడనని భావింతును."

ఖలీలు అట్లు సగౌరవముగ బదులాడ, నావడంతి యాకస్మికో ద్విగ్న స్వరంబున నిట్టులనెను—

"ప్రియభార్యయా! ఎంత విపరీతము! నీవంటి దివ్యపురుషుని ప్రేమఁ జూరఁగొన నాశించియున్న నన్ను ఆ మూర్ఖుఁడా, ఆ రక్కసుఁడా ప్రేమించుట?"

"నన్ను రక్షించుట కిదియా కారణము!"

"మఱి యే కారణము!"—మోహాంధుపీక్షణజాలములఁ బర్వఁ జేసి, యా మత్తకాశిని యానందకందళితహృదయయై మఱఁడ నిట్టులనెను—"మఱి యేకారణమున నింతటి ప్రమాదమునకుఁ గడంగి నిన్ను రక్షింతును?"

మోహవిభ్రాంతచిత్తయై యింకను నేమియో వాకొననుండిన యా మందయానను వారించి ఖలీలుఁ డిట్టులనెను—

"వనితామణీ! నేను ప్రేమాస్పదుఁడనంటివి. అయ్యది మహాభాగ్యము. కాని, అన్యథాతలంపక మూర్ఖకృతఘ్నతాపూరితచిత్తుఁడనని నిరసింపక నాపలుకుల గమనింపుము. నా హృదయము పరాధీనమై యున్నది!"

"క్రూరాత్మా! వయసుకాని కింతటి క్రౌర్యము తగునా!—యువకుఁడా! అసామాన్యసౌందర్యసముజ్జ్వలుండవు; నిన్నుఁ బ్రేమించు కాంత నిట్టి కఠిననిష్ఠురోక్తులఁ గారించుట పాడియే!"

పాపాభార్య యట్టు లుద్విగ్నచిత్తయై పలుక, తురుష్కయువకుఁడు సహజనిశ్చలస్వరంబున నిట్టులనెను—

వనితామణీ! కఠిననిష్ఠురప్రవర్తనము నే నెఱుంగను. నీహృదయ మెఱింగితి: మదీయకృతజ్ఞత వెలిబుచ్చితి: అనంతరము నా హృదయావస్థను బురుషోచితముగఁ దెలియఁబఱచితి."

"యువకుఁడా ! భవదీయ హృదయాపహారిణి యెవ్వతెయో వచింపుము ! ఆహా ! వేఱుగ నడుగనేల ? ఆ జులేఖాను వలచితిగదా, యిటు విచ్చేసితివి ! కాని, యువకుఁడా ! చూచునంతమాత్రమున హృదయ సమర్పణ మొనరించుకొనుటయా ! అసంబద్ధము ! కేవలము బాల్య చాపల్యము కావలయు. భ్రమ !—

"వనితామణీ ! జులేఖాను గాంచినంతనే మోహపరవశుఁడనైతి నని విస్మయము చెందెదవా ! కాని, మదీయప్రవర్తన మసంబద్ధమగు గాక; నన్నుఁ గాంచిన రెండు నిమిషములకే, కాను వికారాక్రాంత చిత్తవైతివే ! ఇంతకంటె నసంబద్ధమా !"

"ఆహా! నీ సౌందర్య వైభవమును అమీనా యఖండపదజాలముల నభివర్ణించెను. ఆ ముహూర్తముననే, మోహపరవశనైతి, నేఁడు నీ మనోహరాకారము కన్నులారగాంచి, మదీయపరిచారిక వర్ణన మతి శయోక్తి కాదని గ్రహించితి. గమనించితివా! మతియొక్క విషయము గమనింపుము. కాంత ప్రేమ నవనీత కోమల సదృశము: క్రోధపూరి తయగునా—అనివార్యము, భయంకరము !"

తోడనే సర్వాంగసుందరుండగు నా యువకుఁడు గంభీరముగ లేచి విస్పష్టముగఁ నిట్టులనెను—

"వనితామణీ ! తియ్యని మాటలకు లోఁబడనివాఁడను, నీ బెద రింపుల కదరి నీకు వశంవదుఁడ నగుదునని భావింతువా ? అంతటి భ్రాంతివలదు. వనితామణీ ! కాలయాపన మొనరింపక, దయామయు చిత్తవై నన్నుఁ బోనిమ్ము. పాషా సత్వర మరుదేరఁ గలఁడు. నన్ను బంధించిన కారయందు నేను గానరానిచో, మన యిరువురకును అపాయము వాటిల్లును."

కాని, యా కామిని యా పలుకుల నాలించినట్టులు కానరాదు. సంధ్యాసమయమున ప్రాలియుండు చారుతరకుసుమరాజమువలె నా

పడఁతి శిరము నిజ సమున్నతవక్షోజములపై వ్రాలియుండెను. ఆ మోహనాంగి యాలోచనాధీనయై యుండ, హిమసన్నిభమై పూర్ణ సువర్ణ కుంభసాదృశశోభాయమానమై పెల్లుబుకు నామదవతి వక్షోజములు వీడిన కంచుకమునుండి తొంగిచూచుచుండెను. మొగములు దిండులచే దీపించు తల్పముపై వ్రాలియున్న ఆ కులుకులాడి యాకృతి మనోహరమై, మోహజనకమై వర్ణనాతీతమై యుండెను. అట్టి నవ మోహనాంగిని ఒంటిపాటునఁ గాంచు తరుణ వయస్కుఁడు విగత ధైర్యుఁడై పాదాక్రాంతుఁడు కాకుండుట దుర్లభము. నిజహృదయా పహరణ మొనరించు నెపంబుననే యాకులుకులాడి నిజాంగ సౌందర్యాతిశయమును యథాలాపముగాఁ బ్రదర్శించెనని ఖలీలుఁడు గ్రహించెను. ఒక జారిణి తళుకు బెళుకులను గాంచి నిజమనో కాంతను మఱచు స్వభావ మాతనిది కాదు. జులేఖాపై నాతఁడు బద్ధానురాగుఁడై యుండెను. ఆతని ప్రేమ నిశ్చలము, అనంతము, అపారము.

కొంతకాలము ఇస్మిల్లాసతి యటు లుండెను, గభీరాలోచనా నిమగ్నయైనటు లుండెను. ఆవిపరీత సమావేశ మెన్నఁడు తుదముట్టునో యని ఖలీలు విసువున నిరీక్షించుచుండెను. అంత నాకోకిలవాణి నిజ సుందరాననము మగుడఁబైకెత్తి, విశాల విసిల నయననిర్గళిత గాఢ కామ వికారాంచిత వీక్షణజాలముల నాయువకునిపై నిలిపి యల్లన నిట్టులనెను.—

"సుందరాంగా! నా మోహము నింకను దిరస్కరింతువా? మత్సమర్పితహృదయారాధనము నింకను గాలఁదన్నెదవా?"

"వసితాయణీ! నీక్షేమము, నాక్షేమము గమనింపుము. బ్రతిమాలెద,—ఏల బ్రతిమాలవలయు! నన్ను బోనిమ్ము!"

ఆగంభీరాలాపములు ఖలీలు నోటనుండి వెలువడినంతనే, గాఢ

చారిణియగు నమీనా యున్మాదినివలె శరవేగమున నరుదెంచి, విపరీతభయాతురయై యిట్టులఱచెను.—"అరుదెంచెను! మహానీయుడు పాషా యరుదెంచెను! ఉద్యానవనమున నడుగుంచప్పుడు విని పరుగు పరుగున వచ్చితిని!"

ఇస్మిల్లానతి ప్రకంపితహృదయయై, నిజకనూలయొకసారి పడంక, దిగ్గున నాసీనయై యిట్టులనెను.

"మనోహరాకారా! పొమ్ము. ఆకారహీననై, యుక్తాయుక్తముల నెఱుంగక, నిన్ను వెఱసింపఁ గడంగితి, క్షమింపుము. నన్ను మఱువవలదు. పునర్దర్శనము కాఁగలదు, పొమ్ము!"

అమితభయవ్యాకులచిత్తయై యున్న యమీనా ఖలీలునకు సన్న యొనరించి వడివడి నడువసాగెను. తురుష్కుఁడామెను వెంబడించి, రయంబున, గ్రమముగాఁదన కారఁజేరెను. ఖలీలు అందుఁ బ్రవేశించుటయు, అమీనా తహతహలాడుచుఁ దాళమువైచుటయు, అవ్వాలి ద్వారము తెఱచి దాల్తిబను పాషా యన్యజన పరివేష్టితుఁడై యరుదెంచుటయు నొక్కముహూర్తమున సంభవించెను.

బంధితులిరువురు—ఖలీలు జూలియనులు—ఆ మందిరమున భద్రముగ నుంచుటచే సంతసించి, వారినుద్దేశించి తనవెంట రావలయునని పాషా పలికెను.

పాషాప్రవర్తనము వింతగనుండెను. తొంటి గాంభీర్యము తొలంగెను. క్రోధఘూర్ణమాన మానసుఁడై, దయారహితుఁడై వెడలిన జెట్టి వినమ్రుఁడై, విపరీత విస్మయాక్రాంత చిత్తుఁడై, విభ్రాంతవదనుఁడై యరుదెంచెను. రణవ్యాపార పారంగతుండగు నావీరుఁడు ఆలోచనాధీనుఁడై మందునిచందంబున వెఱఁగుఁ జూడ్కుల నిట్టట్టు పరికింపఁ దొడంగెను. సహజాతికార పూరితస్వరమున "నావెంటరండు!" అని పెళుసుగఁ బలికెనేగాని, తాను మున్నెఱుంగని మర్యాద నాతఁడు

వ్యక్తపఱచుచుండెను.

జూలియను ఖలీలులు పాషావెంటఁ బోయిరి. వారుసోపానముల నారోహించి పాషాపుత్రికల మందిరశ్రేణి ప్రవేశించిరి. మనోహర జలస్తంభ మమరి యుండిన సుందిరమున లూకాసుగుల్నేరులు అమం దానందము ననుభవించుచు సుఖాసీనులై యుండిరి అమిత సౌందర్య విరాజితాననలగు తైరజా జులేఖాలు సహిత మమితానంద వికస్వర వదనసరోజలై, నిర్విచారముగ నుండిరి.

ఖలీలునిఁ గాంచినంతనే, లూకాసు నిజప్రియాంగనను వీడి, పరుగున బోయి, తనమిత్రు నాలింగన మొనరించి, సంతసకృతజ్ఞతో ద్రేకిత స్వరమున నిట్టులనెను.—

"ప్రాణమిత్రమా! నాప్రాణము రక్షించితివి! నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁ డనుఁ."

"మిత్రమా! సంజీవివంటి ఆయుంగరము ప్రభావము నే నెఱుం గుదు."

చిరమిత్రులగు జూలియనలూకాసులంత పరస్పరకరచుంబన మొన రించిరి. వారియానందమునకు మేఱలేదు. ఆయెదుటనుండిన తైర జాగుల్నేరులు విస్మయకృతజ్ఞతాపూరిత వీక్షణముల ఖలీలుపైఁ బరగఁజేసిరి. జులేఖాయన్ననో, వారివలె విస్మయాక్రాంతచిత్తకాక, సంతోషప్రణయ పూరితనయనయై యుండెను.

తన కృతజ్ఞత నా తెఱంగున నముచితముగా వెలిబుచ్చినంతనే, లూకాసు మగుడఁ దన ప్రేయసిచెంత నాసీనుఁ డాయెను. దాల్త బనుపాషా వీక్షణమాత్రముననైన వారింపకుండుటచే, జూలియను ధైర్యధుర్యుఁడై తన ప్రాణకాంతయగు తైరజాప్రక్క నాసీనుఁడాయెను. జులేఖాప్రక్క ఖలీలుఁడు సుఖోపవిష్టుఁ డాయెను.

దాల్తబనుపాషా మందిరమునడుమ నిలుచుండి, యనన్యసామాన్య

ముద్రిక పరిశీలనాకార్యనిమగ్నుఁడై, యితరవిషయముల మఱచి యుండెను. దేదీప్యమానముగ రాజిల్లు దీపరాజముల సాహాయ్యముచే, నాతఁ డాయుంగరమును మఱింతపరిశీలనగాఁ బరికింప నవకాశ మాయెను. ఆతని చూపులింకను అమితభ్రాంతియుతములై యుండెను. ఎంత పరికించినను, ఆతని కేలకో సంతసమలవడకుండెను. జడునివలె, వివేకరహితునిచందమున నా మహానీయుఁ డా జీవరహిత పదార్థము నదేప్రకారము డిల్లవడి మైమఱచి పరికించుచుండెను. తుద కాతఁడు తెలివొంది, ఖలీలునిఁ జూచి, సగౌరవముగా నిట్లు ప్రశ్నించెను—"ఈ యుంగరము ధరించు మహానీయుఁ డెవ్వఁడని గ్రహింపవలయు ?"

"ప్రభువరా ! ముందుగనే తెల్పియుంటిగదా. నా యుదంత మంతియు."

ఖలీలుఁ డట్లు నిశ్చలముగాఁ బలుక, పాషా వెఱఁగుఁ జూడ్కుల నిగిడించుచు నిట్లు ప్రశ్నించెను—

"నీ కీముద్రిక యెట్లు లభించెను ?"

"ప్రభువరా! అది నా రహస్యము."

గంభీరసమున్నతాకారుఁడగు నాతురుష్క యువకుని గంభీర విస్పష్ట గర్వితాలాపముల కెంతయుఁ జకితుఁడై, ఆయపూర్వ వైభవ సముజ్జ్వలవదనము పరికించి, పరికించి, శతాధికవిస్మయ వికట భ్రుకుటియై పాషా యనంతరము సుందరాంగియగు జులేఖాను వీక్షించెను. స్థిరచిత్తుఁడగు నావీరుని విపరీతభావచేష్టల గమనింతుమేని ఆతఁడు గాఢానుమాన బాధితుఁడై, డోలాయమానమానసుఁడై కుందుచుండెనని వ్యక్తమగును. చెప్పరాని సందేహమాతని చిత్తము నావరించెను. ఎద్దియో ఆలోచన యాతనిడెందమున నుదయించి, విజృంభించి యాదీర్ఘసాంతుని తబ్బిబ్బొనరింపఁ దొడంగెను. తన

యనుమానము నిజముగునా, లేక, కేవలము మిథ్యయగునా యని ఆతఁడెంత చింతించినను నిశ్చయింపనేరక, అందఱునాలించు చందమున నిట్లులనుకొనెను.—"ఆశ్చర్యకరము! నేఁటి సాయంసమయ సమాచారములు కడువిస్మయజనకములు! అదంతయు నరేబియా దేశపు వినోదకథవలె నున్నది, కాని, సామాన్యముగ లేదు. కేవలము చిత్తవిభ్రమను మొనరించుచున్నది!"—

ఖలీలుఁడంత నిట్లుపలికెను.—

"ఆర్యా! మానవజీవిత విషయము లొక్కొకపుడు చిత్రకథల కంటెను, జిత్రతరంబులై యుండు."

"నిజము నిజము! ఈ యపూర్వ సంఘటనమే నిదర్శనము. కాదేని నేఁడలంచునట్లు—" పాషాయికమాటాడక విస్మయవిభ్రమచకితుఁడై ఖలీలుపై దృష్టినిల్పి, "అసంభవము ఎట్లులగును?" అని బిగ్గఱగ నని కొని, రయమున నిట్లులనెను—"ఆర్యులారా! మీరిఁక మీమీనివాసములకుఁ బోవలయు!"

ఖలీలుఁడంత నొకింత యుపాలంభ పూర్వకముగా నిట్లులనెను—

"ప్రభువరా! మమ్మాస్వర్గ భవనమున మగుడఁ బ్రవేశపెట్టియు, వెంటనే వెడలఁగొట్టుట పాడియే?"

"అందులకుఁగల కారణమియ్యది. భవదీయ ముద్రికా కథాశ్రవణ కుతూహలోద్విగ్న హృదయుఁడనై నీసమక్షమున కరుదెంచితి. నాతో బాటు నీ మిత్రులును అమందానంద పరవశులగుదురని యూహించి నిన్నభినందించు భాగ్యమలవడునని భ్రమించి యేతెంచితి. కాని, విషయమన్యథా పరిణమించెను. స్వప్నగతవృత్తాంతముం బోలిన యీ విచిత్రోదంతము నే భావించినట్లు అద్భుతముగ లేకపోయెను."

"ప్రభువరా! అట్టి యద్భుతగాథలు నీకుఁ బరిచితములై యుండ నోపు. సెలవొసంగెదేని, మన ప్రసిద్ధమగు 'అట్టోమను' సామ్రాజ్య

చారిత్రప్రాథమికయుగమునకు సంబంధించినట్టియు, భవదీయకుతూహలస్వభావమున కనువై యమితానందము నొడగూర్చునట్టియు విచిత్రకథ నెఱింగింపఁగలను."

పాషా సహజముగఁ గథాశ్రవణాతురుఁ డగుటయేగాక, ఖలీలుఁ డమిత విస్మయాశ్చర్యకారణుఁ డాయెను. కాన, నాతఁడు తోడనే ఇయ్యకొని, సోఫాపై నాసీనుఁ డాయెను. గుల్నేరు రయమున లేచి హుక్కాగొట్టము నందిచ్చి చిల్లమును రగులఁజేసి, నిజప్రాణకాంతుని చెంతకుఁ బోవ, నా మహనీయుఁ డానందవిశాలవదనుఁడై, గుడగుడ ధ్వాన మొనరించుచు, ప్రియతర ధూమపానకార్యపరతంత్రుఁ డాయెను. ప్రణయస్వరూపిణులగు నా జవ్వనులు మువ్వురును దమ ప్రియసందర్శన భాగ్యము దీర్ఘతరము కావలయుననియే ఖలీలుఁడు కథాకల్పనకార్యమునకు దొరఁకొనెనని భావించి, యమితానందాయత నయనలై, నిజనయనకంజాత సంజాత తరళేక్షణములం దనుకృతజ్ఞత వ్యక్తపఱచిరి. జులేఖా మాత్రము కొండొక భద్రకారణ ముండుననియు భావించి యుండును. ఖలీలుఁ డంత నిజమధుర గంభీరవిస్పష్టకంఠమునఁ గథాకథన మొనరించెను.

౬

ఖలీలుకథ

నా కథ 1287 వ సంవత్సరమునాఁటిది. ఆ కాలమున, 'చిన్నాసియా' సెల్జూకు రాజవంశాధీనమై యుండెను. అందలి యొకానొక రాష్ట్రమునకు రాజధాని యగు 'కిస్కారు' నగరము ద్రాక్షతోఁటలకును, స్నానవాటికలకును, మనోహరారామములకును, మహాపురుషుల

సమాధులకును నాకరమై, చరిత్ర ప్రసిద్ధమై యొప్పారెను. ఆ పట్టణ మునకు 'సౌడాజీ' యను యువకుఁడు ప్రభువై యుండెను.

ఆ పట్టణమున కనతిదూరమున 'బిలేడీ' యను గ్రామ ముండెను. అయ్యది కిస్కారుసగరమునకు సమీపముగ నుండినను, గ్రీసు రాజ్యాంతర్భాగమై యుండెను. ఆ గ్రామమునందు సాధుశీలుఁడగు నొక 'షేకు' పుత్రికాసమేతుఁడై నివసించుచుండెను. ఆ మహనీయుఁడైహికవిషయముల మఱచి పరమాత్మునిపై మనసు నిల్పి, సకల భూతదయాపరతంత్రుఁడై, పరోపకారపరాయణుఁడై, యఖిలజన సంసేవ్యుఁడై కీర్తిసాంద్రుఁ డాయెను. ఆతని మహమ్మదీయమతాభిమాన మపారము. ఆ పరమపురుషుని ప్రోద్బలముచే నాప్రాంతీస్థులందఱు దమతమ మూఢమతములఁ బరిత్యజించి, పవిత్ర మహమ్మదీయమతావలంబన మొనరింపఁ దొడంగిరి. అచిరకాలమున సమున్నతమగు మసీదు తలయెత్తెను. దినమునకైదు పర్యాయములు భక్తుల గంభీరదీనాలాపములచే నా ప్రదేశము ఘూర్ణిల్లఁ జొచ్చెను.

'మల్లాటను' అను నా షేకు పుత్రిక దినదిన ప్రవర్ధమానయై, సంప్రాప్తయౌవనయై అనన్యసామాన్య సౌందర్య విరాజితయై యఖిల పురుషహృదయాపహరణ కారణమాయెను. పదునాలుగేండ్ల ప్రాయముగల యాజవ్వని యనదృశరూపురేఖా వైభవంబుల కలరి, యారాజ్యమునందలి వీరులు, సరదారులు, ప్రభువులు, సామంతులు లోనుగాగల వారందఱు మోహపరవశులై, యా సౌందర్యరాసిం దమ కొనఁగవలయునని యాముసలి షేకును నిరంతరమర్థింపఁ దొడంగిరి. అందు కిస్కారు పుర ప్రభువగు సౌడాజీ ప్రధానుఁడు. వృద్ధుని నిర్బంధింఁచియైనను, ఆ లోకైక సుందరి కరగ్రహణ మొనరింపవలయునని యాతఁడు దృఢముగ నిశ్చయించెను. కాని యాషేకు, సౌడాజీ ధైర్యముఁ దలంచి సంతసింపక, భాగ్యముఁ

గాంచి భ్రమింపక, ధూర్తాలాపముల నాలించి చలింపక, నిశ్చల స్వాంతుఁడై తన పుత్రిక తన మనస్సునకు నచ్చు పురుషుని వరించునని తెల్పుచుండెను. ఆ కాంతామణియన్ననో, వృద్ధ జనకుని వీడఁజాలక, ఆమహనీయుఁడు జీవించియుండునంత కాలము వివాహము గురించి తలంపరాదని కృతనిశ్చయయై యుండెను.

ఒకానొక రమణీయ సంధ్యాసమయమున నాతండ్రియు నాతని ముద్దులపట్టియును దమ పేదకుటీరము ముందఱ హాయిగఁ గూర్చుం డిరి. ఆపేద తన దేశచారిత్రమును గథారూపమునఁ దెల్పుచుండెను. సుందర సంధ్యారుణరాగదీపిత ప్రపంచము శతాధికశోభాయమాన మగుచుండెను. తదవసరశీతలానిలము లానందదాయకములై యుండెను. జనకుని కథా నిర్వచన మత్యంతసంతసప్రదమై యుండెను. అట్టి యమిత సంతోష సమయమున నాయనాథ పుత్రికా జనకుల గుండెలు వ్రయ్య లగునట్లు, హయరింఖాసినాదము లాకస్మికముగా వినవచ్చెను. కిస్కారు పురపాలకుఁడగు సౌడాజీ యోధజన పరివృతుఁడై కట్టెదుట గోచ రించెను. సౌడాజీ రయమున నేలకుదిగ్గి యా వృద్ధుని జేరి కఠినముగ నిట్టులనెను.—

“అయ్యా! నిన్నర్థించుట కియ్యది కడసారి. చిరకాలమునుండియు నీపుత్రికఁ గాంచి మోహపరవశుఁడనై, వినిర్మలప్రేమపూరిత హృద యుఁడనై యుంటి. సగౌరవముగా, సవినయముగాఁ బెక్కుసారులు మన్మనోభిప్రాయము వెల్లడించితి. కాని, ఇంతకాలము నా మాటలఁ జెవచెవినిఁ బెట్టుచుంటివి. వృద్ధుఁడా! మంచి చెడ్డ లరయుము. ఈ జీర్ణకుటీరమున ధనసాహాయ్య విరహితుఁడవై, నీవంటి గతిలేని యనాగరికుల దానధర్మములపై నాధారపడి, యెంతకాలము జీవింపఁ గలవు? అల్లదె, చూడుము—ఆకసము నంటు నాభవనము! దిగంత ముల పర్యంతము వ్యాపించిన యానుక్షేత్రములు! లెక్కింపరాని గోగ

ణము! నీవు త్రికనాయకుర్థాంగివై, మదీయహృదయసామ్రాజ్య లక్ష్మివై, యన్యకాంతాజనదుస్సాధ్యములగు ననూన భోగభాగ్యముల నోలలాడఁ గలదు. నీవన్ననో! ఈ పాడుజీవనము తొలఁగి, యభిరామ వైభవాస్పదుఁడవై, దాస దాసీజన పరివేష్టితుఁడవై, హాయిగ నుండఁగలవు. మఱియొక మాట గమనింపుము! మూర్ఖుడవై యింకను జలము వహింతువేని, తత్ఫల మనుభవింతువు!"

ఆ షేకు సహజనిశ్చల దైన్యస్వరమున నిట్టులనెను.—

"పరమాత్ముఁ డొక్కఁడె! వారి ప్రవక్త మహమ్మదు! పరమాత్ముని ఆజ్ఞయమోఘము. మానవుఁ డసహాయుఁడు: ప్రతిఘటింప నేరఁడు. అయ్యా! గమనింపుము. నాపట్టిని వారింపను, ప్రోత్సహింపను. సౌదాజీ! ఈ కాంతకు నీ యందనురాగములేదు. కాన, నీకీ యాశ వలదు."

అంత నా ప్రభువు కుపితుఁడై, యావృద్ధుని దూరి, తనయనుచరులఁ గాంచి యిట్టు లాజ్ఞాపించెను—"చూచెద రేమి? రయమున నీయిరువురను మన నగరమునకుఁ గొంపొండు!"

ఆజ్ఞానువర్తులగు నాభటులు తోడులేని యా దీనజనులపై భయంకరశ్వానములవలెఁ బాఱిరి. తత్క్షణము వారింబట్టి యశ్వములపై నిడి తమ పట్టణమును వాయు వేగమునఁ జేరుటయే వారి యభిప్రాయము! బలవంతులగు నా మొఱకులను వారించు వారెవ్వరు? నిస్సంగుఁడగు షేకునకు దిక్కెవ్వరు? పితృసేవా పరతంత్రయగు మానినీమణి యవస్థ యేమి కావలయు? అట్టి మహాసంకట సమయమున నాకసమునుండి వ్రాలినట్టు లేఁ బ్రాయంపు వీరుఁడొకఁడు ఆకస్మికముగ నరుదెంచి, వీక్షణమాత్రమున విషయమును గుర్తించి, కిస్కారు ప్రభువుం గాంచి విస్మయము నొందియుఁ జలింపక, నిజకృపాణధారి యాయెను. సౌదాజీయును విస్మయచకితుఁడై యిట్టులనెను—

"మిత్రమా! నీవా! ఈ యత్నమేల? గర్వాతిరేకమున నీ మోహా నాంగి నన్ను నిరాకరించెను. కిస్కారు ప్రభువు సహింపఁజాలఁడు. మన గాఢచిరమైత్రిం దలంచి, నీవు వారింపవని విశ్వసింతును."

"కిస్కారుప్రభువు భంగపడిన, భంగపడుఁగాక. ఈ పరమభాగ వతోత్తముని, ఈ యబలను బాధింపరాదు. మూర్ఖత వహించి ఈ యధమకార్యము విడనాడవేని, మన మైత్రి యంతరించెనని యెఱుం గుము, మన మిఁక బద్ధవైరులము."

"అట్టులే యగుఁగాక!" అని పలుకుచు నిజదీర్ఘకరవాలము సారించి, నూతనాగతునిపై సౌడాజీ దూకెను. క్రొత్తవీరుఁడు కడు నిపుణముగఁ దప్పించుకొని యుద్ధమునకుఁ దలపడెను. పోరాటము తీవ్రతరమాయెను సౌడాజీ కామాంధుఁడై హేయముగఁ బ్రవర్తించి నను, వీరుఁడగుటచేఁ దన యనుచరులను మువ్వురను దవ్వున నిలి పెను. తమ ప్రభు వేమగునో యని యా భటులును, తమ్ము రక్షింప నరుదెంచిన పురుషపుంగవుఁ డేమగునో యని తండ్రి కుమా ర్తెలును తెప్పవాల్పక తత్తరపాటున నిరీక్షించుచుండిరి. బలసినవృష భముల భాతి నా యోధులిర్వురు సమాన బలదర్పలాఘవములతోఁ బోరాడిరి. తుదకు దుష్ప్రవర్తకుఁడగు సౌడాజీ, తీవ్రఖడ్గప్రహారణమున బలము సెడి, నేలఁగూలెను. వాని యనుచరు లిఁక సహింపనేరక దురంతక్రోధఘూర్ణితవ్యాఘ్రముల వలె నొక్క యుదుటున నా విజ యుని దాఁకిరి. యుద్ధనిపుణుఁడగు నా వీరుఁడు సముచితముగ నొక గోడచెంతకు నరిగి, నిజకరలాఘవము వెల్లడి యగునట్లు నిశితకర వాలమును వడివడి తళతళ మెఱపించుచు వైరుల వారింపఁగడం గెను. అందొకఁడు ఒక్కపోటున నేలఁబడి దురంతమరణవేదన ననుభవించుచుండెను. తోడనే మిగిలిన యిరువురు ద్విగుణీకృతక్రోధ వ్యథోద్దీపితులై, భయంకరవైరిమస్తకవిదారణకార్యైక తత్పరులై,

యున్మాదుల చందమున హుంకరించి, యా వీరవరునిపై లంఘించిరి. ఆతని యవస్థ కడు నపాయకరముగ నుండెను. కరాళమృత్యు దంష్ట్రి వలె నొక క్రూరకృపాణ మాతని కంఠముపై మెఱయుచుండెను. మన వీరుఁడు భీమపరాక్రముండైనను, కడు డస్సి యుండెను. ఒక్క క్షణమున నాతని యుత్తమాంగము భూమి నలంకరింప నుండెను. అట్టి మహాకష్టసమయమున షేకుపుత్రికయగు 'మల్లాఖాటను' క్రోధో ద్దీపితయై, అమేయబలపరాక్రమసమన్వితయై పౌడాజీ ఖడ్గము రయ మునఁ దాల్చి, చేయి యెత్తిన యా భటుని ప్రక్క నొక్కపోటు పొడిచెను. అంత మూడవభటుఁడు సుఖపూగా విగతాస్త్రుఁడాయెను. గర్వితకాంతాపహరణావసరసంగరమా తెఱంగున నంతరించెను.

మన వీరుఁడు విజయుఁడైనను, ఆతని వామభుజమున గట్టి గాయము తగిలెను. గ్రామస్థు లరుదెంచి తక్కుంగల క్షతగాత్రుల కుపచారములు నల్పుచుండ, షేకు విజయుని, దన కుటీరములోనికిఁ గొంపోయెను. సుందరాంగియగు మల్లాఖాటను నిజమానరక్షకసేవావర తంత్రయై రక్తపూరితమగు నాతని భుజమును భద్రముగఁ గట్టెను. ఆ బింబాధరసమున్నతాకారము, సముజ్జ్వలరూపవైభవము, వికసిత తారుణ్యలావణ్యములం దిలకించి, దిశాంతముల పర్యంతము వ్యాప్తి గాంచిన యా సొగసులాడి సౌందర్యప్రశంస యతిశయోక్తి కాదని విజయుఁడు గ్రహించెను. ఆ సమయమున నా దివ్యసుందరవిగ్రహ మష్టాదశవర్షప్రాయయై, పరిపూర్ణయౌవనవిరాజితయై మన్మథుని బాణమోయన దీపించుచుండెను. విజయుఁడు విగతధైర్యుఁడై మోహ విభ్రాంతుఁ డాయెనని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా ?

గాయము కట్టువడినంతనే, విజయుఁడు సేదదేఱెను. మల్లాఖాటను అతిథిపూజాతత్పరయై, భోజ్యపదార్థములకు బల్లపై నాయత్తపఱచు చుండెను. షేకు సముచితసంభాషణంబుల విజయుని ధైర్యపరాక్ర

హాదార్యముల నుగ్గడించి, తన కృతజ్ఞత వెలిబుచ్చెను. వినయగుణ విరాజితుఁడగు నా యువకుఁడు తనకు సపర్యలొనరించునాతరళనయన స్త్రీజన సహజదౌర్బల్యము నతిక్రమించి, శక్తిస్వరూపిణియై, విజృంభించుటచేతనే విజయ మలవడెనని మందహాసమొనరించుచుఁ బలికెను. తోడనే యా రమణీమణి భాసురవదనము సంధ్యారుణరాగరంజితంబాయెను. నాఁటి మర్యాదననుసరించి యా మెలుఁగుఁబోఁడి యా చెంగట నిలుచుండి వడ్డనచేయ, వా రిరువురు నుల్లాసముగ భోజన మారగించిరి. అంత నా వృద్ధుఁ డిట్టులనెను—

"వీరాగ్రేసరా! నీ గాయముమాని, పూర్ణారోగ్య మలవడువఱకు, నిందుండఁగోరెద. ప్రత్యేకముగ నమరియున్న యొక చిన్న గది నీ యధీనమునందుండును. కారణాంతరములచే నీ విచ్ఛగింపవేని ఈ రేయియైన నిందు విశ్రమింపుము."

"మానవోత్తమా! నే నీ ప్రాంతమునఁ బ్రచ్ఛన్నరూపమునఁ జరించువాఁడ. అట్టివాఁడు నీ యతిథిగా నుండుట కిచ్ఛగింతునేని—"

"ఆర్యా! నీవు మా రక్షకుఁడవు: కాన మా కెంతయు నాదరణీయుఁడవు. నీయాజ్ఞ శిరమున ధరింతుము. మహనీయా! ఆ మందిరము నీకై యమరియున్నది. ఒక్కమాట గమనింపుము. నిన్నును నన్నును బాలించురాజు మున్నొక్కనాఁడు సాయంకాల మరుదెంచి, మత్కృతసత్కారంబులు వడసి ఇందు శయనించెను. పరమాత్ముని 'మాట' యగు 'ఖొరాను' పవిత్రగ్రంథము నాతనిశయ్యపై నుంచితి. ఆతఁడు నిద్రమఱచి, జాగరముండి, బహుజాగరూకతతో నాయుత్తమ గ్రంథము పూర్తిగఁ బఠించెను. వేకువయైనంతనే యాతఁడు నిద్రాపరుఁడై, యపూర్వస్వప్నము గాంచెను. ఆతనికి దేవదూత ప్రత్యక్షమై యిట్టులనెను—

"కుమారా! నీవు దివ్యగ్రంథమును భక్తిమెయి పఠించితివి.

కావున, నీవును, నీ బిడ్డలును, బిడ్డలబిడ్డలును మానసీయులై వర్ధిల్ల గలరు." అతఁడు తోడనే మహమ్మదీయుఁడాయెను. అతనిపుత్రులు మువ్వురు—ఊస్మాను మొదలగువారు—కూడ సత్యమతము నవలంబించిరి.

మన విజయుఁ డాకథ కడుశ్రద్ధతో నాలించి, యా మందిరమున శయనించెను. ఉదయ మగునంతనే యాతఁడు కాల్యకరణీయముల నొనరించి, భోజనమున కరుదెంచెను. అతఁ డట కూర్చుండియుండెనే గాని, ధ్యానము కేవలము వేఱుగ నుండెను. వృద్ధునితోఁ బ్రసంగింప కుండుటయేగాక, ఏమి తినుచుండెనో యెఱుంగకుండుటయేగాక, తన కట్టెదుటనున్న యా జగన్మోహినినైనను దిలకింపఁడాయెను. వృద్ధుఁ డావిషయము ప్రశ్నింప, విజయుఁ డిట్లనెను—

"మహానీయా! నే నొక యద్భుతస్వప్నము గాంచితి. తద్భావ మరయుటకు నాకు సాహసము చాలకున్నది. పావనచరిత్రుండవు, తదర్థ మెఱింగింప నీవ సమర్థుండవు. మహాత్మా! గమనింపుము. కడు బడలియుండిన కారణమున శయ్యాగతుండ నైనంతనే నిద్ర పోతిని. నీయం దొక చంద్రబింబ ముదయించి, ప్రవర్ధిల్లి, భవదీయ వక్షస్స్థలమునుండి వెలువడి, నాయందు లీనమాయెను. తోడనే నా గర్భమునుండి యొక వృక్ష ముద్భవించెను. తరుశాఖలు చూచు చుండగనే దీర్ఘతరములై, అనంతములై, సమస్త సముద్రములను, సమస్త దేశముల నతిక్రమించి, భూఖండములనిండ వ్యాపించెను. దట్టముగఁ బెఱిగిన కొమ్మలక్రింద, 'కాకసస్,' 'అట్లస్,' 'టారస్,' 'హీమస్,' అను మహాపర్వతములు తోఁచెను. వృక్షపాదమునుండి 'టైగ్రిస్,' 'యూఫ్రటీస్,' 'నైల్,' 'డాన్యూబ్'—ఈనాలుగు మహా నదులును ప్రభవించి, కోటి నౌకలకు విహారస్థలమై, గభీరానంత మహాసాగరమువలెఁ గాన్పించెను. కొండలు, లోయలు, వనములు,

ఆ గ్రామములు, మహానగరములు లెక్కకు మీఱియుండెను. ఎటు
చూచినను అర్థేందుపతాకము సగర్వముగ నెగురుచుండెను. జనా
నీకములు కిటకిటలాడుచు అల్లాను ఎలుగెత్తి ప్రార్థించుచుండెను.
వారితోఁబాటు వివిధవిహంగతతులు మనోహర కలకలారవంబు
లొనరించుచుండెను. అంతలోఁ దరుపత్రములు నిడుపులై కత్తులవలె
గోచరించెను. అంతలోఁ బెనుగాలి చయ్యన వీవ, కొమ్మలన్నియు
నల్లిబిల్లిగ నల్లికొని పోయెను; కత్తులను బోలిన యాకులు ప్రపంచము
నందలి ముఖ్యనగరములవంకఁ దిరిగెను. అందుముఖ్యముగా కాన్స్టాన్
టునోపిలు గుఱి యాయెను. రెండు సముద్రములు, రెండు ఖండము
లును గలియు స్థలమున నున్న యా నగరరాజము, రెండు నీలముల
నడుమ, రెండు పచ్చలనడుమ రాజిల్లు వజ్రమువలె నుండి, అఖిలజలధి
వలయవలయిత మహీమండలంబను నంగుళీయమునకు భూషణప్రాయ
మగు మహారత్నమును బోలియున్నది. అట్టి యుంగరము ధరింప
నుంటిని. అంతలో మేల్కాంచితి!"

ఇది యొక యపూర్వస్వప్నము. విజయుఁడు విభ్రాంతచిత్తుఁడై
షేకు ఏమననోయని ఱెప్పవాల్పక నిరీక్షింప, నాతఁడిట్టులనెను—

"కుమారా! ఈ స్వప్నమత్యుత్కృష్టము, అమితశుభప్రదము.
కాని, ఈ సమయమున వివరములను దెలుపఁజాలను. రణరంగముల
స్వైరవిహార మొనరించి మహావీరుండవు కాఁగలవు. అచిరకాలమున
మనము మఱలఁ గలసికొందుము. అప్పుడీస్వప్నభావము పూర్తిగ
నెఱింగించెద."

విజయుఁడు హర్షపులకాంకిత శరీరుఁడై, నిజప్రేమైక నిధానమగు
మల్లాటను కాంతామణిని వీడియుండుట కష్టసాధ్యమైనను, అందుఁ
దడయఁజాలక, పూజ్యుఁడగు షేకు నాశీర్వాదము వడసి ప్రయాణ
మొనరించెను.

ఒక సంవత్సరము గడచినను, విజయుఁడు రాకుండెను. పద్మబాంధవు నెడబాసిన పద్మినివలె నాపద్మినీమణి మల్లాటను ముకుళితవదనయై దుర్భరవియోగానల తప్తయై, కృశించుచుండెను. జనకుఁడు తదవస్థ గుఱించి ధైర్యము గఱపలేకపోయెను, కాని, భగ్నమనోరథుఁడాయెను.

షేకు నివసించుచుండిన బిలేడీ గ్రామము గ్రీసు రాజ్యాంతర్భాగమై యుండెనని చెప్పియుంటి గదా. ఆసమయమున కాన్స్టాంటినోపిలు కూడ గ్రీకుల యధీనముననే యుండెను. గ్రీకుల రాజ్యము విచ్ఛిన్నమగుచుండినను, ఇంకను నిలిచియుండెను. ఈ షేకుయొక్క మతబోధలచే, చాలమంది మహమ్మదీయులగుచుండిరి. మహమ్మదీయుల సంఖ్య క్రమముగా నధికతరమగుచుండెను. తుదకు బిలేడీ పరిపాలకుఁడగు గ్రీకు ప్రభువు ఇంకను ఉపేక్షించుట యపాయకరమని యెంచి, షేకును శిక్షించినచో నుపద్రవము తొలంగునని భావించి, ఆతని శిక్షించు నెపమున నాతఁ డింట లేని సమయమున నాతని పుత్రికను రయమునఁ దన దుర్గమునకుఁ గొంపోయెను. ఆ ప్రభువు చర్యకు గారణాంతరము కూడఁ గలదు. మల్లాటను నిరుపమాన సౌందర్యము గుఱించి వినియుండెను. కావున, మహమ్మదీయ మతప్రచారకుని శిక్షించుటయే గాక, ఆసుందరి పొందు కూడ లభించునని యెంచి యాతఁ డట్టి దురాచారమునకుఁ గడంగెను. షేకు తన మతప్రచారము విరమించుట కంగీకరించునేని, యాతని బిడ్డ నాతని కొసంగవచ్చుననియు నా ప్రభువు భావించెను.

శూన్యగృహము గాంచినంతనే షేకు హృదయము చెక్కలాయెను. తోడనే యాతఁడు తన దేశాధిపతియగు 'ఎర్టోగ్రుఘులు' చెంతకుఁ బోయి, తన దురవస్థ విన్నవించి, తన పుత్రికనుఁ దన వశమొనరింపవలయునని ప్రార్థించెను. నృపాలుఁడభయ మొసంగెను:

వృద్ధుఁడు ముదమంది, నిజనివాసమునకుఁ బోయెను.

రాజు సహస్రమాసములు నిండినవాఁడు. ఆతని జ్యేష్ఠ కుమారుఁడగు 'ఊస్మాను' రాజకార్యములను జక్కఁబెట్టుచుండెను. ఆతఁడు సత్పరిపాలకుఁ డగుటయే గాక, కడువివేకవంతుఁడనియు, మహావీరుఁడనియుఁ బేరుకాంచెను. ఆతఁ డాప్రేకు సమాచారము నాలించినంతనేఁ తానే పోయి గ్రీకు ప్రభువు మదమడంచి యాకాంతను నిజజనకున కప్పగింతునని వృద్ధ రాజుతోఁ బలికెను. రాజు సమ్మతించెను.

రాజకుమారుఁడగు ఊస్మాను అనంతరము తన ప్రియమిత్రుఁడగు 'కేజా'ను జీరి యిట్టులనెను—

"ప్రియమిత్రమా! ఈగ్రీకుప్రభువు నుపాయముచే సులువుగా భంగపఱుపవలయు. విలువగల ఉపాయనముల నాతనికి సమర్పించి, రాఁగల శీతకాలమువఱకు మఱియొక దుర్గమున నందుమని తెలియబఱచి, మన ధనకనకవస్తువాహన నివహంబులఁ దన దుర్గమున దాచియుంచవలయునని కోరుము. ఇయ్యది మన యాచారమగుటచే, నా ప్రభువు తప్పక సమ్మతించును. అనంతర కథ నడిపింప నీవ సమర్థుండవు."

మిత్రుఁడగు కేజా కడు నిపుణుఁడు. సమరవిశారదులగు నలువది పురుషుల నాయత్తపఱచి, వారికి స్త్రీ వేషములు వైచి, వారితోఁ దన రాజు సామగ్రిని గ్రీకు ప్రభువు దుర్గమునకుఁ దరలించెను. ఆ ప్రభువా మోసము నెఱుంగక, సమ్మతించెను. సమ్మతించుటయే గాక, దురాశాపరుఁడై, కేజానుఁ బిలిచి, రహస్యముగా నిట్టులనెను.-

"ఆర్యా! నీవు మహనీయుఁడవు. నీ యమూల్య సాహాయ్యమున నొక్క కార్యము కావలయు. మీ రాజ్యము నావశము కావలయు. మంత్రివై, సర్వాధికార సమన్వితుఁడవై, రాజ్య తంత్రము నీవు

త్రిప్పవచ్చును. పేరునకు నేను రాజుఁ గాని, తదధికారమంతయు నీ హస్తగతమై యుండును. మిత్రమా! నావిన్నపము మన్నించి "మన పరస్పరక్షేమము గుర్తించి కార్యమునకుఁ గడంగుము."

కేజా ఇట్లు బదులాడెను—

"ప్రభువరా! నీ యాశయము కడు శ్లాఘనీయము. చేయఁగల సాహాయ్య మొనరించి కృతార్థుఁడ నాయెద. మన భాగ్యవశమునఁ దగు సమయము కూడఁ జిక్కినది. ఉస్మాను అచిరకాలమునఁ బ్రయాణ మొనరించుగదా. మార్గమధ్యమున నన్ను కొండప్రక్క నీవు యోధజనసహితముగా కాచియుండుము. ఉస్మాను అరుదెంచు నంతనే పిడుగువలెఁ బడి, యాతనిఁ గడ తేర్చి, రాజ్యలక్ష్మి గ్రహింపఁ గలవు. పోయి వచ్చెద, సెలవిమ్ము."

కేజా రాజద్రోహి కాఁడు, విశ్వాసఘాతుకుఁడును గాఁడు కాని, ద్రోహిని ద్రోహముచేతనే బరిమార్చవలయునని యెంచి, యట్టు లొనరించి, ఆ విషయమును రాజకుమారుఁడగు ఉస్మానునకు నివే దించెను. రాజకుమారుఁడు సంతుష్టాంతరంగుఁడై తన మిత్రు నెంతయు నభినందించెను.

ఆమఱునాఁడు వృద్ధరాజు తన జ్యేష్ఠకుమారుఁడగు నూస్మానును జేరఁబిలిచి యిట్టు లనెను—

"తనుజా! నా కాలము సమీపించినది. ఇఁక జీవింపఁజాలను. నా యంత్యోపదేశము గమనింపుము. చిన్ననాఁటినుండియు ధర్మము నతిక్రమింపక మెలంగితి. నా జన్మభూమినుండి నాలుగువందల కుటుం బములను వెంటఁ బెట్టుకొని, పెక్కు పోరాటము లొనరించి, ఈ యాసియా దేశమున కరుదెంచితి. ధర్మము సాధారణముగ బలహీనుల యందే యుండును. ఏ కలహమునందైనను, నే నెల్లపుడు బలహీనులకే తోడ్పడుచుంటిని. కుమారా! నీవును అట్టులే యాచరింపుము. రణ

మొనరించునపుడు సమానవైరి నరయుము. దుర్బలులు, దౌర్భాగ్యులు నగు గ్రామస్థులను దోపిడిచేయకుము. అయ్యది కేవలము కాలయాపనమే కాని, శ్రేయస్కరము కాదు. నీ వైరులను మూలచ్ఛేద మొనరించి, నేను స్థాపించిన రాజ్యమునఁ బెంపుచేసి యశోవంతుఁడవు కమ్ము!"

వృద్ధరాజు శీఘ్రముగ మరణించెను: ఊస్మాను ఆసియాదేశమునకు రాజాయెను. అంతలోఁ బ్రయాణసమయ మరుదెంచుటచే, సముచిత ప్రయత్నము లొనరించి, సైన్యసమేతుఁడై యాత్రకు బయలుదేఱెను. ఊస్మానుపై నాకస్మికముగాఁ బడవలయునని గ్రీకు ప్రభువు స్వల్ప సైన్యముతో మార్గమధ్యమునఁ బొంచియుండెగదా. ఊస్మాను ఆ రహస్యము నెఱింగియే యుండెను. ఆ పరమరహస్య మెఱుంగని గ్రీకులు, ఎన్నఁడు వైరులపైఁ బడి చించి చెండాడెదమా యని తత్తరపాటుతో నిరీక్షించుచుండిరి. అంతలో నుఱుమని పిడుగులవలె నూస్మాను సైనికులు నలుదెసలనుండి రయంబున నరుదెంచి, సింహనాద మొనరించి, గ్రీకుల నందఱనుఁ దెగనఱికిరి. అందు గ్రీకు ప్రభువు సహితము తెగటారెను. ఈ లోన, స్త్రీరూపమున గ్రీకు దుర్గము ప్రవేశించిన ఊస్మాను భటులు గ్రీకు ప్రభువు వెడలినంతనే తమ వేషములఁ బోఁద్రోసి, ఖడ్గములఁ బూని, కావలియున్న గ్రీకు భటులను సంహరించి దుర్గము నాక్రమించిరి.

సంధ్యాసమయ మాయెను. దుర్నిరీక్షుఁడై వెలింగిన సూర్యుఁడు శాంతము వహించెనో యన జల్లదనము వహించి మనోహరాకారుఁడాయెను. పక్షులు కలకలస్వనంబు లొనరించుచు దమతమ గూండ్లకుఁ బోవుచుండెను. వృద్ధుఁడగు షేకు పరమాత్మునకుఁ బ్రణామము లాచరించి, పట్టెడోగిరము కుడిచి, గుమ్మమునఁ గూర్చుండి, అలికిడి యగునంతనే తన పుత్రికయే యరుదెంచుచుండెనని ప్రకంపితశరీరుఁ

డై యిట్టట్టు పరికించుచుండెను. పాప మాతని కనుదిన మదియే పని. నాఁడును అట్టులే యాతఁడు నిరీక్షించుచుండ, గుఱ్ఱముల చప్పుడు వడివడి వినవచ్చెను. వృద్ధుఁడుద్విగ్నహృదయుఁడై పరికింప, ఆశ్వికులు పెక్కండ్రు తనుత్రాణాది యుద్ధపరికరములఁ దాల్చి యరుదెంచుట కాన్పించెను. వృద్ధుని హృదయావేగము దశాధిక మాయెను. మేకు ఱెప్ప వాల్చునంతలో నొక యోధుఁడును, వాని ప్రక్కనొక్క యబలయుఁ గాన్పించిరి. వీరుఁ డెవ్వఁడు? వీరు డెవ్వఁడైన నేమి, ఆ కాంత యెవ్వతె? మేకు పుత్రికయగు మల్లాటనే యగునా? వృద్ధున కేమియుఁ దోఁపకుండెను. ఆతని చిత్తము వర్ణనాతీతముగ నుండెను. విపరీతాశానమాన మారుతములచే నాతని హృదయము మిక్కిలి కలగుండువడెను. కాని, అనుమాన మంతరించెను, ఆశ సఫలమాయెను, మేకున కత్యంత ప్రియతమమగు తన బిడ్డయే కంటఁ బడెను. ఆప్రక్క నున్న వీరుఁడే తొల్లిఁటి విజయుఁడు. మేకు ఆనందపరవశుఁడై యిట్టులనెను—

“కుమారా! దుర్జనుఁడగు సౌడాజీ బారినుండి నాఁడు తప్పించిన వాఁడవు నీవు. నేఁడును నా పుత్రికను నా కొసఁగి యమితోపకార మొనరించితివి. ఆర్యా! ఇప్పుడైన నీ నామధేయ మెఱిఁగింప వేడెద.”

అంత నునుజెక్కులు సిగ్గున నెఱ్ఱవాఱ, మోమునఁ జిరునగవు తూగాడ, నాతని పుత్రిక యిట్టులనెను—

“తండ్రీ! భూపాలునకు సత్వరము ప్రణామ మాచరింపుము. ఈ మహావీరుఁడే ప్రసిద్ధిగాంచిన ఊస్మాను మహారాజు!”

మేకు విస్మయానంద పరవశుఁడై వినయ వినమితగాత్రుడాయెను. ఆతని వారించి, ఊస్మాను ఇట్టులనెను—

“మహానీయా! విజయుఁడుకోరు ప్రత్యుపకారమియ్యది. ఈ కలహాంసనుఁ గాంచినంతనే దృఢతరానురాగబద్ధుఁడనైతి. నాఁటఁగోలెనీ

దివ్యసుందరవిగ్రహము మదీయ హృదయఫలకమున నాటియుండెను. ఈ సుందరి నిరుపమాన సౌందర్యవతియని విని కన్నులార గాంచవలయునని ప్రచ్ఛన్నరూపమున నరుదెంచి ధన్యుఁడనైతి. ఈ కన్నియను నా కొసంగుటయే నీవు చేయఁగల ప్రత్యుపకారము. మహానీయా! ఈ జగన్మోహిని సౌందర్యమునకు వశంవదుడనై, చిరకాలమిందుండ వలసినవాఁడనే. కాని, నాఁటిస్వప్నము తలంచి, యఖండ వైభవోపేతుఁడు కావలసినవాఁడు, జడుఁడై నిలువరాదని యెంచి వెడలితిని."

తోడనే షేకు ఇట్లులనెను.—

"కుమారా! స్వప్నఫల మప్పుడే ప్రారంభమాయెను. నా పుత్రిక మల్హాటను కరగ్రహణ మొనరించితివి. నా దేహమునుండి వెలువడి నిన్నాశ్రయించిన చంద్రబింబమియ్యదె. ఇఁక స్వప్నవృత్తాంతము పూర్తిగ వివరించెద. నీ యందు ప్రాదుర్భవించిన వృక్షము నీ వంశమును సూచించును. ఆవృక్షమువలెనే నీవంశము ప్రవర్ధిల్లును: నీ వంశజులు మూడుఖండములను స్వాధీనపఱచికొని పరిపాలింతురు. నీవు పేర్కొన్న మహాపర్వతములన్ననో, మీ వంశ సామ్రాజ్యమునకాధారభూతములగు కపాటములు. నైలు మొదలగు మహానదులు వాని చుట్టు ప్రవహించును. నీవంశముతోఁ బాటు పవిత్ర మహామ్మదీయమతమును విజృంభించును. అఖిల దేశములందును అల్లావారి నామస్మరణము గంభీరముగ ప్రతిధ్వనించును. వివిధవిహంగముల కలకలనినదంబుఁల బోలు వివిధభాషలాడు వివిధజనానీకములను నీ వంశజులు శాసింతురు: నీవు గాంచిన యాకులఁబోలిన వాడికైదువులఁ దాల్చి, కాన్స్టాంటినోపిలు మొదలగు ప్రసిద్ధ రాజధానుల నాక్రమింపఁగలరు. ఇట్టి ఖండ ఖండాంతర మహాసామ్రాజ్యము నీ వొక్కఁడవు గడింపనేరవు. నీవు ధరింపనేరని ధగద్ధగితాంగుళీయము నీ వంశజులు తాల్పఁగలరు!"

ఊస్మాను రాకొమరుని సుందరవదనము సంతసోత్సాహములచే దీపింప నిట్టులనెను.—

"మహనీయా! స్వప్నఫల మిటులుండుననియే నేనును భావించితి. కాని, ఇంతటి మహదైశ్వర్యము తలపెట్టుటకు సాహసముచాలక ముగ్ధుఁడనైతి. నేనపుడు కేవలము సామాన్యునివలె నీయాతిథ్యము కాంచితిగదా. కాని, సామాన్యరూపముననే ఈమానినీమణి హృదయము నాకర్షింపఁజాలి ధన్యుఁడనైతి. ఈకన్నియ నాయర్ధాంగియై, నాభాగ్యాధికార వైభవము పాల్గొను గాక."

ఆమఱునాఁడే వారి వివాహము జరిగెను. ఊస్మాను రాకొమరుని స్వప్నము పూర్తిగ సిద్ధించెను.

౭

గు ప్త ద్వా ర ము

ఖలీలు కథ పూర్తియాయెను. వారెల్లరుఁ గడుశ్రద్ధతో నాలించిరి. గుల్నేరు లూకానులును, తైరజా జూలియనులును తమ తమ రహస్య ప్రణయసంభాషణముల మఱచి, తత్కథాశ్రవణకుతూహలాధీనమనస్కులైరి. జులేఖా యన్ననో, నిశ్చలచిత్తయై, నిజమనోహరుని సుందరగంభీరాననమున దృష్టినిల్పి యాలించెను. కథానిర్వచనసమయమున తత్సందర్భానుసారముగ నాతురుష్కయువకుఁడు తన మనోహర కంఠము సవరించునపుడా మోహనాంగి ఆనందపరవశయగుచుండెను. అందు ముఖ్యముగా, రాజకుమారుఁడగు నూస్మాను, నిజనామధేయ మొఱింగించు నవసరమున, ఆ హేమగాత్రికి గలిగిన యానందమునకు మేఱలేదు. ఆమె సహజసుందరవదనము భాసుర

తరంబాయెను. ఉత్సాహాతిశయమున నందఱు నెద్దియో యనుచుండ నా కంజాక్షి యొక్కతెయే, తత్కథాసారస్యము పూర్తిగ గ్రహించి నట్లు, మౌనము వహించి ధ్యానైకతత్పరయై యుండెను. కథ ముగిసి నంతనే, యెల్లరుఁ దమ యభినందనాలాపములతో ఖలీలుని ముంచి వైచిరి. జులేఖా మాత్రము విసీల విభ్రమేక్షణములచేతనే తన సంతసము తెలియఁబఱచెను. ఖలీలున కయ్యదె పరమానందదాయ కంబై యుండెను.

ఇఁక దాల్తబను పాషా యవస్థ వర్ణనాతీతము. కథారంభముననే యా ముసల్మాను ప్రభువు చేతియందలి హుక్కాగొట్టము జారి పోయెను. పాషా యా విషయ మెఱుంగక దురంతదాహార్తుని చంద మున, మైమఱచి కథామృతపాన మొనరింప దొడంగెను.

పాషా పరవశాత్ముఁ డగుటకుఁ బెక్కు కారణములు కలవు. కథలు, చిత్రకథలు, చరిత్రలు మహమ్మదీయులకు సాధారణముగా గడు ప్రీతికరములు. ఖలీలుని కథ వివిధరసపూరము. అందు వీరరస మొకటి. పాషా వీరుఁ డగుటచే, నాతని చిత్తమున నడఁగియుండిన వీరోత్సాహ ముద్రేకించి బహిర్గతమాయెను. ఖలీలు కథ ప్రణయ ప్రపూర్ణమగుటచే, పాషా వృద్ధుఁడయ్యు యువజనసహజసంత సోత్సాహపరవశుఁ డాయెను. మఱియు, ప్రసిద్ధమగు అటోమను సామ్రాజ్యమును శాసించు వినిర్మల యశోవిభాసురమగు ఉస్మాను రాజవంశముయొక్క తొల్లిటి వైభవచారిత్రము వ్యక్తపఱచు గాథ యగుటచేఁ గూడ నమితప్రీతికరంబుగ నుండెను. మఱియొక కారణ మెద్దియన, ఖలీలుఁ డిట్టికథ చెప్పుట కెద్దియో కారణముండవలయు నని భావించియుండుటచే, పాషా యన్యాలోచనారహితుఁడై ముగ్ధుఁ డాయెను.

పాషా యాలోచనాపరుఁడై కొంత తడవూరకుండి, తురుష్క

యువకుని వదనముపై దృష్టినిల్పి, యిట్లు పలికెను.—

“ఆర్యా! నీ కథ మిగుల నానందదాయకము. మేమెల్లరము సంతసించితిమి: కాని, నీ యభిప్రాయ మేమని గ్రహింపవలయు?”

“అభిప్రాయమా! మన దేశచరిత్ర నాకుఁ బరిచితమని మీరు గ్రహింపఁదగును. ప్రభువరా! నీవు గమనింపవలసిన విషయమియ్యది. ఇట్టి కథలు మఱి యేడారు నాకుమనోగతమై యున్నవి. తత్కథామణుల ముందు నియ్యది గాజుపూసవలె నుండును.”

పాషా యొకింత విసువున, “మిగుల నాలస్యమైనది, లేదేని—” అని యింకను జెప్పఁబోవు పాషాను వారించి, ఖలీలుఁ డిట్లనెను.

“రేపు సాయంకాలము కానిమ్ము. మీ కానంద మొడఁగూర్చుటయే నా కానందదాయకము.”

పాషా నిట్టూర్పు విడిచెను.—

“ఎట్లు పొసఁగును? మఱియొకసారి మీరు నా జనానాయందుఁ బ్రవేశింపవలసివచ్చునే. కాదేని, మన మిరువురమే కూర్చుండవలయు.”

“ఆర్యా! ఇంక నా ప్రభావ మేముండు? కథ రసవంతముగ నుండవలయునేని, కథకుఁ డుత్సాహపూరితుడై యుండవలయు. కథకున కుత్సాహ కారణములు రెండు. వాని మానసము నిశ్చలముగ, నిర్మలముగ, చింతారహితముగ నుండవలయు. రెండవది, అంగనాజన సందర్శనము. కావున, ఈ శ్రోతలెల్లరు నెల్లియు నుండవలయు.”

“అసంభవము! అసాధ్యము. నాశుద్ధాంతము తరుణ యువజన విహారణస్థలమగునేని, నాప్రతిష్ఠా గౌరవములకుభంగముసంభవించును. అనూనాధికారవైభవగర్వితుండనగు నాకుఁ దలవంపు ఘటిల్లును!”

“ఇదియా కారణము! ప్రభువరా! నీ యాతిథ్యము నా కెంతయు సంతసప్రదము, కరము వాంఛనీయము. నా మిత్రులును తదభిప్రాయ

బద్ధులనియే నిబ్బరముగ నాడఁగలను. కావున, రేపటి సాయంకాలము వఱకు మమ్మిందే యుంచి వలయు రక్షకభటులఁ గావుంచుము. మఱి యేమైన నొనరింపుము, అభ్యంతరము లేదు."

పాషా మనఃపూర్వకవిలోకంబున ఖలీలునిఁ దిలకించెను. ఆప్రభువు మానసము మగుడ గాఢానుమానబాధితమాయెను. ఆ యపూర్వ తురుష్కుని గుఱించి మఱియు నరయవలయునని యో, కథాశ్రవణోత్సాహాతమకమునో పాషా యామోదించి యిట్టులనెను.—

"సమ్మతించితి. కాని, మదీయానుగ్రహము సార్థకమగునట్లు మీరు దురితంబు లాచరింపక, సరసంబుగ సంచరింతురుగాక. పట్టీ! జులేఖా! నీ వేతెంచి చాలకాలమైన దే."

ఆ కలవాణి మధురమంజుల రవంబున నిట్లు బదులాడెను.—

"మామా! ఇందు నొకటిరెండు దినము లుండవచ్చునని తండ్రి యనుజ్ఞ వడసియే యరుదెంచితి. కావున నా చెలుల కభ్యంతరము లేని చో—"

జులేఖా వాక్యము పూరింపకుండగనె, తైరజా గుల్నేరు లేక కంఠమున, దప్పక అందుండవలయునని, అతులితవినయాభిమానగౌరవము లుట్టిపడ, నుద్విగ్నచిత్తలై పలికిరి. అంగీకారసూచకముగా పాషా శిరఃకంప మొనరించెను.

అంత పాషా దిగ్గున లేచి ఆ యువకులను దన వెంట రమ్మనెను. వారు తమ మనోహారిణుల కోమలకరస్పర్శన మొనరించి వెడలిరి. అంతిపురంబునకుఁ గొంత దవ్వున నున్న యొక మందిరములోనికి వారి నాతఁడు కొంపోయెను. అందు మూడు కోణములు పరస్పర సంబంధము లేక అమరియుండెను. కోణములని అంధకారబంధురములు గాక దుర్గంధపూరితకూపములు గాక, శయ్యాదిపరికరసమృద్ధములై బాగుగనే యుండెను. ఒక్కొక్కఁ డొక్కొక కోణము ప్రవే

శించెను. ఆవల భద్రముగ బీగములు వైచి, పాషా నిష్క్రమించెను.

లూకాను జూలియనులతో మన కిపుడు పనిలేదు. తురుష్క యువకుఁడు మందిరాంతర్గతుఁడై పరికింప, నయ్యది ఉపయుక్తవస్తు సంభరితమై కాన్పించెను. వివిధరుచిరాహారపదార్థము లాచెంత సిద్ధముగ నుండెను. ఒక ప్రక్క నొక చక్కని శయ్యయు నమరి యుండెను. భుజించి చాలకాల మగుటచే ఖలీలుఁడు క్షుదార్తుఁడై యుండెను. కావున, పాషా వెడలినంతనే యాతఁ డల్పాహార మారగించి, సోఫాపైఁ గూర్చుండి, గత చర్య పరంపరం దలంచి యాలోచింపఁ దొడంగెను. ఒక యనుమాన మొద్దియో యాతని బాధింప నారంభించెను. తోడనే, యాతఁడు దిగ్గున లేచి యాగది నంతయుఁ బరిశోధింప నారంభించెను. లెక్కలేని మెత్తని దిండులతో నమరి యున్న సోఫా ఆ మందిరము చుట్టు నుండెను. ద్వారమునకు గవాక్షములకు మాత్ర మెడమిచ్చి యా మృదులతల్పము చుట్టు నుండెను. నేల యంతయు విలువగల రత్నకంబళముచే నాచ్ఛాదితమైయుండెను. ధగధగలాడు కాండపటములం దనేకము లుండెను. వివిధవర్ణవిరాజితములై, యపూర్వ విచిత్రచిత్రాలంకారశోభితములై రాజిల్లు చారుతర కాచఫలకములతో నా మందిర కుడ్యములు కప్పఁబడి యుండెను. పైనుండి వ్రేలాడుచుండిన వెండిదీపముకాంతి వెదజల్లుచు నొకింత పరిమళముఁ గూడఁ బర్వజేయుచుండెను. సోరణములు తెరచి యుండుటచేఁ దత్సమీప సుందరారామసంచరిత మందమారుతములు మన తురుష్కపూరుషున కుల్లాసము కల్గించుచుండెను.

ఖలీలుఁడు ధగధగలాడు తెరలను పరికించి, సడలించి, గోడల యందలి గాజుపలకలను పరిశీలింప నారంభించెను. ఆతఁడు పరీక్షాకార్యనిమగ్నుఁడై యుండ, గానరవము మెల్లగ వినవచ్చినటులాయెను. తురుష్కయువకుఁడు విస్మయాక్రాంతచిత్తుఁడై యా కుడ్య

భాగము మసగుడఁ దిలకింప, నాతని సంశయము నివారిత మాయెను. ఆ ప్రక్కగదినుండియే ఆ కంఠధ్వని వెలువడుచుండెను. ఆతఁ డొకింత దూర మగునంతనే యా ధ్వని యంతరించెను. గోడ నంటి యిటు నటు దిరిగి యాలింపఁ బోయిన, వినరాకుండెను. కాని, ఒక్క గాజు పలకపై మాత్రము చెవి నిల్పినంతనే, తద్గానరవము స్పష్టతర మాయెను. గాయకుఁడు తన మిత్రుఁడగు జూలియనే యనియు ఖలీలుఁడు గ్రహింపఁజాలెను. కాని, ఆ ప్రక్కనే యున్న మఱియొక గాజుపలకపై జెవియొగ్గి చూచిన, ఆ ధ్వని కడు మందమై, యస్పష్టమాయెను. ఇతర స్థలములందు సవ్వడి యేమాత్రము లేకుండెను. ఖలీలుఁడు వితర్కించెను. ధ్వని ఆయొక్క పలకచెంతనే స్పష్టతరంబై యుండనేల? తురుష్కయువకుఁడు వయసునఁ జిన్నయయ్యు, ననుభవజ్ఞుఁడు వివేకవంతుఁడు నగుటచే, నందొక రహస్యద్వార మమరియుండునని నిశ్చయించెను. ఆ మార్గము తన మిత్రుఁ డున్న గదిలోనికిఁ గొంపోవునని యాతఁడు భావించెను. ఖలీలు పెక్కు గుప్తద్వారములఁ గాంచియుండెను. కావున నాతఁ డొకింత పరిశీలించి, సాధారణముగ నగోచరమై యుండు నొక చిన్న మరఁ గాంచి నొక్కినంతనే, యొక కవాటము కడు నిశ్శబ్దముగాఁ దెఱచికొనెను. కాని, ఖలీలు భావించినట్లు తన మిత్రుఁ డున్న మందిరము గోచరింపక, మూఁడడుగుల వెడల్పుగల వివరము దృగ్గోచర మాయెను.

ఆతని మిత్రుఁడగు జూలియను అమితోత్సాహకందళితహృదయుఁడై యొక జాతీయగీతము పాడుకొనుచుండెను. ఖలీలు విస్పష్టముగా వినఁజాలెను. కాని, తన మిత్రుఁడు నిశ్చలముగా నాలాపించుటచూడ, దనసందడి యాతఁ డెఱుంగఁడని స్పష్టమాయెను.

ఆ బిల మంధకారమయమై యుండెను. ఖలీలుఁడు రెండునిముస

ములు తదేకధ్యానముతో వీక్షింప, కొంతదవ్వున గ్రుడ్డివెన్నెలం బోలిన వెలుఁగు కడునస్పష్టముగఁ దోఁచినటు లాయెను. తురుష్కుఁ డుండిన మందిర మెత్తుగ నుండెను. అధోముఖుఁడై యాతఁ డెంత పరికించినను, రెండుమూఁడు సోపానములుతప్ప నేమియుఁ గానరాకుండెను. తన మందిరమునందలి దీపముఁగొని పరికించుట యసాధ్యమాయెను. ఆదీపము కదలించుటకు వీలులేనివిధమున నిగళబద్ధమై యుండెను. కర్తవ్యమేమి ? చెంతనున్న కాగితము గైకొని, చుట్టగ నమర్చి, వెలిఁగించి, తత్కృతకదీపికాసాహాయ్యమున ఖలీలుఁడు వివరవిమర్శన మొనరింపఁగడంగెను. ఆ దీప మంతరించులోపున నీ విషయములు తెలియవచ్చెను. మెట్లవరుస కొంతవఱకుమాత్ర ముండెను: అనంతర మొకగోడయడ్డుగ నిల్చియుండెను: అందు ద్వారముగాని, మఱి యేమార్గముగాని, గోచరింపలేదు: దీపమును గానరాలేదు. ఆ గోడచెంత నామెట్లవరుస మఱియొకప్రక్కఁ దిరిగియుండుననియు, నచట నొకదీప ముండవలయుననియు ఖలీలు వితర్కించెను.

తురుష్కయువకుఁ డప్రతిహతధైర్యపరాక్రమసమన్వితుఁడు కౌతుకదృఢసంకల్పములుగూడఁ దళుకొత్తుటచే, నాధీరుఁడు తద్రహస్యపరిశోధనాయత్తచిత్తుఁ డాయెను. తాను నిరాయుధుఁడైనను గణింపక, తదంధకారకూపమునఁ బడెను. సోపానములసంఖ్య మిగుల నధికముగనుండెను. లెక్కించిచూడఁ దాను మందిరమూలబంధము సమీపించియుండవలయునని యాతఁడు గ్రహించెను. ఆతఁడు భావించినట్లు సరిగా కుడివైపున కా మెట్లు తిరిగెను. సుమారు పండ్రెండు గజముల దూరమున నొకయినుపదీపము వ్రేలాడుచుండెను. ఆ దీపపుఁగాంతియే గ్రుడ్డిగ్రుడ్డిగ ఖలీలునకుఁ దనమందిరమునుండి కాన్పించెను.

అట్టి వింతరహస్యమార్గమునఁ జరించుచున్నను, ఖలీలుఁ డించు

కేనియు విస్మయాకులుఁడు కాలేదు. కారణమేమి? తురుష్కుఁడనుభవజ్ఞుఁడు:ధనాధికారసంపన్నుల గృహంబులందట్టి నిగూఢమార్గములవశ్యముండునని యెఱుఁగును. సామ్రాజ్యాధిపతియగు సలీము ధర్మబద్ధుఁడై పరిపాలన మొనరించుచుండెనని వ్రాసియుంటిమి. కాని, తత్పూర్వము ప్రజాళిశలభగణములభాతి దావానలాభీల నిరంకుశత్వము వాతఁబడి మ్రగ్గుచుండెను. ఏ ముహూర్తమున భయంకర యమ భటులంబోలిన ఘాతుకరాజభటులు కరాళకాలపాశసన్నిభ ధనుర్జ్యా దీపితహస్తులై ప్రాణాపహరణార్థ మరుదెంతురోయని పాపాలు మంత్రులు, సామంతులు సహితము భయవిహ్వలులై యుండిరి. కావున, అట్టి ఘోరమరణమునకుఁ బాల్పడకుండ తలదాచికొనుట కట్టి యదృష్టప్రదేశములు తప్పక కావలసియుండెను. మఱియు, నాఁడు ధనరాశి భద్రపఱచుట కష్టసాధ్యముగనుండెను. అది యటుండ, రాజు ఏక్షణమున నితాంతకుపితస్వాంతుఁడై, యెవ్వని భాగ్యము దోపిడి చేయించునో, యెఱుఁగ నలవికాకుండెను. కావున శ్రీమంతులు అన్యజనదుస్సాధ్యములగు రహస్యధనాగారములను నిర్మించికొనుచుండిరి. ఆకారణమున విస్మయమునకుఁ గారణము లేకపోయెను. కాని, ఒక్కవిషయ మగమ్యముగనుండెను. అట్టి నిగూఢస్థలమున దీపిక వెలుఁగనేల?

ఖలీలు మెల్లగ ముందుకుసాగెను—గోడలన్నియుఁ గడుఘనముగ నుండెను. నేలయంతయు శిలామయము. కాని, దీపముక్రిందమాత్ర మొక చిన్నకఱ్ఱతలుపు కాన్పించెను. అది యొక మఱితలుపు కావల యును. కాని, అద్దాని నెత్తుటకొకరంధ్రముగాని, మీటగానికొక్కెముగాని లేకపోయెను. ఖలీలు ఏమియునిర్ణయింపలేకపోయెను: ఐనను, దాన నెద్దియో ప్రయోజన ముండుననిమాత్రము దృఢానుమానబాధితుఁడాయెను. ధనాగారమం దమరియుండునా? అసంభవము! ఏమియుఁ

దొంపక ఆతఁడు మెల్లగఁ దన్నిచూడ శబ్దమాయెను. లోన గుల్లగ నుండెనని స్పష్టమాయెను. మఱియొక తాడనమున—తీవ్రతరపాద తాడనమున తద్విషయపరీక్ష యొనరింపవలయునని ఆయత్తపడియు, తత్సముద్భూతభూరిధ్వని నాలించి భటులో, పాపాత్మో, యరు దేఱవచ్చునని లెస్సగఁ దక్కించి, ఖలీలుఁడు విముఖుఁడాయెను.

తురుష్కుఁడు రెండడుగులు వేసి నంతనే మఱియొక మెట్లవరుస గాన్పించెను. తోడనే యాతఁ డారోహించి, తదగ్రభాగముచేరెను. ఆవరుస యచట మఱియొక వంకఁ దిరిగెను. ఖలీలుఁడు వాని ననుస రించిపోయి, మఱియొక యిరుపదీపము గాంచెను. ఒక చిన్న తలుప చట నోరగఁ దెఱచి యుండుట గాంచి, తురుష్కుఁ డప్రమత్తుఁడై నిశ్శబ్దముగ నందుఁ బ్రవేశింపఁ గడంగెను. కాని, సన్నని సూకర ఘుర్ఘుర రవంబు వంటి క్రమోచ్ఛ్వాసనిశ్వాసపరంపర వినవచ్చుటచే, మన వీరు డాకస్మికముగా నట్టె నిలిచిపోయెను.

ఖలీలుఁ డొక్క నిమిషము నిదానించి పరికించెను. ఆమందిర నివాసి యెవ్వఁడైనను, గాఢనిద్రావరుఁడై యుండవలయునని గ్రహించి, యాతఁడు తొంగి చూచెను. అది యొక చిన్నగది. అవ్వలి దీపపువెలుఁగు అత్యల్పముగనున్నను, కాటుక రాసిం బోలిన అతికాయుఁ డొకఁడు ఒకచాపపైఁ బరుండియుండెనని మన వీరుఁడు గ్రహింపఁజాలెను. దైవికముగాఁ గాంతివంతమగు నొక కిరణము వాని ముఖముపై బరగుటచే, తద్వికృతాకారము నయన గోచర మాయెను. వాఁడు దుస్తుల నెల్ల ధరించియే యుండెను. భీకర కాల మేఘమున మెఱయు విద్యుల్లతవలె నాదీర్ఘకాయుని చెంగట నొక దీర్ఘకరాళకరవాలము ప్రకాశించుచుండెను. వాఁడు రక్షకభటుఁడు కావలయును. కాని, వాఁడు మైమఱచి నిద్రించుటయు, వీడరాని ఖడ్గము వీడియుండుటయుఁ గాంచి, వాఁడు సురాపాన మొనరించి

యుండునని ఖలీలుఁడు గుర్తించెను. ఆతఁడాభయంకరాకారుని కోణము ప్రవేశింపక, వెనుదిరిగి, మఱియొక సోపానపంక్తి నయున పథంబునఁ బడినంతనే, త దారోహణ కార్యమునకుఁ గడంగెను. కాని, యొక తలుపచట నడ్డుతగులుటచే, నాతఁడు మగుడభగ్నమనోరథుఁ డాయెను. ఆద్వారబంధమున కమరియున్న గడియతీసి లోనికిఁ బోవనవకాశముండినటులే యుండెను. ఒకవేళ నవ్వల బంధింపఁబడి యుండవచ్చును. కాని గడియఁ గదల్చినచో, ధ్వని కావచ్చును; నిద్రించుచున్న రక్షకుఁడు మేల్కాంచవచ్చును; తలుపు వీడునంతనే, యం దెవరైన గోచరింపవచ్చును; మఱి యేప్రమాదమైన సంభవింపవచ్చును. కావున నతిసాహస మొనరింపఁబూనుట యవివేకమని యెంచి, ఖలీలుఁడు వెనుదిరిగి తనమందిరమునకుఁ బోవ నుద్యుక్తుఁ డాయెను.

ఖలీలుఁడాసోపానపంక్తి నవరోహించి, నిద్రించు నానీలజీమూత సన్నిభ దీర్ఘకాయునిఁ గాంచి కట్ట మఱితలుపు నతిక్రమించి, నిజమందిరాభిముఖుఁ డాయెను. ఆకస్మికముగా నతఁడు సంభ్రమాశ్చర్య చకితుఁ డాయెను. కారణమేమి ? దీపపుఁగాంతి యావంతయుఁ గానరాకుండెను ! ఆతని మందిరమున నొక దీపిక యుండెగదా. తత్కాంతిలేశమైనఁ దోఁపవలయును. కాని, మన వీరుఁడు పూర్తిగ తమోసాగరనిమగ్నుఁడై యుండెను. గాలి కోడి తన దీపమార్పి యుండునని సమాధానపఱచికొని యాతఁడు సోపానముల నారోహించెను. కాని, తోడనే ఖలీలుఁడు శతాధిక విస్మయాక్రాంతుఁ డాయెను. కారణమేమి ? తన మందిరకుడ్యమునం దణగియుండిన చిన్న మరతలుపు తెఱచి గదా, యాతఁడు రహస్యమార్గమున విహరించుచుండెను. ఆవిహారప్రదేశ మిపుడు కానరాకుండెను ! కానరాకుండుటయే గాక, ఆస్థలమున బంధీకృత ద్వారబంధ మొండు నిలిచియుండెను !

తురుష్కుఁడెంత వెదకినను, మరయెనను నా కరమునకు దొరక కుండెను.

తురుష్కుఁడు స్థైర్యగుణమండితుఁడు. కావున, కలవరము పడక ఆతఁడు మరల్ ఆయంధకారమున నెమక గడంగెను. ఆకీలు అచ్చటనే యుండునని యెంచి యాతఁ డతిప్రయత్న మొనరించెను. కాని, వాని ప్రయాసము వ్యర్థమాయెను. ఒకయరగంట మీరెను. తన మందిరము చేరు మార్గము తోఁపకుండెను. అవ్వల తన గ్రీకు మిత్రుఁడు జూలియను ఉండునని సహజముగ విశ్వసించి యాతఁడు మెల్లగఁ దలుపుతట్టెను. కాని, ప్రత్యుత్తరము లేదు. ఆగ్రీకు రాగాలాపంబున నలసి నిద్రాపరవశుఁడై యుండవలయు. గట్టిగఁ దట్టుట గాని, ఎలుగెత్తి సంబోధించుట గాని యనుచితము, ప్రమాద భూయిష్ఠము..

తురుష్కుని యవస్థ నిజముగ దుస్సహాజముగనుండెను. ఆలోచనాపరుఁడై యాతఁడు పరిస్థితులఁ జర్చించుకొనఁ దొడంగెను. తన రహస్య సంచరణ మెవ్వరైన గుర్తించియుందురా ? గుర్తించియే ఆ దొంగ తలుపును బంధించియుందురా ? అసంభవము. ఒకవేళ, పాషాగాని, ఒక భటుఁడుగాని తన రహస్యమరసియుందురుగాక. తోడనే, వారాతని వెన్నాడి బంధింపకుందురురా? కావున నట్టి యవకాశమున కవకాశము లేదు. ఆలోచించిచూడ, నాకస్మిక మారుతాహతి నాకవాటము బిగిసికొని యుండవలయునని తురుష్కునకు స్ఫురించెను. ఏమైననేమి, వేకువకాకుండ తన మందిరము చేరనిచో, దనరహస్యము తప్పక బయల్పడునని యాతఁడు గ్రహించెను. ధీరోదాత్తచిత్తుఁడగు నామేటిమగఁడు అనద విధమున బెగడువడి తడబడుటలేదు. కాని, తనయట్టివాఁడు మాననీయ ప్రభుమందిర రహస్యవిషయ పరీక్షా కార్యోత్సాహియై విహరించిన విషయము పాషాకు విశదమగుగదా యని

యాతఁడు చింతించెను. కాని, కర్తవ్యమేమి? శిదవస్థనుండి వెలువడు నుపాయమెద్ది!

మఱలుట యసాధ్య మగునపుడు ముందంజవేయుటయే తరుణో పాయమని మన వీరుఁడు భావించి, వెనుదిరిగి, సోపానముల డిగ్గి క్రమముగ సాగి, వజ్రపాతమునఁ దెగిన నల్లని బండఱాయివలెఁ బడి యున్న భటునిఁ గాంచి, యా చక్కి నున్న సోపానముల నారో హించి, తత్కవాట బంధనాదండము సడలించెను. తలుపు సులుగా విచ్చెను. అట మనోహరమగు మొగమలు తెర మాత్ర మడ్డుగ నుండెను. ఖలీలుఁ డా కాండపటము నల్లనఁ బోఁ ద్రోచినంతనే, సూర్యప్రభాదీపిక దీపరాజము దృగ్గోచర మాయెను! వివిధాపూర్వ మనోహరవస్తు నికరసంభృత సుందరమందిరము తాఁ బ్రవేశించితినని యాతఁ డాకస్మికముగఁ దెలిసికొనెను! కట్టెదుట ననదృశసుంద రాంగి యగు ఇస్మిల్డా మృదుల మనోహరశయ్యాగతయై యుండెను.

అట్టి విపరీత విషమపరిస్థితియం దాకస్మికముగాఁ జిక్కువడినను, ఖలీలు స్థిరచిత్తుఁడై, కృతనిశ్చయుఁడై, తా నరుదెంచిన ద్వారము నిశ్శబ్దముగా నడియవైచి, యా మొగమలు తెరను గూడ సరిదిద్ది, పాపా భార్యయొద్ద సమీపించెను. ఆ మోహనాంగి నా యువకుఁడు నాలుగు గంటలక్రిందటనే కాంచి యుండెను. ఆమె యప్పటి రుచిరాం బరములనే ధరించి, మైమఱచి, నిద్రించుచుండెను. డళమగు రత్న కంబళముపై నిశ్శబ్దముగ నడచి, యా మందిరమున కంటియున్న రెండవమందిర మాతఁడు ప్రవేశించెను. అమీనాతో నాతఁడు ముందుగఁ జొచ్చిన గది అయ్యదె. అం దెవ్వరు లేరు. అంత నాతఁడు ద్వారము సమీపించెను. కాని, కవాటము బంధింపఁబడి యుండు టయేగాకఁ తాళము లేకపోయెను. ఇఁక ఖలీలుఁ డెటు పోఁగలడు? కాని, యాతఁడు వికలచిత్తుఁడు కాలేదు. పరిస్థితు లటు లుండునని

యాతఁడెఱింగియే యుండెను. అనుమానమున కెడమీఁక సమయానుకూలముగ ప్రవర్తింపఁ గడంగుటకే, యాతఁడట్టి పరీక్షయొనరించెను.

ఖలీలుడు మగుడ నిస్సిగ్గా సతీమణి చెంతకరుదెంచి, యా వలపుల రాణి యపూర్వ సోయగము, నయనేంద్రియము సార్థకమగునట్లు వీక్షింపఁ దొడంగెను. కామ వికారోద్భూతములగు నా మోహిని వివిధాంగకములు సుప్రదర్శితములై, మనోహరములై, దర్శనీయములై రాజిల్లుచుండెను. ఆ సుధాకరానన స్వప్నము కాంచుచుండెను. రమణీయప్రవాళ సమానసుందరాధరము మందహాస ప్రచలితమాయెను. మెఱుపువలె, దోఁచిన యా లేనగవు మెఱుపువలెనే యంతరింప, నా సుందరాధరము క్రోధ ప్రకంపితమాయెను. తోడనే, ఆ యెలనాగ ముక్తాఫలధళ ధళాయమాన దంతములు ప్రకాశింప, కమనీయ మందహాస మొనరించెను. సౌందర్యనిలయమగు నాపడఁతి ముఖాంబుజము సంధ్యారుణ రాగభాసురంబై, మనోహర తరంబాయెను. అగణిత సంతోషాతిశయముచేఁ గాఁబోలు, ఆతరుణి యురువక్షోజ ముప్పొంగెను. దృశ్యమంతలో మాఱిపోయెను. ఆ సుకుమార హేమగాత్రి యొక్కసారి కంపించెను: వదనసుధాకర మండల మంతలో విశృత మేఘాచ్ఛాదితమాయెను. అనంతర మాకాంత విసురున నిజకరసంచాలన మొనరింప, ననర్ఘమణిమయవిరాజిత నిశితకరవాలము మెరసి నేలపై జారెను. సాయంసమయమున పాపాధరించిన కృపాణమయ్యదే. ఖలీలుఁ డాలసింపక, సంతోషభరిత స్వాంతుఁడై తదస్త్రము ధరించెను. మన వీరుఁ డెంతటి ధైర్యస్థైర్యసమన్వితుఁడైనను, నిరాయుధుఁడుగదా. అనతి దూరముననే ఘోరాకారుఁడు దీర్ఘకరవాలము దాల్చియుండెను. ఖలీలుఁ డతిసాహసకార్యభారము వహించియుండెను. ఎట్టి యపాయమైనను సంభవింపవచ్చును. మఱియు, నాతఁడిట్లు చింతించెను—

"ఇఁక భయమువలదు. ఈకాంత మేల్కాంచిన యనంతరము మదీయాభిప్రాయమునకు విరుద్ధముగా మెలంగిన మెలంగుగాక! ఇంతదనుక నిరాకరించితినని క్రోధఘూర్ణితయై, ప్రతిక్రియారచనసంకల్పధురీణయై యుండిననుండుగాక! ఆత్మసంరక్షణ మొనరించుకొనఁ జాలుదు."

తురుష్కుఁ డట్లు చింతించుచుండంతలో సిస్మిల్లాసతీమణికి నిద్రాభంగమాయెను. ఆ వినీలోత్పలదళవిశాలనులగు కనుగవ మెల్లగఁ దెఱచుచుఁ బరికింప, దా నింకను స్వప్నావస్థయం దుండినటులే తోఁచెను. అమితసంతోషవ్యాకులప్రకంపితమానసయయ్యు, కన్నెదుట నున్న మోహనమూర్తిని—ఖలీలుని—తిలకించి, ఆ మోహనాంగి ప్రబోధితాత్మయై, అనిర్వాచ్యానందకందళితయై, ఆ నవమోహనాకారుని యపూర్వసోయగముఁగాంచి, పరవశాత్మ ఆయెను—

"మోహనాంగా! నీవే యరుదెంచితివా! అపూర్వచిత్తవిభ్రమము కాదుగదా! ఆహా! ఏమి, నీ సోయగము! ప్రసన్నసుందరాననము! నిరుపమానము! వర్ణనాతీతము! నిశ్చలానందప్రదము!—"

మోహపారవశ్యమున నా కులుకులాడి మన తురుష్కవీరుని రూపురేఖావైభవములఁ దడబడుచు నభివర్ణింపఁ దొడంగెను. ఖలీలుఁడు నిజముగఁ బ్రసన్నవదనుఁడై యుండెను. వాని సహజసుందర వదనమండలము మనోహరమందహాసవిరాజమానమై, శతాధికశోభాయమానమాయెను. తొల్లింటి కాఠిన్యగాంభీర్యములు వీడి, యాతఁడు కాంతాజనచిత్తాపహరణక్రియాదక్షుఁడగు మన్మథకుమార సన్నిభుండై దీపించుటచే, నా ప్రౌఢ సహజముగ దశాధిక మోహవిభ్రాంతచిత్తమాయెను.

"సరసజ్ఞా! స్వప్నమున నిన్నే కాంచుచుంటి. కనువిచ్చినంతనే, నీ దివ్యమోహనరూపమే నా నయనములకు విందొనరించెను. సుకు

మూరా! నీవు నన్ను వలచితివట, నే నమితానందపరవశనైతి. పిమ్మట నీవు తిరస్కరించితివట, నేను క్రోధవివశనైతి. నీ వంత తుంటరివై పలుభాషల నన్ను దూరఁ గడంగితివట, తోడనే దుర్భరక్రోధానల తప్తహృదయనై, ప్రకంపితశరీరనై, పాషాఖడ్గము నంద చేఁజాపితి. ఎన్నఁడు మఱువని ప్రభువు నేఁడేలకో తన కృపాణము నిందు డించి పోయెనని ఎట్టులో కలయందైన నెఱింగియుంటి. తదస్త్రము నా చేతికి దొరకలేదు. నీ వంతలో సుధాకరబింబమువలె సుందరశీతల మందహాస మొనరించితివి: నేను మేల్కాంచితి. సుందరాంగా! నిన్ని పుడు ప్రత్యక్షముగఁ గాంచితి; నీ యపూర్వరూపవైభవసందర్శన జనితానందము మనసార ననుభవించుదానను; సుధారసపూరమగు నీ యధరముపై, వినిర్మలభాసురవిశాలవదనముపై, నయ్యదె మధుర మందహాసము తాండవించుచున్నది! కలయని ఎట్లు భ్రమింపఁ గలను?"

నితాంతకామోద్రేకపూరితచిత్తయగు నా మదవతి నిజహృద యావస్థ నుద్విగ్నమంజులకంఠమున వడివడిఁ దెలుప, నా తురుష్క వంశాబ్ధిచంద్రుఁడు మందహాస మొనరించి, మధుర మురళీకంఠమున సరసముగ నిట్లు బదులాడెను.—

"మోహనాంగీ! హృదయము మానవాధీనము కాదను పాఠము నాకు నేఁ డనుభవైకవేద్యమాయెను. సుందరీ! నిక్కము దాపనేల? మదీయహృదయ మాలావణ్యవతి, జులేఖాయధీనమాయెనని భ్రమించితి. నిన్నుఁగాంచియు, తద్భ్రమావిభ్రమచిత్తుఁడనై, మందుఁడనై, నీమోహంపుఁ బలుకుల నాలింపక నీసమక్షమునుండి వెడలితి. శయ్యాగతుఁడనైనంతనే, భవదీయనిరుపమాన సముజ్జ్వలాకారము మదీయ హృదయపారావారముపై నుదయించి, కలంచి నన్ను వికలస్వాంతు నొనరించెను. ఇఁక జులేఖాగుఱించి తలంపనైనఁదలంపజాల. నారీమణీ!

హృదయము విచ్చిచెప్పితి. దుర్భరాందోళితమానసుఁడనై, శయ్యపై నిలువఁజాలక, భవదీయ రమణీయపాదపంకేరుహములపైఁ బ్రాలి మత్కృతాపరాధము మన్నింపఁ బ్రార్థింప నేతెంచితి.''

ఆనందరుద్ధస్వరమున నా మంజుభాషిణి యిట్టు లనెను.—

"మోహనాంగా! నిక్కముగ నదృష్టవంతురాలను! నా వీనుల సుధారసధార లొలికించి, నన్ను ధన్యాత్మ నొనరించితివి! కాని, సమరకార్యాతురిని చందమున, నా పగిది దవ్వున ఖడ్గము నూఁతఁ గొని, నిలుచుండనేల?"

"వనితామణీ! ఈకృపాణము నీ హస్తచాలనమున పదభ్రంశ మొందెను. మోహనసుకుమారకోమలాంగి కరపద్మమున కియ్యది యనుచితమని యెంచి నేఁ దాల్చితి." అట్లు పలుకుచు నా కరవాలము నొక సోఫాపై విసరి, ఆతఁడు గర్వరహితుఁడై, వినమ్రుఁడై, మోఁకరించి, ప్రేమనుయవీక్షణుండై యిట్టు లనెను.—"ఇస్మిల్లా సతీమణి నా తొంటి యపరాధము సైరించునా?"

"సైరించును! మోహనాంగా! తప్పక సైరించును!—'' అట్టు లుద్విగ్నస్వరమునఁ బలుకుచు నా కులుకులాడి మోహము నడంపఁ జాలక సుందరహారి దంతవిస్ఫురితబాహువల్లరుల రయంబునఁ జాపి, నిజపీనవక్షోజము పొంగార, నా తురుష్కుని కంఠము నాలింగన మొనరించెను.

భామినీ భుజపంజరబంధితుఁడైన యా వీరుఁ డల్లన విడిపించుకొని, తదసంగత కార్యమున నా సుందరీమణి యలుక వహింపకుండ నామె ప్రక్క నాసీనుఁడై, యిట్టు లనెను.—

"కాంతామణీ! ఒక్క పలుకు గమనింపుము. ప్రసిద్ధ 'కార్మేనియా' ప్రభువంశసంభవుఁడ నగు నేను తదుచితముగ మెలంగి, మదీయ గౌరవౌదార్యములకు భంగము వొరయకుండ సంచరించి,

భవదీయప్రేమాభిమానములకుఁ బాత్రుఁడ గాఁ గోరెద. జులేఖా మదీయహృదయాధిపత్యము వహించితినని విశ్వసించియున్నది. ఆ కన్నియ చెంతకే నేగి, పొరపడితినని తెల్లముగఁ బలుకుదునేని, నా హృదయభార మడంగును. ఈ కార్యము రేపు కావలయు. అనంతరము భవదీయ కమనీయపాదసేవాపరాయణుఁడనై, యమరసౌఖ్యపరవశుఁడనౌదు."

ఇస్మిల్లా చిత్తము కామాయత్తమై యుండెను. తన చెంగట నున్న యానవమోహనాకారుని యపూర్వసోయగము కాంచుగొలఁది నామత్తకాశిని చెప్పరాని యానందము ననుభవింపఁ దొడంగెను. ఖలీలుని సమాధానముచేఁ జిత్త మొకింత చివుక్కుమన్నను, బేసిసల నీనడించు కన్నుగవ మోహార్ణవమున మనోహరముగఁ బరిభ్రమింప నా వగలాడి యమితోత్సాహమున నిట్టులనెను.—

"మోహనాంగా! అట్టులే కానిమ్ము. జులేఖాతోడి సంబంధము రేపు విచ్ఛిన్నమగు గదా. అటుపై నీవు నా వాఁడవు! కాని, సుందరాంగా!—సాధ్యమగునా?—ఎద్దియో యొక నెపమున—"

"ఒకటి రెండు దినము లీ మందిరమున నుండవలయుననిగదా! తరుణీ! సందియము వలదు. ఆ భారము నాయది."

తురుష్కుఁ డా తెఱంగున నా చిత్రాంగి మనోభావము లక్షించి యమృతోపమానమగు పలుకుల నాడుటచే, నా కామిని యనిర్వాచ్యానందజలధితరంగముల నోలలాడి, మధురసరసంపుఁ బలుకుల నా తురుష్కుని నుగ్గడింప, నాతఁ డిట్టులనెను.—

"కాంతామణీ! నా హృదయ మెఱింగించితి. నీకుఁ బ్రేమాస్పదుఁడనై ధన్యుఁడనైతి. ఇఁకఁ బోవలయు. సెలవొసంగుము."

మోహవిభ్రాంతయై యన్యవిచారమెఱుంగని ఆ మోహనాంగి యంత నాకస్మికముగ విస్మయవిస్ఫారితవదనయై తురుష్కునిఁ దిల

కించెను. ఖలీలుఁడు తన శయ్యామందిరము నెట్లు ప్రవేశించెను ?

తురుష్కుఁ డాలోచింపక, నిశ్చలస్వరంబున రయంబున నిట్టు లనెను.—"అదృష్టవశమున నా గదియందొక తాళము దొరకెను. తత్సాహాయ్యమున నిరోధించు ద్వారముల నెల్లఁ దెఱచి, నాకును నా హృదయాధిదేవతకును నడుమనుండు విఘాతములఁ గడచి, యరు దెంచితి. నీ మందిరము ప్రవేశించినంతనే, ప్రథమద్వారము భద్రముగ బంధించితి. కాని, కాని,—తాళము."

ఖలీలుఁ డిఁక మాటాడ నేరక తన జేబులు తడవుచు, వ్యగ్ర మనస్కుఁడాయెను.

"ప్రియతమా! కలవరమేల? ఏమైన సందడి వినంబడెనా!"

ఇస్మిల్లా యట్లు ప్రశ్నింప, ఖలీలుఁ డిట్టులనెను.—

"కాదు, కాదు! కాని, తాళ మేమాయెనో కానరాకున్నది. ఈ తల్పముననే, ఈ దిండిల సందున నెందో యుండవలయు."

"మనోహరా! ఇందులకై చీకాకు వలదు. నా వద్ద మఱియొకటి యున్నది." ఆ మోహనాంగి కుటిలదరహసితాననయై, మగుడ నిట్టు లనెను.—"ఈ తాళ ముండుటచేతనే, నా పరిచారిక యమీనా నిన్నిందనుక కొనిరాఁజాలెను. ప్రియతమా! దీనిం గైకొని, నీ మందిరము సురక్షితముగఁ జేరి, రేపు సాయంకాలము మగుడ మదీయ భుజవల్లికాడోలికా విహారుఁడవుగా, నరుదెమ్ము!"

అట్లు పలుకుచు నా తాళము నొసంగు కామినీమణి చారుతర కరాబ్జము నల్లన ముద్దాడి, "ప్రేయసీ! సెలవొసంగుము!" అని మధుర ముగఁ బల్కి, ఖలీలుఁడు రయమున వెడలెను. తొలుదొల్త తాను బ్రవేశించిన మార్గముననే తా నమీనాతో వెనుక నరుదెంచిన మార్గముననే యాతఁడు సుఖువుగాఁ దన మందిరము డాసి తలుపు తెఱచి, తాఁ బ్రవేసించినంతనే బంధించి శయ్యాగతుఁ డాయెను.

చాల రాత్రి జాగర మొనరించి కడు డస్సియుండిన నా యువకుఁడు తోడనే గాఢ నిద్రాపరుఁడాయెను.

సూర్యోదయమాయెను. మిత్రులు మువ్వురు కలిసికొనిరి. ఏ కారణముననో గాని నిశీథరహస్య వ్యాపారముల దన మిత్రులగు జూలియను లూకాసులకు ఖలీలుఁ డెఱింగింపలేదు. వివిధరుచిరాహార సమృద్ధంబును, చిత్రప్రసిద్ధగ్రంథానీకసంకీర్ణంబును, చతుర చతురంగాద్యనేకవినోదవస్తునికరనిలయంబును నగు మందిరము వారి కొఱకాయత్తపఱుపఁబడి యుండెను. ఇతర ప్రదేశములందుఁ దిరుగాడుటకు మాత్రము వారికి స్వతంత్రము లేకపోయెను. మిత్రు లందే పరస్పరసంభాషణంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చిరి.

సాయంతన మగునంతనే పాషాభటు లరుదెంచి, ఆ మువ్వురను కాంతాజనమందిరమునకు గొంపోయిరి. సుందరప్రియాంగనావదన బింబములు గోచరించినంతనే, ఖలీలాదుల హృదయపారావారము లుప్పొంగెను. కథాశ్రవణాతురుఁడై ప్రియతమ ధూమనాళవిరాజిత వదనుఁడై దాల్తబనుపాషా సోఫాపై నాసీనుఁడై వేచియుండెను.

గుల్నేరు ప్రక్క లూకాసు కూర్చుండెను. తైరజా చెంగట జూలియను ఆసీనుఁ డాయెను. వీరుఁడగు ఖలీలుఁడు జులేఖా చెంత నుపవిష్టుఁ డాయెను. పాషా వారింపఁ గడంగలేదు. పాషా భార్యయగు నిస్మిల్లాసతీమణి సమక్షమునఁ దాఁ బలికిన పలుకులఁ బాటింపక తురుష్క వీరుఁడు ప్రణయరాగభాసురుఁడై, మందహాసవిరాజితుఁడై యెప్పటియట్టులు నిజమనోహారిణియగు జులేఖాతో సరససంభాషణము సలుపఁదొడంగెను. కాని, పాషా కథాశ్రవణాభిరతుండై నిరీక్షించుచుండుటచే, నా యువతీయువకులు పరస్పరప్రణయసంభాషణసౌఖ్యము ననుభవించుట కంతగ నవకాశము లేకపోయెను. ఖలీలుఁడంతట విస్ఫురిత నయనుఁడై, మధురగంభీరస్వనంబునఁ గథాకథనంబునకుఁ గడంగెను.

౮

రెండవకథ

ఆటోమను వంశజుఁడగు మురాదు సార్వభౌముఁడు చతురంగబల సమేతుఁడై, సెర్వియాదేశమునందలి దక్షిణ దిగ్భాగమున దండువిడిసి యుండెను. ఇయ్యది 1389 వ సంవత్సరమునాఁటి చరిత్ర. అచ్చటి నదీప్రవాహమున కిరుకెలంకులఁ గనుచూపు ప్రదేశమున శిబిరము లమరియుండెను. గుడారము లన్నియు బాలచంద్ర ప్రభాదీపితంబులై, సేనానాయకుల నికేతనములు వివిధవర్ణ రంజిత కేతనవిరాజితములై, దర్శనీయములై యుండెను. తత్సమాగతనరజంతునికరములు ధరాతలంబు కంపించునట్లు లెక్కకు మీఱియుండెను.

మురాదు సుల్తానుయొక్క శిబిరము సకలసైన్యమధ్యమున సముచితముగ నమరియుండెను. బలవంతులు, ధైర్యసమన్వితులు, రిపుజన భయంకరులు, విశ్వాసబద్ధులు నగు 'జనీజరీ' సైన్యము లాతని శిబిరముం జుట్టియుండెను. ఆ శిబిరమున కనతిదూరమున నాలుగుమూలలందును నాలుగు చిన్న గుడారము లమరియుండెను. అందొకటి, సార్వభౌమ కాంతాజననిలయము. రెండవది యువరాజునకును, మూడవది వాని తమ్మునకును నాల్గవది యోధాగ్రేసరుఁడగు ప్రధాన సైన్యాధిపతికిని ప్రత్యేకింపఁబడి యుండెను.

మహమ్మదీయ సైన్యములు దండువిడిసిన మఱునాఁటి ఉదయమున నొక రాయబారి యల్పపరిజనముతో నరుదెంచి, సుల్తానుఁజూడఁ గోరెను. ఆతఁడు సెర్వియాదేశాధిపతి యంపిన దూత యగుటచే, దర్శన మొసంగుటకు మురాదు సమ్మతించెను. తన భటుల నచట నిలిపి ఆ రాయబారి మహమ్మదీయరాజ సమక్షమునకుఁ బోయెను.

రాయబారి యిరువదిసంవత్సరముల యువకుఁడు. వాని సమున్నతా కారము, అంగసౌష్ఠవము, వదనగాంభీర్యసౌందర్యములను గాంచి, సంత సించి, రాకకుఁ గతంబెద్దియని మురాదు ప్రశ్నింప, యువకుఁడు వినయగాంభీర్యము లుట్టిపడ, నిశ్చలస్వరంబున నిట్లు పలికెను—

"రాజా! నేను సెర్వియా దేశాధిపతి యంపిన దూతను—" 'మిలోషు కబిలావు'డను వాఁడ. అమేయ బలపరాక్రమధురంధరుం డగు మా ఱేఁడు పంచిన కార్యమెఱిఁగించెద, గమనింపుము. మత్ప్రభు ప్రతిభ యటుండ, మా ఐరోపాజాతుల సమరకౌశలము మహోత్త రము. మా ముందు మీ ప్రాచ్యసైన్యములు నిలువనేరవు. మేము జయించుట తథ్యము. ఐనను, నిర్నిమిత్తరక్తపాతము దుస్సహమగు టచే, మా భూమీధవుఁడు సంధి ప్రసంగించుటయే వాంఛనీయమని యెంచి, తత్కార్యభారము నాపై మోపెను. దాన మన రెండుదేశ ములకును చిరమైత్రి యలవడును."

మురాదు కుపితుఁ డాయెను.—

"యువకుఁడా! నీ దౌత్య మతిసాహసము. సంధి నాకాంక్షించు వాఁడు మదధీనుఁడు గావలయు!"

"అతి సాహసమా! నీవు సైన్యసమేతుఁడవై మా దేశమున విడి యుటకంటెను సాహసమా?"

దూత యీ తెఱంగున వెఱ పుడిగి నిబ్బరముగఁ బలుక, నృపా లుఁడు క్రోధవివశుఁ డయ్యు నిట్టులనెను.—

"బాలుఁడవగుటచే, బ్రదికిపోతివి; లేదేని, నీతను విచటనే తెగి యుండెడిది. పొమ్ము! మురాదుపాదుషా నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుం డని నీస్వామి కెఱింగింపుము. నిన్ననుగ్రహించితి. నీ స్వామినో, దీర్ఘనిగళబద్ధునొనరించి, మదీయ రాజధానికి రప్పించెద. నీవు అస్మ దీయ శిబిరప్రదేశ పరిసరముల నతిక్రమించునంతనే, యుద్ధమారంభ

మూయెనని గ్రహింపుము. మార్గమధ్యమున నాసైనిక విభాగమెద్దియైన గోచరించునేని, వారిని గూఢచారులుగఁ బరిగణించి, యెదిరించి, జయమొందుదేని, నీ కిష్టమగునట్లు లాచరింపుము. నీవే బంధితుఁడవై మగుడ నరుదేరుదువా—దారున మరణింతువు. పొమ్ము!"

యువకుఁడు క్రోధోన్మత్తుఁడై, ఉచితానుచితముల నరయఁజాలక, తీవ్రముగ నెద్దియో పలుకఁబోయెను. సేనాని వానిని వారించి, తన నృపాలుని సహజ క్రూరస్వభావము నెఱింగిన వాఁడగుటచే జాలిగొని, సెర్వియాదేశపుదూతను జల్లగ నావలకుఁగొంపోయెను. అనలమువలెఁ గనలు నా పాశ్చాత్యయువకుఁడు క్రోధరుద్ధస్వరమున నిట్టు లనెను.

"ప్రసిద్ధ సెర్వియావంశజుని నిష్కారణముగా నవమానించిన నృపాధమునిపైఁ బగ సాధింపనేని—"

"వీరుఁడా! వీరుఁడు విక్రమించునే గాని, బీరములాడఁడు. భీకర నీలజీమూత మరణాఘాత కూలమున నుంటివని గ్రహింపఁజాలక, ఏమేమియో ప్రగల్భములాడ గడంగెదు!"

అట్లు హితోపదేశము కఱపు సైన్యాధిపుని సాహాయ్యమున సెర్వియాదేశపు రాయబారి శత్రుశిబిరప్రదేశము నిరపాయముగా నతిక్రమింపఁజాలెను. మహమ్మదీయచమూపతి వెనుకకు మఱలెను: పాశ్చాత్యయువకుఁడు నిజభటానీక పరివృతుఁడై ప్రయాణ మొనరింప సాగెను.

తమ నాయకునకు వాటిల్లిన యగౌరవము నెఱింగినవారగుటచే, మిలోషుని సైనికులు కూడ తీవ్రక్రోధకంపితగాత్రులై, ప్రతిక్రియ కావింపఁ దత్తరపడుచుండిరి. వారు సుమారు రెండు మైళ్లు వెడలినంతనే, అవ్వలితీరమున నొక యాశ్వికదళము గోచరించెను. పెన్నిధి గాంచిన పేదవలె, రాయబారి పరమానంద భరితుఁడై ఒకతతవు తన

యశ్వమును వారించి, పరికించి, ఆలోచనోద్విగ్నుండై యిట్టులనెను—
“మిత్రులారా! అయ్యవె చంద్రకేతనములు! వారు మనవైరులగు మహమ్మదీయులు కావలయు. వారి సంఖ్య శతాధికము. మనమటు పది మంది యున్నవారము. ఐననేమి? వీరుల పాలిఁటి దేవత మన భుజపరాక్రమము ప్రదర్శించి, నేను కృతసంకల్పుడ నగుటకు మంచి యవకాశమొసంగెను. లెండు! రండు!”

రాయబారియగు మిలోషుఁడుతోడనే చరణాంకుశమున నశ్వమునుఁ బొడిచి, తివ్వనఁబాఱి, నదీతోయముల నుత్తరించి, వైరిని సమీపించెను. పాశ్చాత్యుని యనుచరులు కూడ జయజయధ్వానము లొనరించుచు దమ నాయకుని వెంటఁబోయిరి.

ఆ మహమ్మదీయ జనసమూహము నడుమ దశమగు ముసుఁగులు ధరించిన వనితలుండిరి. ఆకాంతలు మేలురకపు అరేబియాగుఱ్ఱముల నారోహించియుండిరి. అందొక మగువ వెలలేని చీనిచీనాంబరముల దాల్చియుండుటయు, ఆమె తేజి యపూర్వశోభాయమానముగ నలంకరింపఁబడి యుండుటయు, నాపదంతింబరి వేష్టించియుండు స్త్రీలు సవినయముగా నుండుటయు గమనింప,నాజవ్వని కులీనకావలయునని యువకుఁడు గ్రహింపజాలెను. ఆమచ్చెకంటి వినోదార్థమరగి యుండును. పరాభవాగ్నిచే నుడుకుచుండిన రాయబారికి దయావివేకములు లేకపోయెను. సాయుధులై వడివడి నరుదెంచు నాశ్వికులను గాంచినంతనే, యీ జవరాండ్రు భయాధికమునఁ గెవ్వున నఱచిరి. కాని, తురుష్కనాయకుఁడు తనసైన్యమధికముగ నుండుటచే నా కాంతలకు ధైర్యముకఱపి, వారిని నిరపాయస్థలమున నిలిపి,యుద్ధసన్నద్ధుఁడాయెను.

సంగరము ప్రారంభమాయెను. పోరాటమారంభముననే దారుణముగనుండెను. మహమ్మదీయు లధికసంఖ్యాకులు; క్రైస్తవులధిక

తర సమరనిపుణులు. తురుష్క నిష్ఠుర కరవాలములు మెఱపులవలె దీపించినను, సెర్వియను క్రైస్తవులుధరించిన తనుత్రాణముల భేదింపఁ జాలకపోయెను. మహమ్మదీయులు ప్రాణములపై నాసవీడి ప్రశంస నీయముగఁ బరాక్రమించియుఁ దెగటారిరి.

రాయబారియగు మిలోషుఁడంత విభీతతురుష్క కాంతల చెంత కేగెను.—"సుందరులారా! మీరు మాయధీనమైతిరని భీతిల్లకుఁడు. దుర్మదాంధుడగు మురాదు ఒడలెఱుంగక దర్పములాడుటచే—"

"క్రైస్తవుఁడా! మురాదు నాజనకుఁడు. ఆమహనీయుని గుఱించి నిష్ఠురములాడవలదు. దురదృష్టవశమున రాజపుత్రిక 'నీలఫరి' నీ చేఁజిక్కినది: ఉదారహృదయుఁడవై మెలంగుము."

సఖీజన పరివృతియగు కాంతామణి యట్లు స్థైర్యమంజుల విస్పష్ట స్వరంబునఁ బలికినంతనే, మిలోషుని శరీరము కంపించెను. కారణ మేమన, మురాదు రాజపుత్రిక నిరుపమాన సౌందర్యప్రతీతి దిగంత ముల పర్యంతము వ్యాపించెను. అసాధ్యమగు సౌందర్యాధి దేవత రాయబారి యధీనమాయెను! వానిచిత్తము దుర్భరాందోళమునచే ప్రయ్యలాయెను. ఆతురుష్క నృపాలకన్నియను సాదరముగా సగౌరవ ముగా విడిచి వేయవలయునని యువకుని హృదయము త్వరపడు చుండెను. కాని,తన దృఢప్రతిజ్ఞం దలంచి యట్లు లాచరించుటకు మనసొప్పకుండెను. కాన నాతఁడు పరిస్థితుల నాపడఁతికి వ్యక్తపఱ చెను.—"నిన్ను విడచుటకు నసమర్థుఁడ. సమయబద్ధుడను, రాజ భక్తుఁడను నగుటచేనిన్ను నా సైన్యాధిపతి చెంతకుఁ గొనిపోయి, విషయ మెఱిఁగించి, అతనిఁ బ్రార్థించి నీకు స్వతంత్రమబ్బఁ జేయుదు."

"ఉదారవంతుఁడా! అభయమొసంగితివి, చాలును. పాశ్చాత్యులు

దయాసమన్వితులని యెఱుంగుదు. అచిరకాలమున మాజనకుఁ డుచిత పరిహార మొసంగి నన్ను, విడిపించునని కూడ దలంతును."

రాయబారి సముచితముగ నారాజదుహితకు ధైర్యముకలిపెను. ఆకన్నియ తన కృతజ్ఞత తెలుపుటకై, మేలిముసుంగు సడలించెను. మానిని ఒక యపరచితునకు నిజముఖాంబుజము ప్రదర్శించుటకంటె గౌరవ మింకొకటిలేదు. మురాదు పుత్రికయగు నీలఫరి యసమాన సౌందర్యవతి యని మన రాయబారి ఆలించియేయుండెను కాని, తాఁగాంచిన వదనము సహస్రాధిక సౌందర్య వైభవసముజ్జ్వలమై దీపించెను. అట్టి యసదృశరూపు రేఖా విలాసముల నాతఁడెన్నఁడు విని కనియెఱుంగఁడు. కాననాతఁడు విస్మయవిభ్రాంతుఁడాయెను. ఆయింతి సోయగము వర్ణించుటకు జిహ్వాయు, చూచుటకుఁ గన్నులును జాల కుండెను. రాయబారి మర్యాద మఱచి యామించుఁబోఁడిని అనిమిషనయనుఁడై యట్లె వీక్షింపఁ దొడంగెను. ఆ సుందరి లజ్జాభర మ్మున సిందూర రాగదీపితావనతవదన యాయెను. తన మొఱకుందనంబు నెఱింగి రాయబారియు లజ్జితుఁ డాయెను. నీలఫరి మఱల ముసుగు ధరించెను. అనంతరముగ ఖాతము తన నా దివ్యసుందరవిగ్రహమునుండి విడదీసినటు లాయెను. ఆతని హృదయక్షేత్రమున మోహాంకుర మాయెను.

నీలఫరీమిలోషు లాతెఱంగున నుండిన సమయమున, కైస్తవ సైనికులు విగతజీవుల సొత్తు హరించుచుండిరి. అనంతరము, మహమ్మదీయ రాజపుత్రికతోఁబాటు రాయబారి ప్రయాణ మాయెను. ఆ కోమలాంగికి బాధకరముగ నుండునేమో యని ఒక పల్లకి నాయత్తపఱచి, నిశాసమయమునఁ బ్రయాణము మాని, అడుగడుగునకు విశ్రమించుచు నడచుటచే, గమ్యస్థానము చేరుటకు రెండు దినములాయెను.

అచట 'వసీనియా' దేశపురాజు విడిసియుండెను. క్రైస్తవ మహా సైన్యమునందలి యొక పెద్దభాగమున కాతఁడు నాయకుఁడై యుండెను. ఆ రాయబారి యుదంతము నాలించి, సైన్యాధిపతి యిట్లు లనెను—

"మిత్రమా! నీకు హిత మాచరించుట నా కెంతయు సంతోషకరము. కాని, నా కసాధ్యము. సంగరమున, కాయత్తమైన సకల సేనావాహినులకును సర్వసైన్యాధిపత్యము వహించిన సెర్వియా దేశాధిపతియే సమర్థుఁడు. కావున, నీవే తత్కార్యభారము వహించి, మన నాయకుని సమక్షమునకుఁ బోయి, సఫలమనోరథుఁడవై యరుదెమ్ము. అంతవఱకు నీ రాజతనయకు నెట్టి కొఱఁతయు రానీక కనిపట్టువాఁడ, పొమ్ము!"

రాయబారియగు మిలోషుఁడమితోత్సాహోద్వేగ్న హృదయుఁడై, మేలిముసుంగు తొలఁగిన నీలఫరి దివ్యసుందరవదనాంబుజము మఱల నొకసారి తిలకించి, ఆనందపరవశుఁడై, సెలవు గైకొని, తురంగము నారోహించి, వాయువేగమునఁ బ్రయాణ మొనరింపఁ దొడంగెను.

రాయబారి నిశాసమయమున సెర్వియాదేశాధిపతి శిబిరము సమీపించెను. ఉదయ మగునంతనే, మిలోషుఁడు రాజసభాంతర్గతుఁడై, తన రాయబారము నెఱింగించెను. నృపాలుఁ డిట్లు లనెను—

"తురుష్కుఁడు యుద్ధ మొనరించుటకే సిద్ధమాయెనా? కానిమ్ము. ప్రజానష్టకష్టములను సహింపఁజాలక, సంధి నపేక్షించితి. యువకుఁడా! మురాదు నిక్కముగ ధైర్యశాలియా? లేక మిథ్యాప్రగల్భుఁడా?"

"మహానీయా! మహమ్మదీయనృపాలుఁడు సింహపరాక్రముఁడు. క్రూరనిరంకుశస్వభావుఁ డగుటచే నాతని యశము కళంకితమాయెఁ గాని, నిజముగ నాతఁ డసమానుఁడు."

నృపాలుఁ డంత మిలోషుఁడు తెచ్చిన జాబుల నందికొని, ప్రత్యు

త్తరము లిఖింపఁ దన యుద్యోగిని నియోగించి, రాయబారి సభినం దించి బిరుదము నొసంగి, వెడలుట కనుజ్ఞ నొసంగెను. కార్యదర్శి యొసంగిన జాబులఁ గైకొని, మిలోషుఁడు నిజస్థానమునకుఁ బ్రయాణ మాయెను.

రాయబారి చిత్తము వివిధాలోచనలచే సంక్షుభిత మాయెను. ఆ జాబునందలి సమాచార మెటులుండునో, తన హృదయము నాకర్షించిన ఆ యపూర్వసుందరాంగి యవస్థ ఏమి కావలయునో, సర్వ సైన్యాధిపతి కరుణాయత్తచిత్తుఁడై యనుగ్రహించునో, మఱి యే మగునో యని పరిపరివిధముల తీవ్రతరముగఁ జింతించుచు, నిజమనో వేగమునఁ బాఱి, మిలోషుఁడు తన సైన్యాధిపతి శిబిరము చేరెను.

రాయబారి కొని తెచ్చిన జాబు సేనాని గ్రహించెను. రాయబారి చిత్తము పల్లెరమునఁ బోసిన పాదరసమువలెఁ బరిపరిగతులఁ బరుగు లిడుచుండెను. సైన్యాధిపతి లేఖ లోలోనఁ జదివికొనెను; రాయబారి హృదయాందోళన మధికతర మాయెను. సైన్యాధిపతి వదనము వెల వెలఁ బోయెను: రాయబారి దుర్భరవిషణ్ణహృదయుఁ డాయెను. సేనాని యంతట నాజాబు నొసంగ, రాయబారి భయాక్రాంతుఁడై, కంపితకరుండై, యిట్లు చదివెను—

“ఘాతుకస్వభావుఁడగు మురాదు సంధికార్యము నిరసించెను. అట్టి వైరి కృపాపాత్రుఁడు కాఁడు. అతని పుత్రికయును దయార్హ కాదు. ఈ నీలఫరి మనకు జామీనుగ నుండుఁగాక. ఈ విషయ మెఱింగి, మురాదు వెనుదిరిగిన మేలు, ఈ కాంతను విడువనగును. లేదేని—మురాదు రణమునకే కడంగునేని, తదారంభముననే నీలఫరీని వధింపవలయు. తురుష్కులు దయారహితులు: అట్టివారియెడ ననుకంప యనుచితము.”

అటి భయంకరాజ్ఞ తిలకించినంతనే, మిలోషుని కండ్లు గిఱ్ఱునఁ

దిరిగెను, శరీరము కంపించెను, హృదయము విచ్ఛిన్నమాయెను. శరీర మాపాదమస్తకము చెమ్మటతో నిండిపోయెను. ఆ ముహూర్తమున నొక వార్తావహుఁడు రయమున నరుదెంచి యిట్లు విన్నవించెను—

"తురుష్క సైన్య మాకస్మికముగ మన ముంగలి సైన్యవిభాగముపైఁ బడి, మన సైనికుల నందఱను దెగనఱికెను. మన సైనికు లల్పసంఖ్యాకు లగుటయేగాక, యుద్ధమారంభమాయెనని యెఱుంగక ఏమరియుండుటచేఁ బ్రతీకార మొనరింపఁజాలక, ఆత్మసంరక్షణ మొనరించికొనఁ బ్రయత్నింపనైనఁ బ్రయత్నింపఁజాలక, వధింపఁబడిరి."

రాయబారి యవస్థ ఎటు లుండెను? మురాదే క్రూరుఁడై యుద్ధ మారంభించెను: ఇఁక దన సర్వసైన్యాధ్యక్షుని కఠినశాసనము చెల్లవలయును. గత్యంతరము లేదా? శిరీషకుసుమకోమలాంగి మరణింపవలయునా? రాయబారి హృదయము భగ్నమండిపోయెను. సైన్యాధిపతి యిట్టు లనుకొనెను—"ఉపాయాంతరము లేదు. సెర్వియా దేశాధిపతి యాజ్ఞ అమోఘము, శిరసావహింపవలయు—"

"మరణమా! నవనీతకోమలశరీరకు నంతటి ఘోరమా! అసంభవము! ఆర్యా! ప్రధానసేనాని నొక్కసారి ప్రార్థించిన, మన్నింపఁడా?"

అనూన మనోవ్యథాబాధితుఁడై, మోఁకరించి విలపించు యువకుని లేవనెత్తి, వసీనియా దళవాయి యిట్టు లనెను—

"మిత్రమా! వీరపురుషున కింతటి దైన్యమా? యుద్ధసమయమున సర్వచమూనివహముల శాసించు మహారాజు నాజ్ఞ నుల్లంఘించుట సాధ్యమా?"

"అయ్యా! దయామయుండవు! రెండుదినములు గడు వొసంగుము. సెర్వియా దేశాధీశుని పాదములపైఁ బడి ప్రార్థించెదను. ఆ

ధర్మాత్ముఁడు తప్పక నీలఘరీని క్షమించును."

"కుమారా! అసాధ్యము. నేనే ఆజ్ఞోల్లంఘన మొనరించినచో, సైనికులు పెచ్చుపెఱిగి నన్ను తృణీకరింతురు. మన మెల్లరము సైనికులము. సైనికుఁడు నియమబద్ధుఁడు. వేయేల? ఇట్టి ఘోరశిక్షకుఁ బాత్రురాలగునది నా పుత్రికయే యగుగాక, ఐనను, శాసనము ననుసరించి మరణింపవలసినదే."

ఆ సేనాని సహజముగ దయాళువగుటచే వాని నయనము లశ్రుజలపూరము లాయెను. ఇఁక రాయబారి యవస్థ వర్ణింపరాదు. ఆపన్నునివలె, ఉన్మాదునివలె నాతని మానస ముద్రేకించెను. సేనాని ఏమియు నొనరింపఁజాలక, మాటాడఁజాలక, శిలాప్రతిమవలె నుండెను. నిరాశాసాగరమున మునింగియున్న రాయబారి మానససీమ నాకస్మికముగా నొక్క యూహ మెఱుపువలె మెఱయుటచే నుత్సాహదీపిత వదనముతో నాతఁ డిట్టులనెను.—

"అయ్యా! ఈ యాజ్ఞాపత్రము ననుసరించియేగదా, నీవు అబలను వధింపనున్నావు! ఈ పత్రము అందలేదనుకొమ్ము—నేను పారవైచితి ననుకొమ్ము—నీ వపుడీ కాంతను సైరింతువు గదా!"

"అసంభవము! రణరంగమున కరుదెంచిన సైన్యాధిపతి యట్లు మెలఁగరాదు. సైనికధర్మవిరుద్ధముగా మెలఁగఁజాలను. వీరుఁడా, అవివేకము తొఱంగి, ఆ కన్నియ గుఱించి తలంపకుము."

రాయబారి శరీరమంత నొక్కసారి కంపించెను: కండ్లు నిప్పులవలె నెఱ్ఱగఁ బ్రకాశించెను. బంధీకృతపవనుఁడై, ఉప్పొంగెడు హృదయము నొక్క హస్తమున నడంచి, రెండవకరమునఁ దాఁ దెచ్చిన యాజ్ఞాపత్రమును రయమునఁ బట్టి పరపరఁ జించివైచి, ఆ సమీపమున నున్న మంటలో విసరివైచి, నిట్టూర్పు విడిచి యిట్టులనెను.—ఇఁక నీలఘరీని వధించుటకు నాజ్ఞ లేదుగదా!"

వసీనియా సేనాని విస్మయాగ్రహపరవశుఁడై చయ్యనలేచి రాయబారిని దిట్టుచు, నిట్టట్టు తిరుగుచును నొక్కనిముస మాలోచించి, నయనము లెఱ్ఱవాఱ, భటుల నుద్దేశించి కఠినస్వరమున నిట్లు లాజ్ఞాపించెను.—

“ఈ దురాత్ముని బంధింపుఁడు! నా యాజ్ఞ తెలియువఱకుఁ గారయందుంచి బహుజాగరూకతతోఁ గావలియుండవలయు. ఏమరిన మీ కంఠములు తెగిపోవును, భద్రము!”

రాయబారియే తన ఖడ్గము భటుల కొసంగి, శిరము వాల్చి మాటాడక, వారి వెంటఁబోయెను.

వసీనియా సేనాని తోడనే మిలోషుని యవిధేయత ప్రధానసైన్యాధిపతికి నివేదించెను. ప్రత్యుత్తర మరుదెంచుటకుఁ గొంతకాలమాయెను. ఈలోన రాయబారి బంధితుఁడైనసమాచారము మురాదు పుత్రికయగు నీలుఫరీకిఁ దెలియవచ్చెను. ఆ యువకుని యౌదార్యప్రవర్తనము ఆమె హృదయమున నాఁటుకొనెను. ఆ కాంత యవస్థ కడు నపాయకరముగ నుండెను. రాయబారి యతిసాహస మొనరించుటచే తదాజ్ఞాపత్రము రూపు చెడినను, ఏమగును? ఐనను, ఆ సుందరాంగి స్వార్థత్యాగశీలుఁడగు రాయబారికొఱకు విచారించెను. తన చిత్త మా కాంతుని యధీనమాయెనని యెఱుంగకయే, ఆ హేమగాత్రి హృదయము ప్రణయప్రపూర్ణమాయెను.

చరిత్ర ప్రసిద్ధమగు ‘కసోవా’ యుద్ధమరుదెంచెను. ప్రధానసేనాని యగు సెర్వియా దేశాధిపతి, వసీనియా నాయకుఁడు మొదలగువారు పరివేష్టింప సంగరము గుఱించి చింతింపఁదొడంగెను. క్రైస్తవ సేనానులందఱు నొక్కసారి నలుదిక్కులనుండి శత్రుసైన్యముపైఁ బడి చిందరవందర యొనరించి విక్రమింపవలయునని సభాసదులు నిశ్చయించిరి. అనంతర మా మహనీయులందఱు దనివితీర సురా

పాన మొనరించిరి. అది యొక వినోదమందిరమువలె రణ మొనరింప నున్న వీరులందఱు మైమఱచి యాడుచు, పాడుచు, గెంతుచు, కేరుచు హాయిగ నుండిరి. ఎంత విపరీతము ! ఎంత దారుణము ! ఎంత యమా నుషము ! ఇఁక భయంకర యుద్ధము ప్రారంభమగును: తమ వంటి మేదోమాంసవిహితులగు మానవులు లెక్కకు మీఱి కుప్పకుప్పలుగ భీకరరణరంగమున మరణింపనుండిరి ! అట్టి సమయముననా, సురా పానము ! ఆనందము ! ఉత్సాహము !

ప్రధానసేనానియు మధుపానసౌఖ్యము పూర్తిగఁ జూరగొనియే యుండెను. అంతలో రాయబారి సంగతి తలంపునకు వచ్చుటచే నా విషయము ప్రశ్నింప, వసీనియా సేనాని యిట్టులనెను.—

"ఆర్యా ! మిలోషుఁడు నిజముగ మహాపరాధ మొనరించెను. ఐనను వాని లేఁబ్రాయము గమనింపఁ దగియున్నది. మఱియు కేవ లము ప్రేమబద్ధుఁడై ముగ్ధుఁడై మంచి చెడ్డ లరయజాలక, ఇట్టి యకా ర్యము నొనరించెను. ఆతఁడు పేరొందిన వీరుఁడు కూడ నగుటచే, మరణశిక్ష విధింపవలదని ప్రార్థింతును."

వసీనియా సేనాని యా తెఱంగున విన్నవించెను. కాని, యుద్ధ సమయమున నేరములను క్షమించిననో, నపాయము వాటిల్లును. ఆ కారణమున సర్వసైన్యాధిపతి విముఖుడై మగుడ విచారించి యిట్టు లనెను.—

"ఈ మిలోషు నొక యసాధ్యకార్యమునకు నియోగింతము. కృత కృత్యుఁడైన మన్నింపఁగలము. పరిచారికా ! రాయబారిం గొని రమ్ము !"

తోడనే, మిలోషుఁడు సైనికజనమధ్యస్థుఁడై ప్రవేశించెను. సైన్యాధిపతి యిట్లు ప్రశ్నించెను.—

"యువకుఁడా! నీవు జీవింప నాశింతువా ?"

"దేవా! ఆశింతును. నా ప్రాణమొసంగుదు, ఎంతటి కఠిన సమయము విధించినను, ఒనరింపఁజాలుదు."

"ఒనరింతువా?"

"మురాదు పుత్రికయగు నీలఫరీకి మాత్ర మపకృతి సలుపఁజాలను. మఱి యెట్టి కార్యమైనను సాధింతును."

"అట్లైన, గమనింపుము. సూర్యోదయమగునంతనే, సంగరము ప్రారంభమగును. ఎట్టి కష్టకార్యమైనను సాధింతునని ప్రగల్భమాడితివి. సమయభంగ మగునేని నీ ప్రాణమునకు, నీలఫరీప్రాణమునకుం గూడ భంగము కలుగును సుమా!"

రాయబారి నిశ్చలచిత్తుఁడై సమ్మతించుటచే, నధ్యక్షుఁ డిట్లు గంభీరముగఁ బలికెను.—

"నీ వొనరింపవలసిన కార్య మియ్యది. సాధింతువా, మిలోషుఁడు మోహవిభ్రాంతుఁడై రాజభక్తిమఱచెన నెడు అపనింద తొలంగును. నిశాంతమగునంతనే, ఈసుందరవసుంధర మానవరుధిరపూరితమగును. మురాదు రణకుశలతయే మహమ్మదీయుల బలము. కావున రణమారంభమగునంతనే, నీవు రయమున మురాదును డాసి వధింపవలయు. ఆ మహమ్మదీయనృపాలుఁడు ప్రసిద్ధవీరజనమధ్యస్థుఁడై భయంకరసైనికనికరపరిరక్షితుండై యుండునైన సాధింపవలయు. నీవు వీరుఁడవు; స్థిరచిత్తుఁడవై విద్యుద్వేగమునఁ బోదువేని తదవసరజనిత విస్మయాధికమున నచటి పరిజనులు ప్రతీకార మొనరింపజాలరు; నిన్ను వారింపజాలరు. కావున ఈ కార్యము కేవల మసాధ్యము కాదు. పొమ్ము!"

ఈ నుడు లాలించినంతనే సభికులందఱు స్తంభీభూతులై పోయిరి. మిలోషుఁడు తన తోడికైస్త్రవక్రూరకరవాలమున వధ్యుఁడగుటకు మాఱు, మహమ్మదీయ ప్రహారణమునఁ దెగటారునని వారు గ్రహిం

చిరి. రాయబారి సన్నిహితాధికారియగు వసీనియా రొడయఁడు ముఖ్యముగ దుర్భరవిషాదాక్రాంత చిత్తుఁడాయెను. రాయబారియున్ననో! మిన్ను విఱిగి పడినట్లు నిశ్చేష్టితుఁడాయెను. మహాసముద్రము వంటి రిపుసేనానివహములఁ గడచుట యెట్లు? కడచిన, మురాదు నిలయముచుట్టు సహస్రసంయనములతోఁ గావలియుండు సింహబలసమన్వితుల నెట్లు నిరసింపనగును? నిరసించిన మహమ్మదీయ భూమీధవుని జుట్టియుండు నసహాయ వీరులేమి కావలయు? దుస్సాధ్యము! కేవల మసాధ్యము! మిలోషున కింక బ్రదుకుపై నాస యేల?

సూర్యోదయావసరమాయెను. భానుబింబము సకల జననయనోత్సవముగ నుదయింపక, గాఢతరభయంకర నీలమేఘముల మఱుఁగున నుండిపోయెను. నిర్వైతుక మానవరక్తోత్పాదనము సహింపఁజాలక వసుంధరాదేవి విడుచు గాఢతర నిశ్వాసాశ్రు జలధారలోయన, ప్రచండమారుతము జెలరేఁగ, ఘనాఘనసంకుల వర్షము ధారాపాతముగఁ గురియఁదొడంగెను. ఐనను, ఇరుతెగలవారును యుద్ధసన్నద్ధులైరి. క్రైస్తవ మహాసైన్యములను శాసించు వివిధనాయకులు తమతమ సేనాబలంబుల సముచితముగ నిలిపిరి. కట్టెదుట మహమ్మదీయ సేనావాహిని శత్రుసైన్యమును ముంచివేయుటకు సిద్ధముగ నుండెను. ప్రధానసైన్యవిభాగములను సుల్తాను పుత్రులు శాసించుచుండిరి. ప్రధానమహమ్మదీయసేనాని యెల్లెడల నంచరించుచుండెను. మురాదు అఖిలసైన్యమధ్యస్థుఁడై, యప్రమత్తుఁడై యుండెను.

యుద్ధమారంభమాయెను. రెండు పక్షముల సైనికులును దమతమ దైవముల దలంచి, సింహనాదము లొనరించి, మహాసంరంభముతో నొండొరులఁదాఁకిరి. అకస్మికముగ నొక క్రైస్తవయువకుఁడు అశ్వారూఢుఁడై వెలువడెను. ఆ వీరుఁడు తనతోడి సైనికుల నిట్టట్టు ప్రోఁద్రోఁచి నిజసైన్యవాహినీ పరిత్యక్తుఁడై, వాయువేగమనోవేగ

ములఁ బాఱి, చిచ్చరపిడుగువలె వైరిచమూనివహ పర్వతమును ఛేదించి, క్రిందుమీఁదు లరయక, ఇటునటు బరికింపక, నిరోధింపఁ గడంగు సైనికుల నరఁటిచెట్లవలె నుఖువుగఁ దెగనఱకి, మురాదు శిబిరము డాసెను. అమితబలవంతులగు జనీజరాసైనికులా రాజశిబిరము చుట్టును వివిధాయుధముల ధరించి కావలియుండిరి. ఆ యువకుఁడు రాయబారియగు మిలోషుఁడేయని పాఠకులు గ్రహించియే యుందురు. రాజభటు లా బాలవీరుని గాంచి, మగుడ దౌత్యము నలుప నరుదెంచి యుండునని భ్రమించి, వానిని శిబిరములోనికిఁ బోనిచ్చిరి. మురాదు మహారాజు సువర్ణమణిమయ ప్రభాదీపితుఁడై అంగరక్షకానీకపరిరక్షితుఁడై, రాజనీతి విశారద మంత్రిజన పరివృతుఁడై భయంకరసమర కార్యనిర్వాహణదక్షుఁడై, సుస్థిరవిజయ సంపాదనాయత్తచిత్తుఁడై, సమున్నతకాంచన సింహాసనాసీనుఁడై యుండ, మన రాయబారి ఖడ్గపాణియై సుల్తానుకట్టెదుటకుఁ బోయెను. తత్పరిజనులందఱు రాజమందిరము నలంకరించు సాలభంజికల భంగి వింతగ వీక్షించుచుండ, మదకరీంద్రముపై లంఘించు సముద్యత్క్రోధ ఘూర్ణితహార్యక్షమువలె నుఱికి యొక్కపోటున రాయబారి మహామ్మదీయనృపాలునిఁ బొడిచెను. అచటి వీరులందఱు భ్రమాన్వడిరి. వారు ప్రబోధితులగునంతలో మిలోషుఁడు ఏతెంచిన తీరుననే యదృశ్యుఁడాయెను!

రణరంగమునకుఁ గొంతదవ్వున మురాదు పుత్రికయగు నీలఫరి శత్రుసదనమున నిష్టసఖీజనపరివృతయైయుండెను. తన యవస్థ తలంచియు, యుద్ధపరిణామ మెటులుండునో యనియు, తన చిత్తము హరించిన ఆ యుదారపురుషుఁడు మిలోషుని గతియేమగునో యనియు నా సుందరి పరితపింపఁదొడంగెను. అట్టి సమయమున సమీపించుగుఱ్ఱపు సవ్వడి వినఁగుటచే, నాకాంత విస్మయాతురచిత్తయైయుండ, నశ్వము

తన గుడారముచెంతనే నిలిచెను. కనువిచ్చి పరికించునంతనే, రాయబారి మిలోషుఁడు సాక్షాత్కరించెను. ఆ లావణ్యవతి అగణితమధుర మందహాసవిరాజితయై చంచల విశాలనయనవీక్షణావళిమాత్రమునఁ గుశలమడుగ, నావీరుఁడుద్విగ్న స్వరమున నిట్టులనెను—

"నీవెవ్వని గాంచుచుంటివో యెఱుంగవు; ఎఱుంగుదేని, నాయునికి సహింపఁజాలవు."

"ఆర్యా! వీరుండవు! మించి, నీ ప్రాణము నొక చీరికంగొనక నాకుఁ బ్రాణదానమొసంగిన యుదారమనస్కుండవు. నీకంటె నాకుఁ బ్రియుండెవఁడు?"

"నిన్ను రక్షించిన రక్షించితిఁగాక. నీ ప్రాణసముని ప్రాణము హరించితి."

తురుష్కనారీమణి భయాక్రాంతచిత్తయై విషాదభరమునఁ దన కరములు జోడించెను—"అయ్యా! సన్నిహిత బాంధవునివధించితివా? లేక, నాసోదరుని—"నీలఫరి నయనములు జలపూరములాయెను. కంఠము రుద్ధమాయెను. రాయబారి యిట్టులనెను—

"కోమలీ! వీరపురుషోచితముగ ద్వంద్వయుద్ధమునఁ బొలియించితినేని, ఇంతగ విచారించువాఁడగాను. నీవును మన్నింతువు. కాని, భయంకరకాలపాశసన్నిభసమయబద్ధుఁడనై, చోరునివలె, భీరునివలె, హంతకునివలె వధించితి!"

"ఆ దురదృష్టవంతుఁ డెవ్వఁడు? సత్వరమెఱింగింపుము! అయ్యా! మాటాడవేమి?"

"నీ జనకుఁడు! సర్వక్రైస్తవ జనభయంకరుఁడగు మురాదు పాదుషా!"

పట్టుతప్పిన పసిడిబొమ్మవలె నారాజపుత్రి నేలఁగూలెను. తత్క్షణమా హేమగాత్రి ప్రబోధితయై, యున్మాదినియై, మొలనున్న బాకును

రయమున నూడఁదీసి, రాయబారి హాహాకారమొనరించి నివారింపఁ గడంగుచుండఁగనే నిజహృదయవిచ్ఛేదన మొనరించెను. రాయబారి సహింపఁజాలక బ్రదుకుపై రోసి, తనువున బల్లెములు విరిగిన ఘన సూకరమువలె నత్యుగ్రుఁడై, ఉన్మాదుఁడై, వైరుల వధించి వధించి, తానును వధ్యుఁడాయెను.

మహమ్మదీయనృపాలుఁ డింకను మరణింపలేదు. ఆమహావీరుఁడు మరణశయ్యాగతుఁడయ్యు, సమరకార్యనిర్వహణము కడుప్రశంసనీయముగ నొనరించెను. క్రైస్తవులు ప్రథమమున విజృంభించియు, నోటువడిరి. తత్ప్రసిద్ధనాయకులు పట్టువడిరి. వారికి మరణశిక్ష విధించి, విజయోత్సాహియై మురాదుపాదుషా స్వర్గస్థుఁడాయెను.

మిత్రులారా! రాయబారియగు మిలోషుఁడు ధరించిన తనుత్రాణ మింకను మన ప్రదర్శనశాలయందుఁ గాన్పించును. మన దేశస్థులు వానిని భీరుఁడనియు, హంతకుఁడనియు నేవగింతురు. వాని దేశస్థులు మాత్రము మిలోషుఁడు సాటిలేని మేటి దేశభక్తుఁడనియు, మహావీరుఁడనియు నుతింతురు.

౯

ఇస్మిల్లా ఖలీలు

ఖలీలుని కథ ముగిసెను. ఈరెండవగాథ దాట్బనుపాషాకు నధికతర ప్రీతికరముగ నుండెను. ప్రణయరణాద్యనేక రసపూరితమగు నాగాథ నాప్రేమముగ్ధులగు లూకాసుగుల్నేరులకును, తైరజాజూలియనులకును అత్యంతానందము నొడఁగూర్చెను. జులేఖామాత్రము తైరజాగుల్నేరులవలె విస్మయానంద వ్యగ్రమనస్క కాకుండ, వెనుకటివలెనే ఆత్మవిశ్వాసవిరాజితవదనయై, నిజ విశాలతరళనయన దర్పణములనుండి

వినీలవిభ్రమ వీక్షణమాలికలు నిజ మనోకాంతుని మధురాననము నలంకరింప, నిశ్చలచిత్తయై, కథాశ్రవణ మొనరించెను.

ఖలీలుకథ సంతోషకారణమగుటయే గాక, ఆందోళనమునకుఁ గూడఁ గారణమాయెను. పాషా యభిప్రాయమునకు విరుద్ధముగ ఖలీలుఁడు మఱెట్టి నెపంబున మఱియొక దినమందుండఁ గడంగునోయని ఆయువతీ యువకులు తల్లడిల్లిరి. జులేఖా మాత్రము తురుష్కుని బుద్ధి వైభవము నెఱింగినదగుటచే దదనుమానము నెఱుంగక నిశ్చలముగ నుండెను. కథ ముగిసినంతనే, దాల్తబనుపాషా నిర్వికారుఁడై గభీరాలోచనాధీన మనస్కుఁడై, మిన్నకుండెను. కథాంశములఁగుఱించి యావృద్ధవీరుఁడు చింతింపఁ దొడంగెను. గర్వాతిరేకమున యుద్ధసన్నద్ధములైన క్రైస్తవానీకముల దహించివైచిన ఆమహాశూరుఁడు శిక్షించిన మేటి మహమ్మదీయవంశోద్భవుఁడనే గదా యని ఆపాషా సగర్వముగఁ దలపోసి, యిట్లులనెను.—

"ఖలీలుఁడా! నీ కథానిర్వచనము కడు ప్రశంసనీయము. తొల్లిఁటి మహమ్మదీయ విజయచరిత్ర నీకుఁ గరతలామలకము. మిత్రమా! ఒకరి నభినందించుట నా కభ్యాసము లేదు. ఐనను, నీ చాతుర్యము మాత్రము కొనియాడఁదగి యున్నది. నిరంతరకథాకథన కుశలులు సహిత మింత సరసముగఁ జెప్పఁజాలరు."

"పాషా! నీయంతవాఁడు సంతసించుటచే, నేఁ గడు ధన్యుఁడను."

ఖలీలుఁ డట్లు పలికి, వినయపురస్సరముగ మోము వాల్చ, పాషా యిట్టు లనెను—

"కాని, మీ రింక వెడలు—"

"పాషా! నా రెండు కథలకే మీ రింతగ మురియుచుండిరి. వీనిం దృణీకరించు కథలు పెక్కులు నా మనోగతములై యున్నవని విన్నవించువాఁడను."

పాషా సాభిప్రాయముగా నవ్వి యిట్లు లనెను—"ఓహో ! అరేబియాదేశపు కథావళి జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది. నాఁటి సహార్జాదివలె నీవు మిత్రసహితముగ నిం దుండఁగోరి యిట్టి విచిత్రకథనమున కుద్యమించితివి !"

"పాషా ! వివేచనాధురంధరుండవగు నీ యపారగ్రహణశక్తి నెఱింగిన పిమ్మట కాదనఁజాల. ఇట్టి స్వర్గమున నడుగిడి, మగిడి పోఁగడంగుట మాకు నిజముగ దుస్సహము. మహనీయా ! మా కుల గోత్రముల నెఱింగించితిమి: వినిర్మలప్రేమబద్ధులమనియు, విన్నవించి యుంటిమి. కావున, మా పవిత్రమనోరథ మీడేర్చి మమ్ము సార్థక జన్ముల నొనరింతువని విశ్వసింతును."

పాషా కొంతతడవు భ్రాంతియుతుఁడై మిన్నకుండి, యల్లన నిట్టు లనెను—

"ఆర్యా ! నిక్కువము. కాని, మీమీ యుదంతములు నిక్కువము లని యెట్టు లరయనగును."

"పాషా ! అది యెంతపని ! మామా దేశములకుఁ జారుల నంపినచో, నిజానిజములు తెలియఁగలవు. మా నుడు లణుమాత్రమైన సత్యదూరము లగునేని, మమ్ము దండింపుము. అంతదనుక మమ్ము బంధితులవోలె నిం దుండనిమ్ము."

"ఆర్యా! నా పుత్రికలు నా యధీనము గాని, జులేఖాపై నా కధికారము లేదుగదా !"

"మహనీయా ! ఆ భయము నీకు వలదు. ఈ కన్నియ జనకుఁడు సుఖముగాఁ బ్రసన్నుఁడు కాఁగలఁడని విశ్వసింపుము."

"వీరుఁడా ! జులేఖా జనకుఁడు, మదీయభావుకుఁడు. ఆ హతభాగ్యుఁడు మహావిపదంబుధి మునింగి యున్నవాఁడని యెఱుంగుదు గదా. ఇట్టి సంకటసమయమున నాతని మానస మెఱయు టెట్లు ?"

ఖలీలుఁ డంత భావగర్భితప్రణయ ప్రపూర్ణవీక్షణము నా శోభ నాంగిపైఁ బఱపి, యిట్లు బదులాడెను—

"సకల ప్రజాహృదయము సంక్షోభింపజేయు భయంకర హాత్యా రహస్యము నొక వారముదినములలో నరయవలయునని సలీము పాదుషా కఠినముగ శాసించెనని జులేఖా నాకెఱింగించెను. కాని, జులేఖా తలిదండ్రులు పరమాత్ముని విశ్వసించియున్నారు. ఆ దయా స్వరూపుని నిర్వ్యాజ కరుణాతిశయమున నా దారుణరహస్యము తప్పక బయల్పడును: కావున, జులేఖా జననీజనకుల కపాయము వారయనేరదు."

దాల్తబను పాషా మఱుడ నాలోచనాపరుఁడాయెను. అవకాశము చిక్కుటచేఁ బ్రణయానిలప్రచలితులగు నా యువతీయువకులు గుసగుస లాడిరి. పాషా యిట్లు లనెను—

"ఆర్యా! మహత్తరవిషయముల గుఱించి సావకాశముగా విచారింపవలయు: ముహూర్తమాత్రమున విషయనిర్ధారణ మొనరించుట నే నెఱుంగను. నీ వొసంగు నుపాయము చూచుట కెంతయు సమంజస ముగ నున్నది. ఈ గ్రీకు యువకుల సమాచారము లరయుటకుఁ జారుల నంపినగాని యథాస్థితి తెలియనేరదు. చారుల నంపినచో, నే ననుమతించినట్టులే యగును. కాని, అట్టి నిశ్చితాభిప్రాయము నా కింకను ఏర్పడలేదు. ఇఁక, నీ విషయ మన్ననో! నీ ముద్రికా రహస్యము తెలిసినగాని మన మేకాభిప్రాయబద్ధులము కాఁ జాలము."

"మహానీయా! తీవ్రపడి కార్యాచరణమునకుఁ గడంగ నేల? మఱి యిరువదినాలుగు గంటలు కానిమ్ము. అపుడు నీహృదయాభిప్రాయ మెఱింగింపనగును. ఆవిషయ మెటులున్నను, రేపు సాయంకాలము మాత్ర మత్యంతానందకరంబగు నొక యపూర్వకథ వినిపింతును."

పాపా సహజముగ కఠిన గంభీరవదనుఁడయ్యు మందహాస మొన రించి, యిట్టు లనెను—

“మిత్రమా ! నీ యభిప్రాయముల సాధించుటయందు నీకుఁగల నేర్పు నిరుపమానము. నీమాట త్రోసివేయఁజాలను. మఱి యిరువది నాలుగు గంటలు మీరు నాయాతిథ్యము స్వీకరింపుఁడు. బంధితుల వలెనే యుండవలయు సుడీ !”

ఖలీలు కాదనజాలక సమ్మతించెను. అనురాగకందళిత హృదయులగు గ్రీకు మిత్రులును వారి కాంతలును కరము సంతోషించి పరస్పరప్రణయ మధుర సంభాషణా సుఖోన్మీలిత హృదయులైరి. అనంతరమా యువకులు తొల్లిఁటివలె వేర్వేరు మందిరములకుఁ బరి చారకా సహితముగాఁ బోయిరి.

ఒక్కవిషయము గమనింపవలయును. ఉదయ మైనంతనే ఖలీలుఁడు రహస్యద్వార మడఁగియుండిన గోడను బూర్తిగఁ బరిశీలించి, తన మిత్రుఁడగు జూలియను శయనించిన యాగారమున కమరియున్న మరతలుపు కనిపట్టఁజాలెను.

ఐనను, ఖలీలుఁడు తనమందిరము చొచ్చినపిమ్మట తన మిత్రుని శయ్యాగారమునకుఁ బోలేదు : పోఁబ్రయత్నింపలేదు. ఆలోచనా పరుఁడై, మాతురుమ్కా వీరుఁడు ఏలకో నిరీక్షించుచుండెను. అంత నెవ్వరో యామందిరకవాటము మెల్లగఁదట్టిరి. పాపాభార్య యొసంగిన తాళమాతని యధీనముననే యుండుటచే నాతఁడు రయమున బోయి తత్సాహాయ్యమున సుళువుగఁ దలుపు తెరచెను. తురుష్కుఁ డెవ్వతి కొఱకు వేచియుండెనో, ఆ పరిచారిక, నిజాధికారిణీ మానసోల్లాసిని, సంధానకర్త్రి అమీనాయే గోచరించి, యిట్టు లనెను—

“అయ్యా ! ఈరేయి పాపా తనభార్య శయ్యాగారమునకు రాఁడు. అదృష్టము ! మాయేలికసాని నీరాకకై మిగులఁ దత్తరపడుచున్నది.

రయమున దయచేయుము."

ఖలీలుఁడు మందహాసమొనరించి, ఒక సువర్ణటంకము నాకాంత కరంబునఁ బడవైచి, అంతటి మహోపకార మొనరించు తారవురత్తె మెడ దా నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడై యుండినట్లు భ్రమకొల్పి, ఆ వృద్ధురాలి వెంటఁబోయెను.

నిరపాయముగ, నిశ్శబ్దముగ వారు క్రమముగా నిస్మిల్లాసతీమణి మందిరశ్రేణి సమీపించిరి. అమీనా తన్నను రహస్యముగా వెనుదిరిగెను. ఖలీలుఁడు మగుడ నా స్వర్గసన్నిభమందిరాంతర్గతుఁ డాయెను.

నిరుపమ సౌందర్య విభాసినియగు, తురుష్కప్రభుభార్య నేటి రేయి మనోహరతర వసనధారిణి యాయెను. ప్రసిద్ధ తురుష్క నారీజన సహజములగు రుచిరాంబరములు వీడి, ప్రసిద్ధ ప్రౌఢ పాశ్చాత్య నారీజనోచిత మేల్వలువల ధరించి యుండెను. అంగవస్త్రము సుందరముగ నేలపై బొరలాడు చుండెను. ఆ మనోహరదుకూలము లా మోహనాంగి సహజరూప వైభవము నధికతరముగ నతిశయింపఁ జేయుచుండెను. ఆ కోమలి కుటిలస్వర్ణ కుంతలములు ధవళధవళములగు పొంగారు భుజములపై నందమొప్పఁబడి యుండెను. నిగనిగలాడు ముంగురులు రెండు మూడు మాత్రము వైభవ నిలయములగు నా మిటారి వక్షువ చనుగుబ్బలను మనోహరముగఁ జుంబించుచుండెను. వినీలవిభ్రమ తేజఃపుంజములగు నా దొరసాని నయనములు జేసిసల నీనడించుచు, మోహార్ణవమునఁ బరిభ్రమించుచుండెను. మనోహరతరంబుగ దిండులపై సగము వ్రాలియున్న ఆ నవమోహనాంగి నారీజన విముఖుండగు నిస్సంగునైనను గామాయత్తచిత్తు నొనరింపఁజాలి యుండెను.

తన్ను డాయఁబోవు నా మోహనాకారుం దిలకించి యా మోహనాంగి యిట్లు లనెను—

సుందరాంగా! మాట తప్పక ఇం దుండ నవకాశము చిక్కించి

కొంటివి: నాచెంత కరుదెంచితివి! నా భాగ్యము!"

ఖలీలుఁడు మందహాస మొనరించి, మధురముగ నిట్టు లనెను—

"సుందరీ! ఒక్కక్షణమైన నాలసింపక, నీయాజ్ఞ నౌదల ధరించి రయంబున నేతెంచితి. కాని, నిన్న సాయంకాలమునుండి యింతదనుక పాషా ఈ క్రీడామందిరమున కరుదేరలేదుగదా."

తురుష్క యువకునిఁ దనప్రక్క నాసీను నొనరించి యాసుందరి దరహసితాననయై, "నీ వెట్లు గ్రహించితి?" వని ప్రశ్నించెను.

"గ్రహించుట కేమున్నది! పాషా యిందు విచ్చేసి యుండెనేని, తాఁ బ్రమాదవశమున మఱచిన యీ కృపాణము రయమునఁ గొని యుండఁడా?"

ఖలీలుఁ డట్లు పలుకుచు నాశస్త్రము చేఁబూని, అద్దానిం బరీక్షింపఁ దొడంగెను. ప్రభుభార్య యంత నిజబాహులతల్లరి నల్లనఁ దన ప్రియుని కంఠమున వైచి యిట్టు లనెను—

"మనోహరా! మదీయభాగ్యవశంబున సముయబద్ధుఁడవై యరుదెంచితివి!"

"కాంతా! ఏమందును! ఎంత నిరీక్షించినను, ఎంత ప్రయత్నించినను, అవకాశము చిక్క—"

ఖలీలుఁ డట్టి దైన్యాలాపముల దైన్యముగఁ బలుకుచుండ, నా భోగవతి తదవసరజనిత నిర్వేదము భరింపఁజాలక, ప్రకంపితగాత్రయై, ఉద్విగ్నస్వరంబున నిట్టు లనెను—

"ఆహా! ఆ గయ్యాళి జులేఖా యింకను నీవు తన వాఁడవేయని భావించుగా? అబ్బా! దుస్సహమే!"

"కాంతామణీ! కొంకల మాదకుము. మాటాడుట కవకాశము లేకపోయెగాని, మదీయవిరసప్రవర్తనముచే మదభిప్రాయము తెలియఁ బఱచితి"

"ఆహా! అట్లు పలుకుము! నిక్కువమేగదా? సందేహము లేదు గదా!" ఆ మోహనాంగి హృదయ ముప్పొంగెను; సహజసుందరాననము వికాసవంతమై, దరహాసవిరాజితమై యొప్ప, మగుడ నిట్టులనెను—"సుందరుఁడా! నీ యమృతంపుఁ బలుకులచే నాకు శ్రవణపర్వ మాయెను. కాని, లేనియాశ కల్పించి, నన్ను వంచింపవు గద!—"

తురుష్కుని వదన మెఱ్ఱబాఱెను. చేఁ జిక్కిన ఆ నవమోహనాంగుఁడు తన సంశయాలాపములకుఁ గినిసెనేమో యని వెఱచి, ఆ బింబాధర వినమ్రయై యిట్టు లనెను—

"ఖలీలుఁడా! అలుక వహింపకుము. మనోహరనిలయమగు భవదీయ సుందరాననమున కాగ్రహకళంక మాపాదింపఁ దగదు. సుందరాంగా! నిన్నుఁ గాంచి నే నెంత గాఢవిమోహపరవశనైతినో నీ వెఱుంగవు. నేఁ డెల్ల నిన్నె దలంచుచుంటి[illegible]యచారుతరమోహనాకారము నాహృదయఫలకమున నాటిపోయెను. ఒక్కక్షణమైన నిన్ను మఱచి యెఱుంగను. మఱవఁజాల. సుందరుఁడా! తొలుదొల్త నీ చిత్తము హరించిన యా కుసుమకోమలి జులేఖాను దలంచి మత్సరమూనుదు నేని, నీ వన్యథా తలంపక మన్నింపవలయు!"

"సుందరీ! ఇంతటి దైన్యమేల? ఇంత మాత్రమున నేను వేఱువిధంబునఁ జింతింతునని భ్రమింపకుము. కాని, నా మాట గమనింపుము. జులేఖాకు నా హృదయ పరివర్తనము నెఱుకపరచి తత్ప్రణయ శృంఖలవిముక్తుఁడఁ గావలయునని యెంతయుఁ బ్రయత్నించితి. కాని, హాహా నా కట్టి యవకాశ మొసంగఁడాయెను. ఒక్కక్షణమైనఁ గదలక ప్రభువా కన్నియచెంత స్థాణువు వలె నాసీనుఁడై యుండెను. ఇంత మాత్రమున మించిపోయిన దేమియు లేదు. ఉపాయముచే మఱియొక దినమందు మిత్రసహితముగా

నుండుట కనుజ్ఞ నడసితి ప్రేయసీ! నీవొనరింప వలసిన కార్యమొద్దియన, రేపు ప్రాయంకాలము సమయము కనిపట్టి మేము సభతీర్చియుండు స్థలంబున కరుదెంచి, నీ ప్రావీణ్యమున మేము మఱియొక దినమిందుం డునటు లొనరింపుము. మన యభీష్టము తప్పక సిద్ధించును.”

“అసాధ్యము! నాకును నామగనిపుత్రికలకును అన్యోన్య ప్రేమాను రాగములు లేవు. వారు నాయందిరము ద్రోహకరు. వారి యందిరము నకు నేఁ బోఁజాలను.”

“ఐనను, రేపొక్కసారి మాత్రము పంతము పాలింపక, రావలయును. ప్రేయసీ! నీ వట్టి ప్రయత్న మొనరింపవేని, మేమిఁక నిందు నిలిచి యుండుట కవకాశముండదు. అయ్యది నీకు సులభ సాధ్యము.”

“నేనేమి చేయవలయునో నీవే ఉపదేశింపుము.”

“ఎల్లి ప్రొద్దు క్రుంకునపుడు, నేను మఱియొక కథ వినిపింతును. ఒక గంటకు నాక[redacted]ను. కథముగియు సమయమున నీ వరుదేలవలయు. కథాశ్రవణ కుతూహలమున నే నే తెంచితిననియు, కథ తోడనే సమాప్తియగుటచే నుత్సాహభంగమాయెననియు, ఒక్క కథయైన నాలించుట కవకాశ మొసంగవలయుననియు నీవు పాషాను అర్థింపుము. దాన మనకెంతయు శుభంబు చేకూరును. మనోహారిణీ! ఇట్టి నిరపాయకృత్రిమవ్యాపారమునకుఁ గడంగెదవా?”

“ప్రాణప్రియా! తప్పక కడంగెద! ఎట్లు కడంగకుందును?”

మోహాంధకార నిర్మగ్నయై అన్యమెఱుంగని ఆమనవతి ఆ తెఱం గున వడివడిబలుకుచు, నవిరళ మోహాతిరేకమున నాసుప్రసన్న ముకు మార సుందర తురుష్కయువకుని రయమున గాఢాలింగన మొనరిం చెను. ఖలీలుఁ డిట్లులనెను.—

“సుందరీ! నా కట్టి యనుమానములేదు. ఐనను, ప్రాణేశ్వరీ! నే నింకను, నీవాఁడగాను గదా. రేపు ముందుగనే, యొక చీటివ్రాసి,

సిద్ధముగ నుంచెద. సాయంకాల సమావేశావసరమున నవకాశము చిక్కినా, జాలేఖాకు నా హృదయావస్థ నెఱింగించెద. లేదేని, ఎట్టులైన నా లేఖనందిచ్చెదను. అనంతరము మనము—"

"నిరంతర భోగార్ణవతరంగ డోలికల నుయ్యాలలూగఁగలము! ప్రాణప్రియా! కోఱమాలిన ఇతర విషయములఁ దలంపక, సర్వశక్తియుతానంగదైవ చరణకమల సేవాపరాయణులమై, ధన్యులమై, సార్థక జన్ములమై హాయిగ నుందువారము!"

తదమందపారవశ్యమున నమ్మత్తకాశిని నిజ భుజపంజరబంధిత సుందరాంగుని గాఢ తరాలింగన మొనరించి, యనిర్వాచ్యానంద నిర్మగ్నమై, మేనుమఱచియుండ, అమీనా దురంతిభయకంపిత వికార వదనమై వడివడినరుదెంచి, ప్రకంపితస్వరమున నిట్టులఱచెను—

"పాషా!—పాషా వచ్చుచున్నాఁడు!—మొదట మందిరద్వార తాళము తిరుగుట విని వచ్చితిని!"

తోడనే, ఇస్మిల్లాఖలీలులు దిగ్గున లేచిరి. యువకుఁడు చెంతనున్న కృపాణము తత్క్షణము ధరించెను. ఉన్మాదినివలె నమీనా యిట్టులఱచెను—"దేవీ! ఏల యీ కాలయాపనము? ఈతఁడు రయమునఁ బాఱవలయు!"

"పారవలయునా! ఎటు? వలను, నేఁడు! ఇందెందో దాచియుంచ వలయు!" అట్లు పలుకు ప్రభుపత్ని వదనము నిరాశోద్భూతభయాధీన మాయెను.

"దేవీ! దాచుటయా! అసంభవము! ఒక్కక్షణమైనఁ దడయక, అటు పాఱవలయును!" అట్లు పలుకు దాసి వడంకుచు, మొగములు తెరచూపెను.

"అందుఁబోవలయునా?" యని ఇస్మిల్లా విహ్వలచిత్తయై యఱచెను. భయాతిరేకమున నాసుందరాంగి హిమసన్నిభగాత్రయాయెను.

"దేవీ! దేవీ! ఇంత యవివేకమా? మఱియొక క్షణమాలసింతువేని, మనము మువ్వురము గూడ భాస్వరనదీ గర్భస్థులమగుదుము !"

ఉపాయాంతరము కానరామి, ప్రభురాణి ఇయ్యకొనెను. ఒక్క నిమిషము పాషాను వారించి యుంచుటకై అమీనా వెడలెను. ఇస్మిల్లా దారి చూప, ఖలీలుఁ డాత్రోవం బోయెను.

౧౦

సిద్ధి

ఖలీలుఁడించుకేనియుఁ జలింపక ఆగడపదాటిపోయెను. నీలజీమూతసన్నిభభయంకర దీర్ఘకాయుఁడా రహస్యమార్గమునఁ గావలియుండు నని గతనిశాసంచరణ[illegible] ెఱింగియు, నా ధీరస్వాంతుఁడు సరకు జేయకపోయెను. వెనుకటి రాత్రి తురుష్కుఁడు నిరాయుధుఁడగుటచే, నసహాయుఁడై యుండెను. కాని, ఈ సమయమున పాషా కృపాణము చేఁజిక్కుటచే, నాతఁడు నిర్భయముగా నుండెను.

ఖలీలుఁడు ద్వారము నతిక్రమించినంతనే, ఇస్మిల్లానతి రయమునఁ దలుపువైచెను. ఆ మార్గము తురుష్కుఁడు వెనుకటి రేయి కాంచినదె. అప్పటి యట్టులే, ఇప్పుడును దీపము గ్రుడ్డిగ్రుడ్డిగా వెలుఁగుచుండెను. ఖలీలుఁడు కొంతదవ్వరగినంతనే, ఎవ్వరో నడచుచుండినట్లు అలికిడిఆయెను. మనవీరుఁడు పరికించుచుండగనే, తళతళలాడు దీర్ఘకరవాలము ధరించిన తాళవృక్షసన్నిభ భీకరమూర్తి—పాషా బానిసీఁడు కాన్పించెను. తురుష్కయువకుఁడు నిశ్చలచిత్తుఁడై రయమున వానిని డాసి, యిట్టులనెను—

"ఓయీ పరిచారకా! నే నీ స్థలమున కే తేరవలసిన పరిస్థితులు నీ

వెలింగియే యుందువని భావింతును.*

ఆ బానిస ఖలీలునెన్నఁడు జూచి యెఱుఁగఁడు. కావున, నాకస్మికముగ గోచరించిన ఆ వీరుని నిరుపమాన ధైర్యగాంభీర్యములఁగాంచి విస్మయాక్రాంతుఁడగుటచేతనో, ఒకింత భయభ్రాంతుఁడగుటచేతనో ఆ బానిసీఁడు చకితుఁడై యాతనినట్టె తిలకించెను: ఆ భటునికరవాలము మెల్లగ దిగజారెను: కడువినయముగ, దైన్యముగ నేమియో సమాధానమొసంగుటకుఁ గూడ వాఁడు సంసిద్ధుఁడాయెను. అంతలో నా కాఁపరి తెలివొంది, సహజమగు మొఱకుఁదనము వహించి యిట్టులనెను—

“నేను బానిసను. అధికారుల చర్యలతో నాకుఁ బనియేమి?”

“ఇతరులకు వలెనే బానిసకు సహితము జ్ఞానముండును.”

“బానిసీనికి జ్ఞానము సహజముగా నుండవచ్చును. ఐనను నిరర్థకము. ప్రాఁకనేర్చినది, మొదలు దాస్యమొనరించుటయే అభ్యాసమగుటచే వాని తెలివితేటలు క్షీణించును. స్వతంత్రముగా వినియోగించు నవకాశము లేకుండుటచే, వాని మానసము మోటుదేఱును. కాన, దాసుఁడు స్వాతంత్ర్య విరహితుఁడగుటచే, వాని జ్ఞానమును అట్టులే యుండును.”

“ఓహో! మన ప్రవక్తతోడు! నీవు అపూర్వ మేధావంతునివలె ప్రసంగించుచుంటివి. నీకు భావస్వాతంత్ర్యము లేదని ఎవ్వరనఁ గలరు? ఓయీ! నీకు నాకును ఎంతటి యంతరమున్ననుఁ నా పలుకుల విశ్వసింపుము. మిత్రమా! నీతోడి పరిచయము నాకెంతయు సంతోషకరము.”

వానితో నా తెఱంగున నెవ్వరు మున్నెన్నఁడు సంభాషించి యుండకపోవుటచేతనో, లేక, తురుష్కుఁడట్లు ప్రసంగించుటకెద్దియేని నిగూఢకారణముండుననియో, గాని, ఆ కృష్ణవర్ణుఁ డాయువకుని

నాశ్చర్యముగాఁ దిలకించెను. ఐనను, ఖలీలుని చిత్తము వాని కవగతము కాలేదు. అంత, తురుష్కుఁడు మగుడనిట్టులనెను—

"నీవంటి రక్షకుఁడుండునది విపరీతస్థలము కావలయు."

అంత నారక్షకుఁడు సహజకరాళ వికృతవదనుఁడై, ఉపాలంభగర్భముగా నిట్టులనెను—

"నే నిందుఁ గావలియుండుట కొకరహస్యకారణ ముండిన నుండుగాక. ఆ రహస్య మరయఁగోరు నపరిచితుఁడు విపరీతమానవుఁడు కావలయును."

"నీ స్వామియగు దాల్తబను పాషాయొక్క యతిథిని, గాన, నేను కేవల మపరిచితుఁడ గానని యెఱుంగుము."

"అట్టులే కావచ్చును. నా కేమియుఁ బ్రసక్తి లేదు. నా వ్యాపారముతో నీకును బనిలేదు. అయ్యా! మీ రీప్రదేశమునుండి యావలకుఁ బోఁ జూతురని భావింతును. కావున, మార్గము చూపెద, దయచేయుఁడు. నీవు సద్వంశజుఁడవు, కావున, నేను ముందఱఁ బోరాదు. పిఱుంద నడచుచునే, త్రోవ చూపఁగలను, దయచేయుము."

"మిత్రమా! తొందరపలదు. కావున, మన ప్రసంగము పూర్తి కానిమ్ము. ఈ రహస్యమార్గమునఁ గావలియుంటయే నీపని కావలయు. ఇది కడు విపరీతము. కాని, నీవు గూఢనిక్షేపము కాచికొని యుందువా? లేక, నావలెనే కారణాంతరమున నిస్స్మిల్లాసతి మందిరమునఁ జిక్కి యావలకు వెడలఁ గోరువారిని సురక్షితముగా సాగనంపుటకే యుందువా?"

ఖలీలుఁ డట్లు ప్రశ్నించుటచే, నా సిద్దీ విస్మయ భయభ్రాంతయుతుఁడై, యాతని నట్టె తిలకించెను. తురుష్కవీరుని నిశ్చలగాంభీర్యముఁ గాంచి వాఁ డొకింత చకితుఁ డాయెను. నాలుగు నిమిషములట్టు లూరకుండి, వాఁడిట్టు లనెను—

"ఆర్యా! పాషా ధనరాశి సంరక్షింతుఁగాక, నే నావిషయ మెఱింగింతునా? నిన్న నే నెఱుంగనే."

"మిత్రమా! అట్టి విషయము నే నేల ప్రశ్నింతును? మఱియు, నన్నుఁ దిలకింపుము: ధనాశాపరుఁడనై చౌర్యమునకుఁ గడంగు దౌర్భాగ్యునివలె గోచరింతునా?"

సీగ్రో క్రోధఘూర్ణితుఁడై యిట్టులనెను.—

"గోచరింపక పోవచ్చును. అట్లుగాక, ఇస్మిల్లా ప్రభ్వి సదుపాయ మరయుటకే యిందుంటి ననుకొనుము. ప్రభురాణి శయ్యామందిరము నుండి నీ విప్పుడే యరుదెంచితివి. అట్టి నీవు నాతో నీ విషయము నింత లాఘవముగాఁ బ్రసంగించుట యోగ్యమా?"

"ఓయీ! మనము మనసు విచ్చి మాటాడు నపుడు, దోసగేమి? అయోగ్యత లేదు, ద్రోహము లేదు. గమనింపుము! ఈ యిస్మిల్లా ప్రభ్వి సతిజనసహజానురాగ మెఱుంగ..."

"అయ్యా! గమనింపుము. పాషాభార్య చేయు వ్యాపారమున నప్పుడపుడు తోడ్పడుదునని కూడ ననుకొనుము. కాని, నీ వీస్థలమున నిట్లు నిలిచియుండుట క్షేమకరమా యని, ఏల విచారింపవు? నేను జాగరూకతతో గావలి యుంటినా లేదా యని అరయుటకై, పాషా ఏక్షణమైన నరుదేఱవచ్చును!"

"ఏమీ! రేయి యెల్ల నీవు జాగర మొనరింపవలయునా?"

"ప్రాణములపై నాశయున్నచో, నిద్రింపరాదు."

"అటులనా? నే నొక్క మాటాడినఁ జాలు, నీ కంఠము పాశబద్ధమగును. నిన్నటి రేయి నీవు నీ గదియందు నిద్రించియుంటివి!"

"అబద్ధము! అయ్యా, వట్టి యబద్ధము! ఇంత దారుణమా!"

సీగ్రో సేవకుఁడు దుర్భరాగ్రహపరవశుఁడై, క్రోధాతిరేకమునఁ బైకి దుముకఁజూచు మహిషమువలెఁ గాన్పించెను. ఖలీలుఁడు

సహజస్థైర్యధుర్యుఁడై యిట్లులనెను.—

"అబద్ధ మావంతయు లేదు. నీవు మధురసౌఖ్యము ననుభవించి ఒడలెఱుంగక పడియుంటివి. నీ శిరస్సు గోడచెంత నుండెను, పాదములు నీ గదివైపు నుండెను. ఖడ్గము వీడి నీ ప్రక్క నుండెను. తలుపు తెఱచియే యుండెను. ఇనుపదీపపుఁ గిరణములు నీ ముఖమునఁ బడుచుండెను."

ఆ నీగ్రోవాఁడు వెఱ్ఱివానివలెఁ గొన్ని నిమిషములు మాటాడ నేరక, ఖలీలునట్టె తిలకించెను. తుదకు మానసము భయాగ్రహములచేఁ గలంగ, మేనుకంపింప, వికృత స్వరమున వాఁడిట్లు ప్రశ్నించెను.—

"కాని, నీకెట్లు తెలియవచ్చెను ?"

"అదంతయు నీకేల ? నేనిచటకే తెంచి యుంటినని గ్రహింతువా ?"

"నీవిఁక నెంత శీఘ్రముగఁ బోయిన నంత మేలు. పాషా యిటు వచ్చి చాల కాలమాయెను. ఏముహూర్తమున నరుదెంచునో యెఱుంగరాదు. వచ్చిన నిప్పుడే రావచ్చును. కావున, ఒక్కక్షణమైన నిఁక నాలసింపక వెడలుట క్షేమకరము. అయ్యా ! దయచేయుఁడు; నేను వెనువెంటనే యరుదెంతును ; ఒక్కనిమిషములో బైటఁ బడవచ్చును."

"మార్గదర్శకుఁడు వెనుక నుండిన ప్రయోజన మేమి ? నీవు ముందు నడువుము."

నీగ్రో ప్రమాస్పడి, యమిత విస్మయానుమానమయ వీక్షణమునఁ దురుష్కవీరునిఁ దిలకించి, రయమునఁ దెలివొంది, మెల్లగ ముందుకు నడువసాగెను. ఖలీలుఁడు వాని వెనువెంటనే పోవుచుండెను. వారు ద్వారము నతిక్రమించి, రాతిమెట్లు లల్లన దిగిరి. దీపము వారి వెనుక నుండుటచే, వారి ఛాయలు గోడపైఁ బడెను. బానిసీఁడు నడచుచుండినను, ధ్యానము ఖలీలుమీఁదనే

యుండెను. ఆతఁడెట్లు నడచుచుండెనో పరిశీలించుటకై, వానికండ్లు తురుష్కవీరుని ఛాయమీఁదనే యుండెను. ఆతని కత్తి ఒరయందే యుండెను. ఖలీలుఁడు సహజస్థైర్యముతో నడచుచుండెను. వాని నిర్వికారనిర్లక్ష్యగమనభంగిఁ గాంచ, నాతఁ డెద్దియేని దురభిప్రాయ మూహించెనని గాని, అపాయ మెద్దియేని సంభవించునేమో యని వెఱచుచుండెనని గాని తోఁపకుండెను.

వారిరువురు సోపానములు డిగ్గి, ఱాతిపలకలు పఱచియున్న స్థలమున కేతెంచిరి. అందు నడుమ నొక కఱ్ఱతలుపు నేల కమరి యుండె గదా. ముందరుగుచుండిన అతికాయుఁ డా తలుపుం దన పాదమునఁ దాఁకెను. ఏ క్షణమున వాఁ డట్టు లొనరించెనో, తత్క్షణము సముద్యత్క్రోధావేశమున మహిషముపై లంఘించు సింగంబు చందమున, వనాంతరప్రదేశమున నిర్భయముగ సంచరించు మృగముపై వృక్షశాఖనుండి మెఱపువలె వ్రాలి నిజస్పృశభయంకరతనూవల్లరిచే భయానకముగ బంధించు నజగరమువలె, ఖలీలుఁడు వానిపై రయమున నుఱికెను. వాని ఖడ్గము దూరమునఁ బడెను. వాఁడో! దుర్బలబాలకుని వగిది నామూయాదారు కవాటముపై విసురునఁ బడెను. నల్లని బండఱాయివోలెఁ బడియున్న యా భటుని గుండెపై బాదమూని, విద్యుద్దీపికకృపాణము రయమున నూడదీసి ఖలీలుఁడు వాని కంఠమునకుఁ జూపెను. ఆకస్మికముగ నేలఁబడుటచేతనే, వాని మతి వికలమాయెను: చిచ్చరపిడుగుం బోలిన ఖలీలుని నిరుపమాన జవసత్త్వములచే నా నీగ్రో విగతధైర్యుఁడగుటయేగాక, భయభ్రాంతుఁడై, దుర్బలుఁడై కేవల మనాథయుఁ డాయెను. ఎట్టకేలకు వాఁ డిట్టులు దైన్యముగఁ బ్రశ్నించెను—"అయ్యా! ఏమిది? నీ యభిప్రాయమేమి?

"నీ వొక విషయ మెఱింగింపవలయు—"

ఖలీలుఁ డేమియో చెప్పఁ బోవుచుండ నంతలో నాతఁ డేతెంచిన ఇస్మిల్లా మందిరద్వారము తెరచిన శబ్దము వినవచ్చెను. నీగ్రో యత్యంత భయవిహ్వలుఁడై, ఉన్మాదునివలె మెల్లగ నిట్లులఱచెను.—

“పాషా యరుదెంచు చున్నాఁడు! లెమ్ము! లెమ్ము! ఆలసింప రాదు!—”

“అట్లైన, లెమ్ము! కాని, నా కపాయ మొనరింప బ్రయత్నింతువా, ఈకృపాణము నీ హృదయరక్తము నాస్వాదించును! భద్రము!”

ఖలీలుఁ డట్లు పలికి మెల్లగలేచి రయమున నాలుగడుగులు వెనుకకువైచి, సిద్దీయొక్క కత్తిపై రెండు పాదములను మోపి మగుడ నిట్లులనెను.—“ఈ విషయ మొక్క మాటయైనను పాషాకుఁ దెలియరాదు, పాషా భార్యకును దెలియరాదు. ఆమె యొకవేళ ప్రశ్నించినచో, నెద్దియేని సమాధాన మొసంగుము. ఈ రహస్య మెఱింగింతువేని, నీవు నిన్న నిద్రించిన రహస్యము బయలు పరచెదను, నీవు తత్క్షణము మరణ శిక్షకుఁ బాల్పడుదువు!”

పాషా యరుదెంచునను భయమున విశేషముగ నోరువిచ్చి మాటాడుట కవకాశము లేకుండినను, ఆ తెఱంగున గుసగుసలాడి ఖలీలుఁ డా సిద్దీకి వెఱపుగొలిపెను. ఒక్క క్షణమాయెను: అంతలో నడుగులు భారముగఁ బడుచుండిన సవ్వడి తెలియవచ్చెను. ఖలీలుఁడు హరిణశాబకమువలె నొక్క త్రుటిలోఁ బాఱి, మలుపుతిరిగి తన మందిరమునకుఁ జూపు సోపానముల నారోహించి, గోడయందమరియుండిన రహస్యకవాటము, కీ లెఱంగిన, కతంబున సుళువుగా దెఱచి తన మందిరము చేరెను.

మందిరాంతరగతుఁడైనంతనే, యాతురుష్కవీరుఁడు తొలుదొల్త పాషా కృపాణము నెవ్వరు జూడఁజాలని స్థలంబున దాచెను. ఉదయమగు నంతనే పాషా భటులందు ప్రవేశింతురు:

ఆ యత్నము వారి కంటఁ బడునేని, అపాయము సంభవించును. కావుననే ఖలీలుఁ డట్లు లొనరించెను. అనంతర మావీరుఁడు గత వృత్తాంతము తలంచికొని, నిద్రాపరుఁ డాయెను.

ఉదయమున మేల్కాంచి యాతఁడిట్లు చింతించెను.—"రాత్రి పాషా యరుదెంచినంతనే సిద్ది రహస్యభంగ మొనరించెనేని, ఇఁక నా విషయము తెలియకపోదు. కాని, వాఁడట్లు లొనరించి యుండఁడు; ఒనరించినచో సహజక్రోధకలుషితాంతరంగుఁడగు పాషా యింత కాలము సహించియుండునా? నన్ను భయంకర శిక్షానలదగ్ధు నొనరించు టకై రయంబున నరుదేకుండునా? కాన, నసంభవము."

అంతలో నొకసేవకుఁ డరుదెంచి తొల్లిఁటి యాసనాగారమునకు ఖలీలునిఁ గొంపోయెను. మార్గమధ్యమునఁ జిరపరిచితయగు నమీనా పండ్ల తట్ట తాల్చి వడివడి పోవుచుండెను. సంధానకార్య ప్రవీణయగు నా వృద్ధకాంత మన తురుష్కవీరునిఁ గాంచినంతనే భ్రమాన్వడి, అడుగిడ నేరక, యట్టె నిలచిపోయి, వెఱ్ఱిదానివలె నాతని వీక్షింపఁ దొడంగెను. చేతనుండిన తట్ట జారి నేలబడెను, పండ్లు మార్గమంతట దొరలెను! ఏమియు నెఱుంగని పరిచారకుఁ డిట్లనెను—

"ఏమిది, అమీనా! ఆకస్మికముగా వ్యాధిసంభవించెనా? లేక, మహమ్మదీయధర్మము మఱచి, నిరమువంతు మఱియేమైన పానమొనరించితివా?"

జరతాంగన బదులాడక, ఏమియో గొణఁగుచు, పరుగులిడిన ఫలములను జేరదీసి బుట్టయందుంచి తన దారిఁబోయెను. వృద్ధపరిచారిక యట్లు తబ్బిబ్బగుట సురాపాన మహాత్మ్యమే కావలయునని యెంచి, ఖలీలు వెంటనుండిన సేవకుఁడు కిలకిల నవ్వెను. తురుష్కవీరుఁడా విషయము గాంచనట్లు సహజనిశ్చలగమనమునఁ బోయి, మిత్రులగు జూలియను లూకాసులు వేచియున్న మందిరము ప్రవేశించెను. వెను

కటి దినమువలెనే నేఁడును మిత్రులు మువ్వురుం గలసి పరస్పర సంభాషణము లొనరించుచు, వినోదాదులఁ గాలవిలంబన మొనరించుచు హాయిగ నుండిరి.

సాయంకాలమగునంతనే భటులరుదేఱ, వారు మువ్వురును సర్వవస్తుసంభరితంబగు పాషాపుత్రికల మందిరమునకుఁబోయిరి. దాల్తబను పాషా యొక మృదులతల్పమున దర్పమొప్పనాసీనుఁడై ధూమపానసౌఖ్యమనుభవించుచుండెను. తురుష్క ప్రభువు సుప్రసన్నుఁడై యుండెను. లూకాసు ఖలీలు జూలియనులు తమ తమ కాంతలచెంత నాసీనులైనను, ఆతఁడు వారింపఁ బ్రయత్నింపలేదు. తమ ప్రియసందర్శనమునకై నిరీక్షించుచుండిన ఆ పద్మముఖు లమందానంద పరవశలైరి. ప్రణయావేశమున వారు గుసగుసలాడఁ గడంగుచుండగనే, ఖలీలు నుద్దేశించి పాషాయిట్టు లనెను—

"వెనుకటి రెండు కథలను తృణీకరించు నొక యపూర్వకథ విని పింతునంటివి! కానిమ్ము."

ఖలీలుఁడు సిద్ధముగనే యుండెను, కావున, పాషా కోరినంతనే, కథకుఁ డుపక్రమించెను.

౧౧

మూఁడవ కథ

నా కథ పదునాలుగవ శతాబ్దమునాఁటిది. బవేరియా దేశమునందలి ప్రాచ్యదిగ్భాగమున 'సిరిబరుఁడ'ను వృద్ధకర్షకుఁడు తనకుఁగల చిన్న పొలము సేద్యమొనరించుచు జీవించుచుండెను. వానిభార్య నిండు జవ్వనమున మరణించి, కర్షకుని దుఃఖసాగరమున ముంచివైచెను.

వాని కిరువురు కుమారులు. మాతృవిహీనులగు నా బిడ్డలకుఁ దానే తల్లియు, దండ్రియునై వారి యాటపాటలకు మురియుచుఁ దన విచారమొకింత మఱచి, లేమి యెఱుంగక ఆతఁడు సుఖజీవనమొన రించుచుండెను.

సిరిబరుని పెద్దకుమారునిపేరు 'కరాళుఁడు.' కరాళుని సమున్నతా కారము, దృఢశరీరము, గౌరవగంభీర లక్షణయుతవదనము, మనోహర శ్యామలనయనములును ప్రశంసనీయముగ నుండెను. వ్యాయామ క్రీడలందెల్లపుడు నాతఁడే ప్రప్రథమము బహూకృతిఁ గాంచు చుండెను.

రెండవకుమారుఁడగు, 'శిశుమాను' యొక్క ఆకార స్వభావములు కేవలము భిన్నముగనుండెను. వ్యాయామక్రీడలందు వాని కాసక్తి లేదు. వాని శరీరము కోమలమై, సుందరమై, చూచుట కెంతయు మనో హరముగనుండెను. శిశుమానుని నీలవిశాలనయనము లాతఁడుశాంత స్వభావుఁడని తెల్పుచుండెను. తన యన్నవలె శరీరవ్యాయామము నభిలషింపక, సమయమగు నపుడెల్ల నాతఁడు గ్రంథపఠనమొనరించు చుండెను. సోదరుల స్వభావములు పరస్పరవిరుద్ధములయ్యు, వారె న్నఁడుఁ గలహింపక, పరస్పరానురాగబద్ధులై యుండిరి. వారి జన కుని యానందమునకు మేరలేదు.

సిరిబరుని క్షేత్రము చెంత మఱియొక భార్యారహితుఁడు వాసము చేయుచుండెను. వాని పేరు 'హారిమణుఁడు.' వాఁడును వృద్ధుఁడె. వానికి 'మరీటా' యను నొక యపూర్వ సౌందర్యవతియగు పుత్రిక కలదు. సిరిబరుఁడును హారిమణుఁడును గూడఁ గ్రైస్తవులె. హారిమ ణుఁడు రణకుశలుఁడగుటచే యుద్ధములందుఁ బాల్గొని వలయు ధన సంపాదన మొనరించి, అందొక పాలువెచ్చించి యొక సుక్షేత్రము వడసి, ప్రాణసమానయగు తన పుత్రిక మరీటా శైశవక్రీడా వినోద

ములం గాంచుచు, హాయిగనుండెను. ఆకన్నియ పరమపదించిన తన భార్యరూపుననే ఉండుటచే, నా వృద్ధుఁడు ప్రాణసమానముగఁ జూచి కొనుచు హాయిగనుండెను.

వృద్ధు లిద్దరు పరస్పర స్నేహబద్ధులై యుండిరి. హరిమణు పుత్రిక యిరువదేండ్ల ప్రాయంపు పూర్ణయౌవనవతియైనను, ఇంకను వివాహము కాలేదు. హరిమణుఁడు తత్ప్రయత్న మొనరించిన ట్లైనను గానరాదు. కాని, ఆప్రదేశమునందలి జనులు మాత్రము సిరిబరుని పుత్రులలో నొకఁడాకాంతను వివాహమాడునని యనుకొనుచుండిరి. కాని, ఏ పుత్రుఁడు? మరీటా యిరువురి యెడలను సమానమగు నభిమానముతో, చనవుతో మెలంగుచుండెను. కరాళుఁడు వ్యాయామవిద్యా ప్రదర్శనమునందు తీరుఁడై బహుమానము గడించునపుడా కన్నియ మానస ముప్పొంగుచుండెను. వాని సోదరుఁడగు శిశుమాను సహజ కోమల మంజులస్వరమున నొక గ్రామ్య విషాదగీతికఁ బాడునేని, యామెముద్దుగుమ్మ యశ్రుజలదీపితయగు చుండెను. కాని, అట్టి సందిగ్ధము చిరకాలముండఁ జాలదు గదా.

ఒక సాయంకాలము సిరిబర హరిమణులు సుఖాసీనులై ప్రపంచ విషయముల గుఱించి కొంతతడవు ముచ్చటించిన పిమ్మట, హరిమణుఁ డిట్టులనెను.—

"మిత్రమా! మనము చిరకాలమునుండి యన్నదమ్ములవలె మెలంగుచుంటిమి. భగవంతుని కృపచే మన కిరువురకును లేమికి వెఱవ నవసరము లేని సంపద కలదు. ఇరువురము వృద్ధులము. తనువులు శాశ్వతములు కావు. ఏక్షణమునఁ బరమాత్ముని యాజ్ఞ అగునో యెఱుంగరాదు. కావున, మన మింకఁ గాలహరణ మొనరింపక వియ్యమందుట వాంఛనీయము గదా."

సిరిబరుఁడు సాభిప్రాయముగాఁ గరస్పర్శన మొనరించి, యిట్లు

బదులాడెను.—

"మిత్రమా! నీ యభిప్రాయము సమంజసము. కరాళుఁడు నీపుత్రికను ప్రేమించి యున్నవాఁడు. వయసున నొక సంవత్సరము నధికుఁడు. కావున, వారు పరస్పరము తగియున్నవారు."

"నా కెంతయు సంతోషకరము. ఈ శుభకార్యము, నెల తిరిగి ఈ దిన మరుదెంచునంత నే, యగుగాక."

వృద్ధ మిత్రు లపరిమితానందభరితులై, తదుత్సాహమునఁ గడు పార మధురసముఁ గ్రోలి తమ యభిప్రాయము దృఢపఱచికొనిరి. ఆ విషయము జనకుఁ డెఱింగించినంత నే, మరీటా సుందరాననము లజ్జచే నెఱ్ఱవాఱెను: ఆసుందరి యప్రయత్న సుందరహాస విరాజితమై సాభిప్రాయముగా మిన్నకుండెను. ఆ సమాచార మెఱింగినంత నే, కరాళుఁ డానందపరవశుఁ డాయెను.

కరాళుని సోదరుఁడగు శిశుమాను కూడ మరీటాను ప్రేమించెను. కాని, పదునెనిమిదేండ్ల ప్రాయంపు బాలుఁ డగుటచే, తత్ప్రభావము నాతఁడు పూర్తిగ గుర్తింప నేరకపోయెను. కరాళ మరీటాల వివాహము నిశ్చయమాయెనని వినినంత నే, యాతఁడు ప్రబోధితుఁ డాయెను. తన హృదయావస్థ వాని కడుపు వ్యక్తమాయెను. వాని మనోవ్యథ వర్ణనాతీతముగ నుండెను. ఐనను, ఆదురదృష్టవంతుఁడు తన దుఃఖము దిగమ్రింగి, లేని ధైర్యము వహించియుండెను. కావుననే, వాని చిత్తక్షోభ మఱియు నధికముగ నుండెను.

ఆ మఱునాఁ డుదయమున నా ప్రాంతపు జమీందారుఁడు— 'గిరీపు' అను పేరు గలవాఁడు—వాహ్యాళి వెడలి, యలసి, దాహార్తుఁడై, సిరిబసుని గృహము చెంత నిలిచెను. అచట నున్న శిశుమాను వినయ గౌరవ పురస్సరముగా నామహనీయునకు సుస్వాగత మొసంగి, ప్రశస్త మధురస మొసంగి యాతని మానసమున కుల్లా

సము కొల్పెను. గిరీఫు జమీందారుఁ డాయువకుని రూపురేఖలను వినయ ప్రవర్తనమును గాంచి, సంతసించి, వాని జనకు నుద్దేశించి యిట్లులనెను. "సిరిబరా! నీయాతిథ్యము నాకెంతయుఁ బ్రీతికరము. కాని, నిన్నొక్క విషయ మడుగఁ దలంచితి. ఈబాలుఁడు శిశుమాను నాగృహమున నుండఁ దగినవాఁడు వీనిని నా ప్రధానపరిచారకునిగా గ్రహింతును. నీవడ్డు చెప్పక సమ్మతింపుము."

శిశుమాను కడుంగడు ముదమంది, వెంటనే ఇయ్యకొనెను. కారణమేమున, తాను బ్రేమించిన కాంత సోదరునకు భార్య కానుండెను. చిచ్చువలెనయ్యది శిశుమాను చిత్తమును దహించి వేయుచుండెను. నిజహృదయ వేదనవ్యక్తము కాకుండనుంకుట, మఱియు బాధాకరముగ నుండెను. కావున నాయుదారవంతుఁడు దుఃఖభాజనమగు నా ప్రదేశమునకు దవ్వున నుండుటయే మేలని తలంచెను. కాని, వృద్ధుఁడగు సిరిబరుఁ డన్ననో, తద్వియోగము సహింపఁజాలక, వలదని ఎంతయు బ్రతిమాలి, తుదకు సమ్మతించెను. కరాళుఁడు గూడ మొదట విముఖుఁ డయ్యు, దాన తన సోదరునకు శుభమొదవునని యెంచి అంగీకరించెను.

శిశుమాను పరిచారకుఁడని నిరసింపక వానిని జమీందారుఁ డమిత వాత్సల్యముతో నరయుచుండెను. వాఁ డొనరింపవలసిన పను లంతగ లేవు. వానికి గ్రంథపఠనాశక్తి యధికము. జమీందారుని గృహమునందుఁ బ్రశస్తమైన గ్రంథ సముదాయముండెను. కావున, పనియుండని సమయమున నాయువకుఁడు దేశచరిత్ర పుస్తకములు చదివి యుద్ధప్రియుఁడాయెను. మహమ్మదీయులతోఁ బోరాడ వలయునని వాఁడు తత్తరపడసాగెను. దైవికముగా నట్టి యవకాశ మచిరకాలముననే ఏతెంచెను.

శిశుమాను సేవకావృత్తిం జొచ్చిన మూఁడువారములకు, రణ

దుందుభులు భయంకరముగ మ్రోగెను. అట్టోమను వంశజుఁ డగు తురుష్కసమ్రాట్టు ఉద్దండయశోమండితుండై, యఖర్వబల దర్పసమన్వితుఁడై, యఖండ వైభవ సమన్వితుఁడై, క్రైస్తవ రాజన్యులకు భయకారణుఁడునై యుండెను. ఆకారణమున నైరోపా దేశాధీశులందఱు నొక్కటియై మహమ్మదీయునిపై దండెత్త సంసిద్ధులైరి. బవేరియా దేశస్థుఁడగు గిరీపు జమీందారుఁడు కూడఁ దన యినాము భూముల ననుభవించు పరిజనులు రణమున కాయత్తము కావలయునని ప్రకటించెను. గృహమున కొకఁడు సమరసన్నద్ధుఁడు కావలసియుండెను. సిరిబరుఁడు వృద్ధుఁ డగుటచే వాని జ్యేష్ఠ కుమారుఁడు సైనికుఁడు కావలయును. కాని, కరాళుఁడు తాను వలచిన మగువను వివాహమాడుట మాని యుద్ధమున కెట్లు పోఁగలఁడు? కాని, శిశుమాను సమరోత్సాహియై యుండుటచేఁ గరాళుని కష్టము గట్టెక్కెను. పుత్రవియోగము దుస్సహముగ నుండినను, సిరిబరుఁడు చేయునది లేక సమ్మతించి, తనయు నాశీర్వదించి యుద్ధమున కంపెను.

వివిధ క్రైస్తవ నాయకులు ముందుగ, 'వియన్నా' నగరమునఁ గూడి సంగ్రామ క్రమము గుఱించి చర్చించి, 'నిశపలాశి' అను మహమ్మదీయ నగరము ముట్టడింపవలయునని నిశ్చయించిరి. తోడనే క్రైస్తవ సైనికనికాయములు మహాసంరంభముతో వేర్వేఱు మార్గములనుండి గమ్యస్థానము చేరఁదొడంగెను. క్రమముగా నరువది వేల మహాసైన్యము కూడెను. క్రైస్తవులు బలదర్పితులై ముట్టడి ప్రారంభించిరి. నిశపలాశీ దుర్గపాలకుఁడగు 'తోఘునాబేగు' అల్పసైన్యయుతుఁ డయ్యు, మహమ్మదీయ సుల్తానగు 'బయేజీదు' తప్పక యరుదెంచునని విశ్వసించి, నిరుపమాన శౌర్యముఁ దాల్చి వైరుల నుఱు మాడఁగడంగెను. తమకు జయము నిశ్చయమని భావించిన క్రైస్తవ నాయకులు గర్వించి, తమ విధ్యుక్త ధర్మముఁ

దొడంగి విషయలాలసులైరి. మహమ్మదీయ దుర్గాధిపతి యగు తోఘనాబేగను కయ్యాది మిగుల ననుకూలముగ నుండెను. క్రైస్తవ చమూపతులు భోగపరాయణులగుటయే గాక, తురుష్క నృపాలుఁడు వట్టి పిఱికిపందయనియు, తమ ప్రతాపమెఱింగి యాతఁడు తన రాజధాని వీడుటకునైన సాహసింపఁజాలఁడనియు ప్రగల్భములు పలుకఁ జొచ్చిరి. ఒకవేళ మిన్ను విఱిగినను, తమ మహాసైన్య మొక మహానగరమువలె నిలిచి, ప్రపంచమున కపాయము వారయకుండ తన్మహాభారము వహింపవచ్చునని వారు బీరము లాడఁ దొడంగిరి.

అంతలో వారి గూఢచారు లరుదెంచి తురుష్కసార్వభౌముఁడు మహాసైన్యసమేతుఁడై స్వయముగా నేతెంచుచుండెననియు, ఏడెనిమిది మైళ్ళదూరముననె కాచి యుంటిమనియు విన్నవించిరి. క్రైస్తవ సేనాని కుపితుఁడై అట్టి ప్రవాదములను గల్పించిన కుజనుల నురి తీయింతునని గర్జించి, నిర్భయముగా నుండెను.

క్రైస్తవు లాతెఱంగున గర్వాంధులై యుండ బైజీదు సుల్తాను నిజదుర్గసంరక్షణార్థము నిజముగనే యరుదెంచెను. దుర్గమున కవ్వల నున్న మైదానమున తురుష్కసైన్యము విడిసెను. ఆ విషయము తెలియవచ్చినను క్రైస్తవుల దురహంకార మట్టులే యుండెను. ఉదయించిన భానుఁడు అపరమందిరమున విశ్రమింపక మున్నె తురుష్కసుల్తానుం బట్టి బంధించి రణరంగమున నీడ్చి తమ సర్వసైన్యాధ్యక్షుని శిబిరమునకుఁ గొంపోవలయునని పాశ్చాత్యసేనానులు సంకల్పించిరి. వారిలో ఫ్రెంచినాయకుల ఉత్సాహము మితిమీఱెను. తామొక్కరే రిపుసంహార మొనరించి, తురుష్కసుల్తానుం బట్టి యశము చూఱఁగొనవలయునని తత్తరమొంది, అనుభవజ్ఞుఁడగు ప్రధానసేనాని హితోపదేశము సరకుచేయక తమ వంటి దురహం

కారస్వభావులు మఱికొందఱు భళీయన, నా వీరులు నిజసైన్యవిభాగములు వెంట జనుదేఱ, సగర్వముగ రణదుందుభులు ప్రోగించి ససంరంభముగ బయల్వెడలి, దురదృష్టవశమున దమ సేనావాహినికి దవ్వుననుండు తురుష్కులను గ్రూరముగ జక్కాడుచు బైజీదు సుల్తాను యొక్క సైన్యమును బిడుగువలెఁ దాకిరి. ఫ్రెంచివీరు లమిత బలపరాక్రమసమన్వితులు: వారటు లాకస్మికముగ నెగిరివచ్చి పైఁ బడుదురని సుల్తాను ఎఱుంగఁడు. ప్రసిద్ధ నికపలాశీయుద్ధమా తెఱంగునఁ బ్రారంభమాయెను. అమరులు సహితము నుతింపఁదగినట్లు ఫ్రెంచివీరులు విజృంభించి, తమ ప్రచండశౌర్యానలముచే విశాల రిపుజనకాంతారమును దహించివేయుచుండిరి. తురుష్కపదాతులు అశ్వికులు తుదకు అజేయులగు జనీజరీలు సహితము నిలువఁజాలక, పాఱిరి: పాఱక నిలిచిన సైనికులు భయంకరవైరిజనక్రూరకరవాల ఖండితశరీరులై క్రెళ్ళిరి. ఆ తెఱంగున, పదివేలమంది తురుష్కులు ఆక్రోన్నరణదేవతకాహుతులైరి. ఫ్రెంచిసైనికులు సహజముగా నమితోత్సాహితస్వాంతులై, పలాయన మొనరించు బగతురనిర్దయులై వెన్నాడిరి.

విజయాతురులై క్రిందుమీఁదరయక ఉన్మాదులవలెఁ బాఱు క్రైస్తవసైనికులు కొంత దవ్వరగినంతనే, ఒక చిన్న కొండవెనుక నలుబదివేల తురుష్కసైన్యము మఱియొకటి భయంకరముగ గోచరించెను! తురుష్కసార్వభౌముఁడు స్వయముగా శాసించు సేనావాహిని అయ్యది. క్రైస్తవుల యవస్థ దుర్భరమై, దుస్సహమై, కేవలము వర్ణనాతీతమై యుండెను. పోరుట యసాధ్యము: పాఱుట మఱియు నసాధ్యము. పాపము! ఆ పాశ్చాత్యసైనికులు ధైర్యముగఁ బోరాడియు, నౌకాభంగమున గభీరనీలజలరాశిం బడు ప్రయాణికులవలె, దీపమున కెగిరెడు పురుగులవలె, దావానలమున బడు మిడుతలవలె,

దారుణముగ మరణించిరి. ఒక్క ఫ్రెంచి వీరుఁడును ఇరువదినలుగురు సైనికులును మాత్రము సప్రాణముగ రణభూమినుండి మఱలఁజాలిరి.

అతిభయంకరమగు యుద్ధసమాచారము తెలిసినంతనే, నిశపలాశి దుర్గముచుట్టు విడిసియున్న మిగిలిన క్రైస్తవసైన్యమున హాహాకారములు చెలరేగెను. వారి యహంకారము మాయమాయెను. ధైర్యమంతరించెను. చాలమంది వీరులు తమ సహజధర్మము మఱచి, తమ సహజగుణము పెల్లుబుక, ప్రాణములు తీపగుటచే, రయమునఁ బలాయన మొనరించిరి. ప్రధానసేనాని మాత్రము తన పంద్రెండువేల సైన్యముతో వీరపురుషోచితముగ నిలిచెను. కాని, ప్రయోజన మేమి? తురుష్కసార్వభౌముఁడు సంపూర్ణవిజయము గాంచెను. క్రైస్తవ సర్వసైన్యాధిపతి చేయునది లేక పలాయన మొనరింపవలసిన వాఁడాయెను. తురుష్కులు వ్యాఘ్రములవలె వారిని వెన్నాడి, పెక్కండ్రను సంహరించి, యంతకంటె పెక్కుమందిని బంధించిరి.

యుద్ధానంతరము బైజీదు సుల్తాను నిశపలాశీదుర్గముచెంత శిబిర మేర్పఱచికొని, రణభూమిపైఁ దిరుగుచుఁ బరికించెను. జయము చేకూఱినను, ముప్పదివేలమంది మహమ్మదీయసైనికులు జీవరహితులై ధరాతలంబున వ్రాలియుండిరి. సుల్తాను దుర్దాంతక్రోధవివశుఁడై, దారుణముగఁ గసి తీర్చికొనవలయునని ప్రతినపూనెను. ఉదయమైనంతనే, సుల్తాను క్రూరశాసనము ననుసరించి, ఘోరమగు నరవధ ప్రారంభమాయెను. యుద్ధమున మరణింపక, సమరభూమినుండి పలాయన మొనరింపనేరక పట్టువడి, శస్త్రహీనులై, అసహాయులై కేవలము జీవచ్ఛవంబుల భాతినుండిన క్రైస్తవసైనికులను మహమ్మదీయులు కఱకుఁగరవాలముల దెగనరకఁదొడఁగిరి. క్రైస్తవవీరులు నాయకులు జమీందారులుం గూడ నట్టులే నికృష్టముగ మరణించిరి. శిశుమాను, ప్రభువగు గిరీషు జమీందారుఁ డట్టులే ఘోరవధ పాలాయెను.

సూర్యాస్తమయమగుసరికి పదివేల విచ్ఛిన్న క్రైస్తవమృతకళేబరములు కడువికృతముగ వసుంధర నలంకరించెను. దాన, సుల్తాను దురాగ్రహ మొకింత యుపశమింప, మంత్రులు సైన్యాధిపతులు లోనగువారు దైన్యముగ బ్రార్థింప, నాతఁడు ప్రసన్నుఁడాయెను: భయానక నర మారణ మాగిపోయెను.

గిరీపుప్రభువుతోఁ బాటు శిశుమానుగూడ బంధితుఁడాయెను గాని, ఇరువదేండ్లప్రాయము లేని బాలు లవధ్యులనెడు ఇస్లాము మత న్యాయము ననుసరించి, వాని ప్రాణము దక్కెను. శిశుమానుతోఁ బాటు రెండు వేల క్రైస్తవసైనికులు దురంతనరవధానంతరము మిగిలి యుండిరి. వారందఱు మహమ్మదీయునాయకులకు బానిసలైరి.

శిశుమాను రిపుజనభయంకరంబగు జనీజరీసైన్యమునఁ జేరవలసిన వాఁడాయెను. ఈ సందర్భమున నా ప్రసిద్ధసైన్యమెట్లు నిర్మిత మాయెనో ఎఱింగించెదను. నిష్కళంకయశోవిరాజితం బగు నట్టోమను వంశావళియందలి రెండవసుల్తాను 'ఊర్ఖాను' కాలమున నియ్యది స్థాపితమాయెను. ఒకానొక యుద్ధమునఁ బెక్కండ్రు క్రైస్తవసైనికులు పాదుషాకుఁ జిక్కిరి. బలవంతులగు సైనికులను జంపుటయు బానిసల నొనరించుటయు గూడ నవివేకమని యెంచి నాఁటి మంత్రి ఒక యపూర్వాలోచన చేసెను. క్రైస్తవసైనికులను మహమ్మదీయమతస్థుల నొనరించి, యాతఁడు తమ పటాలములలో నొక టిగఁ జేర్చెను. మేధానిధియగు నా మంత్రిపుంగవుని ఉపాయము నందొక గొప్పరహస్యము కలదు. మతభ్రష్టులకుఁ గ్రైస్తవులు మఱలఁ దావొసంగరు: తావొసంగకుండుటయే గాక, అట్టివారు కంటఁబడునంతనే విధాయకముగాఁ బట్టి వధింతురు: కావున, నట్టి సంకరమతస్థసైనికులు క్రైస్తవులతోఁ బోరాడునపుడు ప్రాణములపై నాసవీడి, చంపఁగలవారిని జంపి తమ శస్త్రములతోడనే మరణింతురు.

కాన, వారి సాహసపరాక్రమములు దశాధికముగా నుండును. మఱి యొక విశేషమేమన, వారు స్వామిద్రోహ మొనరింపఁజాలరు. అట్టి సైన్యమునే 'జనీజరీ' సైన్యమందురు. అట్టి సాహసికులఁ దలంచినంతనే క్రైస్తవులు సహజముగా భయవిహ్వలు లగుదురుగదా.

ఆ తెలుంగున శిశుమాను తన మతము వీడి శాత్రవమతస్థుఁడు కావలసివచ్చెను. సైనిక విద్యాలయములో వలయుశిక్ష వడసి వాఁడు జనీజరీ సైన్యమునఁ జేరి క్రమముగా నభివృద్ధిఁ గాంచెను. బంధుజనవియోగము, స్వమతభ్రంశము, దుస్సహనికృష్టపరమతావలంబనము, మించి దుర్భరరిపుసేవాబంధనములచే నా యువకుఁ డుత్సాహవిరహితుఁడై విచ్ఛిన్నహృదయుఁడై యుండుచు, తన దురవస్థం దన తండ్రి కెఱింగింపవలయునని యెంతయో ప్రయత్నించెను. కాని, రెండేండ్లు కడచినను, అట్టి యవకాశము చిక్కలేదు: ఉత్తర మంపుటయు నసాధ్యమాయెను.

దారుణ నిశపలాశీ యుద్ధసమాచారము తెలిసినంతనే, వృద్ధుఁడగు సిరిబరుఁ డమితదుఃఖ పరవశుఁ డాయెను. తనయుఁడగు శిశుమాను సమాచారము తెలియకుండుటచే వాఁడును భయంకరరణరంగముననో, లేక, తదనంతరము ఘాతుక వైరిజనకరాళకరవాలఘాతముననో, మరణించి యుండునని ఆ వృద్ధుఁడు రాలు కరగునట్లు లేడ్చెను. అన్నయగు కరాళుఁడు గూడఁ దనకై రణరంగమున కేగిన గుణవంతునిఁ దలచి తలచి తీవ్రదుఃఖానలతప్తుఁ డాయెను. ఐనను, వాఁడు భార్యాపరుఁడై, సుతలాభము గాంచి, క్రమముగా సోదరవియోగము మఱచి హాయిగ నుండెను.

రెండుసంవత్సరము లట్లు కడచినంతనే, మఱల నొక క్రైస్తవతురుష్కసంగరము దాపరించెను. 'తమరతు' పాషాయను ప్రసిద్ధ తురుష్కవీరుఁడు నాయకత్వము వహించెను. ఆ తురుష్కసైన్యము

నందు శిశుమాను గూడ నుండెను. పదునైదువేల తురుష్క సైన్యమాకస్మికముగాఁ గ్రైస్తవదేశములపైఁ బడి దోపిడిచేయుచు, నగరములను గ్రామములను దావానలమువలె భస్మీభూత మొనరించి, స్త్రీ పురుష బాల వృద్ధజనంబులను గంటఁ బడినంతనే తెగనఱుకుచుఁ బ్రయాణ మొనరింపసాగెను. క్రైస్తవాన్వయమున హాహాకారములుదయించెను.

తురుష్కులు తొలుదొల్త బవేరియాదేశముమీఁదనే పడుటచే, నా దేశస్థులే యాత్మసంరక్షణార్థము యుద్ధసన్నద్ధులు కావలసినవారైరి. పెనుభూతమువలె నవతరించిన వైరినిఁ దాకుటకై ప్రతి క్రైస్తవపురుషుఁడును ఆయుధము ధరించెను మరీటా జనకుఁడగు హారిమణుఁడు మరణించెను. కరాళుఁడును, వృద్ధుఁడయ్యు సిరిబకుఁడును గూడ నాయుధపాణులైరి. ప్రఫుల్లముఖియు, ప్రసన్నచిత్తయు సౌందర్యరాశియునగు నిజప్రియాంగనను వీడుట కరాళున కెంతయుఁ గష్టముగ నుండెను. ఐనను, దేశభక్తిపూరితుఁడగు నా యువకుఁడు పితృసహాయుఁడై రణరంగమున కేగెను.

కొన్ని దినములగుడు, యుద్ధము ప్రారంభమాయెను. క్రైస్తవులారంభమున నతిప్రశంసనీయముగ విజృంభించిరి: తురుష్కులు వెనుదిరిగి, మఱియొక ప్రదేశమున నిలువవలసినవారైరి. అంత దిమరతుపాషా క్రోధోన్మత్తుఁడై, తగు ప్రతీకార మొనరించి యశోపార్జన మొనరింపవలయునని దారుణముగ సంకల్పించెను. మఱునాఁడు మగుడ సమరము ప్రారంభమాయెను. నాఁటి యవనవీరులు ప్రదర్శించిన ధైర్యపరాక్రమములు నిరుపమానములు, కేవలము వర్ణనాతీతములు. ప్రతి సైనికుఁడును మహావీరునివోలెఁ బరాక్రమించి, శత్రుసంహార మొనరించెను. మహమ్మదీయులు మహావిజయముగాంచిరి. చావు తప్పిన క్రైస్తవులు పట్టువడి బంధితులైరి. ఆ తెఱంగునఁ దండ్రికుమారులు

సిరిబరకరాళులొక జనీజరీసైన్య విభాగనాయకునకు జిక్కిరి. సర్వసైన్యాధిపతియగు పాషా యాజ్ఞ ననుసరించి, చీటులువైచి క్రైస్తవదారాభత్యులను ముసల్మానుసైనికులు పంచికొనిరి. ఎవరివంతునకు వచ్చిన వారిని ఆ తురుష్కసైనికులు స్వహస్తములతో సాయంసమయమున వధింపవలయునని తిమరతుపాషా క్రూరముగ నాజ్ఞాపించెను. ఇట్టి దారుణము లాకాలమున సాధారణముగ జరుగుచునేయుండెను.

హాసేను అను నాయకునకు కరాళసిరిబరులు చిక్కిరి. సైనికులు వారిందోడ్కొని తమ నాయకుని గుడారమునందుఁ బ్రవేశపెట్టి తమ నెలవులకు మఱిగిరి. కాని, హాసేను కరాళసిరిబరులు పరస్పరము వీక్షించినంతనే, మువ్వురును భ్రమాస్పదిరి! కారణమేమి! ఆ హాసేనుఁడే తొల్లిటి శిశుమానుఁడు! మరణించెనని తలంచిన చిన్నియనుంగు తమ్ముఁడు కంటఁబడినంతనే, కరాళుఁడు విపరీతప్రమోద పరవశుఁడై చయ్యనఁబోయి, గాఢాలింగన మొనరించెను. వృద్ధజనకుఁడు మాత్రము దవ్వుననాసీనుఁడై, వివర్ణవదనుఁడై, దురంతబాధితాత్ముఁడై యశ్రుధారల విడుచుచుండెను. ఎట్టకేలకా ముదుసలి యిట్టులనెను—

"ఓరీ! నీవు నాతనయుఁడవా! కుమారా! ఎంతటి యకార్య మొనరించితివి! ప్రాణసమానమగు స్వమతము వీడి నీచపరమతావలంబన మొనరించితివా? హా! విధీ! మహమ్మదీయమతము! మహమ్మదీయ నామము! మహమ్మదీయవేష! మహమ్మదీయశిరోంబరము! శస్త్రము! కంఠమాల! అంగుళీయము!! ఛీ! పేర్కొనఁజాలను! నిన్నుఁ జూడఁ జాలను!"

కరాళుఁడిట్టులనెను.— "తండ్రీ! మన శిశుమానుఁడు మఱల మనకు గోచరించెను! ఇట్టి నిష్ఠురోక్తుల బాలునిఁ గారింపకుము. ఇంతకు, గుణవంతుఁడగు నీ కుమారుఁడు బుద్ధిపూర్వకముగా నిట్టి యధమకార్య మొనరించి యుండఁడు."

"దైవమా! ఏల యొనరింతును? సోదరా! నేను ద్రోహిని! మతద్రోహిని! దేశద్రోహిని! ఏదైవమును జనించినదాది విశ్వసించితినో, యాపరమపావనుని విడనాడి, యన్యదైవారాధకుఁడనై, భయంకరులనయి దయారహితులనియు దుర్యశముగాంచిన జనీజరీ సైనికులలో నొకఁడనైతి!"

"శిశుమానుఁడట్లు నిజమనోవ్యథ నెఱింగింప, సిరిబరుఁడిట్లు సక్రోధముగాఁ బలికెను.—

"ఛీ! వినఁజాలను! ఇట్టి పావంపు బలుకుల వినఁజాలను! ఓరీ! నీవు నాతనయుడవుగావు!"

"తండ్రీ! అంతటి యాగ్రహమునలదు. నా సోదరునక్కై నే నొనరించిన మహాత్యాగమెఱుంగవు. దానినింతటి యనర్థకము దావరించెను."

కరాళుఁడు విస్మితుఁడై, "నాకొఱకా?" యని ప్రశ్నింప, శిశుమానుఁడు వినయ నిశ్చల స్వరంబున నిట్లులనెను —

"ఔను. సోదరా! నేనును నీవలెనే మరీటాను ననసారఁ బ్రాణసమానముగఁ బ్రేమించితిని; ముద్దుల నాకాంతనే తలంచుచుంటిని; నిద్రయందైనను మఱవఁజాలకుంటిని. నే నాకన్నియఁ జెట్టఁబట్టఁజాలుదునని ఆసించియుంటిని, విశ్వసించియుంటిని. అంత జనకునభిమతము పిడుగువలెఁ దెలియవచ్చెను. ఆహా! నా యవస్థ అప్పుడెటులుండెను? తలంచినంత మాత్రమున దేహము కంపించును, హృదయము శీర్ణమగును! అన్నా! నీపై నాకుఁగలప్రేమ యనంతము, నిరుపమానము. జనకునన్నానో, ప్రత్యక్షదైవమువలెఁ జూచుచుంటిని. భగ్నమండెను హృదయతాపము సహింపఁజాలక, మనోరథము ఘోరముగా భగ్నమగుటచే దుస్మతినై యెట్టి దురితము చేయుఁబూనదనో యని వెఱచియు, సర్వసౌఖ్యధామమగు గృహము వీడి,

సైన్యము నాశ్రయించితి: యుద్ధానంతరము వైరివశంవదుఁడనైతి. ఇంటికరుదేఱు నవకాశములేదు; వచ్చినను, హతభాగ్యునకు సౌఖ్య మెక్కడ? కావున, విధి విధానమనియెంచి, మహమ్మదీయుఁడ నగుట దోషమా?"

అంతవరకు నడంగియుండిన పితృవాత్సల్యమంతట పెల్లుబుక, వృద్ధుఁడగు సిరిబగుఁడు విగతధైర్యుఁడై, ఉద్విగ్నహృదయుఁడై, ఘూర్ణిత మనస్కుఁడై, యమితోత్సాహ రుద్ధస్వరంబున "హా! కుమారా!" యని యఱచి రయమునఁ బాఱి ప్రకంపిత భుజపంజర మున శిశుమానుని బంధించెను. కొంతతడవట్లు కడచిన పిమ్మట, కరాళుఁడు ప్రబోధితుఁడై, కంపిత హృదయుఁడై, యిట్లులనెను—

"తమ్ముఁడా! సాయంకాలమగుచున్నది, మేమిగుపురము నీచేఁ దెగటార వలయు; లేదేని నీవ తెగటారవలయుఁగదా!"

"అన్నా! నేనె మరణింతుఁగాక. ఒక యుపాయము స్ఫురించినది; దాన మనము ముప్పురము సురక్షితముగా నుండనగును. నేనొక సైనికోద్యోగినగుటచే, నాయనుమతి వడయకుండ ఈ గుడారమెవ్వరు ప్రవేశింపఁజాలరు. కావున, కొన్నిదినములు మీరిందు దాగియుండ వచ్చును. సమయమునసి మిమ్ము నిరపాయముగ సాగనంపెదను."

"కుమారా! నీవును మాతో నరుదెమ్ము. నిన్నుడించి పోఁజా లము. తనయా! నీవు మగుడ జన్మభూమికే తెంచి, పాపంబుఁబరమ తత్య క్తుఁడవై మాతోఁబాటు సుఖముగ నుండుము."

జనకుఁడట్లు సాదరముగాఁ బలుక, శిశుమానుఁ డిట్లులనెను.—

"హా! తండ్రీ! ఈదురదృష్టవంతున కంతటి సౌఖ్యములేదు. మోహాతిరేకమున నాయవస్థ మఱచుచుంటివి. పరిస్థితులు క్రూర ముగ నాకొకపథం బేర్పఱిచెను: తదుల్లంఘన మసాధ్యము, అవివే కము, అపాయకరము. తండ్రీ! నీ కుమారుఁ డేరణక్షేత్రముననో

మరణించును: ఈపాపపుఁ గళేబరమునకు సంస్కారము జరుగనేరదు: గృధ్రజంబుకములకో, క్రిమికీటకములకో ఆహారమగును గాఁబోలు: ఈ శరీర కంకాళము వర్షాతపంబులకు గుఱియై శైథిల్యము నొందుఁ గాఁబోలు: అపవిత్రమగు నా యాత్మ నితాంతశాశ్వతమై యచ్చటనే పరిభ్రమించుఁగాఁబోలు! తండ్రీ! నీవును గరాళుఁడును నాకై దవ్వున నుండియే ప్రార్థింతురా!"

నిజహృదయ దుర్భరారాటము నా తెఱంగున వెలిబుచ్చిన శిశుమానుఁడచట నిలువక, ఆవలకు రయమునఁ బాఱి, దినకరుఁడస్తమించువఱకు భయంకర మృతకళేబర విభూషితమగు రణవసుంధరం దిరుగాడి, చచ్చిన క్రైస్తవుల మస్తకముల రెండింటిని ఖండించి, కొంగున భద్రపఱచి యుల్లనఁ దన గుడారము చొచ్చెను: ప్రాంగణమున రెండు ఈఁటెలు పాతి, ఆశిరములను వానికిఁ దగిలించెను. సూర్యోదయమగునంతనే ప్రభుత్వవిచారకుఁ డరుదెంచి, సైనికులు శత్రుసంహారము ప్రభునాజ్ఞ ననుసరించి యొనరించిరో, లేదో, యని అరయుచు, శిశుమాను గుడారము ముంగలి ప్రదర్శనముగాంచి, సంతసించి, తనదారింబోయెను. తండ్రికుమారు లమితానందపగులైరి.

కరాళసిరిబరులు హాసేను నామధేయుఁడగు శిశుమాను గుడారము చొచ్చి మూఁడునాలుగు దినములాయెను వారిని భద్రముగఁ బంపి వేయుట కింకను అవకాశము చిక్కకుండెను. ఒక్కొక్కదిన ముదయించుకొలఁది, హాసేను భయమధికమగుచుండెను. తురుష్క-సైన్యము పునఃప్రయాణ మాచరించు సమయ మరుదెంచుచుండెను. రహస్యమిక దాఁగనేరదు. కాని, వారి యదృష్టము బాగుండుటచే, నా సంకటసమయమున సర్వసైన్యాధ్యక్షుఁడగు తిమురతుపాషా వ్యాధిగ్రస్తుఁడాయెను. ఆ కారణమునఁ బ్రయాణములు నిలిచిపోయెను. హాసేను ప్రాణము కుదుటఁబడెను.

పాషా రుగ్మత యనుదిన మధికమగుచుండెను. పేరొందినవైద్య శిఖామణులు భయభక్తులతోఁ బాటుపడియు, భగ్నమనోరథులై, క్రోధమూర్తియగు పాషా ఏమిచేయునో యని తలఁచి, యాకస్మికముగా మాయమైరి. వ్యాధిబాధ దుర్భరముగ నుండుటచే, నాతురుష్క-ప్రభువు క్రోధోన్మత్తుఁడై, దండతాడితభుజంగమువలె, నిశితాస్త్రపీడితవ్యాఘ్రమువలె బరిజనులు భయవిహ్వలులగునట్లు, ఘూర్ణిల్లఁ జొచ్చెను.

ఈ సమాచార మెప్పటికప్పుడు హాసేనునకుఁ దెలియుచుండెను. వాని జనకుఁడగు సిరిబరుఁడు వైద్యవిద్యావిశారదుఁ డగుటచేఁ దన తనయునిఁ గాంచి యిట్లులనెను —

"కుమారా! నా ప్రజ్ఞ నీకు విదితము. ఎట్టి రోగమైనను నాకు సులభసాధ్యము. కాన, నన్ను బాషాసముఖమునకుఁ గొంపోవలయుఁ దేని, కృతకృత్యుఁడనై ప్రభువు ప్రేమాభిమానములకుఁ బాత్రుఁడఁ గాఁజాలుదు. దాన, మనము బహిరంగముగ మన యిల్లు చేరఁ గలము."

తోడనే, హాసేను సంతోషపరవశుఁడై, పాషా శిబిరమునకు రయమునఁ బ్రయాణమాయెను. దారుణరోగపీడితుఁడై పడియుండిన సేనాధ్యక్షుని విలాపములు దవ్వుననుండియే దుస్సహముగ వినవచ్చుచుండెను. హాసేను దనుజ్ఞవడసి, పాషా సమ్ముఖమున కేగి వినమ్రుఁడై మోఁకరించి, కంపితహృదయుఁడయ్యు ధైర్యముగ నిట్లు పలికెను.—

"మహనీయా! భవదీయపవిత్రపాదధూళి యాదల ధరించుటకునైన నక్కరకురాని యీ సేవకాధముని మనవి చిత్తగింపుఁడు! ఈ సమీపమున నొక క్రైస్తవసన్యాసి కలఁడు. నిస్సంగుఁడగు నా సాధుజనుఁడు రోగచికిత్సయందు దసమానుఁడు. లోకవిషయములం దలంపక ఆ యాంఘూత్ముఁడు నిరంతరము ధ్యానైకతత్పరుఁడై యుండును.

యినను, నిర్వ్యాజపరోపకారపరతంత్రుఁడగు సమ్మోహనీయుఁడు తప్పక విచ్చేయును. వనమూలికాప్రయోగమునం దప్పక రోగనివారణ మొనరించునని విశ్వసింతును: క్రైస్తవుఁడైనను, విశ్వసనీయుఁడని దృఢముగఁ జెప్పఁగలను."

"చూతము! ఆ కాఫరు ఫకీరు 'నిటుఁగొనిరమ్ము! నా తెవులు మాన్పినా, ఆ కాఫరుని బహుమానములతో ముంచివేయుదును: లేదేని, మరణించినను, వాని పనిపట్టింతును! భద్రము! పొమ్ము."

మృత్యుముఖమున నున్నను, ఆ తురుష్కవీరుని దురహంకార మొక్కటీరున నే యుండెను. తన ప్రభువట్లు పలుక, మహాప్రసాద మని పలికి మోఁకరించి, వెడలి, హసేను నామధేయుఁడగు శిశు మాను తన జనకునితో సరుదెంచి, తిమురతుపాషా శిబిరము ప్రవే శించెను. ఈలోన నా సేనాని పరితాప మధికతరముగుచే నున్నత్త హార్యతమము భాతి గర్జింపఁ దొడంగెను. పరిజనులు భయభ్రాంతులై యట నిలువఁజాలకపోయిరి. అపూర్వసౌందర్యవతియగు నొక బాలిక ప్రేమపూరితచిత్తయై, వ్యగ్రమనస్కయై యుపచారము లొనరించు చుండెను. తదుపచారకార్యనిమగ్నయై యుండిన ఆ ముచ్చెకంటి ముఖవసనధారణము మఱచియుండెను. అట్టి సమయమున శిశుమాను కృత్రిమభిషగ్వర సహితముగా నందుఁ బ్రవేశించెను. మేలుసుంగు తొలంగి నీలమేఘ పరిత్యక్త సుందర సుధాకరబింబ సమాన వైభవ సముజ్వలముతో దీపించు నాకన్నియఁ గాంచినంతనే, శిశుమాను ముగ్ధుఁడాయెను. అవనతవదనయై, నిజజనకుని ముఖవిలోకన మొన రించుచు, నవ్యక్తమధురమంజుల కంఠమున ధైర్యము కలపఁబూనిన యావాల్గంటి ఇందీవర సన్నిభ విశాలనయనములు రనిమీలి తములై యుండెను: మనోహరములై గులాబులవలె రాళ్లు కెంబెద వుల నడుమ నాకుందరదన పల్వరున విమల ముక్తాఫల సాదృశ

శోభాయమానముగ నుండెను: ఆ మోహనాంగి యంగ విన్యాసము పరిపూర్ణమై, సువ్యక్తమై, నిరుపమానమై, వర్ణనాతీతమై యలరారెను: ఆ కోమలాంగి ధరించిన మరాయిపుండి కోమల కాంచన పదకంజాతములు వెలువడి, నేత్రపర్వ మొనరించుచుండెను.

నాకమునుండి దిగివచ్చిన దివ్యాంగనయో యనునట్టుల నూనరూప వైభవ సముజ్జ్వలమైయొప్పు నా నారీరత్నము నొక్కనిమిషముఁ నిశ్చేష్టితుఁడై ముగ్ధుఁడై శిశుమానుఁడనిమిషనయనుఁడై కాంచఁ జాలెను. అంత నాముద్దియ తటాలున మోము త్రిప్పి యటుపరికించెను: ఆచంద్రముఖి శీతల వీక్షణములు శిశుమానుమీఁదనే పర్వెను: వాఁడాదివ్యసుందర విగ్రహమునే, విభ్రాంతుఁడై, కాంచుచుండెను. ఆమానవతి తోడనే సుందర సంధ్యారుణ రంజిత వదనయై, మేలి మునుంగు రయంబున ధరించెను.

శిశుమానుఁడంత నిశ్చల స్వాంతుఁడై పాపా శయ్యకడ కేగి, మహాత్ముఁడగు క్రైస్తవఫకీరును గొనివచ్చితినని దైన్యముగ విన్నవించెను. పాపా యిట్లులనెను.—

"నాచెంతకు రమ్మనుము! కుమారీ! నీవిచటనే యుండవలయు: నీవున్న, నా తాపమొకింత యుపశమించును."

సిరిబరుఁడంత రోగినిడాసి, వదనముపరిశీలించి, రోగముగుర్తించి, ఏవియోకొన్ని మూలికలు కావలయునని కోరెను. పరిచారకులు తోడనేపోయి యందందుఁ దిరిగి, వలయు నోషధులఁ గొనిదెచ్చిరి. సిరిబరుఁడు వానిని శుద్ధపఱచి, ప్రయోగార్హముగ నొనరించి, రోగి కొనంగు కార్యమున నిమగ్నుఁడై యుండ, శిశుమానుఁడు తనచెంత నుండిన విద్యుల్లతావిగ్రహసౌందర్యవైభవము తలంచికొనుచుండెను. అతఁడొకసారి మరీటాను ప్రేమించియుండెను. కాని, తిమరతు పాపా పుత్రికా విలోకనావసర చిత్తోద్రేకము కేవలమపూర్వముగనుండెను.

ముస్నిన్నఁ డెఱుంగని వికారమొందుదయించి, యనలమువలెఁ బ్రజ్వరిల్లెను. విద్యుత్ప్రవాహము పరుగిడినటులు, ఒడలంతయు బ్రకంపితమాయెను. అనిర్వాచ్యమగు నొకవింత యానందము వానికనుభవైకవేద్యమాయెను. ఒక యమిత సుఖస్వప్నముఁ గాంచువానివలె శిశుమానుఁడు తన్మయుఁడై యుండ, ఈ మధురంపుఁ బలుకులు వినులం బడెను.—

"ఈ క్రైస్తవుఁ డెవ్వఁడు? విశ్వసనీయుఁ డగునా! అపాయము వొరయదుగద! క్రూర విధివశమున వ్యాధిగ్రస్తుఁడైన ఈ మహానీయుఁడు సాధారణుఁడు కాఁడుసుమా!"

శిశుమానుఁ డంత ప్రబోధితుఁడై, తత్క్షణము గాంభీర్యము వహించి, పాపా పుత్రికకు తగుసమాధాన మొసరించెను. అంతనా 'వల్లకి' యొక్క నిమిస మూరకుండి యభిన వల్లకివలె నిట్లు ప్రశ్నించెను.—"నీ నామధేయ మెయ్యది?"

"నన్ను హాసేనుఁడని పిలుతురు."

శిశుమానుఁ డట్లు సవినయముగ సగౌరవముగాఁ బలుక, నాహేమ వల్లకి యల్లన నిట్టులనెను.—

"ఈ పవిత్రక్రైస్తవునిఁ గొనితెచ్చి నీవు నిక్కముగ సార్థకనామముఁ డవైతివి." అంత నాముద్దియ రయమునఁ దన యంగుళీయముఁ దీసి శిశుమానునిఁ జేరఁ బిలిచి, యమిత మందస్వరమున మగుడ నిట్టులనెను.—"ఆగ్యా! ఈ యుంగరము నాజనకుని కొఱకుఁ దాల్పుము!"

"వనితామణీ! వలదు, వలదు. నన్ను బహూకరింతునని ప్రభువు సెలవిచ్చియే యుండెను. భవదీయజనకుఁ డప్పుడే ఈ క్రైస్తవ మహానీయుని ప్రభావముచే నొకింత బాధఁ దక్కెనని తోఁచెడిని. ఐనను, నీవొసంగు బహుమానము వలదనఁ జాలను: నీకై ఈరమణీయ భూషణము ధరించెదను."

తదవసరమున నాయువతీ యువకుల కరములు పరస్పరము చుంబించెను. శిశుమారుఁడు ప్రభుదుహితృ కరస్పర్శన మహాసౌఖ్యము ననుభవించి, తదమూల్య పదార్థము పరిగ్రహించెను. సిరిబరుఁ డంతట లేచి, నాలుగడుగులు వెనుకకువైచి, అమిత మందస్వరమున నిట్టులనెను.—

"మందులు తలకెక్కినవి: పాపా గాఢనిద్రావరుఁ డాయెను: మేల్కాంచు వఱకు భంగము కలుగరాదు: నే నీచెంతనే కనిపట్టి యుందును."

వల్లకియు నచటనే యుండవలయును. ఆ యిందీవరనయనను వీడఁజాలక శిశుమారును గూడ నెద్దియో నెపము కల్పించి యచటనే యుండెను. వల్లకి కనుసన్నఁ గాంచి, మూఁగ బానిసలు ఆ వివిధాహారసమృద్ధములగు వెండి పళ్లెరములఁ గొనితెచ్చి యొక మేజాపై నిడిరి. అతిథుల గౌరవించు నెపంబున నా ప్రభుపుత్రి తన మేలి ముసుంగు నడలించి, విందారగింపవలయునని వారి నాహ్వానించెను. బల్లపై నానావిధరుచికర పదార్థము లమరియుండెను. పూజ్యుడగు మహమ్మదు కఠినము ఖండించిన మేలురకపు మధురసముగూడ నాయత్తమాయెను; వల్లకీ శిశుమారు లాభూలోక పియూష మాస్వాదించిరి. తురుష్క ప్రభు వెటులుండెనో చూడవలయునని సిరిబరుఁడు తటాలున లేచిపోయెను. మిగిలియుండిన యువతీ యువకులు చనవుగ, బరస్పరము విలోకించుట కవకాశమాయెను. శిశుమారుఁడు ప్రణయామృతము గ్రోలిగ్రోలి పరవశాత్ముఁడై మఱలఁ గలియుదు మని నిబ్బరముగఁ బలికి వెడలెను.

సిరిబరుఁడా శిబిరముననే యుండెను. శిశుమారుఁడు మాత్రమను దినమరుదెంచుచు వల్లకీ సుందరసుధాకరబింబముఁ దిలకించుచు, సైన్యాధిపతి క్షేమమరయు నెపంబున నాకలకంఠి మంజులాలాపము

లాలించుచు వెడలుచుండెను. పదిదినములలో తిమరతురోగము కుదిరెను: ఇరువదిదినములలో నాతని కారోగ్యము లవడెను: ఇఁక సిరిబరుని యవసరము తీఱిపోయెను.

పాషా యంతట శిశుమానుని రావించి ఆ వృద్ధ క్రైస్తవ ఫకీరునిఁ దన గుడారమునకుఁ గొంపోయి ఆతని వాంఛలనెల్ల సగౌరవముగా నరయవలయునని యాజ్ఞాపించెను. పాషా నిజముగ, భీతుఁడై నను, ఒక యనుమానమును బాధించుచుండెను. కాఫరులను నమ్మరాదనియు, ఈ క్రైస్తవుఁడు నిపుణముగ వ్యాధి మఱలించినను విశ్వసింపరాదనియు, శీఘ్రముగ నరయఁజాలని విసము ప్రయోగించి, బహుమానము వడసి యాతఁడు పలాయన మొనరించునేని, తాను తిరుగ రోగార్తుఁడై యధికతర బాధననుభవించి మరణింపవచ్చుననియు పాషా లోలోన నను మానించెను ఆ కారణముననే యా వృద్ధుని తన సైనికుని గుడారమున నుంచి, కొన్ని దినములు చూచి యనంతరము ఘనముగా బహూకరింపవలయునని పాషా ఆలోచనచేసెను.

పది దినములాయెను. పాషా యారోగ్యము దినదిన ప్రవర్ధమానమాయెను. దాన నా ప్రభువు సంతసించి, క్రైస్తవుఁడు నిజముగ, సజ్జనుఁడే యని గ్రహించి, కృతజ్ఞతాపూర్వముగా దాను మంచి పసదన మొసంగవలయునని సంకల్పించెను కాని, క్రైస్తవ ఫకీరుఁ డెంతటి మేటిసాధకుఁడైనను, వాని నరసినవాఁడు హసేనుఁడుగదా! కాన, వాఁడును గొప్ప బహుమానము వడయవలయును. వానిగుఱించి తన మంత్రులను ప్రశ్నించినంతనే వారెల్లరు హసేను వీరుఁడనియుఁ స్వామిభక్తి పరాయణుఁడనియు, సత్ప్రవర్తకుఁడనియు నేకగ్రీవముగా, బలికిరి. ప్రభువు సంతుష్టాంతరంగుఁడై, తన తనయను రావించి, యిట్లులనెను.

"కుమారీ! నిన్నొక కార్యార్థము చీరితి. ఎఱుంగుదుగదా, నా

తొంటి దారుణవ్యాధిబాధ! పరమేశ్వర విలాసముచే మన హాసేనుడు తగిన భిషగ్వరు డరయఁజాలెను. నేను మఱల సంపూర్ణారోగ్యభాగ్యము ననుభవింపఁజాలుటకు హాసేనుఁడే కారకుఁడాయెను. హాసేను మంచి మహమ్మదీయుఁడు, వీరుఁడు, అచిరకాలమున యశోవంతుఁడు కాఁగలడు. పట్టీ! బహుమానపురస్సరముగా నిన్ను వానికి భార్యగా నీయఁదలంచితి."

వల్లకి యమితానంద పరవశయాయెను. ఏ సుందరాంగునిఁగాంచి మోహవిభ్రాంతచిత్తయై, తన ముద్రిక యొసంగి, కరస్పర్శనానంద మనుభవించి, తదాలోచనాధీనమానసయై యుండెనో, వానినే వివాహమాడవలయునని పాషా యాజ్ఞాపించెను!

పాషా యంతటఁ దన పెద్ద కొజ్జాను జీరి, యిట్టు లాజ్ఞాపించెను—

"అబ్దుల్లా! అమూల్యములగు వింత పసదనములఁ బట్టించికొని, పండ్రెండుగురు పరిచారకులతో నీవు హాసేను గుడారమునకుఁ బొమ్ము. అందొక వృద్ధక్రైస్తవుఁడు గూడ గోచరించును. వారిని గాంచునంతనే గౌరవపురస్సరముగా నాయిరువురకు రుచిరాంబరములఁ గప్పి, సువర్ణమాలికలు వైచి, యంగుళీయకములు తొడిగి రయంబునఁ గొనిరమ్ము! పొమ్ము!"

ఆప్రకారమబ్దుల్లా రయమునఁబోయి, ప్రభుసేవకుఁడగుటచే నని వారితుఁడై, జంకు లేక హాసేను సమక్షమునకుఁబోయెను. హాసేనుఁడా సమయమునఁ గరాళసిరిబకులతో వినోదముగ సంభాషించుచుండెను. పిడుగువలె నరుదెంచిన సేవకుని గాంచినంతనే, శిశుమానుఁడు భయాతిరేకమున భ్రమాన్వితుఁడు. అబ్దుల్లా డిల్లపడి యిట్టులనెను.—

"అయ్యా! నీ గుడారమున నొక్క క్రైస్తవుఁ డుండుననియు, వానికి రుచిరాంబరాది సన్మానముల నొసంగవలయునని పాషా ఆజ్ఞాపించెను. కాని, ఈ నికటమున నిర్వురు గోచరించుచున్నారే! ఇం

దెవ్వఁడు గౌరవార్హుఁడో యెఱుంగఁజాలను. కావున, మీరుముప్పురు పాషావారి శిబిరమునకు దయచేయుఁడు!"

వాఁడట్లు పలుకుచు హసేను నామధేయుఁడగు శిశుమానునకు సగౌరవముగాఁ దాఁదెచ్చిన రుచిరాంబరముఁ గప్పి, ఇతర బహుమానములఁ గూడ ధరింపఁజేసి, యంతివఱకుఁ గృతకృత్యుఁడాయెను. కాని, శిశుమానునకు బహుమానములేల? తన రహస్యమిఁకఁ దెలిసిపోవును. ప్రసన్నహృదయుఁడై యుండిన పాషా యిఁక క్రోధోన్మత్తుఁ డగును: తండ్రికుమారులు ముప్పురకిఁక మరణము తప్పదు! శిశుమానుహృదయము పాషాణఘటిత మృణ్మయపాత్రవలె వ్రక్కలాయెను! ఐనను, కర్తవ్యమేమి! పాపమా హతభాగ్యుఁడు చేయునది లేక జీవచ్ఛవంబుగతి ప్రభుసేవకు నరుగమించెను: కాళసిరిబరులును అట్టిపోయిరి.

అబ్దుల్లా ప్రభుసముఖమున సాష్టాంగ మాచరించి, తాఁగాంచిన వైపరీత్యము నివేదించెను. ఇరువురు క్రైస్తవు లనినంతనే తురుష్క ప్రభువు విస్మయాగ్రహపరవశుఁ డాయెను. అంత నొక సభ్యుఁడులేచి యిట్లు పలికెను.—

"క్రైస్తవులా! ఎఱుంగుదు. యుద్ధమునఁ బట్టువడి, హసేనువంతునకు వచ్చినవారలే! హసేను వధింపక ఈ కాఫరులనువిడిచి యుండును."

తిమరతు పాషా క్రోధోన్మత్తుఁ డాయెను.—"అల్లా! అల్లా! ఎంత యాగడము! ఈ కాఫరు నిజముగ ఫకీరుఁడని విశ్వసించి, నాచెంతకు రానిచ్చితి. అట్లుకాదేని, మనపైఁ గత్తి దూసిన నరాధములలో నొకఁడగునేని, వీనిని వీని యనుచరులను నాప్రాంగణమున నిప్పుడే ఉరి తీయింతును! అరే! హసేన్! మాటాడవేమి!"

అట్లు గర్జించుభయంకర చండశాసనుని పాదముపై వ్రాలి శిశుమానుఁడు తన యథార్థవృత్తాంతము పూర్తిగఁ జెప్పివైచెను. పాషా

దుర్వారదురాగ్రహ ప్రచలితశరీరుఁడై యిట్లు గర్జించెను.—

"ఓరీ! నరాధమా! ద్రోహము! మహాద్రోహము! చేఁజిక్కిన కైవల్యసుఖము కాఁజేసుకొంటివి! ఘోరసమయమున కాదంటివి! అరే! దురాత్మా! ఎట్లు క్షమించుదును! హా!"

వృద్ధుఁడగు సిరిబరుఁడంత దుఃఖపరవశుఁడై, అనుశోకయాతురుఁడై, తత్సమాగతసదస్యహృదయ విదారణమగునట్లు గోలుగోలున నేడ్చెను. సభాసదుల చిత్తము నీరాయెను. కఠినహృదయుఁడగు పాషా సహితమొక్కింత ప్రచలితుఁడై శిశుమానునుద్దేశించి యిట్లనెను —

"ఓరీ! విశ్వాసఘాతుకా! నీజనకుఁడు నా ప్రాణము కాపాడెను. వాని కభయమొసంగితి. మఱియు, వానికొక కుమారుని దక్కింతును. మీ సోదరులలో నొక్కఁడు మరణింపవలయు. తన కెవ్వఁడు కావలయునో వృద్ధుఁడు తత్క్షణమె తెలిపింపవలయును."

భాగ్యహీనుఁడగు శిశుమానుఁ డంత నాదారుణ సమాచారము తన జనకున కెఱింగించెను. సిరిబరుని యవస్థ కడుదుస్సహముగ, కడు విపరీతముగ నుండెను. కుమారు లిర్వురు రెండు నయనములవలె నుండిరి. సిరిబరుఁ డే నయనము కోల్పోవఁ గలఁడు? కరాళుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు, వివాహితుఁడు, సంతానవంతుఁడు! శిశుమానుఁ డన్ననో!—కనిష్ఠుఁడు చచ్చి బ్రతికినవాఁడు, పాప భూయిష్ఠమగు పరమతము మగుడ విడనాడకయే మరణింపవలయునా! వలదు! వలదు! కరాళునకై గృహలక్ష్మి మరీటా నిరీక్షించుచుండును! శిశుమాను మగుడఁ బవిత్రకైస్తవ మతస్థుఁడు గావలయు! ఆహా! కరాళుని విడనాడుట దుస్సహము! శిశుమాను నొసంగుట యసంబద్ధము!

సిరిబరుఁ డమితచింతా విహ్వలచిత్తుఁడై యా తెఱంగున నున్మాదప్రాయుఁడై విలపించుచుండ, శిశుమానుఁడు ముందున కరుదెంచి యిట్లులనెను.—

"తండ్రీ! నీకింత వంతయేల? కరాళుని కొఱకై భార్యాపుత్రులు

గంపెడాసతో వేచియుందురు! వాని నొక్కని బలియిచ్చిన, స్త్రీహత్యయు శిశుహత్యయుగూడ సంభవమగును. కాన, నేనే పోయెదను!"

"తమ్ముఁడా! వలదు, వలదు! నాకై యొకసారి మహాత్యాగ మొనరించితివి! చాలును మగుడ నీకాపద వొరయనిత్తునా? కరాళుఁ డంతటి నీచాత్ముఁడు కాఁడని లోకమునుంగ వలయు. తండ్రీ! నేఁ బోయెద!"

అన్నను వారించి శిశుమానుఁ డిట్టులనెను.—

"సోదరా! నీభార్యా బిడ్డలం దలంచి నన్ను మరణింప నిమ్ము. నీ జీవితము సార్థకము; నాదో! నిరర్థకము!"

"తండ్రీ! వలదు! సమ్మతింపకుము! సోదరుఁడు మతభ్రష్టుఁడై మరణింపరాదు. నేఁబోయెద."

"తండ్రీ! వలదు. ఏ మతమైననేమి! నిశ్చలచిత్తుఁడనై మరణింతును!"

అంత సిరిబరుఁ డిట్టులనెను.—

"శిశుమానుఁడే మరణించుఁగాక! ఆఁ! వలదు: శిశుమానుఁడు కోమలశరీరుఁడు, వాని విసీలనయనములు కాంచినంతనే, గతించిన నా సాధ్వి స్మరణకు వచ్చును. కరాళుఁడే యేగుఁగాక — కాదు, కాదు. కరాళుఁడు ఆలుబిడ్డలు కలవాఁడే! శిశుమానుఁడు పరమతము వీడి ప్రాయశ్చిత్తపూర్వకముగాఁ గ్రైస్తవమతావలంబుఁడైనఁ గాని ఉత్తమగతులుండవే!— వాఁడు మరణించు టెట్లు?"

వృద్ధుఁడమితభయాకుల చిత్తుఁడై, దుస్సహవ్యగ్ర మనస్కుఁడై, కరాళమరణ సన్నిధానందోళిత హృదయుఁడై, కరాళశిశుమానుల గుణశీలముల వితర్కించుచు నున్మాదప్రాయుఁడై విలపించుచుండ, శిశుమానుఁడనకాశము చిక్కించుకొని పాపాను డాసి యిట్టులనెను.—

"ప్రభూ! మాతండ్రి హృదయమరసి వచ్చితి: మరణింప సంసిద్ధుఁడనై

యున్నవాఁడ: సత్వరము కృతకృత్యుఁడవు గమ్ము."

తదాస్థానసభ్యులు దుఃఖపరవశులై, ఖిన్నులై, ముకుళితహస్తులై, ఆదీనుని క్షమియింపవలయునని పాషాను ప్రార్థించిరి. కాని, యా మహానీయుఁడు ప్రసన్నుఁడు గాలేదు. పాషా యభిమతమెఱింగిన తలవరి భయంకరమగు వింటినారి సంధించి వధింప సంసిద్ధుఁడై యుండెను. ఆ హతభాగ్యుఁడు శిశుమానుఁడు దైన్యాశ్రులవదనుఁడై, పేటురంబునఁ గరములు కీలించి, మోఁకరించి, దీనజనరక్షణ క్రియాదక్ష పవిత్రపాదపంకేరుహా స్మరణాంచితుఁడై, మరణోన్ముఖుఁడాయెను. దయారహితుఁడైన పాషా సన్నయొనరించెను: తలవరి కాలసర్పసన్నిభమగు వింటినారిని శిశుమానుని కంఠమునకుఁ జుట్టెను. ఒక్కక్షణములో నా కాలపాశము బిగిసిపోవును: శిశుమానుఁడు విగతజీవుఁడగును. సభికులా భయానక ప్రదర్శనము చూడఁజాలక దుఃఖావనతవదనులైరి. శిశుమానుని కింక దిక్కెయ్యది?

అట్టి మహాసంకటముహూర్తమున, మేలిముసుంగుధరించిన యొక జవ్వని యా సభాగారమున మెఱుపువలె నుదయించి, పాషాపాదములపై రయమున వ్రాలి, "రక్షింపుము! రక్షింపుము! ఈ యువకుని రక్షింపుము! లేదేని, నన్నును వధింపుము!" అని గంభీరోద్విగ్న స్వరమునఁ బలికెను.

"పల్లకీ! ఏమి ఈ సాహసము! ఈ విశ్వాసఘాతుకుఁడు ప్రేమాస్పదుఁడా! వీఁడు తప్పక వధ్యుఁడు!"

అట్లు కఠినోక్తులాడు జనకుని వారించి, పల్లకి యిట్లనెను.—

"జనకా! నా విన్నపము మన్నింతువా, మేలు! లేదేని, నన్ను నీ క్షణమే వధింపుము! తండ్రీ! ఈ యుదారవంతుఁడొనరించిన మహోపకారమెంతలో మఱచితివి! నన్ను గుఱించి యొనరించిన సమయము నిరర్థకము కావలయునా! తండ్రీ! తీవ్రపడకుము."

సభాసదులెల్లరు ప్రభుపుత్రీధైర్యము తలంచి, మిక్కిలి సంతసించిరి. మహమ్మదీయనాయకుఁడొంతటి కఠినుఁడైనను, అగ్గలంబగు పితృవాత్సల్యము వెల్లివిరియ, అస్థిరహృదయుఁడై, నిజచరణసమాశ్రితయై యున్న హేమవల్లరి నల్లన లేవనెత్తి, యిట్టులనెను.—

"కుమారీ! నీమాట కాదనఁజాలను. మదీయ సంతానమునందు నీవే రోగార్తుఁడై కుందు జనకునిఁ గనిపట్టియుంటివి. నీ నిరుపమాన వాత్సల్యము నిక్కముగఁ బ్రశంసనీయము. ఓయీ, హసేనునామధేయా! లెమ్ము! సార్థకనాముఁడవై, చిరయశోమండితుఁడవై ప్రవర్తిల్లుము: కష్టార్జిత బహుమాన మిదికన్నియను బరిగ్రహింపుము."

ఈ శుభవర్తమానము దవ్వుననుండిన కరాళసిరిబరులకు రయమునఁ దెలియవచ్చెను: అశ్రుజలార్ద్రములై ముకుళితములై యున్న నయనములు ప్రమోదవిస్ఫారితములాయెను: జీవరహితవదనములు తోడనే నిరవధికానంద ప్రదీపితములాయెను.

ఆ సాయంకాలమే వల్లకీహసేనుల వివాహము మహావైభవముతో జరిగెను. ఎల్లరు నానందపరవశులైరి. సిరిబరుడు సహితము కడుముదమందెను, గాని, తన చిన్ని కుమారుఁడు పరమతపంక పరిత్యక్తుఁడై, పూర్తి క్రైస్తవమతస్థుఁడు మగుడఁగాఁజాలకపోయెగదా యనువంత యొకింత బాదించుచుండుటచే, నా ముదుసలికి సంపూర్ణానుభవము లేకపోయెను.

వివాహానంతరము కరాళసిరిబరులు పాషా మందిరమునఁ గొన్ని దినములుండి, విందులారగించి. వెలలేని కానుకలంది, యనంతరము తమ దేశమునకుఁ దిరిగిపోయిరి. శిశుమానుని వీడి యరుగుట వారికిఁ గడు దుర్భరముగ నుండెను. ఎడబాటు శిశుమానునకుఁ గూడఁ గడు దుస్సహమైయుండెను.

వల్లకీ శిశుమానులు ముప్పది సంవత్సరములు సంసారమహా

సౌఖ్యము పూర్తిగ ననుభవించిరి. శిశుమానుఁడు ఘనాధికారధురంధరుండై, యమిత ధనవంతుఁడాయెను. ఐనను, సంతానవిహీనులగుటచే, వారి సౌఖ్యమొకింత కొఱఁతపడెను. అనంతరము సద్గుణవల్లరియగు వల్లకి మిత్తివాతఁబడెను. శిశుమానుఁడు నిరావలంబియై యట నిలువఁజాలక, జన్మభూమి దర్శనోత్సాహియై తన సకలవస్తువాహనాదుల నెత్తించికొని ప్రయాణమాయెను. తత్పూర్వమే, సిరిబరుఁడు సహస్రమాసములు నిండి సమాధిచొచ్చెను. శిశుమానుఁడు నిజసోదర సంసారమున లీనమై, తన యవసానము నా తెఱంగున నిష్టబంధుజన పరివృతుఁడై హాయిగ వెడలబుచ్చి కీర్తిశేషుఁడాయెను. ఆ మహనీయుఁడు నిశవలాశియుద్ధము గురించియు, తదవసర ఘోరసరవధాక్రమము గుఱించియు, నిజవిషాదాజ్ఞాతవాన విచిత్రోదంతము గుఱించియుఁ జక్కని గ్రంథము రచించిపోయెను. అగాధ శ్రోత్రగ నైరోపాఖ్యండకథారంగ ప్రవేశ మొనరించినపుడు క్రైస్తవజనానీకమున కమితానంద మొదగూర్చెను.

౧౨

ఖలీలుఁ జాలియనులు

ఖలీలుని కథ ముగిసెను. తొల్లింటి గాథలకంటె నియ్యది దల్తబను పాషాకు నధికతరానందము కల్గించెను. వివిధరసపూరితమగు నా గాథ శ్రవణ మొనరించునపు డాయాభావములు తురష్క ప్రభువదనమున ద్యోతకమగుచుండెను. వృద్ధతురుష్కుఁడా కాలమంతయు ననిమిషనయనుఁడై, దుస్సరసంశయబాధితుఁడై యాకథకుని వదనము నటె తిలకించుచుండెను. సహజమనోహరాకారుఁడగు నా వీరుఁడు

తదవసరమున మఱియు దర్శనీయుఁడై యొప్పారెను. కోమలాంగి యగు జులేఖా కుతూహలాశ్చర్యధుర్యయై యాలించెనని వేఱుగఁ జెప్పనవసరము లేదు. ప్రణయముగ్ధులగులూ కానుగుల్నేరుఁయును, తైరంగా జూలియనులును గాఢోత్సాహపరవశులై కథాశ్రవణ మొనరించిరనట చర్విత చర్వణము.

కథ ముగిసినంతనే, దల్లబను పాషా సహజముగ నాలోచనా పరుఁడాయెను. చతురమతియగు ఖలీలుఁడు మఱెట్టి నెపము కల్పించి యా ప్రణయమందిర నివాసము దీర్ఘతర మొనరించునో; లేక, తను మిత్రుని యుపదేశానుసారముగాఁ దమరినందుఁడనిచ్చి, వారుల నంపి పాషా తమతమ వంశచారిత్రముల నరయఁగడంగునో, యని యా యువతీయువకులు చింతింపఁదొడంగిరి. ఆ సమయముననే ఖలీలుఁడు నిజప్రియాంగనను డాసి, మోము వాల్చి, యా హేమగాత్రి శ్రవణమున నేమియో చెప్పెను. ఆ మోహనాంగి మనోహరాననము కళావిహీనమై, చింతాక్రాంతమాయెను అది యొక క్షణికము: తదాననము తక్షణ మాశోత్సాహరంజితమై, ప్రఫుల్లమై, విభాసురమై యలరారెను. ఆ పల్లవాధర యా ముహూర్తముననే తదాసనము వీడి నిశ్శబ్దముగ మఱియొక సోఫాపైఁ గూర్చుండెను. పరస్పరప్రణయ సంభాషణానందపరవశులైన లూకాసు మొదలగు వారలావిష యము నెఱుంగరైరి. పాషా నిజమనఃప్రభవాలోచనాసాగరనిర్మగ్నుఁడై యుండెఁగదా.

రెండు మూడు నిమేషములట్లు గడచినంతనే, ఆ మందిరకవాటము చలించెను: ప్రభుభార్యయగు నిస్సిల్డా సతీతిలకమల్లనఁ బ్రవేశించెను. అనర్ఘరుచిరాంబరధారిణియై దీపించు నా గంధగజయాన మందిరప్రవేశ మొనరించినంతనే, మేలిముసుంగు నందియే కలయఁ జూచెను. ఖలీలుఁడు కాంతావిరహితుఁడై యుండెను! జులేఖా

దవ్వున మఱియొక తల్పమున నుపవిష్టయై యుండెను: ప్రభువతి లోలోన సంతసించెను. ఆ సుందరాంగిని గ్రీకు యువకు లెన్నఁడుఁ గాంచి యెఱుంగరు. ఐనను, రూపవైభవముఁ గాంచి, ఆమె పాషా సతి కావలయునని యెంచి, జూలియను లూకానులు సగౌరవముగా లేచి నిలుచుండిరి.

అంత నా మందయాన మానససరోవరవిహారణమనోహరమరాళమువలె నల్లనల్లనఁ దన మగనిడాసి, ఆ వీరుని దోర్దండమునఁ దన కోమలకరంబు స్పృశియించి, ప్రేమమయశీతలవీక్షణంబులఁ బర్వఁ జేసి, మోహినీసహజమంజుల మోహనస్వరంబున నిట్టులనెను.—

“ప్రాణనాథా! ఈ మందిరప్రవేశ మొనరించుట కనుజ్ఞ దయ చేయుదువా!”

పాషా యానందపరవశుఁడై, తన ప్రియభార్యను సాదరముగాఁ దనప్రక్కఁ గూర్చుండ నియమించి, యిట్టులనెను.—

“తరుణీ! నీ కెల్లయెడల సుస్వాగతము! ప్రేయసీ! నీ తోడ నేను ముచ్చటించినవారు వీరలే. ఈ యువకులు ముప్పురు రెండహోరాత్రము లీమందిరమున విడిసియుండి, ఇఁక దమ తమ నెలవులకుఁ బోనున్నవారు.”

యువతీయువకులు నల్వురు తోడనే ప్రచలితహృదయులై, కృతజ్ఞులై, నిజహృదయాభిపూర్వకముగా ఖలీలునిఁ దిలకించిరి. కాని, ఆ తురుష్కవీరుఁడు నిశ్చలుఁడై యుండెను. జులేఖా పదభ్రంశమంది వేఱొక సోఫాపై నాసీనయై యుండుట వారప్పుడే కాంచి, తత్కారణ మరయఁజాలక విస్మితులైరి. అంతనిస్మిల్లా పాషా నుద్దేశించి, యిట్టులనెను.

“ఆర్యా! వీరిలో నొక యువకుఁడు విచిత్రమగు గాథల వినిపించి, నిజ కల్లోలమును కలిగించుచుండెనని వినియుంటి. నాథా! అతఁ

నదవకాశము నా కేల ఒసంగవైతివని కినిసి యరుదెంచితి సుమా!"

"ప్రేయసీ! కథాంశముపై నీకింత మక్కువయని యెఱుంగను. మఱియు, మహమ్మదీయకులాంగనవు, పూర్వాచారపరాయణవునగు నీవు పరపురుషవిహారప్రదేశమున కేతెంచుట కిరంబు దుస్సహంబని యెంచి నిన్నాహ్వానింపనైతి."

"నాథా! మగఁడుండు ప్రదేశము నాకు దుర్గమము కానేరదు. మఱియు, నీ పుత్రికలు మాతృవిహీనలు గదా. తత్సమానురాలనగు నేను తత్సమానబాధ్యత వహించి, యిట్టి రంగముల దప్పక ఉండవలయు."

"ప్రేయసీ! నీ హృదయ మిట్టులుండునని యెఱుంగనైతి. ఎఱింగినచో, నిన్నాహ్వానించియుండనా. కాని, ఈ యువకు లిఁక నిందుండఁజాలరు. అజ్ఞానినై ఈ సజ్జనుల నింతకాల మీ మందిరమున నిలుపుటయే అయుక్తము."

"నాథా! నీప్రియభార్య విన్నపము మన్నించి, యొక వరము ప్రసాదింతువా?"

ఆవగలాడి యట్లుప్రశ్నించుచు, ధైర్య విధ్వంసకరములగు స్త్రీజన సహజ కుటిలమందస్మితరుచి జాలములు నవిరళముగఁ బర్వజేసెను. తన్మహార్తమున నా కళానిధి మేలిముసుంగు ఒకింత సడలెను. తాననుదినము గాంచునదయ్యు, నాకాంత యాసమయమున సహస్రాధిక వైభవ సముజ్వల శోభాయమానముగ, సంపూర్ణ సుధాకరబింబసన్నిభముగ, దేదీప్యమానముగఁ గాన్పించెను. అవృద్ధవీరుఁ డుద్విగ్నుఁడైఁ చకితుఁడై, ముగ్ధుఁడై, నిజమనోనిశ్చితాభిప్రాయా విరుద్ధముగ నాజగన్మోహినికి వశంవదుఁడాయెను. అంత నాకుటిలాలకమంజుల వీణారవంబున నిట్టులనెను.—

"ప్రాణనాథా! ఇతిహాసములు, చిత్రకథలు, దేశచరిత్రలు నాకుఁ

గడుంగడు నానందదాయకములు. ప్రణయవీర రసప్రధానములు, ఆనంద విషాదరస పూరితములునగు గాథలందప్పక నాలింపవలయును గదా. కాన, మదీయనిర్వక్రమనోరథము చెల్లింతువని విశ్వసింతును.''

పాషా వక్ని యట్లుపలికి విరమించినంతనే, పాషా యిట్లులనెను.—

"ఖాలీలుండు కృపాయత్తచిత్తుండై శ్రమయనక మఱియొక కథ వినిపింప నిచ్చగించునేని, నా కభ్యంతరములేదు: మిత్రసహాయుండై, యీ రేయికూడ నిందుండి, ఉదయమగునంతనే వెడలనగును.''

ఖలీలుండు తోడనే సహజ నిశ్చల స్వరంబున నిట్టులనెను —

"ఆర్యా! నీయభిప్రాయమునుఱిసిమెలంగుట నాకెంతయు నానందదాయకము. కాని, ఒక్క రహస్యము గమనింపుము. ప్రభు రాణియే కుతూహల యగునపుడు, కాదనరాదు. ఐనను, ఒక్క రేయి రెండు కథలఁ జెప్పు సామర్థ్యము నాకు లేదు. పాషా! ఈకథలు పారమువలె ధారాపాతముగా నప్పగించునవికావని విన్నవింతును. దినమెల్లఁ జింతించి చింతించి, మఱచిన విషయములను స్మరణకుఁ దెచ్చికొని, ఆయావిషయములను సరసముగ సూత్రపఱిచి, యనంతరము మీకు వినిపింతును. ఆర్యా! కావున భవదీయాజ్ఞ నుపసంహరింతువేని, రేపు రాత్రి యొక అపూర్వగాథ రచించి చెప్పెదన. వెనుకటిదానికంటె నయ్యది అధికతర ప్రమోద దాయకమై యొప్పును.''

అంతనామోహనాంగి ఇస్మెలిడా ఒయ్యారముగ నిజభర్తృ భుజదండము స్పృశియించి మర్మభేద్యములగు సునిశిత మోహాంపుఁ జూడ్కులఁ బ్రసరించినంతనే, దత్తభను పాషాయచేతనుండై యెట్టకేల కిట్టులనెను.—

"మిత్రులారా! ఈ మందిరమున మఱియొక దినముండి మదీయాతిథ్యము స్వీకరింపుఁడు. ఈ లోన ఖలీలుని ప్రశ్నము గుఱించి లెస్సగ

విచారించుటకుఁ గూడ నవకాశమగును. అయ్యా! ఖలీలు మిత్రమా! మమ్ముల నానంద పరవశుల నొనరింపఁగల విచిత్రకథ నమకూర్చి సంసిద్ధుఁడవై యుండుము."

దల్లబను పాషా తోడనే గమనోన్ముఖుఁడాయెను. లూకాను జూలియనులు రెండు ప్రణయింపు మాటలఁ దమకాంతల శ్రవణమున వడివడి పలికి, ఆతురుమ్ము ప్రభువు ననుగమించిరి. ఖలీలుఁ డన్ననో, దవ్వుననుండియే జులేఖానుగాంచి, ప్రణామ పూర్వకముగా మోము వాల్చి, తన మిత్రుల వెంటఁ బోయెను. ఖలీలుని ప్రవర్తనము నిస్మిలిడాసతి యనిమిషనయనయై యరయుచుండెను. ఆ మత్తకాశిని చిత్తమనంత సంతస ప్రచలిత మాయెను.

ఖలీలుఁడు క్రమముగాఁ దన ప్రత్యేక మందిరము చేరెను. తోడనే, యాతఁడు కుడ్యాంతర రహస్యకవాటము తెఱచి, నిగూఢ మార్గాంతర గతుఁడై, జూలియను గదికంటి యుండిన మఱి తలుపు గూడ నేర్పుమెయి సడలించి, మిత్రసందర్శన మొనరించెను. ఆలోచనా పరుఁడై యుండిన జూలియను తొలుదొల్త భీతచేతస్కుఁడయ్యు, వికసిత వదనుఁడై, "నీవెట్టు లరుదెంచితివి! నీరాకకుఁ గతంబెద్ది?" యని ప్రశ్నించెను. ఖలీలుఁ డిట్టు లనెను.

"సమాధాన మొసంగుటకిది యదనుగాదు. ఆలసించుట కవకాశము లేదు. నే నీమందిరమున నుండువాఁడ: నీవు సత్వరము నామందిరము జొచ్చి, రయమున దీపమార్పి, నాశయ్యపై వ్రాలియుండుము. వృద్ధ పరిచారిక శీఘ్రముగ నీ చెంత కేతెంచును. నీవు మాటాడక, ఆలసింపక దానివెంట పొమ్ము. నేనని భ్రమించి యా పనికత్తె నిన్ను, తన దొరసాని క్రీడా మందిరమునకుఁ గొంపోవును. నిన్నుఁ, గాంచునంతనే, పాషా పత్ని దురాగ్రహపరవశయగును. నీవేమియుఁ జలింపక, పాషా యేకారణముననో నిన్ను నామందిరమున నుంచెనని సమాధాన

మొనంగి—"

"ప్రియమిత్రమా! సుందరాంగి యగు తైరజాకు మదీయహృదయ మర్పించి, ఇవుడిట్టి యకార్య మొనరింతునా ?"

"వలదు. అకార్యమొనరింప వలదు. జులేఖా సుందర చరణ సేవా పరాయణుఁడనయ్యు, నే ననేక సారులు ఇస్మలిడా సముఖమునకుఁ బోలేదా? కాన, ననుమాన భయంబు వీడి యుండుము. ఆ మోహ నాంగి యేమన్నను నదుత్తరమొసంగి, సమయానుకూలముగ మెలంగుము. నీవు మేధావంతుఁడవు: రసజ్ఞుఁడవు; తప్పక కృతకృత్యుఁడ వగుదువు.—ఇప్పుడేమియుఁ బ్రశ్నింపకుము. నీ పటులు మెలంగి దేని, ఈ ప్రణయ నిలయమున మఱియొక దినముండఁ గలము."

"మిత్రమా! నీప్రభావ మెట్టిదోగాని యమోఘము !"—

గ్రీకుయువకుఁ డట్లు సవిస్మయముగాఁ బలికి, మఱియేమియో ప్రశ్నింపనుండ, వానిని వారించి తురుష్కుఁ డిట్టులనెను.—"మిత్రుడా! అత్యాతురము వలదు. మదీయ హితవాక్యముల నేమరక, అప్రమత్తుఁ డవై ప్రవర్తింపుము. పొమ్ము"

జూలియను మిత్రవచోబద్ధుఁడై, ముగ్ధుఁడై వల్లెయని యల్లన బలుక, ఖలీలుఁడు మగుడ నిట్టు లనెను.—

"మఱియొక మాట చెప్పవలయు. పాపాభార్య సముఖమున నీవుండునపు డేమైన విఘాతము కలుగ వచ్చును. అట్టియెడ నీవు ధైర్యము వీడక, ఆకాంత చూపు మార్గము ననుసరింపుము. మార్గ మధ్యమున మహాకాయుఁ డగు నల్లని సిద్దీయొకఁడు భయంకర ఖడ్గధారియై గోచరించునేని, వాఁడు మార్గదర్శకుఁడగును. వాఁడు నీపిఱుంద రాఁగోరును: కాని, నీ వందుల కియ్యకొనక, వానినే ముందు నడిపింపుము. దాన సర్వభయంబులును దొలంగును. ఆయుధ మవసరమై యుండును: నా తల్పమున నొక కృపాణమణఁగి యుండును, తీవ

త్రము ధరించి పొమ్ము."

జూలియ నా ప్రకారము గోడయందుఁ జొచ్చి యంతర్హితుఁడై సాగి క్రమముగా మిత్రమందిరప్రవేశ మొనరించి, తొలుదొల్త మణిమయప్రదీపితఖడ్గరాజము భద్రపఱచికొని, దీపమార్పి, శయ్యాగతుఁడై, ఖలీలుని విచిత్రరహస్యప్రవర్తనము గుఱించి చింతింపఁ దొడంగెను. తురుష్కుని యుదంతమంతయు నిగూఢతమంబై కడు విపరీతమై యున్నను, ఆతఁడు వివేకవంతుఁ డనియు సాటిలేని మేటి మేధావి యనియు నెఱింగి, జూలియను నిశ్చలస్వాంతుఁడై యుండెను.

అంధకారమందిరమున గ్రీకుయువకుఁడు నాలుగైదు నిమిషములు మాత్రముండెను. అంతలోఁ దాళము తిరిగెను. తలుపు తెఱచి యొక వ్యక్తి మెల్లగఁ బ్రవేశించి, గ్రీకును డాసెను. అవ్వల నొక దీప ముండెను. తద్వినిర్గతకాంతి యతిమందముగ, గడు నస్పష్టముగ నుండుటచే, నొకరి మొగ మొకరికిఁ గానరాకుండెను. అంత నా వృద్ధ కాంత మెల్లగ నిట్లు ప్రశ్నించెను.—"అయ్యా! ప్రణయమందిరము నకు రా, సిద్ధముగ నున్నావుగదా? లెమ్ము!" అందులకుఁ బ్రత్యుత్తరముగా జూలియను నోరు విప్పకయే యొక కాసు తీసి యామె కొసంగెను. ఆ తార్పుకత్తె సంతోషపరవశ ఆయెనని వేఱుగఁ జెప్ప వలయునా? గ్రీకు యువకుఁడు తోడనే లేచి, ఆమె వెనువెంట నరిగెను. మార్గమధ్యమున నమీనా వెనుదిరిగి చూడలేదు. వారట్లు క్రమముగా ప్రభురాణి మందిరము డాసిరి. తదవసరమున జూలియను వదనము దృగ్గోచరమాయెను: జరఠాంగన యమితవిస్మయ భయాకులయాయెను! అంతిదనుక ఖలీలుఁడే తన వెంట నరుదెంచె నని ఆ పరిచారిక విశ్వసించి యుండెను. నిజాధికారిణి మనోహరణ క్రియాదక్షుఁడగు ఖలీలుఁ డేమాయెను? ఈ జూలియ నెటు లేతెంచెను? దొరసాని ఏమనును? ఆ కాంత హృదయ మొక్కసారి కంపిం

చెను: దురంతవిస్మయభయాతిరేకమున మతి సెడి కెవ్వున నఱవఁ బోయెను. ఐనను, వివేకవతియగుటచే నా దాసి నిగ్రహించికొని, ప్రశ్నపూర్వకవిలోకనముల నా గ్రీకుపైఁ బఱప, నాతఁడు గంభీరాననుఁడై యేమియో సమాధాన మొసంగఁబోయెను. కాని, అట్టి ప్రదేశమున నిలిచి ప్రసంగించుట ప్రమాదకరమని యెంచి, పరిచారిక ప్రభురాణి ప్రథమమందిరము ప్రవేశించెను. జూలియను గూడ బ్రవేశించెను. దాసి తోడనే తలుపువైచి ప్రశ్నింప, నా యువకుఁ డిట్టులనెను.—

"పాపా నేడేలకో నన్ను ఖలీలు మందిరమున నుండఁజేసెను. అందులకేమైనఁ గారణముండునో, లేక మఱచి యటులొనరించెనో, తెలియదు."

"కాని, నీమందిరము చీకటిగనుండ నేమి?"

"తైలము చాలియుండదు. నేను జూచుచుండగనే దీపమాఱి పోయెను."

"కావచ్చు. నీకీఖడ్గమెటులు లభించెను?"

"ఈ ఖడ్గమా! నామిత్రుని తల్పమున వ్రాలినంతనే హస్తమున కియ్యది తగిలెను: తోడనే, సంతుష్టాంతరంగుఁడనై ధరించితిని. ఈ ప్రదేశము నాకపరిచితము. సాయుధులగు సేవకులు లెక్కకు మీఱి యుందురు. ఏముహూర్తమున నే ప్రమాదము వాటిల్లునో యెఱుంగరాదు. అఖిలజన భయంకరంబులగు హత్యాపరంపర గుఱించి విని యుండుటచే, మఱియు భయమంది, శస్త్రధరుఁడనై యుండుట క్షేమకరమని యెంచితిని."

జూలియను పలుకులు నిశ్చలముగ, సరళముగ, హృదయమునుండి వెలువడినట్టులే యుండుటచే, నమీనా విశ్వసింపవలసిన దాయెను. అనుమాన మొకింత కలిగినను, తోడనే యంతరించెను. కాని,

ఆకాంత యవస్థ కడు విషమముగ నుండెను. ఖలీలుని వదనసందర్శ నోత్సుకమతియై యూటలూరు తన దొరసాని సముతమునకు గ్రీకును గొంపోవదగునా? ప్రభురాణి యేమనునో? ఖలీలుడు కాకున్న, మఱియొక సుందరాంగుడు లభించె గదా యని సంత సించునో? లేక, ఆ తురుష్క మన్మథుడే గావలయునని చలము వహించి కినియునో? ఏమియు దోచక, అమీనా తహతహలాడెను. దీర్ఘాలోచన నిరర్థకమని యెంచి ఆదాసి యిట్లు ప్రశ్నించెను.—

"అయ్యా! నిన్నీస్థలమునకు గొని వచ్చుటకు గారణమెద్దియో యెఱుంగుదువా?"

"ఎఱుంగనా! మనోహర ప్రేమధామమునకు రమ్మని పిలిచితివి, నేను వచ్చితిని. ఏ శృంగార రసజ్ఞుడు రా నిరాకరించును?"

అమీనా మగుడ విభ్రమాకుల మానస ఆయెను. అంతలోనే దృఢ సంకల్పయై యిట్లు లనెను.—"ఇక్కడనే రెండు నిమిషములు నిలిచి యుండుము—అ—వలదు! పాషా యీలోపుననే రాగూడదా? కాన, ఈ తెఱ మఱుంగున దాగియుండుము. ఒకవేళ పాషా యరుదెంచుగాక—మఱి యెవ్వరైన నేతెంచుగాక—నీవు కదలక మెదలక విగ్రహమువలె నుండుము."

గ్రీకు యువకు డాప్రకారము దాగినంతనే అమీనా యల్లన జాఱెను.

ఇస్మలిడా సతీతిలకము తన్మందిర శ్రేణియందలి మూడవగది యందు అపూర్వరుచిరాంబరములు దాల్చి, శయ్యాతలంబున నొయ్యారముగ వ్రాలియుండెను. ఆ విషయలాలస నిజనూనయన మున ఖలీలుని మనోహరాకారముం గాంచి మురియుచుండెను. ఆ కాంత గంభీరముగ సముచితముగ నున్నను కామాయత్తయై, విరహానలతప్తయై, లోలోన గ్రాగుచుండెను. ఎన్నడు తురుష్కు

దరుదెంచునో, వాఁడే తత్క్షణము నిజబాహుపంజర బంధితుం డగునో యని ఆవిలాసిని యువ్విళులూరుచు, నిజహృదయాంధకార విధ్వంసన క్రియాదక్షుఁ డగు శీతల తురుష్క చంద్రోదయమునకై నిరీక్షించు చుండఁ నాకస్మికముగాఁ దలుపు విఱిగెను: అమీనా ప్రవేశించెను. ప్రభుపత్ని హతాశయై ఆగ్రహాయత్త ఆయెను.

వృద్ధదాసి రయమున డాసి, జరిగిన వైపరీత్యము విశదీకరించెను. ప్రభురాణి మిక్కిలి చీకాకు పడి, బాధితాత్మయై, ఉస్సురని నిట్టూర్పు విడిచి, యిట్టు లనెను.—

"ఎంత దురదృష్టము! ఆహా! విధి నాకు కేవలము ప్రతికూల మాయెనే! ఆ సుందరాంగుడు నాకు లభింపఁడా యేమి? దుర్భరమే!—అమీనా! ఆలసింపకుము! ఈ గ్రీకును రయమున మఱలించి, నాఖలీలునిఁ గొని రావలయు—"

"దేవీ! ఉచితా నుచితము లరయవలయు. ఇన్ని రాక పోక లొనరించుట కడు ప్రమాదకరము సుమా!—"

"భయమేల! ఖలీలుఁడు నామనోహరుఁడు. ఆ వగకాఁడు నన్ను బిగియార నాలింగన మొనరింప దహించుకొని పోవువాఁడు—నేనా విషయ మెఱుంగుదు—కనులార గాంచితి—నాకై ఆమోహనాంగుఁడు నిజమనోహారిణి యగు జులేఖాను పరిత్యజించెను. ఓసీ! పొమ్మా! ఖలీలుని రయమునఁ దోడ్తెమ్మా!"

"దేవీ! తీవ్రపడకుము! సావధాన చిత్తవై నా విన్నపము మన్నింపుము. ఏతెంచిన యీ గ్రీకును పంపివేయుట పాడికాదు. నీప్రతిష్ఠ భంగపడును. నీయభిమతి మాయువకుఁడు గుర్తించియే యుండును. ఇతఁడు తెలిసియో తెలియకయో ఒక్కమాట జార విడుచునేని—"

"అబ్బా! నిజము నిజము! కానిమ్ము.—అమీనా! ఈయు

వకుఁ డెవఁడంటివి? తెరగజావలచిన సుందరాంగుఁడేనా ? ”

“ అతిసుందరాంగుఁడు ! అత్యంత సుందరాంగుఁడు ! దేవీ ! ఖలీలునకుఁ దీసిపోఁడని చెప్పఁగలను. ఏమైనను—”

అమీనా ఆవాక్యమును మాటలచేఁ బూరింపక, భావగర్భితమగు నొక్క వీక్షణముచేఁ దదర్థము వ్యక్తీకరించెను. ప్రభుభార్య ఆలోచనా పరతంత్రయాయెను. ఆవన్నెలాడికిఁ దురుష్కునిపైఁ గల ప్రేమ నిర్మలమైనది కాదు. అయ్యది కేవలము కామోద్రేకము. ఖలీలుని గాంచినంతనే ఆకామిని చిత్తముద్రేకించెను. అట్టి కామిని మఱి యొకనిఁ గాంచి మాత్రము మోహపరవశ కాకుండునా ! ఖలీలుఁడైన నేమి ? మఱి జూలియస్సైన నేమి ? కానఁ నాప్రభురాణి వినిశ్చితయై, యిట్టు లనెను.—

“ అమీనా ! ఈగ్రీకు యువకునిఁ దిలకింతును. రయమునఁ బ్రవేశపెట్టుము.”

“ దేవీ ! అడుగ మఱచితిని, సిద్ధినిఁ బ్రశ్నించితివా ? ”

“ ప్రశ్నించితి: ఆ సమాచారము సావకాశముగాఁ దెల్పెదను ; పొమ్ము ! ”

అమీనా యిఁక మాటాడక జూలియసు దాగియున్న స్థలమున కేగి, ఆ తెర తీయఁబోయెను. ఆ సమయమున నవ్వుల సవ్వడి విన వచ్చెను ! పరిచారిక నిశ్చేష్టయై యటు పరికింప, తాళము మీటఁ విసురునఁ గవాటము పోఁద్రోసి దత్తబను పాషా ఘోరున బ్రవేశించెను ! అమీనా అమితభయాక్రాంతచిత్త యయ్యు, సంధాన కార్య ప్రవీణయగుటచే భయమున కెడమీక, గ్రీకును ముందుగనే గుప్తపఱచినందులకు లోలోనఁ దనుఁ దాఁబొగడికొనుచు, భయ భక్తియుతయై సగౌరవముగాఁ జేతులు జోడించి యుండ, పాషా యిట్టు లనెను.—

"అమీనా! అపురూపమగు నాకైదువు దొరకెనా? నిన్ననో, మొన్ననో నీరాణి మందిరమున మఱచి యుంటిని. ఇంతలో నేమగును? దేవి తానెఱుంగ ననుచున్నది—"

"పాషా! నేనెంతయో వెదకితిని: గదు లన్నియు గాంచితిని. ఐనను గానరా—"

"దాసీ! అటులైన, మదీయసేవకాధము లెవ్వరో ఆయమూల్య ఖడ్గము తస్కరించి యుందురు."

తురుష్క ప్రభువు క్రోధఘూర్ణమాన మానసుఁడై దుర్నిరీక్షుఁడై యుండెను.

"పాషా! అట్టులే కావలయు. ఎట్టులైనను ఆజాడ కనిపట్టఁ బ్రయత్నింతును—"

"అటు లొనరింపుము. మంచి బహుమాన మొసంగెదను. అమీనా! ఈ ప్రదేశమున నూపిరి సలుపకున్నది. గవాక్షమున కడ్డుగ నీ తెరయేల? దీనిఁ దొలంగించినచోఁ జల్లని పిల్లవాయువు లరుదేరఁగలవు."

పాషా యట్లు పలుకుచు, జాలియను దాగియుండిన పటము చెంతకుఁ బోయి, తొలంగించు నుద్దేశమున నద్దానిపైఁ జేయివైచెను. ఆహా! ఎంత ప్రమాదకరము! జాలియను ఏమి కావలయు? అమీనా యేమి కావలయు? ప్రభుపత్ని యేమి కావలయు? కాని అమీనా సామాన్యురాలు గాదు. ఆదిట్టరి బిరానఁబోయి ప్రభు భుజము పట్టి యాతురకాతరస్వరమున నిట్టు లనెను:—

"దేవా! వలదు, వలదు! దేవి శీతలబాధ గనునించి విరమింపుము! శైత్యాధికమునఁ గడు గుందుచున్నది: పవన మొక్క పిసరరుదెంచినను ప్రమాదకరము!"

పాషా హస్త మట్టులే జారిపోయెను—"ఏమి! దేవి కనారోగ్యమా?

సాయంకాలమున మత్ప్రతికాసదనమునఁ గాంచియుంటిని: నా దేవి ప్రఫుల్లయై కలకలలాడుచుండెనే! అసాధారణసౌందర్యముతోఁ గూడ వదనము నలరారుచుండెనే!"

"పాషా! దేవి యెల్లప్పుడు మనోహరముగా నుండును. దేవా! తమ దర్శనార్థము మా దేవి యాతురచిత్తయై నిరీక్షించుచున్నది."

"ఇదె పోవువాఁడను. కాని, అమీనా! నా ముద్దులకై దువు కానరాకున్నది. దురాత్ముల కెంతటి కండకావరము! ఎంతటి సాహసము! నా మందిరముననే ఇంతటి చౌర్యమా? ఉపేక్షింపఁజాలను! నా భృత్యులందఱు నవ్వల నిలిచి యుండవలయునని ఆజ్ఞాపింపుము. అచిరకాలమున వారిపని పట్టింతును! పొమ్ము! అమీనా! అటులొనరింపుము!"

ఆ ముహూర్తమునఁ దలుపు తెఱచికొని దరహాసవిరాజితవదన యగు నిస్మిలిడా తన మగని కడ కరుదెంచెను. విషయాసక్తయై, తదాలోచనాసాగరతరంగడోలికావిహారిణియై యున్న ఆ కామినికి పాషా కంఠధ్వని యంతలో పిడుగువలె వినవచ్చెను. జూలియను ప్రథమమందిరముననే దాగియుండెను! అచ్చటనే పాషా యమీనాలు సంభాషించుచుండిరి! క్రూరవిధివశంబునఁ దన రహస్యము బయల్పడునేని, అమీనా జూలియనులతోఁ బాటు తానును దుర్భర బాస్ఫరజలరాశి గర్భస్థ కావలయు! కాన, నా కాంత యమితభయాకులచిత్తయై దిగ్గున బోయి, తలుపుచాటున నక్కి తరుణ తరుపత్రమువలెఁ బ్రచలించు హృదయము నొక కేలఁబట్టి ఆ ప్రసంగము నాలించెను. తన ఖడ్గము కానరామి తురుష్కప్రభువు క్రోధోన్మత్తుఁడై యుండెను. ప్రభుపత్ని హృదయావేగము ద్విగుణీకృతమాయెను. ఐనను, కుటిలస్త్రీ జనసహజధైర్యము వహించి, ఆ వనిత వేచియుండెను. అమితచతురమతియగు నమీనా ఆసన్నమహోపద్రవము నుభ

వుగాఁ దొలంగించెను. ఇస్మిలిడా దుర్భరహృదయభార మడంగెను. తదుత్సాహపరవశయై, ప్రఫుల్ల వదనయై ఆ తరళేక్షణ తన వల్లభు నకు సుస్వాగత మొసంగెను.

౧౩

ఇస్మిల్డా జాలియనులు

అమీనా యచట నొక్క నిముసమైనఁ దడయక, మనోవేగమున నావలకుఁ బోయి, ప్రభు నాజ్ఞానుసారముగాఁ బరిజనుల నందఱను జేరి, క్రోధఘూర్ణితప్రభుసముఖమున వారేమి చెప్పవలయునో పాఠము చెప్పెను. పాప మా సేవకు లేపాప మెఱుంగరుగదా. ఖడ్గము తస్కరింపకుండుటయే గాక, అయ్యది పోయెనని యైనను వారికిఁ దెలియదు.

అమీనా తత్కార్య నిమగ్నయై యుండ ఇస్మిల్డాసతి సుప్రసన్నాననయై, మధురస్వరమున సాదరముగా నిట్టులనెను.—

“నాథా ! నీ వదన మేలకో వ్యాకులితమై తోఁచెడిని. నేను సహింపఁజాలను—”

“కాంతా ! నీ కావంతవలదు. నా ప్రియతమ ఖడ్గము పోయెఁ గదా. దొంగను బట్టుటకై కట్టుదిట్టములు చేయుచుంటిని. కాని ప్రేయసీ ! నీవు సుఖముగా లేవని వింటినే. ఏమి—

“నిజము, నాథా ! నే నిందుఁ బ్రవేశించినంతనే, నాతను వొక్క సారి శైత్యాధీనమాయెను.”

అమీనా కుటిలాలాపములు వినియుండుటచే, నిస్మిల్డా తదను గుణముగా వాక్రుచ్చెను. కాని, ఆమె హృదయము లోలోనఁ గడుఁ

గంపించుచునే యుండెను.

"తరుణీ! ఈ గది కడు శీతలము. నీ విందు నిలిచిన, మఱియు బాధకరముగా నుండును. కావున లోనికిఁ బోదము రమ్ము."

నిష్కపటి యగు పాపా యట్లు పలుక నిజముగఁ జలిబాధచేఁ గుందుదానివలె నా కాంత ఉహుహూ యని వణకి, వల్లెయని తల యూపెను. ఆ వగలాడి నిజనాథభుజావలంబిత మనోహరవల్లరియై యల్లన దన శయ్యామందిరము చేరి, శయ్యపై వ్రాలెను. పాపా యా తల్పముననే ఆసీనుఁడాయెను. ఆ మెఱుఁగుఁబోడి యనూన సోయగము గాంచి, యా వీరుఁడు విగతధైర్యుఁ డాయెను. ఆ యిందువదన హసనాననయై, నిజమధురమంజులాలాపములచేఁ దన ప్రభు నన్యవిచారశూన్యు నొనరించెను. ఆ టక్కులాడి యొక్క క్షణము క్రిందటనే శీతలబాధ నభినయించెను. ఇప్పుడా మదవతి నిద్దంపుఁజెక్కులు మనోహరారుణకాంతిభాసురములై యుండెను. ఆ మేటి మగఁడు మోహాతిరేకమున మందుఁడాయెను గాని, లేదేని, తత్కౌటిల్యము గుర్తించియే యుండును. మంత్రముగ్ధుఁడువోలెఁ దన కృపాణము గుఱించియు, దురాగ్రహము గుఱించియు, అమీనాకుఁ దా నొసంగిన కఠినశాసనము గుఱించియు నా వీరుఁడు పూర్తిగ మఱచి, మోహవిభ్రాంతుఁడై నిజభామినీభుజపంజరబంధితుఁడై నిద్రాపరుఁడాయెను.

జూలియను దాగి యొక గంటయాయెను. వాని యవస్థ వర్ణనాతీతము. పాపా యా మఱుఁగు తొలగించెనేని, ఎంతయేని అపాయము ఘటిల్లి యుండెడిది. తొలుదొల్త నాగ్రీకు యువకుని తనువు తారున రెండు తునుకలై పడియుండెడిది. అయినా తదపాయము తొలగించినను, ఏమగును? ఐనను, ఎంతటి విపత్తు సంభవించినను తన్నివారణోపాయముతోడనే యుండునని హెచ్చరించిన మిత్రవచ

నములు తలంపునకు వచ్చుటచే, జూలియను నిర్భయముగ నుండెను.

ప్రభునాజ్ఞానువర్తియై అమీనా సిద్ధిలనందఱను ద్వారముచెంత బారు తీయించి యుంచెను. ఆ తంత్రకర్త్రి చిత్తము కడు నల్లాడు చుండెను. మందిరమున నేమగుచుండెనో, ఆ ముదుసలి యెఱుంగ దాయెను. మెల్లగ లోనికేగి పరికింపవలయునని దాసి కడు తత్తర పడుచుండెను. కాని, భయానక పాదరక్షలు దయ్యములవలె గోచరించుచుండ, నెట్లు పోఁగలదు? పాషా క్రీడామందిరాంతర్గతుఁడై యుండుసమయమున, దన్మహానీయుఁడు పిలువకుండ, నేరును బ్రవేశింప రాదు. కాని, అమీనా విశేషానుభవము పొల్లుపోవునా? ప్రౌఢ కాంతయగు తన దొరసాని సమయోచితముగఁ బ్రవర్తించునని గ్రహించి, దాసి భయ ముడిగి యుండెను. పాషా యింకను రాకుం డెను. కావున, దన రాణి పాషాను విభ్రాంతు నొనరించి, నిద్రావరు నొనరించుచుండెనని యెంచి అమీనా సంతసించెను.

తురుష్క ప్రభువు నిజకాంతాభుజవల్లికీ డోలికావిహారియై, తదు రువక్షోజాశ్రితశిరస్కుఁడై లోకమెఱుంగక హాయిగ నిద్రించుచుం డెను. తద్విషయము గుర్తించి ఇస్మిల్లా యల్లన విడిపించికొని, అని మిషనయనయై, నిబద్ధనిశ్వాసయై, తన మగని మస్తకము మెల్ల మెల్లగ దిండులపై నిడెను. ప్రభువునకు నిద్రాభంగము కలుగలేదు. తోడనే, ఆకాంత రయమునలేచి పాదరక్షలు విడిచి, కడునిశ్శబ్దముగ నడచి, జూలియను దాగియుండిన తావునకేగి, కొండొక కవాటమున దొంగిచూచెను. వరుసగ నిలిచియున్న ప్రభుభృత్యులును అమీనా యును గోచరించిరి. అందు నిరువురు తప్ప మిగిలినవారు విశ్వాసనీ యులే. కాని ఆ యిరువురు మాత్రము ప్రభురాణి రహస్యకథా కలా పము నెఱుంగరు. ఆ కారణమున జూలియను నామార్గమున సాగనం పుట యసంగతము. కనుక ము సర్వాభయనివారిణి: ఏనను, ఆ తులు

వలు తుంటరులై రహస్యభంగం మొనరింపవచ్చును. ఆసేవకులను దమ తను నెలవులకుఁ బంపివేయుటకును వీలుకాకుండెను. పాపా దే ముహూర్తమున మేల్కాంచునో యెఱుంగరాదు. ఆతని శాసన మమోఘము. ప్రభుపత్నియైన నుల్లంఘింపరాదు. ఆమహానీయుఁ డొక వేళ రేయియెల్ల నిద్రించునేని, పరిచారకులంతయు నుక్క అట్టులు వేచి యుండవలసినదే. ఐన, జూలియను మాట యేమి కావలయు? తన మాట యేమి కావలయు?

ఏమైననుఁ గ్రీకుయువకుండందుఁ దడయుట కరము హాయకరము. ఎట్టులైనను, కానిం దరలింపవలయును. ఆమె రెండు నిముసములు విచారించి, సంశయవివర్జితయై, కృతనిశ్చయయై, తన కెంబెదవున వ్రేలిడి, తెర సడలించి రమ్మని సన్నయొనరించెను. నీలమేఘనిర్ముక్త సుధాకరమూర్తివలె జూలియను యొక్క మనోహరమూర్తి దృగ్గో చరమైనంతనే, ఆ మదవతి హృదయము కంపించెను. తెరజాపార్శ్వ చరుండై నపుడుకంటె నీ సమయమున జూలియను ద్విగుణీకృత సౌం దర్యవైభవ విభాసితుండై, దర్శనీయుడై యలరారుచుండెను. అట్టి సమయమునఁ దన వల్లభుఁ డరుదెంచినందులకా కామిని కడు విచా రించెను. కాని, విచారమునకు గాని విలాసమునకు గాని యవకాశ మెక్కడ? పాపా యేక్షణమునసైన మేల్కొనవచ్చును. కావున నొక క్షణమైనఁ దామసింపరాదు. అంతలో జూలియను హస్తమున నవరత్నఖచితకృపాణము కానవచ్చుటచే, నిస్శబ్దా తోడనే మెల్లగ నిట్టులనెను.—"ఆక్కైదు విటులెమ్మా! చూచితిగదా. ఇయ్యది కానరాని ఎంత గంద్రగోళమగుచుండెనో!"

"వనితామణీ! క్షమింపుము. మఱి యేమికోరినను, శిరమునదాల్తుఁ గాని, దీనిసిమాత్రము వీడఁజాలను."

"ఏల వీడవు?"

అట్లు ప్రశ్నించి నాకాంత దుర్నిరీక్ష్యముగ నుండెను. మనోహర మధురవీక్షణ నిలయములగు నాకాంతనయనము లాకస్మికముగఁ బ్రచండానల సన్నిభములాయెను: మందహాస విరాజితమగు సుందరాననము అపూర్వభయానకమాయెను. మృదులమోహన సుందర సుకుమార కుసుమగాత్రి చూచుచుండగనే, పెనురక్కసియైనటులు తోచెను. ఐనను, జూలియను నిశ్చలస్వరమున సగౌరవముగ నిట్టులనెను.

"తరుణీ! వీడఁజాలను. ఏమందువా? అపాయసాగరమధ్యమున నిలిచి యున్నవాఁడ. సేవకులు సాయుధులై, యప్రమత్తులై, యవ్వలనే యున్నవారు. భయంకరుఁడగు నీ నాథుఁడిందే యున్నవాఁడు. రారాని స్థలంబున కెట్టులో యరుదెంచి చిక్కువడితిని: అట్టి వానికి ఖడ్గమువలదా!"

ఇస్మిల్డా క్రోధముడిగెను. ఆమె వినమ్రయై దైన్యస్వరమున నిట్టులనెను.—"అయ్యా! నిన్ను సురక్షితముగ నీ మందిరమునకుఁ జేర్పఁగలను—ఖడ్గమిమ్ము."

"తరుణీ! నీకోరిక మన్నింపఁజాలనైతినని మిగుల విచారించువాఁడను. నాస్థలమున కేగుదనుక, ఈ యస్త్రము వీడఁజాలను. ఆనంతరము నేఁగాంచిన త్రోవుననే భద్రపఱచువాఁడను. ఉదయమగునంతనే, నీపరిచారకులు నీ కొసంగెదరుగాక."

ఇస్మిల్డా తన విశాలనయనములను విశాలతరంబొనరించి, నిమిషముడిగి, గ్రీకుయువకునిపై సునిశిత వీక్షణజాలముల నవిరళముగఁ బరపెను. వాని మానసమున నెట్టి దురూహ యడంగియుండునో యని ఆవిలాసిని యరయఁగడంగెను. కాని, జూలియను నిశ్చల చిత్తుఁడై యచలాకృతినుండెను. ఆ యువకుఁడు నిష్కపటి యని యెంచి, ప్రభుపత్ని సంతసించి, తన వెంట రమ్మని సన్నయొనరించి

యిట్టులనెను.—

"ఇంచుకేనియుఁ జలింపవలదు! నిశ్చలగాత్రుఁడవై నావెనువెంట నరుదెమ్ము. మన యిరువురి ప్రాణములును ఒక్క శిరోజమాత్రపటుత్వము గలిగియున్నవని యెఱుంగుము. అణుమాత్ర మప్రమత్తుఁడవగుదేని, అణుమాత్రము భీతుఁడవగుదేని, మన మిరువురము విచ్ఛిన్నమస్తకులమై, భయంకర కాసారజలరాశి గర్భస్థులమగుదుమని యెఱుంగుము!"

జూలియను సముచితముగ బదులాడెను. వానిగాంభీర్యము గాంచి సంతసించి, నిజసుందర తరుణారుణ చరణపల్లవములతో రత్నకంబళములపై నల్లననడచి, తన శయ్యాగారము డాసినంతినే యట నిలువవలయునని ప్రభుపత్ని గ్రీకునకు సన్న యొనరించెను. అనంతర మా మదవతి శయ్యాగతుఁడైన తన మగఁడెట్లుండెనోయని అల్లనతొంగి చూచెను. ప్రభువట్టులే మైమఱచి నిద్రించుచుండెను. ఆకారణమున నాకాంత వెఱపుడిగి, నిజమందిరప్రవేశ మొనరించెఁ గు త్రెజేఁగి, జూలియనుఁ డనుగమించెను. వాని హస్తము తన మొలనున్న బాకుమీఁదనే యుండెను. విధివశమునఁ దురుష్కప్రభువు మేల్కాంచునేని, ఆత్మసంరక్షణ మొనరించికొన నాతఁడు సంసిద్ధుఁడై యుండెను. కాని, పాషా కేవలము శిలాప్రతిమవలెఁ బడియుండుటచే, వానిప్రయత్నము వ్యర్థమాయెను. మందిరాంతము నిరపాయముగాఁ జేరి ప్రభుపత్ని యచటి మొగమలు తెరసడలించి, తత్ప్రదేశమున నున్న ద్వారము తెరచి, తన యనుచరుఁడటు పోవలయునని యాతురదైన్యభావము లుట్టిపడఁ బలికెను. జూలియనుఁ డటులాచరించెను.

మనకుఁ జిరపరిచితమగు లోహదీపప్రకాశిత పథమున గ్రీకుయువకుఁడు పోసాగెను. మిత్రుఁడగు ఖలీలు హెచ్చరిక నేమఱక జూలియనుఁ డప్రమత్తుఁడై హస్తము ఖడ్గముమీఁదనే యుంచి నడుచుచుం

డెను. కొంతదవ్వరగినంతనే, నీలజీమూతసన్నిభ దీర్ఘకాయుఁడు భయంకర కరవాలధారియై భయతరంబుగ గోచరించెను. ఖలీలు ముందుగనే ఎఱింగించి యుండుటచే, జూలియను చలింపక స్థిరచిత్తుఁడై యుండెను.

జూలియను గోచరించినంతనే, ఆసిద్దీ వినయగౌరవ పూర్వకముగాఁ దన ఖడ్గము తత్కోశమునందిడి, దైన్యముగ నిట్టులనెను.—

“ఆర్యా! క్షమింపుము. ప్రభునిక్షేపము నహోరాత్రములు కని పట్టికొనియుందును: కావున నెవ్వ రరుదెంతురో, ఎట్టి యాగంతకుఁ డేతెంచునో యెఱుంగఁజాలక, ఇట్టి భయంకరరూపమునఁ గావలి యుందును. నిన్నుఁ గాంచినంతనే నీ రాకకుఁ గతంబెఱింగితిని. దారి చూపెదను, దయచేయుము.”

“కాని, ఈ నిగూఢప్రదేశము నాకుఁ గేవలము వింతగనున్నది. కావున, నీవు ముందు నడచిన, నే ననుగమింతును.”

అధమసేవకోచితదైన్యవదనమున సిద్దీ యిట్టులనెను—

“అధమాధముఁడను, ముందు నడవఁగలనా? మఱియు, ఈ మార్గము సుగమము; దయచేయుఁడు.”

మిత్రవచోబద్ధుఁడైన జూలియను గంభీరవదనుఁడై, కఠినస్వరమున నిట్టులనెను—

“నీవు ముందుఁ బోవలయు: ఇయ్యది నాయాజ్ఞ అని గ్రహించి నడువుము.”

“అయ్యా! ఓఁగాక. కాని, ఆయుధము ధరింపనేల? నేను ఘోర ద్రోహ మొనరింతునని భావింతువా?”

“ఒక్క క్షణముక్రిందట నీయాకృతి యెటు లుండెనో కాంచితి గదా. అట్టి బెట్టిదుల కాటపట్టగు నిట్టిస్థలమున నాయుధము తాల్ప వలదా?”

సిద్దీవదనము అపూర్వముగ మాఱిపోయెను. అది యొకక్షణికము. తదుత్తరక్షణముననే వాఁడు రయముగఁ దిరిగి మార్గదర్శకుఁ డాయెను. వారు క్రమముగా మెట్టుదిగిరి. జూలియను అనిమిష నయనుఁడై ఆ సేవకు నరయుచుండెను. కడమెట్టు చేరినంతనే, వాని హస్తము మెల్లగ ఖడ్గముమీఁదకుఁ బోవుచుండెను: గ్రీకు యువకుఁడు మఱియు నప్రమత్తుఁ డాయెను. సిద్దీ ఒక్కయడుగువైచి, తన కరవాలముఁబట్టఁబోవును. గ్రీకు సక్రోధముగ తద్దురాచారముం గాంచు చుండగనే, ఆమూలలనుండి మఱియొకవ్యక్తి గోచరమాయెను.

ఆవ్యక్తి ఖలీలుఁడు; మిత్రసందర్శమైనంతనే, జూలియను మానస ముప్పొంగెను. సిద్దీ యవస్థ మాత్రము కేవలము విరుద్ధముగ నుండెను. ఖలీలునిఁ గాంచినంతనే ఆ ఘోరాకారుఁడు వన్యమృగము వలె గుఱ్ఱిడెను. తురుష్కవీరుఁడు నిరాయుధుఁడు. ఐనను, ఆతనిఁ గాంచినంతనే సిద్దీ చకితుఁడాయెను. ఖలీలుఁ డంతఁ గడుగంభీరముగ వానిని డాసి యిట్టులనెను.—

"పరిచారకా! నీ ప్రవర్తనమునకు సంతసించితిని. గతనిశాసమాచారము వివేకవంతుఁడవై వెల్లడింపవైతివి. ఇప్పుడు నట్టులే మెలంగుము. నా గుఱించి యెటులాడితివో, నా మిత్రుని గుఱించియు నటులే యాడుము. తద్విరుద్ధముగ నాచరింపఁ గడంగుదేని, నీ ప్రాణము మదధీనమై యున్నదని స్మరింపుము: భద్రము!"

తా నొక యధికారివలె ఖలీలుఁడు మాటలాడెను. జనప్రదర్శిత వ్యాఘ్రమువలె సిద్దీ దుర్బలుఁడై ఘూర్ణిల్లి, యపూర్వభయవిహ్వలుఁడై, యట్టె నిలిచిపోయెను. ఖలీలుఁడు హస్తసంచలన మొనరించెను: ఆతనివెంట జూలియను పోయెను. వా రిరువురు క్రమముగా ఖలీలుమందిరము చేరిరి. "మిత్రమా! జరిగినసమాచారము సవిస్తరముఱింగింపుము." అని ఖలీలుకోర, జూలియను స్వీయకథాకథన

మొనరించి యిట్లు ప్రశ్నించెను—

"నాకథ వింటివి. ఇఁక నీకథ వినవలయు. నీ ప్రవర్తనము అవ్యక్తముగ, నిగూఢముగ కేవల మతీతముగ నున్నది. గంభీరపేటికా పాత్రమున నాకరాళదీర్ఘకాయునిఁ బ్రచలింపఁ జేసితివి. మిత్రమా! నాచిత్తము భయంకరానుమానబాధిత మగుచున్నది—"

"చాలు! మిత్రమా! సమాధానముల కిది సమయముకాదు. నీ మిత్రుఁడు లూకాసున కీవిషయమంతయుఁ దెలుపవలదు. మిత్రమా! నన్ను విశ్వసించి, ఏమియుఁ బ్రశ్నింపక, ఎయ్యదియెట్లు పరిణమించునో పరికించుచుండుము. నామాట కెదురాడక మెలంగెదేని, భవదీయ హృదయాపహారిణియగు తైరజానుఁ జేపట్టఁగలవని సమయ మొనరింతును. ఆఖడ్గ మిఁక నిటు తెమ్ము. శయ్యాగతుఁడవై నీ తైరజాను సంస్మరింపుచు నిద్రింపుము."

ఎన్నెన్నియో ప్రశ్న లడుగవలయునని జూలియను చిత్త ముడికి పోవుచుండెను. ఐనను, ఖలీలుఁ డట్లు పలికినపిమ్మట మాటాడఁజాలక ఖడ్గమువీడి కరస్పర్శన మొనరించి, అతఁడు తన మందిరమున కేగెను.

మఱుచటి యుదయము యథాప్రకారముగ పాషా పరిచారకు లేతెంచి, ఖలీలాదుల మందిరద్వారములఁ దెఱచిరి. కొంతదవ్వున అమీనా యొకమూల నక్కియుండెను. ఆమె కాన్పించినంతనే, ఖలీలుఁడు తత్కారణము సులువుగా గుర్తించెను. ఐనను, ఆ వీరుఁ డావృద్ధురాలినిఁ గాంచనట్టులే ప్రవర్తించెను. యువకులు మువ్వురును గోచరించినంతనే, ఆమె తనదారింబోయెను.

పరస్పరసహవాససౌఖ్యము ననుభవింపుచు నామిత్రులు దినమెల్ల హాయిగఁ బోనిచ్చిరి. తన రహస్యము లూకాసున కెఱింగింపక, తద్విషయమై ఖలీలునిఁ బ్రశ్నింపక, జూలియను సముచితముగ

సంచరించెను.

సాయంకాల మాయెను: పాషా ప్రభృతు లరుదెంచిరి. తా మెంతయు నాతురపడు ప్రణయమందిరమునకుఁ దోడనే మిత్రులు పోయి, ప్రియాంగనావదన సందర్శన మొనరించి ధన్యులైరి. పాషా గంభీరముగ సుఖాసీనుడై యుండెను. ఇస్మిల్లాసతి ఆ చెంతనే మేలిముసుంగు ధరించియుండెను ఆకారణమున నా పడంతి ఈ సమయమున నెట్టిభావములు కల్గియుండునో అరయుట కనకాశము లేకుండెను. లూకాసు రయమునఁబోయి తన గుర్ఱెదు చెంగట నుపవిష్టుఁడాయెను. తన ప్రాణకాంతచెంత జూలియను అధివసించెను. ఖలీలుఁడు దవ్వుననుండియే జులేఖాను గాంచి సగౌరవముగా శిరమువాల్చి, దవ్వుననే యాసీనుఁడాయెను. కథాశ్రవణోత్సాహియై దత్తబను పాషా తత్తరపడుచుండుటచే, ఖలీలుఁడు తదుద్యోగ భారము రయమున వహించెను.

౧౪

నాల్గవకథ

1452 సంవత్సర మొకనాఁటి సుప్రభాతసమయమున వేటకై దర్పముగ బయల్వెడలిన యొకానొక సంఘమునుండి ఘనవేషధారుఁడగు నొక సుందరతురుష్కయువకుఁడు విడువఁడి, మృగయాపరతంత్రుఁడై, తదుత్సాహాతమకమునఁ జాల దవ్వరిగెను. ఆవీరుఁడాకస్మికముగా వెనుదిరిగినంతనే, తత్ప్రమాదము వ్యక్తమాయెను. దుర్గమారణ్యభూములఁ దాను దారి తప్పితినని యాతిఁ డపుడు

గ్రహించెను. తన వార లరుదెంతురేమో యని ఆతఁడు కొంత తడవు నిరీక్షించెను. కాని, ఎవ్వరు రారైరి. తా నెటుఁబోవుటకును దోఁపక, ఆ వీరుఁడు వారువముదిగ్గి, వినిర్మలనదీప్రవాహముపొంత నాసీనుఁడై, గాఢదీర్ఘాలోచనాపరుఁడై, ప్రపంచము మఱచెను.

ఆలోచనాసమాధియం దాతఁడెంతకాల ముండెనో యెఱుంగ రాదు. కాని, ఆవీరుఁ డాకస్మికముగఁ దుల్కి పరికించువంతనే, తన భుజములక్రిందుగ, బేరుటురమునకుఁ జుట్టి యొక పాశము గోచర మాయెను! ఆ క్షణముననే అయ్యది బిగియుటచే, నా యువకుఁడు పూర్తిగ నస్వతంత్రుఁ డాయెను. క్రోధవిస్మయాతిరేకమున రయమున నిటునటుఁ జూడ, మొఱకులగు ముచ్చులు మువ్వురు కాన్పించిరి. వారి భావము తోడనే గుర్తించి "మీ కేమి కావలయు" నని తురుష్కుఁడు ప్రశ్నించెను. అందొకఁడిట్టులు బదులాడెను—

"చక్కగ నడిగితివి! మా కేమి కావలయునో చెప్పెద, వినుము. మహానీయా! మొదట నీ మొలకు ప్రేలాడుసంచియందలి సువర్ణము కావలయు; రెండవది, నీవు ధరించిన యుంగరములు; మూడవది, కొన్ని దినములు నీసహవాసము: తగిన పరిహారము మాకు లభించు నంతనే మమ్ము వీడవచ్చును."

ఆ మొఱకుఁ డట్లు కఱకుగఁ బలుక, యువకుఁ డిట్టులనెను—

"నా చెంతగల సువర్ణనాణెములను ఆభరణములను మీకొసంగెదను. నన్ను మాత్రము పోనిండు. మీకుఁ బరిహారధన మెంత కావలయునో, ఎన్ని వేలసువర్ణములు కావలయునో చెప్పుడు, నేఁ బోయినంతనే తప్పక మీ కంపెదను. మహమ్మదుపై, బ్రూసానగరస్థసమాధులందు శయనించుసుల్తానులపై సమయము సేసిచెప్పెద— ధన మెవ్వని కేస్థలమున నొసంగవలయునో మీరే నిర్ణయింపుడు, అట్టులే యగు."

అంత నొకఁడొంగ వికటముగ నిట్టు లనెను—

"అయ్యా! మే మొక విధమగు వర్తకులము: ఇట్టి నీటుమాటల వలనఁ బ్రయోజనములేదు. ఇట్టిది వ్యవహారధర్మము కాదు అల్లదె, వనము! మే మందు నివసింతుము. మా యొడయుఁడుకూడ నందున్న వాఁడు. సత్వరము దయచేయుము."

తురుష్కుఁ డెంతయో బ్రతిమాలెను; ఎన్నియో సమయము లొనరించెను; ఎంతయో యాసవెట్టెను. కాని, ఆ దురాత్ములు పాషాణహృదయులై నిరాకరించి, తమతో రయమున రావలయునని తొందర యొనరించిరి. ఆలసించినచోఁ దన యనుచరు లేతేరవచ్చునని యాసించి, తురుష్కయువకుఁ డా బ్రముచ్చులను మఱల మఱల నర్థింపఁ దొడంగెను. ఆ రహస్యము దొంగలుకూడఁ గొంత తడవైనపిమ్మట గ్రహించి, యా వీరుని బలిమిమై తిరలింప నుద్యమించిరి. అట్టియెడ హాయరింఖానినాదములు వినవచ్చెను. యువకుఁ డానందపరవశుఁడై "అల్లా! ఇఁక బ్రదికితి!" నని యఱచెను.

"లేదు! ఆ యేతెంచువారిలో నొకఁడు పురుషుఁడు: రెండవది స్త్రీ! నీ కేమియు లాభములేదు"

ఒక చోరుఁ డట్లు పలుకుచునుండ, నా యువకుఁ డెలుగెత్తి నూతనాగతుల సంబోధించెను. ఆ దుష్టులంతఁ దమ బందాను రయమునఁ గొనిపోవలయునని కడు బ్రయత్నించిరి. వీరుఁడు దుస్పాహ పాశబద్ధుఁ డయ్యు, నాత్మరక్షణార్థము పెనగులాడఁ దొడంగెను. అంతలో నా మార్గస్థు లార్తరక్షణ పరాయణులై, తత్ప్రదేశము సమీపించిరి.

కాని, ఈలోపుననే వీరున కపాయము వాటిల్లనుండెను. అతఁడు ముష్కరులను లోబడక నిరోధించియుండుటయు, మఱియొక వీరుఁ డరుదెంచుచుండుటయుఁ గాంచి, ఒకఁడు క్రుద్ధుఁడై, ఉన్మత్తుఁడై,

ఆ తురుష్కునిఁ దెగటార్పఁ దన కరవాలము నెత్తెను. అట్టి మహా సంకటసమయమునఁ గ్రొత్తపురుషుఁ డరుదెంచెను. అతఁ డేతెంచుటయు, తేజి డిగ్గుటయు, ఖడ్గధారియై యుక్తికి ఆ సాహసికుని నిరాయుధు నొనరించుటయు నొక్క క్షణమున జరిగెను. అంత నా హంతకులు ముప్పురుంగలసి వైరిని దాఁకిరి. నవీనుఁ డా పాపాత్ములకుఁ దాపికఁ నిజరణకౌశల్యము నత్యద్భుతముగఁ బ్రదర్శించెను. సమయమరసి, యాతని వెన్నంటివచ్చిన మచ్చికంటి తురుష్కవీరుని పాశములు రయమున ఛేదించెను. ఆ యోధుఁడు తోడనే కృతయుద్ధుఁడై పోరాడెను. హంతకులు ధైర్యముగఁ బోరాడియు, తుదకుఁ దెగటారిరి.

తురుష్కుఁ డంతఁ దన కృతజ్ఞత వెలిబుచ్చుటకై తన రక్షకుని డాయఁబోయెను. ఆతనిప్రాయ మొక్క సంవత్సర మధికముగ నుండును గాన వాఁడును యౌవనప్రభావిభాసితుఁడే. వాని వదన సౌందర్యము వస్త్రధారణము వాగ్వైఖరియుంగాంచి, యాతఁడు గ్రీకు కానోపునని తురుష్కవీరుఁడు గ్రహించెను. ఆతఁ డున్నత వంశజుఁడు కావలయు ననియును దెలియుచుండెను. వాని నంటి యుండిన కోమలాంగియు నట్టులేయుండి, నిరుపమసౌందర్యముతో నలరారుచుండెను. ఆమె ప్రాయము పదునెనిమిది వత్సరము లుండును.

తురుష్కుని యభినందనాలాపముల నాలించి గ్రీకు యువకుఁ డిట్టులనెను—

"ఆర్యా! నన్నింతగఁ గొనియాడఁదగదు. నే నిట్టి సంకటమునఁ జిక్కినపుడు నీ వెట్టు లాచరింతువో, నేనును అట్టులే యొనరించితి. ఇంతకంటె విశేషములేదు. గాని, గ్రీకులు తురుష్కులు ఈ తెఱంగున మిత్రులవలెఁ గలియక, సదా రక్తరంజిత రణరంగమున మాత్రమే

కూడుట కడుసంతోషకరము సుమా."

"తప్పెవ్వరిది! ఆటోమనులు మిగుల బలవంతులు. మీరేడు తురుష్కసామ్రాట్టునకుఁ జెల్లింపవలసిన కప్పము సరిగఁ జెల్లింపక, ఎగవేయఁ బ్రయత్నించును!"

తురుష్కయువకుఁ డట్లు సగర్వముగ వడివడిఁ బలుకఁ, గ్రీకు ఇట్టులనెను—

"నేటి గ్రీకులు తొంటివారల ప్రసిద్ధపరాక్రమమునందు నగమైనఁ గలిగియుండిరేని, ఇంతటి దుర్దశకుఁ బాలైయుందురా! మా రాజ్యము బాస్ఫరసుజలవలయితమై యుండుటకు మాఱుగ, పరసియాదేశముపర్యంతము వ్యాపించియుండెడిది!

ఆ సమయమున గ్రీసుదేశమునకు 'కాన్‌స్టాంటునోపిలు' రాజధానియై యుండెనని పాఠకులు గుర్తింతురుగాక.

తురుష్కమహమ్మదీయుఁడు కఠినచిత్తుఁడై యిట్టులనెను—

"ఓయీ! ఎఱుంగవా? తురుష్కసార్వభౌముఁడగు రెండవ మహమ్మదు తన పతాకము కాన్‌స్టాంటునగరప్రాకారముల నలంకరించుననుక, క్రైస్తవ'చర్చి'లన్నియు మహమ్మదీయమసీదు లగువఱకు సహింపనని పూనినప్రతిన యెఱుంగవా? గ్రీకు సార్వభౌముఁడు నిజవంశజులకంటె మిన్నయగునేని, నిజరాజధాని సంరక్షణ మొనరింపనిమ్ము, చూతము!"

గ్రీకు యువకుఁడు దేశభక్తిపూరితుఁడై, ఉత్సాహియై, ఉద్విగ్నుఁడై తదుచితస్వరమున నిట్టులనెను—

"గ్రీకుసార్వభౌముఁడగు 'కాన్‌స్టంటైను' తప్పక కృతకృత్యుఁడగును. మహమ్మదీయుఁడా! గ్రీకుల శౌర్యము నేఁడు కానరాకున్నది, వాస్తవము. అంతమాత్రమున వారు శౌర్యహీనులని భ్రమింపవలదు. ఇప్పు డడఁగియున్నను, వైరులరుదెంచి నగరము

ముట్టడించునంతనే, ప్రాణాధిక దారాపుత్రాది బంధుజననిలయమున కపాయము ఘటిల్లనుండెనని ఎఱింగునంతనే, అఖిలక్రైస్తవాన్వయమహాదుర్గ ప్రథమప్రాకార మనఁదగు నగరరాజము శత్రుసైన్యవలయిత మాయెనని వినునంతనే, గ్రీకులశౌర్యాగ్ని ప్రజ్వరిల్లును: దైవము నిక్కముగఁ దోడగును."

"ఎంతచేలవు! ఇఁక గ్రీకు సామ్రాజ్యమువని సరి. మీ ప్రవక్తలే; మీ కాలజ్ఞులే, యట్లు వాకొనుచున్నారు. ఆటోమనులు 'నరిస' ద్వారమునుండి నగరప్రవేశ మొనరింతురనియు బ్రతీతికలదు. ఎఱుఁగవా!"

గ్రీకు చిన్నవోయెను. చిత్తమునఁజెలరేగు దుశ్చింతల వారించుటకోయన, లలాటము తాఁకి తాఁకి, నిట్టూర్పువుచ్చి, ఆతఁ డెట్టకేల కిట్లులనెను—

"ఔనౌను. పూర్వ మా ద్వారము లేదు. మాచేని యాజ్ఞాను సారముగా నయ్యది యనాదినుండినట్టులు మగుడ నిర్మితమాయెను. కాని, గ్రీకులిపుడు ఆటోమనులతోడి వైర ముడిగి సుఖముగ—"

"ఎంతకాలము! మఱియొకజోస్య మెఱింగించెద. మీ రాజధానిపై నంపవాన గుఱిపించు శాత్రవున కయ్యది యధీనమగునని మీ ప్రవక్తలు చిరకాలమునుండియు వచించుచున్నవారు."

అట్టి పలుకులు గ్రీకునకు దుస్సహముగ నుండెను—"అయ్యా! వృద్ధజనప్రలాపములఁ బురస్కరించుకొని, యిట్టు లాడుట పాడియగునా! మహమ్మదీయుల కుత్సాహజనకములు కాని జోస్యముల నే నెఱుంగనా! రాయబారి మిలోషుఁడు మురాదు సుల్తానును బొడిచి చంపిన ప్రసిద్ధ 'కొసావా' యుద్ధానంతరము హంగరసేనాని దుఃఖతుఁడై యొక దైవజ్ఞునిఁ జూడ, నొక్క ప్రసిద్ధనగరముం గోల్పోవువఱకు క్రైస్తవులు సదా అపజయమునే వడయుచుందు రని

వా(కుచ్చెను. అట్టి నగరము 'బెల్గ్రేడు' కానోపు: అది కాదేని మీా మైసోపొఖండస్థరాజ్యనగరమగు 'అడ్రియానోపిలు' కానోపు. అంతటితో—

"సరికాదు. కాన్స్టాంటినోపిలే యీా నగరము!

"ఆహా! కాఁబోలు! కావచ్చు—"

"ఔను! మా మహమ్మ దేమనెను? ఒకముఖమున సముద్రమును, రెండవముఖమున భూమిని దిలకించు నగరరాజము 'ఉస్మాను' వంశజుల యధీనమగునని సెలవిచ్చెను: మఱియు దన్మహానగరసంపాదనాధ్యక్షుఁడే లోకైక రాజన్యుఁడనియు, తత్సహాచరసైన్యమే ఉత్తమోత్తమమనియు గూడ సెలవిచ్చెను."

అట్టి దుస్సహంపుసంభాషణము మఱలింపనెంచి, గ్రీకు యువకుఁ డిట్టులనెను—

"అయ్యా! ఇట్టి జోస్యములందలంచి, మన యవ్యాజ సహవాసముం గళంకపఱుపనేల? నీవు ప్రసిద్ధమగు ఉస్మానువంశజుఁడవు, వీరుఁడవు. దైవికముగా నీ పరిచయలాభ మలవడినది. ఈ కన్నియ మదీయసోదరి. కారణాంతరమున నీ సమీాపనగరమునకుఁ బోయి మగుడువారము. మా పరిజనులు కొంతదవ్వున నున్నవారు. వారతి శీఘ్రముగ రాఁగలరు. కావున, అంతదనుక దయయుంచి యిట నిలుతువేని, నా పరిచారకు లరుదెంచి గుడారములు వేయుదురు. మన మందు సస్నేహముగా నోగిర మారగింతము."

తురుష్కుఁ డంత నా యువతీయువకుల లెస్సగఁ బరికించి యిట్లు ప్రశ్నించెను—

"నా కమితోపకార మొనరించుటయేగాక, విందునకుఁ గూడ నాహ్వానించు నుదారపురుషుని నామధేయ మెయ్యది?"

"అయ్యా! నాపేరు 'లూకాసు నటరాసు' ఈ కన్నియ 'ఐరిణీ'

గ్రీకుసార్వభౌముని వద్దకుఁడగు పెద్ద 'డ్యూకు' మా జనకుఁడు.

"పెద్దడ్యూకు నటరాసు పరాక్రమధారేయుఁడు: ప్రబలవిరోధి. అట్టివాని సంతానముతోఁ బరిచయము కలిగినందుకు సంతోషము. నా యనుచరులు నాకై తత్పరవడుచుందురు: కాన నీ యాహ్వానము స్వీకరింపఁజాలను. అయ్యా! ఈ యుంగరము మత్కృతజ్ఞతాసూచకము.గాఁ బరిగ్రహింపుము. మనము మఱలఁ గలియునపు డీచిహ్నము మన పరిచయమును స్మరణకుఁ దేఁగలదు. నా కృతజ్ఞత నపుడు మహత్తరముగఁ జూపఁగలను."

అట్లు పలికి, ప్రతివచనముల కెదురుచూడక మహమ్మదీయ యువజనుఁడు తురంగముపై లంఘించి, చరణాంకుశము గ్రుచ్చి రయమునఁ బోయెను.

ఈ ముచ్చట జరిగిన కొన్ని దినములకే, ఆటోమను సుల్తానగు రెండవమహమ్మదు గ్రీకులపై దండెత్తఁగోరి, సముచితసన్నాహము లొనరింపఁ దొడంగెను. 'అర్బను'డను గ్రీకు ఒకఁడు దేశద్రోహియై సుల్తాను నాశ్రయించి, గొప్ప ఫిరంగులఁ దయారుచేయుట కొడఁబడెను. వానికి మహమ్మదు విలువగల పసదనము లొసంగి, వేయి పౌనుల భారముగల రాలను విసరు యంత్రము తయారుచేయుమని కోరెను. అంతటి మహత్తరభారము నొక మైలుదూరము విసరెడు ఫిరంగినిఁ దయారుచేసి యర్బనుఁడు ప్రభుసన్మానము, గాంచెను. మహమ్మదీయుల యుత్సాహములోడనే దశాధికమాయెను. గ్రీకులన్ననో! తద్భయంకరవార్త నాలించి, తలంపరాని జోస్యములఁ దలంచికొని, వికలస్వాంతులు కాఁజొచ్చిరి. తత్పూర్వమే గ్రీకుల యవస్థ దుస్సహముగ నుండెను. వారి తొంటి శౌర్యప్రతాపములు స్వప్నగతము లాయెను. ఉన్నవారైనను ఏకాభిప్రాయబద్ధులై యుండక, పరస్పరమతికలహములఁ బొద్దుపుచ్చుచుండిరి. గ్రీకు

రాజధానియందు ద్వివిధమతస్థు లుండిరి. వా రిరువురు క్రైస్తవులే యైనను, భిన్నాభిప్రాయులై, బుద్ధిహీనులై, మహమ్మదీయు లరుదెంచు చుండి రని తెలియవచ్చినను సరకుసేయక, కాలహరణ మొనరించు చుండిరి.

1453 ఏప్రిలు ఆరవ తేది. రెండవ మహమ్మదు సుల్తాను రెండు లక్షల యేఁబది వేల సైన్యము సమకూర్చుకొని, కాన్‌స్టాంటు నగరముం జుట్టెను. వారి ఫిరంగులు సముచితస్థలంబుల భయంకరముగ నిలిచియుండెను. సూర్యోదయ మగుచుండగనే, పెనురక్కసిం బోలిన మహమ్మదీయుల పెద్దఫిరంగి వైరిజన హృదయము పగులునట్లు అతి భయంకరముగ గర్జించెను. అదియే యుద్ధప్రారంభము. ఆ మానవ మారణమహాయంత్రము మఱియొకసారి గ్రమ్మఁగి, త ద్విపరీతాటోపమునకుఁ దాని నిలువనేరక భగ్నమాయెను. త న్నిర్మాత యగు నర్బనుఁడు కూడఁ ద ద్విలయమున, నిజదేశద్రోహప్రతిఫలముగ, మరణించెను. ఐనను, మిగిలిన ఫిరంగులతోడనే మహమ్మదీయులు శిలాపాతమున విరళముగఁ గురిపింపఁదొడంగిరి. ఒక లక్షమంది మహమ్మదీయసైనికులు విరామ మరయక సంతతధారాపాతముగ వర్షించు బాణములుకూడ గ్రీకులకుఁ గడుదుస్సహముగ నుండెను.

మహమ్మదీయులు గంటమీఁటి యహోరాత్రులు పట్టువిడక వైరులఁ గారింపఁదొడంగిరి. హతభాగ్యులగు గ్రీకులస్థితి వర్ణనాతీతముగ నుండెను. వారి సైన్య మెనుబదివేలు మాత్ర ముండెను. వారి నౌకాబలము కూడ హీనముగ లెక్కకు పదునాలుగు మాత్ర ముండెను. వారి శతఘ్నులు కూడఁ గడునీరసముగ నుండెను.

ఇట్లుండ, నాలుగువందల సంఖ్యగల తురుష్కనౌకాబలమునకును అల్పమగు గ్రీకు నౌకాబలమునకుఁ బోరాట మాయెను. ఎట్టులో గ్రీకులే విజయముఁ గాంచిరి: తురుష్కనౌకాసేనానికి శృంగభంగ

మాయెను. గ్రీకు లమితానందపరవశులై తమ భాగ్యదేవత ప్రసన్న మాయెనని స్థైర్యము వహించిరి. భూతలాధిపత్యము తమ యధీన మొనరించిన విధాత జలాధిపత్యము మాత్రము క్రైస్తవుల పాలొన రించెఁ గాబోలునని తురుష్కులు భావించిరి.

కాని, గ్రీకులు సుస్థిరానందభాగ్యము నోచికొనరైరి. మూడవ నాఁటి ఉదయమగుసరికి, దవ్వుననుండిన తురుష్కనావలు డెబ్బది యెనిమిది గ్రీకు నౌకాశ్రయమునఁ బొడసూపెను. గ్రీకుసైన్యమున హాహాకారములు చెలరేగెను. తామప్రమత్తతతో రేయింబవళ్లు కాచికొనియుండ, తురుష్కనౌక లందే తెఱంగున బ్రవేశింపగలి గెనో తెలియకుండెను. ఏనౌకయు రాకుండ దిట్టమగు నినుపగొలుసు లను వారు కట్టియుండిరి. తదభేద్యపాశము లట్టులే యుండెను ఐన, శత్రునౌక లెట్లు రాఁజాలెను? విచారించి చూడ, నావడవలను నేలపై నీడ్చి, నిశాసమయమున నందుఁ బ్రవేశించియుందురని గ్రీకులు గ్రహించిరి. ఆ దూరము ఐదుమైళ్లుండును. జలగాముల నంత దవ్వు భూగాముల నొనరించుట యతి సాహసము, కడు ప్రశంసనీయము. ఆ కారణమున గ్రీకుల యవస్థ మఱియు దుర్భరమాయెను.

మహమ్మదీయ నౌకాదళమును బరాశుగామప్రీతి నొనరింపవలయు నని రెండుసారులు ప్రయత్నించి, గ్రీకులు భగ్నహృదయులైరి.

ఇరువదినాల్గవ తారీకు ఉదయమాయెను. ముట్టడి శీఘ్రముగఁ దుదముట్టింపఁగోరి సుల్తాను తెఱంగునఁ బ్రకటించెను—"సైనికులారా! వీరులారా! ఈ కార్యమున కింత కాలయాపన మొనరించుట హాస్యా స్పదము. ఇరువదితొమ్మిదవ తారీఖున మీరీ దుర్గమును భగ్నమొన రించి, మీకును నాకును యశమార్జింపుఁడు. యశమేకాదు, ధనము గూడ గడింపుఁడు! భూమియు గృహములును మదధీనములుగాని,

నగరజనుల బొ_త్రంతయు మిాయది !"

ధనాశచే మహమ్మదీయుల ధైర్యోత్సాహములు ద్విగుణమాయెను. తద్భయంకర దివస ముదయించెను. గ్రీకుల యవస్థ దుర్భరమై దుస్సహమై, దురంతదుఃఖభాజనమై, వర్ణనాతీతమై యుండెను. గ్రీకుసార్వభౌముఁడు నిజరాజధాని సంరక్షణార్థము చేయఁగల ప్రయత్నము లొనరించెను. పాశకజనపరిచితుఁడగు 'లూకాసు నటరాసు' ఆతని ఛాయవలె నగరమునం దెల్లెడల సంచరించెను. కాని, ఝంఝూనిల ప్రపీడిత గభీరపారావారమువోలెఁ బలితెంచు ప్రచండరిపు సేనావాహిని వారింప నెట్లు సాధ్యమగును ? తత్సార్వభౌముఁడు పరాజయ పరాభవములు తథ్యమని గ్రహించి, ప్రాణము తృణప్రాయమని యెంచి, మధ్యందినమార్తాండునివోలె నమేయ బలపరాక్రమోజ్జ్వలుండై వెలింగి, సంగరరంగమున వీరపురుషోచితముగ నిహతుండై కీర్తిసాంద్రుఁడాయెను.

గ్రీకు లింకను బేలలై తమ దైవము తమ్ముఁ దద్విపదంబుధినుండి రక్షించునని ఆసించి యుండిరి. ఆ దౌర్భాగ్యు లట్లు చూచుచుండ గనె కట్టం దెగఁగొట్టి ఘనఘనారవంబునఁ బలితెంచు నుత్తుంగ నదీ ప్రవాహమువలె మహమ్మదీయసేనావాహిని సాయంకాల మైదుగంట లగునరికి, జోస్యులు పలికిన నరినద్వారమునే తొలుదొల్త నిర్భిన్నమునరించి, అనాదిమహానగరము నాక్రమించెను. గ్రీకు రాజధాని యంతయు వైరిసైనికనికాయములతో నిండిపోయెను. కంటఁబడు ప్రాణిం జెకాడుచు మహమ్మదీయులు దీనపురజనగృహంబులు దారుణముగ దోపిడిచేయ నారంభించిరి. క్షతగాత్రవిలాపములు, మృత్యువ్యధితుల మూల్గులు, భీరుల దైన్యాలాపములు, అనాధబాలికా జనాక్రోశములు, క్రూరమహమ్మదీయ వినరవిదళిత బాలాజనకనికరదుస్సహ దుఃఖారవంబులతోడను అమ్మహానగరము ఘూర్ణిల్లఁజొచ్చెను.

ఆటోమను సామ్రాజ్యనిర్మాతయగు నాఁటి ఉస్మానుస్వప్నము నేఁడు సఫలమాయెను. రెండు నీలములనడుమ, రెండు పచ్చలనడుమ రాజిల్లు వజ్రమువలె జలధి వలయవలయిత మహీమండలాంగుళీయమునకు భూషణప్రాయమగు మహారత్నమువలె నావ్వా నగరరాజము తద్వంశాధీనమాయెను.

రెండవ మహమ్మదు సుల్తాను నిజమంత్రి సామంతాదిజనమండితుండై యానాఁడే దర్పమొప్పఁ బతిత మహానగరప్రవేశ మొనరించెను. క్రైస్తవప్రసిద్ధప్రార్థనాలయమగు 'సెంటు సోఫియా'కే సుల్తాను సూటిగఁ బోయెను. మహమ్మదీయ మతాచార్యుఁ డనుజ్ఞాతుఁడై, మతావేశపరుఁడై, అల్లావారి పవిత్రనామసంకీర్తనము గంభీరస్వరంబున నొనరించెను. దీర్ఘసహస్రసంవత్సరపర్యంతము క్రైస్తవ దైవధన్యవాద ముఖరితమహానగరము మహమ్మదీయ ప్రార్థనారవములచే ఘూర్ణిల్లఁజొచ్చెను. అఖండవిజయప్రదాతయగు పరమాత్మ నా తెఱంగున నారాధించిన యనంతరము, విజయుఁడగు మహమ్మదు వేఱొక స్థలంబునఁ గొలువుండి, యుద్ధమునఁబట్టువడిన గ్రీకుప్రముఖులను నిజసముఖమునకు రప్పించెను. వారింగాంచి, వారు మూర్ఖులై యుద్ధసన్నద్ధులగుటవలననే సంగరము దీర్ఘతరంబాయెననియు, దాననధికరక్తపాతము సంభవమాయెననియుం బల్కి, క్రుద్ధుఁడై దూషించి, వారిని దోడనే వధింపవలయునని సుల్తాను దారుణముగ నాజ్ఞాపించెను.

ఇఁక మన నటరాసుఁ డేమాయెనో చూతము. వీరాగ్రేసరుఁడగు నా యువకుఁడును తన నృపాలునివలెఁ జేతనగు శత్రుసంహారణ మొనరించి వీరస్వర్గమునకుఁ బోవలసినదే. కాని ముందుగనే యాపురుషుఁడాకస్మికముగా గదాతాడితశిరస్కుఁడై, విస్మృతుఁడై, నేలఁగూలెను. అట్లు మోఁదిన మహమ్మదీయుఁడు నటరాసుయొక్క వేషగాంభీర్య

ముల గాంచి, అతడు కులీనుఁడు శ్రీమంతుఁడునని యెంచి, దానఁ దన కమనీయపరిహార మలవడునని ఆసించి, చంపక, తిన్నఁగూవ శౌచాన్య గృహమున కాతనిఁ గొంపోయి, సముచితోపచారము లొనరించెను. ఆ మహమ్మదీయసైనికుఁడు జనీజరీ దళములోనివాఁడు. వాఁడు తొల్లి గ్రీకుజాతివాఁడే. నటరాసు తెలిసికొందినంతనే భయకంపిత హృదయుఁడై, తన రాజధాని యవస్థ యెటులుండెనని ప్రశ్నించెను. జనీజరీ యిట్లు బదులాడెను—

"మహమ్మదు సుల్తానిపుడు సోఫియా మసీదునందు—"

"సోఫియా మసీదా!" అని నటరాసు అమితభయవిస్మయాకుల చిత్తుఁడై యడిగెను. జనీజరీ యిట్లు బదులాడెను—

"ఔను. నీ వనుదినము 'కన్య' నారాధించు వైభవసమన్విత ప్రార్థనాగారము నేఁడు మహమ్మదీయుల మసీదాయెను."

"ఏమీ! సుల్తానీనగరమును వశపఱచికొనెనా ?"

"మహనీయుఁడగు పాదుషా యిప్పుడు తన నవీనరాజధానియందు సుఖమై యున్నవాఁడు. అల్లా ప్రభావము !"

"ఛీ! ఓరీ, యధమాత్మా! గ్రీకువై జన్మించి, చిరకాలము క్రైస్తవదైవము సంస్తుతించిన జిహ్వతోఁ దదన్వయమునకెల్ల మేటి దుర్గమగు నిమ్మహానగరమును విధ్వంస మొనరించిన మహమ్మదీయుల మాయదైవము నెట్లు కొనియాడఁగలవు ! "

"యౌవనుఁడా ! ఈ పాటి యెఱుంగవా ! పరిస్థితులతోఁ బాటు హృదయముగూడఁ బరివర్తించును. దానఁ దొంటిప్రవర్తనమంతయు విస్మృతంబగును."

ఆ మహనీయుఁడు "నీ మహమ్మదిపుడెందున్నవాఁడు !" అని నటరాసు కుపితుఁడై నిందాగర్భిత మందహాస మొనరింప, జనీజరీ యిట్లనెను—

అంతలో నొక జనీజరీయుద్యోగి గ్రీకుసార్వభౌముని భిన్నమస్త కము నొకశూలాగ్రము నలంకరింపఁజేసి సభాభవనమునఁ బ్రవేశించెను. పాదుషా క్రూరమృగసహజోత్సాహవిరాజితవదనుఁడై తదుత్తమాంగముం దిలకించి, నిజమహావిజయసూచకముగా నాదారుణచిహ్నము నొక బల్లపై నుంపవలయునని ఆజ్ఞాపించి, ఆ యుద్యోగికిఁ బెక్కు సువర్ణములు బహుమానముగా నొసంగెను. ఆగ్రహాధికమున నటరాను హృదయము భగ్గున మండిపోయెను. డెందమునఁ బొంగు నాగ్రహము నడంపఁజాలక పండ్లుకొఱికి, తదావేశప్రకంపితస్వరమున నాతఁడు నిర్భయముగ నిట్టులనెను—

"విజయుఁడా! నీ విజయము నేల యిట్లు కళంకపఱచెదవు?"

"మూర్ఖయువకా! మేము సహింతుమని, కొలఁది యెఱుంగక అఱతువా?" అని సుల్తాను ప్రజ్వలితానలనయనుఁడై గర్జించి, ద్రాక్షరసపాన మొనరించెను. నటరాను మానసము దుస్సహముగ మండిపోవుచున్నను నిగ్రహించియుండ, నంతలో నాతని జనకుఁడు పుత్రికాసహితుఁడై ప్రవేశించెను. పెద్ద దుర్భాషును గాంచినంతనే సుల్తాను సక్రోధముగా నిట్టులనెను—

"ఇరుతెగలవారును ఇంతమంది యకారణముగాఁ దెగటారకుండ ముందుగనే నగరము మదధీన మొనరింపవైతివేమి? ఇంత జననాశనము లేకుండెడిదే!"

"అయ్యా! ఆశాప్రేరితులమై పోరాడితిమి. మాదురదృష్టవశమున నగరము నీ యధీన మాయెను.

కానిమ్ము! మీ వైపున రణమాచరించిన కులీనుల పట్టిక యొకటి నాకిమ్ము."

సుల్తాను దురభిప్రాయము గుర్తించి నటరాను సత్వర మిట్టులనెను.

"నా జనకుఁ డంతటి దురాచార మొనరించి దుర్యశము గడింప జాలఁడు."

నటరాసు మాటాడు లోపుననే సుల్తాను నయనము లాతని సోదరియగు నైరిణి నిరుపమాన సౌందర్య విరాజితమగు వదనముపై వ్రాలెను. నటరాసుఁ డట్లు తీవ్రముగఁ బలికినంతనే, మహమ్మదీయ నృపాలుఁడు కుపితుఁడై యిట్టు లనెను.—

"యువకుఁడా! మాటాడకుము! నాఁడు నీవు చేసిన యుపకారమునకుఁ బ్రత్యుపకార మొనరింపఁ గోరెను. కాని.—

"వలదు! వలదు! అపయశోభాజనమగు సన్మానము మాకు వలదు."

"కుమారా! దుర్భరపరిస్థితు లెట్టులొదవిన, నట్టు లొనఁగవలయు. ఆత్మ సంరక్షణోపాయ మరయ—" అట్లు పలుకు తన జనకుని వారించి, "మన గౌరవమునకు భంగమగు తెఱఁగున మెలంగరాదు" అని నటరాసు ధైర్యముగఁ బలికెను. తత్సమాగత మహమ్మదీయ ప్రభువులందఱు నా ధైర్యశాలి నట్టె ససంభ్రమముగఁ దిలకించిరి.

సుల్తాను మగుడ యువకుని మాటాడ వలదని శాసించి, గ్రీకు వీరాగ్రేసరుల నామధేయముల నొసంగవలయునని పెద్దమ్యాకను మఱలఁ గోరెను. ఆ వృద్ధుఁడటు లొనరింపఁబోయెను. కాని, వానిని వారించి, నటరాసిట్టు లనెను—

"తండ్రీ! ఇంతటి యధమకార్య మొనరించి మన సద్వంశమును గళంక పఱుపకుము. దారుణ మరణదేవత యెట్టిభయానక రూపముననైన మనలను గబళించుఁ గాక: వైరిదుర్వార దురాగ్రహానలమునం బడి మ్రగ్గిన మ్రగ్గదముగాక: ఐన, నేమి? తొల్లి మన వారలొనరించిన ఘనకార్యములఁ దలంచియైన దదనుగుణముగ మెలంగుము."

నటరాసు యొక్క వృథాభిమానముఁ గాంచి సుల్తాను హాసనాన

నుండాయెను. కుమారుని పలుకులు వినంజాలక, పెద్దద్యూకు చెవులు మూసికొనెను. తన జనకుని దైన్యావస్థం గాంచి దుఃఖ పరవశయై అట్టి దుస్సహ ప్రదర్శనముం గాంచుటకంటెం దానాతండు మరణించిన బాగుండునని, ఐరిణి ప్రకంపిత హృదయయై విలపించెను.

ఈ లోన, గ్రీకు ప్రముఖులు పత్రిక తయారుచేసి, వినమ్రుండై మోంకరించి, పెద్దద్యూకు సుల్తానున కొసంగెను.

"ఆహా ఇయ్యది గ్రీకు పరాభవదినము! దుర్భగము!" అని ఐరిణి పట్టంజాలక విలపించెను. తత్కాలస్వనమంజులాలాపములు వీనులం బడినంతనే సుల్తాను చకితుండై, విభ్రాంతుండై యిట్లులనెను.—

"సుందరీ! దగ్గరకురమ్ము. ఏమంటివి? నీను కోపాలాపములు సహితము గడుమధురములగుటచే, మగుడ వినవలతు."

సుల్తానట్లు పలికినంతనే, పటరాసు ద్విగుణీకృతవ్యథోద్దీపితుండై, నిజసోదరి మానసంరక్షణార్థము, ఖడ్గసింగము పగిది, నురుకంబోయెను. కాని, జనీజరీలాతనిం దమకృఢతమ బాహుయుగ్మములం బట్టుటచే, నాయువకుండు భగ్నమనోరథుండాయెను.

అంతట సుల్తాను పెద్దద్యూకు నుద్దేశించి, యిట్లులనెను.—

"అయ్యా! నామాట పాటించి యీపత్రిక నొసంగితివి, సంతసము. నీ కుమారుండు దుడుకండై, మూర్ఖుండై అవివేకియై యొకతెఱంగక ప్రవర్తించినను, నిన్నుం దప్పక బహూకరింతును. ఈ హేమగాత్రి, ఈ విద్యుల్లత, ఈ కలభాషిణి, ఐరిణి కరుణాయత్తచిత్తయై నాయర్థాంగియై, నాసుల్తానాయై, మదీయహృదయానందకారిణియై ప్రాగ్దేశపరిపాలనా ధురంధర పరిపాలకయై, యఖండ భోగభాగ్యవైభవసముజ్జ్వలయై, విరాజిల్లుగాక. సుందరీ! ఇంత కాఠిన్యమేల? రమ్ము! ప్రసన్నచిత్తవై రయమున రమ్ము; మదఖండ విజయోత్సాహ మధికతరమొనరింపుము."

"వలదు! వలదు!" అని యఱచుచు ఉన్మాదసహజ భూరిబలంబు నందునఁ బట్టిన జెట్టుల నిట్టట్టు దొట్టతనంబునఁ బోఁద్రోచి, నటరాసు నిజసోదరి చెంతకు శరవేగమునఁ బోయెను. మహమ్మదీయ నృపాల క్రూరవీక్షణపాత ప్రకంపితయగు నాకోమలి యభినవ కనుమవల్లరివలె నిఃభ్రాతృ భుజాదండము నాశ్రయించెను. వృద్ధజనకుఁడు ముగ్ధుఁడై మిన్నకుండెను. అంతసుల్తాను క్రుద్ధుడై కఠినముగనిట్టులనెను.

"ఓయీ! పదుచుఁదనంబున నింగిత మెఱుంగని ఈ యువజనులను మందలించి, మదాజ్ఞాబద్ధుల నొనరింపుము. లేదేని, పురాతన కృతజ్ఞతానివారిత భీషణక్రోధాశనీ నిర్భిన్నుఁడై నీసుతుఁడు క్రుఁగఁగలఁడు!"

వృద్ధుఁడేమి చేయఁగలఁడు? పాపమా హతభాగ్యుఁడు తన సంతానము నెట్టులైన రక్షింపవలయునని దైన్యముగఁ బ్రార్థించెను. సుల్తాను క్రోధోద్దీపితుఁడై యిట్లు గర్జించెను—

"ఓయీ! యుద్ధమునఁ బట్టువడిన మీరందఱు నాయాజ్ఞ శిరసావహింపవలయునని యెఱుంగవా? మాఱాడకుము. నాయాజ్ఞ అమోఘము!"

అంతదనుక వినమ్రుఁడై యుండిన దుర్యాకు ధైర్యము వహించి, సుల్తానును ధిక్కరించెను. తోడనే, అతఁడు సన్నయొనరింప, భటులు రయంబున నాతండ్రి కుమారుల బలముడిపి, ఆ మందభాగ్యులు చూచుచుండగనే, గ్రీకు కన్నియను పాదుషా యాసనము చెంతకు నీడ్చికొనిపోయిరి.

"అరే! దురాత్మా! కృతఘ్నుఁడా! అధమాత్మా! ఇదియా నీవొనరించు ప్రత్యుపకారము!..." అట్లు నితాంత క్రోధఘూర్ణితుఁడై యఱచు నటరాసు నొకచీరికింగొనక, సుల్తాను విరిణిండాయ బోయెను. పాపమా హతభాగ్య నిజనయనదళ ప్రభవాశ్రుజల నిర్మగ్నమై, వికీర్ణ విలంబమాన శిరోజమై, క్రూర భటాకర్షణావసర

విచ్ఛిన్నకంచుకర్మై, రూపొందిన దీసత్త్వమువలెఁ దోఁప, నాభయంకర మహమ్మదీయ నృపాలుఁడు కామాయత్తచిత్తుఁడై యారమణీమణి రమణీయ కుచకుంభములపై దృష్టి నిల్పి యానంద పరవశుఁడాయెను. ఆ కాముకుఁడంత నాయనాథ బాలిక కరాబ్జము నల్లనఁబట్టి ధైర్యము కఱపి, యమూల్యాభరణాదుల నిచ్చెదనని పలికెను. ఐరిణి యేమియు మాటాడలేదు. చూచుచుండగనే, ఆమె దురంత దుఃఖమంతరించెను: దుస్సహ విచారారుణ దీపిత వదన మాకస్మికముగా వెల్లవాఱెను; నయనములచంచలములై, యసాధారణముగఁ బ్రకాశించెను: ఉరువక్షోజ ప్రచలనము సన్నగిల్లెను. మోహాంధుఁడగు సుల్తాను అన్యవిచారణ మెఱుంగక, ఆకాంత కౌనుపైఁ జేయివైచెను. అంత నామానిని విసీల వీక్షణంబుల నాతనిపైఁ బఱపి, దిగ్గునలేచి, తద్దురాత్ముని హస్తమునటు విసిరి, రయమున రెండడుగులు వెనకకువైచి, నిజహృదయమున కంటియుండు కటారిం దటాలునఁ దీసి, మెఱుపు మెఱసిన చందమున నామెఱుఁగుఁబోడి యతి సాహస మొనరించి నిజహృదయ విచ్ఛేదన మొనరించి, పట్టు తప్పిన సువర్ణ విగ్రహమువలె నేలఁ గూలి, మఱియొక క్షణమున మరణించెను!

అంతవఱకు నా సుల్తాను ఐరిణి చెయ్దముల నరయఁడాయెను. ఆ కాంత మరణించినంతనే, మహమ్మదు క్రూర శరఘాతబాధిత శార్దూలము వలె నుజ్జ్వలానలనయనుఁడై, యిట్టట్టు గలయఁ జూచి, దురంతమగు నాశాభంగమునఁ గ్రోధోన్మత్తుఁడై, తన దీర్ఘ కరవాలము నూడఁబెఱికి, హుంకరించి, తన కట్టెదుటనున్న తండ్రి కుమారులను ఖండింపఁ బోయెను.

వజీరుఁడంత లేచి, వీరజనవితాన, విదారణ వ్యాపార దక్షమగు ప్రసిద్ధ హస్తమున నట్టి నికృష్టకార్య మొనరింప వలదని ప్రార్థించెను. పాదుషా యంత నాచెంతనున్న మధురసముఁ గ్రోలిఁ యొకింత సేద

దేఱి, మగుడనుపవిష్టుఁడై, ఆగ్రీకుల కంఠములు నాతఁడే ఖండింప వలయునని వజీరు నాజ్ఞాపించెను.

తండ్రికుమారులు తోడనే యావలకుఁ దలవరులచేఁ దరలింపఁ బడిరి. నిజపుత్త్రికా మరణము దారుణముగ దృగ్గోచర మైనంతనే, గ్రీకు సహజ ధైర్య స్థైర్య ధుర్యుఁడాయెను పాపమా మహానీయుఁడు చూచుచుండగనే లూకాసు ముందుగ వధ్యుఁడాయెను. ఆ ధీరస్వాంతుఁ డావంతయుఁ జలింపక, జనకునకు ధైర్యము కలిపి యసువులఁ బాసెను. పెద్దమ్యాకుకూడ నమేయ ధైర్యగాంభీర్యస్ఫూర్తి దీపింప భగవన్నామస్మరణ మొనరించి, మోఁకరించి, భయంకర వైరికరవాలమునకు మెడ యొగ్గి ముహూర్త మాత్రమునం దనప్రియతమ సంతానముం జేరఁ బోయెను. ఆ ధైర్యశాలుర యుత్తమాంగములు కూడ నాక్రూర మహమ్మదీయ పాదుషా సముఖమునఁ బ్రదర్శింపఁ బడెను.

౧౫

జనీజరీ విప్లవము

ఖలీలుని నాల్గవకథ కూడ దల్లబను పాషా మొదలగు వారికమితానంద ప్రదముగనే యుండెను. కాని, తొంటియట్లు కథావిమర్శనాధీనమానసుండై కడు నుప్పొంగుటకు నా పాషా కవకాశము లేక పోయెను. ఖలీలుఁడు కథ ముగించిన ముహూర్తముననే, పరిచారిక యగు నమీనా మర్యాద నతిక్రమించి బిలబిల లోని కరుదెంచుచు నున్మాదిని వలె "ప్రభూ! జనీజరీలు! జనీజరీలు!" అని యఱచెను.

ఆ దాసి యమిత భయాక్రాంతి యగుటఁ గాంచి, పాషా దిగ్గున లేచి, యిట్లు ప్రశ్నించెను—

"అమీనా! ఏమాయెను? ఆ భయంకర దళము తిరుగఁ బడిరా!"

"పాషా! వజీరుఁ డొక దూతనంపెను. నీవు రాజధానికి సత్వరము రావలయునని తెలిపి, యితర ప్రముఖులఁ గాంచుటకై వాఁడు వెంటనే వెడలెను!"

పాషా యిట్లులనుకొనెను.—

"ఎంత ప్రమాదము! నాపై ప్రభుత్వమున కమిత విశ్వాసము. కాని, ఇపుడు నేనేమి చేయఁగలను! సైన్యాధిపతిగానే నా సహచరుఁ డొక్కఁడైనను లేఁడుగదా!"

ఆ పలుకుల నెల్లరు నాలించిరి. తోడనే, ఖలీలుఁ డిట్లు లనెను.—

"పాషా! నీకా వంత వలదు. నేను నీవెంట నరుదేరఁగలను. నా యస్త్రము నాకొసంగుము: తఱియగు నపుడు మద్భుజబలము నీవ చూడఁగలవు!"

"పాషా! నేనును సంసిద్ధుఁడను. మదీయహృదయ రుధిరాస్వాదన మొనరించువఱకు నేఖడ్గమైనను నిన్నుఁ దాఁకఁజాలదు!

"పాషా! నేనును సంసిద్ధుఁడను. సజీవుఁడనై యుండునంత కాలము నిన్ను వీడను!"

లూకాసు జూలియను లాతెఱంగునఁ బలికిరి. ఇదంతయు నొక్క త్రుటిలో జరిగెను. కాని కాంతాజనంబెటులుండెనో యరయవలయును. అతి భయంకరమగు జనీజరీవిప్లవమనినంతనే ప్రభుపత్నియగు నిస్మిల్డా భయవిహ్వలయై, వివర్ణవదనయై యల్లనఁ దాఁ గూర్చుండిన సోఫాపై వ్రాలెను. తైరబా గుల్నేరులు కూడ నమితభయాతురలై చంచలవీక్షణంబుల నొండొరులఁ దిలకింపఁ దొడంగిరి. కన్నెమిన్న జులేఖా భీతహరిణేక్షణవలె, ఖలీలువదనము విలోకించెను. కాని ఖలీలాదుల ధైర్యగంభీరోదార ప్రవర్తనముంగాంచి, అయ్యబలామణులు భయముడిగి తమ కాంతులను లోలోన నుగ్గడించిరి.

ఇస్మైల్లానతి యట్టులే యింకను బడియుండెను. కారణమరయుటకై అమీనా వడివడిఁబోయెను. తన దొరసాని మేలిముసుఁగుదొలఁగించి పరికించినంతనే, యాప్రభ్వి భయాతిరేకమున మూర్ఛిల్లెనని తెల్లమాయెను. తోడనే, పాషాపుత్రికలుగూడ సాహాయ్యమొనరింప నాపరిచారిక తన ప్రభురాణిని భద్రముగఁ దన మందిరమునకుఁ జేర్చెను.

దల్లబనుపాషా యొక్క ప్రసిద్ధవీరుఁడని చెప్పియే యుంటిమి. పాదుషాకును, మంత్రివర్గమునకు, సైన్యమునకునుఁ గూడ నాతఁడు ప్రేమాస్పదుఁడై యుండెను. ఆ వీరుఁడు తన యెదుట ధైర్యములాఁడు యువకులనుఁ గాంచి, వారు మిథ్యాప్రగల్భులు కారని గ్రహించి యిట్టులనెను.—

"మిత్రులారా! మీ సాహాయ్యమెంతయు వాంఛనీయము. మనము సత్వరము కాన్స్టాంటునగరమునకుఁ బోవలయు. మీరు మీరాడిన చందమున మెలంగుదురేని, దల్లబనుపాషా కృతఘ్నుఁడు కాఁడని గ్రహింపఁగలరు."

జులేఖా యంతఁ దన మామను డాసి యిట్టులనెను.—

"మామా! నన్నును గొనిపొమ్ము. రక్షకభటాధికారియగు మత్ప్రియజనకునకేమి యపాయము వాటిల్లునో యని కడుభయమగుచున్నది. దురాగ్రహపరులగు జనీజరీలాతనినే తొలుదొల్త బాధింపఁగలరు."

జులేఖా పలుకులు సమంజసముగ నుండుటచే, పాషా సమ్మతించెను. అంతలో, తైరజాగుల్నేరులు తమ తల్లిమందిరమునుండి యరుదెంచిరి. జులేఖా ప్రయాణమగుచుండెనని యెఱింగినంతనే, యట్టిక్లిష్టసమయమున విప్లవరంగమునకేఁగుట కడు నుపద్రవకరమని చెప్పి, పోవలదని వారు మిక్కిలి బ్రతిమాలిరి. కాని, జనకునకెట్టి యపా

యము పొడముం నోయని బెగడొందు జులేఖా యట నిలుచుటకు సమ్మతింపదాయెను. లూకాసు గుల్నేరు చెంతకును, జూలియను తైరజా చెంతకునుబోయి, మధుర ప్రణయంపుఁబలుకులు రెండాడిరి ప్రభుపత్నియాటంకములేని కారణమున, ఖలీలుఁడు నిర్భయముగాఁ దన మనోహారిణితో సంభాషించెను.

పాషా యంతఁ దనభటులంజీరి, ఆయువజనుల ఆయుధములం దెచ్చి వారికొసంగవలయునని ఆజ్ఞాపించి, ప్రయాణసన్నాహము లొనరించుటకై తన మందిరమునకుఁ బోయెను. ఆ విధముగ నన్యోన్యానురాగబద్ధులగు నా యువతీయువకులు మనసార ముచ్చటించి ఆశ్లేషసౌఖ్యము వొకసారి యనుభవించుట కవకాశమేర్పడెను. వియోగము దుస్సహమగుటచే తైరజాగుల్నేరు లవిరళాశ్రుజలార్ద్ర నయనలైరి. యుద్ధమగుట తథ్యము. ఆహవమున నెట్టి యపాయము వాటిల్లునో యెఱుంగరాదు. తమ ప్రియులు మగుడఁ దమకంటఁబడుదురో, లేదో, యని వారమితముగ దుఃఖించిరి. భీతచేతస్కలగు తమప్రియ కాంతలను జేరఁదీసి, గ్రీకులు తమ భుజపంజరంబుల బంధించి, సముచితముగ భయముడిపిరి. అనంతరము వారవ్వలకేగి, పాషానుఁ గలసికొనిరి.

యువకులు మువ్వురు వెంటసరుదేఱ, జులేఖా సహితముగా దర్బజను పాషా యొక్క మేలురకంపు నౌక నారోహించి, వాయువేగమునఁ బ్రయాణమొనరింపఁ దొడంగెను. అపుడు గ్రీష్మకాలము, రాత్రి పదిగంటలు మాత్రమాయెను. ప్రకృతిసౌందర్యము దర్శనీయమై యుండెను. వినీలాభ్రతలంబున వజ్రపుఁదునకలవలె విరాజిల్లు తారకలు విమలభాస్వర సుజలరాశియందు మనోహరతరంబుగ బ్రతిబింబించుచుండెను. దవ్వుననుండిన రాజధానియందలి సమున్నత సౌధములు, మసీదులు, గోపురములు, స్తంభములు మొదలగునవి శోభాయమాన

ముగ దృగ్గోచరమగుచుండెను.

జులేఖా మేలిముసుఁగుఁ దాల్చియుండెను. ఖలీలుఁడామె ప్రక్కనే కూర్చుండి, సమయమగునపుడెల్ల నాకన్నియ కోమల కరాబ్జము నల్లనఁబట్టి యేమియో గుసగుసలాడుచుండెను. నారోహణమొన రించినంతనే, లూకాసునకు గతవృత్తాంతమంతయు స్మృతిపథం బునఁదోఁచెను. మిత్రసమేతుఁడై తానాప్రణయభవనముం జొచ్చు టయు, పాషా యాకస్మికాగమనమునఁ దమరహస్యభంగమగుటయు, నిషిద్ధశుద్ధాంతప్రవేశమునకుఁ దానే బాధ్యుడనని పలుకుటయు, దాన పాషాక్రుద్ధుఁడై తన్నే దండింపఁగోరుటయు, భయంకరకాలునివోలె మండిపడు పాషా తానను గుల్నేగునుంగలసి వడవెక్కి యానమొన రించుటయు మొదలగు విషయములు లూకాసు తలంపునకు వచ్చెను. అంతలో, పాషా వ్రేలున దీపించు తన యుంగరముఁగాంచి, ఖలీ లుఁడు చకితుఁడై యొక్క నిమేషమాత్రమాలోచించి యల్లన యిట్టు లనెను.—

"పాషా! ఆ యుంగరము నాకొసంగుటయే నీకును క్షేమకరమని భావింతును.

ఉంగరమనినంతనే పాషా మ్రాన్పడి, యనంతరము తురుష్క యువకునిపై వెఱఁగుఁ జూడ్కులఁబఱపి, ప్రథమ సందర్శనావసర జని తాను మానము మగుడ బాధింప, దుర్భరడోలాయమానమాన సుండై, మందస్వరమున నిట్టులనెను.—

"ఆర్యా! ఇప్పుడైనఁ జెప్పరాదా? ఇట్టి ముద్రిక నీ కెట్లు లభిం చెను? నేనేమని గ్రహింప—"

"తొలి రేయియే చెప్పితిగదా, నా యుదంతము. అట్టులే గ్రహిం పుము."

"ఆర్యా! నీప్రవర్తనమతి విపరీతము!" అని పలుకుచు, నెద్దియో

అవిలంఘనీయ ప్రభావముగ్ధుఁడైనటు లావృద్ధవీరుఁడు తకంగుళీయకము తీసి ఖలీలునకొసంగెను. యువకుఁడద్దానిని ధరింపక, తనజేబునందు భద్రపఱచెను. పాషా సంభ్రమచేతస్కుఁడై అనిమిషనయనుఁడై చూచుచుండెను.

నౌక రయమున రేవుచేరెను. పాషాగృహమునకును, జులేఖా జనకుని గృహమునకును జేరువుగనుండు స్థలంబున నా నావ నిలిచెను. తోడనే వారందఱు దిగి, పట్టభంగముల నెక్కిరి. ఆప్రదేశమున విప్లవ చిహ్నము లెవ్వియుఁగానరాకుండెను. కాని, తన్నగరటజనానీకము భయాతిరేకమునఁ గావలయు, తలుపులుబంధించి తమతమగృహము లందడఁగియుండిరి. అంగడులు గూడ మూయఁబడి, బాటలన్నియు జనశూన్యములై యుండెను. ఖలీలుఁడిట్టు లనెను —

"పాషా! నీవీగ్రీకువీరులతో నీగృహంబునకో, లేక, ప్రధానామాత్యుని మందిరమునకో వెడలుము. నేనీమానిని జులేఖాకుఁ దన జనకుని సదనమునజేర్చి వచ్చెదను. అనంతరము మీ రాజ్ఞాపించు స్థలంబున కరుదెంతును."

"మిత్రమా! మేము ముందుగ మద్గృహంబునకేపోయి అశ్వముల నాయత్తము చేయవలయు. అనంతరము, వజీరుభవనమున కేగవలయు. నీవెచటనో సత్వరము మమ్ముఁగలియుము. ఆలసింపకుమా! ఈ రేయి ఏ క్షణమున నెట్టియాపద ఉప్పతిల్లునో యెఱుంగరాదు గదా."

ఖలీలుఁడు వల్లెయని పలికి, జులేఖాసమేతముగఁ గ్రమముగా నా కన్నియ గృహము డాసెను. తురుష్కుఁడా ద్వారము చెంతనిలిచి, నిజమనోహారిణి చెవినెద్దియోచెప్పి ఆపైఁదన ముద్రికందీసి, ఆయువు మిన్న కోమల కరంబునకుఁదొడిగెను. ఆ చంద్రముఖి మేలిముసుఁగు ధరించి, ప్రకంపితస్వరంబునఁ దన కృతజ్ఞత వెలిబుచ్చెను. ఆయుదార

వీరుని ప్రవర్తనము, విపరీతమహిమాన్విత ముద్రికాప్రధానమును ఆ లజ్జావతిని విపులానంద బాష్పబిందు సందోహమున ముంచివై చెను. ఖలీలుఁడా శుభాంగి కెంబెదవుల నొక్కసారిముద్దాడి, ధైర్యమూన వలయునని హెచ్చరించి, రయమున వెడలెను. తురుష్కుఁడు పాషా మందిరమునకుఁబోలేదు: వజీరు భవనమునకును బోలేదు. ఎటు పోయెనో తెలియదు.

మన మీఁక దల్తబను పాషా సమాచారమరయువలయును. నిర్మా నుష్యవీధులంబడి సాగిసాగి, గ్రీకులతోఁబాటు ప్రభువు నిజగృహ ప్రవేశ మొనరించెను. ఇలు సేరినంతనే, తనభటులంజీరి ఆయుధపాణులై గృహరక్షణ మొనరింప సన్నద్ధులై యుండవలయునని ప్రభువాజ్ఞా పించెను. సేవకులు తత్పూర్వమే శస్త్రధరులై యుండిరి. అంతలో బరిచారకులు గుఱ్ఱములు సిద్ధముగ నున్నవని తెలుప, నావీరపుంగ వుఁడు జూలియను లూకాసులతోఁబాటు తురంగారూఢుఁడై వజీరు మందిరాభిముఖుఁడాయెను.

జనీజరీ విప్లవమన నెట్టిదో యిప్పట్టున నేలరయుదము. అజేయమగు జనీజరీసైన్యము లెక్కకు నలుబది వేలుండును. వారు అతిభీకరులై పాదుషాకు విజయసంపాదన మొనరించుటయేగాక, పాదుషాకే భయ కారణములుగూడనై యుండిరి. ఎద్దియో నెపమున ప్రభుత్వమును దిక్క రించుట వారికి సాధారణకృత్యమాయెను. క్రొత్తసుల్తాను సింహాసనా సీనుఁడగు సమయమునఁ వారికి ధనము విశేషముగఁ బంచిపెట్టుట సాంప్రదాయమాయెను. ఆ కారణమున, వారు సహజముగ నట్టి యవకాశముల కెదురు చూచుచుండిరి. ఎదురు చూచుచుండుటయే గాక, సుల్తాను రణమున నోటువడినను, ప్రభుత్వనిర్వాహణమునం దసమర్థుఁడైనను, వయోవృద్ధుడైనను గూడ వారు రయమునఁ దిరుగఁ బడుచుండిరి. అట్టివాఁడు రాజ్యార్హుఁడు కాఁడను నెపమున వానిని

రాజ్యచ్యుతు నొనరించి, మఱియొకనిం బ్రతిష్ఠింపవలయునని మొఱకుఁదనము వహించుచుండిరి. తన్మూలమున ధనసంపాదనము సులువుగా నే వడునుగదా. సుల్తాను పుత్రులు రాజమందిరమున బంధితులుగాఁ జేయఁబడియుందురని చెప్పియుంటిమి. ఐనను, జనీజరీలెట్టులో వారలతో దాత్యము నెఱపి, ఎవ్వఁడు తమపై నవిరళ సువర్ణవృష్టి కురిపింతునని సమయమొనరించునో, వాని నా సైనికులు రాజ్యాధిపతి నొనరించుచుండిరి. వారొకప్పుడు వజీరుఁడు ప్రజాకంటకుఁడాయెనని తిరుగఁబడుచుండిరి. అటుగాక, దేశము కెద్దియేని మహోపద్రవము సంభవించునేని, ఆభారము సుల్తానుమీఁదనే వైచియుంగూడ విప్లవమునరించుచుండిరి. జనీజరీసైనికులీ తెఱంగున ధనాశాపరులై, స్వార్థపరులై దుష్టస్వభావులై, తమ ప్రభుత్వమునకే అత్యంత భయకారణులునైయుండిరి.

జనీజరీసైనికులు నివసించు శ్రేణులొక ప్రత్యేకవిశాలస్థలమున నమరియుండెను. సైనికజన విహారణస్థలములగు మైదానములు గూడ నచటనేయుండెను. ఆ చుట్టును నొక పెద్ద ప్రాకారమమరియుండెను. వారి తిరుగఁబాటు సూచించు సంజ్ఞ ఎద్దియన, తిండితిను సానికలను తెచ్చుటను తమ కిటికీలనుండి అవలకు వారందఱుంగలసియొక్కుమ్మడిహుమ్మా రమునసే పాఱవేతురు. అట్టి ప్రదర్శనము గోచరించునంతనే, నగరజనులందఱు తద్భయంకరభావము గ్రహించి, భయవిహ్వలులగుచుండెదరు. సాధారణముగా వారి యధికారులు సహితము వారికెదురాడ నేరక, విప్లవమునఁ బాల్గొందురు. ప్రభుత్వముతో బొందుపొసగునపుడు తమ నాయకుల కేయపాయము రారాదని వారు విధింతురు: కావున, తదుద్యోగులు నిశ్చయముగా విప్లవమునకుఁ దోడగుదురు. జనీజరీమహాసైన్యమునకుఁ బ్రధానసేనానియగు 'ఆగా' సహితము సర్వసాధారణముగా వారి యుద్యమమామోదించును.

జనీజరీలు సాధారణముగ సాయంకాలమగునంతనే తమ తమ దారుసానికులం బాఱవైతురు. అంతమాత్రమునం దోడనే అత్యాచారములొనరింపరు. రేయి మెల్ల మధుపానాద్యనేక వ్యసనములందు నిమగ్నులై, ప్రభుత్వాధికారులు లోఁబడి తమ యభిప్రాయముల నామోదింతురేమోయని సూర్యోదయమగువఱకు వేచియుందురు. అటుగాక రాజ్యాధికారులు ధైర్యమువహించి నిరాకరింతురేని, ఆ సైనికులు తమ యావరణము నుండి వెలువడి, ప్రభుత్వపక్షపాతులగు పాషాలయు, తదితర ప్రజాకంటకులయొక్కయు మందిరములపై దాడి వెడలుదురు. వారి మనోరథ సంప్రాప్తమూలన్యమగు కొలంది, వారి దురాచారములు గూడ నధికతరమగును. ఒక్కొకపుడు సుల్తానుయొక్క పటాలములు వారిని శిక్షించుటకు మాఱుగ నుపేక్షించును. దాన జనీజరీలు మఱియుం జెలరేగుదురు. అటుగాక, సుల్తాను సైనికులు స్వామిభక్తిపరాయణులై విద్రోహుల నెదిరింపం బూనుదురేని, రాజ నగరమంతయు నొక భయానకరణరంగముగం బరిణమించును.

కావున, నీ సమయమున జనీజరీలు విప్లవధ్వజమెత్తినంతనే, ఎట్టి దారుణములాచరింతురో యను దుర్భరభయాతిరేకమున బురజనులు తమతమ కులాయముల డాగిరి. సంపన్నగృహస్థులు తమ ధనకనకాభరణాదులను దిట్టమగు నేలమాన్యములందు భద్రపఱచిరి. తమ గృహములందు ముఱికులు చొరకుండ, దమ ద్వారములను ఘనమగు నయోదండములచేఁ బరిరక్షించుకొనం దొడంగిరి. గృహములం దుండు ఖడ్గాది సమరసాధనముల నవసరార్థ ముపయోగించుటకై పదునుచేయ నారభించిరి. ఉన్నవారు తమ తుపాకులను గూడ నాయత్తపఱచికొనియుండిరి.

ఖలీలుఁడింకను రాకుండుటకుఁ గతంబెద్దియని విచారించుచు, గ్రీకుయువజనమధ్యస్థుఁడై నిశ్శబ్దనిర్జన వీధులంబడి, దల్తబనుపాషా

క్రమముగా వజీరుభవనము సమీపించెను. ద్వారము మూయఁబడి యున్నను, పాషా నామధేయమాలించినంతనే, ద్వారపాలకుఁడు రయమున దలుపు తెఱచి, యాతనినే గాక, లూకాసు జూలియసులను గూడ లోనికిఁబోనిచ్చెను.

గ్రీకుయువకులు ముందటిమందిరముననే నిలువవలసినవారైరి. అట్టివారలనేకు లందుండిరి. దల్లబను సూటిగా నాలోచనాగారములోనికిఁ బోయెను. రాజ్యభారధురంధరులగు నధికారులు సుమారేఁబదిమంది యందుండిరి. వజీరుఁ డుచ్చాసనము నలంకరించియుండెను. దల్లబను పాషా యరుదెంచినంతనే యందొకఁడు పరిస్థితులను సంగ్రహముగ విశదపఱచెను. తాము కోరు షరతులను జనీజరీలుల్లేఖించి తమద్వారముచెంత బ్రదర్శించి యుంచిరి. అవి యేవన, సలీముసుల్తాను నిజ సింహాసన పరిత్యాగ మొనరింపవలయును; జ్యేష్ఠ కుమారుఁడగు 'ముస్తఫా' రాజ్యాధిపతి కావలయును, వజీరును ఉద్యోగమునుండితొలగింపవలయును; ప్రధానన్యాయాధిపతియగు కదీస్కారుని—జులేఖా జనకుని—బహిరంగముగా వధింపవలయును.

క్రూరస్వభావులగు జనీజరీలొక విచిత్ర మొనరించిరి. మహానగరమునుఁ గలవరపఱచుచుండిన దారుణదుర్మరణముల నెపంబున వారు విప్లవ మొనరించిరి. దానఁ బురజనులు తమ యుద్యమము నామోదించుటయే గాక, సుల్తాను సైనికు లెదుకు తిరుగరనియు వారాసించిరి. కావున వారి ప్రవర్తనము తీవ్రగుణముగ నుండుటకై, నగరరక్షణ భారమువహించి, దారుణహత్యాపరంపర లాచరించుఘాతకులఁ బట్టఁ జాలని కదీస్కారుని వధింపవలయునని పట్టుపట్టిరి.

దల్లబనుపాషా ఆయాసమాచారముల నాలించిన యనంతర మొక వృద్ధ రాజనీతిజ్ఞుఁడు లేచి యిట్టులనెను.—

"అయ్యా ! నగరరక్షణభారధురంధరుండగు కదీస్కారుడు—

హాసేను—భయంకర హత్యారహస్య మీవఱకునగరయఁడాయెను. నగర ముడిగిపోవుచున్నది. ఈకదీస్కారుఁడు సదుద్యోగభారము వహించి మనఁదగఁడు. ఈతఁడు మరణింపవలయునని గదా, జనీజరీలు విప్లవ మొనరించిరి. మన మియ్యెడొందు మేని, మన సైనికులు మనకు లోఁ బడియుందురు. అనంతరము మనము వారి సుచితవిధమున శిక్షింప నగును. కావున, కదీస్కారుఁడగు హాసేనను జనీజరీల హస్తగత మొనరించుట సమంజసమని భావింతును."

అంత దల్తబనుపాషా రోషకషాయితాత్ముఁడై తన బావయగు హాసేను మరణింపరాదని ధైర్యముగఁ బలుక, తొంటి వృద్ధమంత్రి యిట్లులనెను.—

"మిత్రమా! ఈసమయమున రోసమసమంజసము. ఇట్టి సమయమున నాసోదరుఁడు వధ్యుఁడు కానన్నను, వెనుదీయను."

పాషా యంత ప్రధానామాత్యునుద్దేశించి యిట్లులనెను.—

"మంత్రిపుంగవా! హాసేను కదీస్కారునకు సుల్తాను ఎనిమిదిదినములు మాత్రము గడువొసంగెను. నేటికి నాలుగుదినములు మాత్ర మాయెను. కావున, వాఁడవధ్యుఁడని మనవిచేయువాఁడను. మఱియొకటి ఈనగరమునందును, పరిసరములందును, సుల్తానుసైన్యములు సుమారేబది వేలుండును. ఈ సైన్యములు మనధీనములై పెక్కు విజయములఁగాంచెను: కాన, నేను సైన్యాధిపత్యము వహించి—"

వజీరుఁడాతని వారించి యిట్లులనెను.—

"ధీరోత్తమా! నీ పరాక్రమ మనవక్రము. నీ కార్యోత్సాహము నిరుపమానము. నీదుస్వామిభక్తి సిక్కముగ నాదభిప్రాయము: నీకు వర్తమానమంపిన యనంతరము పరిస్థితులు మాఱెను. వివిధసైన్యాధిపతులు తమతమ సైనికులు జనీజరీలపై నభిమాన మూనినవారలని తెలియఁబఱచిరి. మిత్రమా! నగరమంతయు నేకకంఠమున కదీ

స్కారుని మరణమాకాంక్షించుచున్నారు. కాన, నాతని మరణము ధ్రువము.”

అంత మఱియొక రాజనీతివిశారదుఁడు లేచి యిట్లనెను.—

“మంత్రివరా! లెస్సగా సెలవిచ్చితివి. ఈ కదీస్కారుఁడు తప్పక వధ్యుడు అనంతర మీామహానీయుఁడు దల్తబనుపాషా సుల్తాను సైన్యములకు నాయకత్వము వహించి విప్లవకారుల హతమార్పఁగాక. కాని ఒక్క విషయము గమనింపవలయును. హసేనును జనీజరీల కొసంగ రాదు. ఒసంగుదుమేని, మనము భీరులమని యెంచి ఆ చెనటలు మఱియు జెలరేగుదురు. కావున సుల్తానువారి తలారియే కదీస్కారుని బహిరంగముగా వధింపవలయు: దాన, ప్రజాగ్రహముపశమించును: జనీజరీల బలము నీరసించును. ఇట్టి మహాసంకటసమయమున దల్తబను పాషా యుదారమనస్కుఁడై, స్వామిభక్తిపరాయణుఁడై, దేశహిత కార్య పరతంత్రుఁడై బంధుత్వమున కెడమీాక, సమ్మతింపవలయునని మనవి చేయువాఁడను.”

ఆ నుడులు కడుసమంజసముగ నుండుటచే, దల్తబనుపాషా బాంధవ్యమును బోఁద్రోచి, తన భావుకుని మరణము నామోదించెను. సభ యంతటితో ముగిసెను.

ఉన్నతప్రభుత్వోద్యోగులు మొదలగు ప్రముఖులను వధించుటకొక ప్రత్యేకాధికారి యుండెను. వానిని సాధారణముగా ‘బాళ్చి’ యని పిలుతురు. తదధికారిని జేరి, హసేనుకదీస్కారుని గృహంబునకు రయంబునఁ బాఱి ఆతని, తత్క్షణము వధించిరావలయునని వజీరుఁ డాజ్ఞాపించెను. తోడనే, ఆప్రభుమారకుఁ డిరువురు సహకారులఁ దోడుకొని, యమునివలె నగరరక్షకుని గృహమునకతిరయమునఁ బోయెను.

దురదృష్టవంతుఁడగు హసేనుకదీస్కారుఁడు, ప్రాణాపహరణక్రియా దక్షుచాపధరుండై యభినవ దండధరునివలె ‘బాళ్చి’ గోచరించినం

తనే సముద్యోక్తిథహార్యత దర్శనహారిణమువలె భయవిహ్వలుఁడాయెను. బాశ్చా యిట్టులనెను.—

"అయ్యా! న్యాయకార్యభారధురంధరుఁడనై నేనే తేరవలసినవాఁడనైతినని మిక్కిలి వగఁచువాఁడను: నేను కేవలము రాజసేవకుఁడఁగదా."

"అయ్యా! విధి నిర్ణయము! ఎవ్వఁడెదురాడఁగలఁడు? నీపైఁగినియను. కాని, లోనికేగి మత్ప్రియభార్యాపుత్రికలను గడసారి కాంచి, యూఱడించి, యరుదెంతును."

"అయ్యా! క్షమింపుము. నిన్నొక్కక్షణమైన వీడరాదని యాజ్ఞకావున, నీ బంధుగులఁజూడ గోరెదేని, వారి నిచటకు రప్పింపుము."

"దైవమా! నా పుత్రిక నాల్గుదినములు దూరమునసుండి, ఇప్పుడే యరుదెంచెనని వింటి. వివిధకార్యములలో రేయింబవళ్లు నిమగ్నుఁడనై యింతవఱకుఁ గాంచుట కవకాశములేక పోయెనే. హా! పుత్రీ! పత్నీ! ఈ దుర్వార్త ఏమని వినిపింతును? ఎట్లు భరింపఁగలరు?"

హానేనుఁ డట్లు విలపించి, యనంతర మొక సేవకునిఁజీరి, వానిచేఁ దన భార్యాపుత్రికలను రావించెను. ఏమియు నెఱుంగని జులేఖా రయమున బాఱి పరమానందభరితస్వాంతయై నిరవధికప్రేమావేశమునఁ దన జనకుని గాఢాలింగన మొనరించెను. కదీస్కారునిపత్ని మాత్రము మూర్తీభవించిన మరణ మనఁదగు బాశ్చాను గాంచినంతనే, అమితభయాతిరేకమున కెవ్వున నఱచెను. అంత జులేఖా చటుక్కున వెనుదిరిగి చూచి భయవిస్మయపారవశ్యమునఁ బట్టు తొలంగి, యట్టె నిలచిపోయెను.

"వలదు! వలదు! అయ్యా! నా మగని చెంతకు రావలదు! ఒక్క దినము గడువొసంగుము—ఒకగంటయైనఁ జాలును! పాదుషా వారి పవిత్రపాదములపైఁబడి—"

అట్లు గోలుగోలున నేడ్చు తన ప్రియాంగనను వారించి కదీ స్కారుం డిట్టు లనెను—

“ప్రేయసీ! ఏల ఈ వ్యర్థవిలాపము? రాజశాసన మమోఘము. విధివిధాన మనుల్లంఘనీయము. కాంతా! నేను మరణింపక తప్పదు.”

ములుకులబోలు తుదిపలుకులు వీనులం బడినంతనే గద్గదిల్లి, క్రోధవిస్ఫారితనయనయై చురచుర చూచి, ప్రచలితతీవ్రస్వరమున జులేఖా యిట్టులనెను—

“మరణమా! తండ్రీ! ఏమి యిది! ఓయీ, బాశ్చీ! నీ కీ యధికార మెవ రొసంగిరి!”

“సర్వాధికారము వహించియున్న మహనీయుండు వజీరు సన్నీ కార్యమునకు నియోగించెను.”

“కుమారీ? ఎందుల కీ వృథాభాషణము? నా కాల మాసన్న మాయెను. అనవసర కాలయాపనము కేవలము బాధాకరము, వేఱు ప్రయోజనములేదు. ఆస వీడుము, ధైర్య మూనుము, నేం బోయెద, నీ జనయిత్రి నూఱడింపుము.”

అట్లు మరణోన్ముఖుడై, తదవసరోద్భూతనిరాశావేశ సంకలిత నిశ్చలచిత్తుండై పలుకు హసేను నభినందించుచు బాశ్చీ యిట్లు పలికెను—

“ఆర్యా! నీధైర్య మెంతయుం బ్రశంసనీయము. నీవింక మరణింప సంసిద్ధుండవుగమ్ము.”

అట్లు పలికి, అనేక కంఠవిలుంఠనాసమర్థమగు ఘోరతరచాపమును బాశ్చీ సారించెను.

“హా! ప్రేయసీ! మత్ప్రియపుత్రీ! నన్నుం గడసారి యాలింగన మొనరింపుండు. ఇదె పోయెద, సెలవిండు; దయామయుండగు పరమాత్ముండు మీకు హితమాచరించుగాత!”

కదీస్ఖారుఁ డట్లు పలికినంతనే, ప్రకంపితశరీరయయ్యు జులేఖా ధైర్యధుర్యయై, తదవసరోద్రేకపూరితచిత్తయై విస్ఫారితారుణనేత్రయై దీపించి, ధైర్యాతురసంభరితస్వరంబున నిట్లులనెను.—

“జనకా! ఒక్క క్షణ మాగుము. ఓయీ! కార్యశూరుఁడా! చూడుము మీ యంగుళీయము! ఈ యపూర్వలాంఛన మపూర్వమహిమోపేత మగునేని, తక్షణ మావలకుఁ బొమ్ము!”

ఆ కాంత ఖలీలుఁ డొసంగిన యుంగరము ప్రదర్శించెను. రాజభటుఁ డద్దానిఁ గాంచి, దగ్గఱకుఁ బోయి పరిశీలించి, యందలి గోళమును తదితరాపూర్వసంజ్ఞలను గాంచి భయసంభ్రమాకులుండై, జులేఖాను వెడఁగుఁదనంబునం దిలకించుచు నట్టె నిలిచిపోయెను. అంతనా కన్నియ యిట్టులనెను—

“వెడలుము! నీ వికఁ దడయ నవసరము లేదని గ్రహింతువు గదా.”

ఆ భయంకర ప్రభుత్వాధికారి తోడనే సవినయముగ సలాము లాచరించి, యనుచర సమేతుఁడై నిష్క్రమించెను. జులేఖా యమందానందకందళితగాత్రయై రయంబున విస్మయానందపరవశులగు నిజ జననీజనకులను గాఢాలింగన మొనరించెను!

౧౬

మూఁడు చువ్వలు

కదీస్కారుని గృహమునకు జొచ్చిపోయిన సమయముననే, ఖలీలుఁడు జనీజరీల తావునకుఁబోయి, అచటి ప్రధానద్వారము తట్టెను. ఆద్వారముచెంతనే, ఆసైనికులు కోరు మరతులు ప్రదర్శింపఁబడి యుండెను. అద్దానిం గాంచినంతనే, తురుష్క యువకుఁడు క్రోధవివశుఁడై, శతధాభిన్న మొనరింపఁబోయెను. కాని, అట్టి ప్రవర్తనము అనుచితమని యెంచి చూచుచుండఁగనే, సింహద్వారమున నందు చిన్న తలుపు తెఱచి, తద్ద్వారపాలకుఁడు ఖలీలునిఁ గాంచి, "నీవెవ్వఁడవు? ఎందుల కరుదెంచితివి?" అని ప్రశ్నించెను. ఖలీలు డిట్టు లనెను.—

"మీ సర్వసైన్యాధిపతియగు ఆగాతో మాటాడవలయు. నన్ను సత్వరము కొని పొమ్ము."

"ఇం దెవ్వరు ప్రవేశింపరాదు. జనీజరీలు తమ సానికలను విసరి వైచిరని యెఱుంగవా?"

"నగరమంతయు నెఱుంగును. కాలయాపన మొనరింపక, నాకు దారి యొసంగుము: లేదేని, నిన్నుఁ బరిమార్చియే పోయెదను."

అట్లు పలుకుచు ఖలీలుఁడు పండువెన్నెలయందుఁ దళతళ మెఱయు కరవాలము రయమున నూడదీసెను. ద్వారపాలకుఁడు సహజముగ ధైర్యవంతుఁడు, అమితబలశాలి: దీర్ఘకరవాలమునే గాక, భయంకరమగు తుపాకిం గూడ ధరించియుండెను. కావున, ఒక్క యువకుని బెదరింపులకు వాఁడు చలింప నవసరములేదు. ఐనను ఖలీలుని అపూర్వగాంభీర్యము భటుని వినమ్రము నొనరించెను. వాఁ

డంతట చకితుఁడై, ముగ్ధుఁడై, వినయవిధేయుఁడై, సగౌరవముగా నిట్టులనెను.—

"ఆర్యా! అల్లదే దీప రాజము దేదీప్యమానముగ వెలుఁగుచున్నది. అయ్యదె ఆగా యాగారము. ఇటు పొమ్ము."

ఖలీలుఁడంత మందహాస మొనరించి, బరువైన బంగారు నంచి వానికి బహుమాన మొసంగి, లోనికిఁ బ్రవేశించి, వాఁడు చూపిన మార్గము ననుసరించెను. ఆగా మందిరము చెంత నొక భటుఁడు వివిధాయుధధారియై కావలియుండెను. కాని, ఎద్దియేని అత్యవసర కార్యము లేక ఆతఁడు ప్రథమద్వారము నతిక్రమించి రాఁజాలఁడని యెంచి, వాఁడు వారింప కూరకుండెను. ఆ కారణమున ఖలీలుఁడు సులువుగాఁ దన్మందిరాంతర్గతుఁడాయెను. అనంతర మాతఁడు విశాల సోపాన పరంపరనారోహించి, మేడమీఁదకుఁ బోయెను. అచట మఱి యిరువురు దౌవారికు లాతనిఁ గాంచియు, సురాపానము తలకెక్కుటచే, మూఁగవాండ్రవలె మిన్నకుండిరి. ఖలీలుఁడే వారినిఁ బ్రశ్నింప, ఆగా యుండిన మందిరము వారు చూపించిరి.

ఖలీలుఁ డొక విశాలమందిరము ప్రవేశించెను. ఆసభాభవనమునం దున్నతాసనమున సర్వజన భయంకరుండగు జనీజరీ సర్వసైన్యాధీశుఁడు దర్పమొప్ప నాసీనుఁడై యుండెను ఆతఁడు వీరజనోచిత వస్త్రధారణ మొనరించి, శిరమున నొక టోపీ మాత్రము తాల్చియుండెను. ఆయుష్ణీషము మనోహర లాంగూల విరాజితంబై, సువర్ణ బాలచంద్ర లాంఛన దీపితంబై యుండెను. తల్లాంఛనంబున నొక మనోహర సువర్ణ దర్వి వెలుఁగుచుండెను. ఆగా ఏఁబదియేండ్ల ప్రాయము వాఁడు; సమున్నతాకారుఁడు, దృఢగాత్రుఁడు, గంభీర వదనుఁడు కూడనై యుండెను. జనీజరీ సైన్యము నందలి వివిధసైనికోద్యోగు లిరువదిమంది చుట్టును సోఫాలపైఁ గూర్చుండిరి. వా

రందఱి చేతులందును ధూమనాళము లిమిడియుండెను. అందఱి మెదుటను మేజాలపై కాఫీ మగ్గుతు మొదలగు మనోహర పానీయ ములు గూడ నమరి యుండెను.

అపరిచితుఁ డగు ఖలీలునిఁ గాంచినంతనే, తత్సభాసను లందఱు విస్మయపరులైరి. ఐనను, ఆయువకునియనూన గాంభీర్యౌ దార్యగర్భిత సమున్నత మనోహరాకారముఁ గాంచి చకితులై, కుపిత స్వాంతులు గాక, వారట్లె వీక్షించుచుండ, ఖలీలుఁడు తా నరుదెంచిన తలుపు మగుడవైచి, వారి మధ్య కేగుచు, నావిప్లవ కారుల ధైర్యమెంతటిదో, వారి హృదయమెట్టిదో యరయుట కోయన, నాయా నాయకుల నొక్కసారి కలయంజూచెను. ఆ దళ వాయులట్టులే విభ్రమ విస్ఫారితనయనులై పరికించుచుండ, ఖలీ లుఁడు ఆగాను సమీపించి, నిశ్చలగంభీరస్వరమున నిట్లు ప్రశ్నించెను.

"జనీజరీ విప్లవమునకు నీవు నాయకత్వము వహించితివట నిక్కమా!"

"ఇట్లు ప్రశ్నించుటకు నీవెవ్వఁడవో, నీకుఁ గల యధికార మెద్దియో ఎఱింగింతువేని, సమాధాన మొసంగఁబడును."

ఖలీలుఁ డంత గర్వగాంభీర్య విస్ఫురిత వీక్షణంబు ఱఱపి "నీప్రశ్నల కుత్తర మొసంగ" నని విస్పష్టముగఁ దెలిపెను.

"కాని, నీవెవ్వఁడవో, నీ కాకెఁ గత మెద్దియో యరయకుండ నిన్ను మారహస్య సమావేశమున కెట్లు రానిత్తుము!"

"మీప్రశ్నలను సరకు చేయను. నాయాశయ మెట్టిదైనను, తప్పక కొనసాగును. మీ హృదయములు నాకుఁ గరతలామలకము లని యెఱుంగుఁడు. ఈ విప్లవమునకు మీరు కారకులు కారు. ఇత రులు రగులజేసిన ఈదుష్టవిప్లవమునకు మీరు బలవంతముచే నాయ కత్వము వహించితిరి. ఇంతకంటె యవివేకముందునా! బలవంతులు

ధైర్యవంతులు, ప్రభుభక్తి పరాయణులును అగు మీవంటి ప్రముఖులు యుక్తాయుక్తముల నరయక, తీవ్రపాటున నమిత ప్రజా నష్టకరం బగు నిట్టి నికృష్టకార్య మొనరింపఁ గడంగుట కంటె, హీనత్వ మిం కొకటి యుండునా?"

జనీజరీ నాయకుల హృదయ మర్మమరసి ఖలీలుఁడు సముచిత తీవ్రోపన్యాస మొనరించుటచే, వా రెల్లరు నిస్తేజులై, నిర్వీకారులై, ఆలోచనాపరులై ఖలీలుఁ డెవ్వఁడో, వాఁడేల రావలయునో యను విషయములు పూర్తిగ మఱచిపోయిరి. తన వచన ప్రభావము గుర్తించి, యాతఁడు మగుడ నిట్టులనెను.—

"సర్వసైన్యాధిపా! నీవొక మేటి మగండవని పేరుగాంచితివి. నిన్నెల్లి మార్గమధ్యమునఁ గాంచు నపుడు, "అతి భయంకరులగు నలుబదివేల మంది జనీజరీల కీ మహానీయుఁ డధిగాపు, కాని, నాయకుఁడు కాఁడు," అని పల్కుఁడు నేని, నీ వాక్షణము నన్ను వధింతువు. కాని, యదార్థ మట్టులనేయున్నది! మృగప్రాయులగు సైనికాధములు తలంచునపుడెల్ల నాసికలఁ బాఱవైచి విప్లవ మొనరింపఁ గోరుదు రేని, నీవు నాయకత్వము వహించుట పాడియగునా! ఇయ్యది ధీరజన లక్షణమా? మహానాయకు డొనరింపవలసిన కార్యమా? మూర్ఖులగు దుష్ట భటానీకములకు దాసానుదాసుఁడవై, అంధుని చందమున బాదుషాపై విప్లవధ్వజమెత్తుట ప్రశంసనీయమా? ఆగా! నీ వుదారహృదయుఁడవని యెఱుంగుదు. దుర్వారధీరోదాత్తుండవని యెఱుంగుదు: నిరుపమానతురుష్క సామ్రాజ్యమున కాధారభూతుండవనియు నెఱుంగుదు. అట్టివాఁడవు ఒక్కని మేషమాత్ర మేకాకివై విచారింతు వేని, ఈకార్యము నిక్కముగ నసంబద్ధమనియు వర్జనీయమనియు నీవే గుర్తింపఁగలవు. ఈనావలుకులన్నియు నినుఁబోలు నీవీర వర్యులకుఁగూడ సమన్వయించునని వేఱుగఁ జెప్పుట అనవసరము."

జనీజరీనాయకు లందఱు స్తంభీభూతులై పోయిరి. ఖలీలుని గాంభీర్యము నిరుపమానముగ నుండెను. కనుధారాళముగఁ దోఁచిన యాతని పలుకులు వారి హృదయమున నాటికొనెను. తనవంటి యుదారమానసులతోడనే మాటాడినటు లా వీరుఁడు నటించెను. ఖలీలుని వీక్షణము లొకింత నిరసనముతోఁ గూడ మెళగించి వారి వదనములపైఁ బడుచుండుటచే, సేనానులమానస మొకింత చులుక్క మన, మఱుగుపడిన పౌరుషము రేకెత్తెను. తాము నిక్కముగఁ దమ స్వాతంత్ర్యముం గోల్పోయి, సైన్యమునకు నాయకులై యుంట మాని, దాసులమైతిమని గ్రహించిరి. ఆగా యింకను మౌనముద్ర దాల్చియుండ, తత్సమాన సైన్యాధిపతి యొకఁడు వివేకవంతునివలె నిట్టులనెను.—

"ఈ యువకుని పలుకులు నిక్కముగఁ దోఁచుచున్నవి!"

"ఈ వీరుని పలుకు లసమంజసములు కావు!"

"నిరుపమాన వివేకనిధియగు మన ప్రవర్తనగుణ మొకింత ఈ యపరచితున కలవడినటు లున్నది."

మఱి యిరువురు సేనాను లట్లు వలుక, ఆగా ఇట్టు లనెను—

"ఈ యువకుని వాక్కులు సత్యసమన్వితములై యున్నను, కొంత వెగటుగఁ బలికెను. ఐనను, ఈ పురుషుని గౌరవోదార గంభీరప్రవర్తనముం దలంచి, ఉపేక్షింతము. కాని ఈ మహానగరమును దారుణముగ సంక్షోభింపఁజేయు భయంకరహత్యాపరంపరగుఱించి ఈతఁ డేమనును?"

ఖలీలుఁ డిట్టులనెను—

"అయ్యవి తప్పక గర్హితములే. కాని, నలుబదివేల మహాసైన్యమును శాసించు మహావీరుఁడవు, నీ వేమి చేయఁజాలితి వని, నేను ప్రశ్నింపవలయును."

"హంతకుల నరయుట మాపని కాదు."

"సుల్తాను వారి పనియును గాదు: ఐనను, మీ రా మహాపురుషుని పదభ్రష్టు నొనరించెదరే!"

"రాజు సర్వాధికారి; కావున, బాధ్యుఁడు."

"ఇది నీసిద్ధాంతమగునేని, వ్యక్తిగత ప్రభుత్వము సున్నయగును: లేదేని, పరమాత్మునివలెనే, సుల్తానుకూడ సుస్థిరసర్వశక్తి సమన్వితుఁడు గావలయు!"

ఖలీలుని యుక్తియుక్తవచన ప్రాగల్భ్యముం గాంచి, సభాసదు లెల్లరు ససంభ్రములై, యాతనిఁ గొనియాడిరి. ఆ వింతయువకుఁడు మగుడ నిట్టులనెను—

"ఆగా! నీవనుభవజ్ఞుఁడవు, వివేకవంతుఁడవు, ధర్మపదైక వర్తనుఁడవు. నిన్నును నీ జనీజరీసైనికులను హత్యలకై దూరుట ఎంత సమంజసముగ నుండునో, సుల్తాను వారిని దూషించుటయు నంత సమంజసముగనే యుండునని వ్యక్తమగును. నీ వొనరింపవలసిన కార్యములు కొన్ని కలవు; అట్టులే పాదుషావారు చేయఁగల కార్యములును గొన్ని కలవు. కావున, ఇట్టి విపరీత ఘోరకృత్యములు జరుగునేని, తచ్ఛాఖాధికారులే బాధ్యు లగుదురు."

"అయ్యా! పాదుషావారు బాధ్యులు కారని తప్పక అంగీకరింతును. నా యభిప్రాయము నట్టులే యున్నది."

"ఆ కారణముచేతనే వజీరుఁడుకూడ బాధ్యుఁడు గాఁడని చెప్పవలయు. ఆతనిఁ దొలగించుట యసంగతము."

"ఔను! కాని, కదీస్కారునిగుఱించి యేమందువు!"

"ఆతఁడును బాధ్యుఁడు కాఁడనియే చెప్పఁగలను. తద్రహస్యవిచ్ఛేదనాకార్యపరతంత్రు లందఱు చేయఁజాలని కార్య మాతఁడు మాత్రము చేయఁగలఁడా? ఐనను, రక్షకభటాధీశుఁ డగుటచే,

నాతఁడే బాధ్యుఁ డని యనుకొందము. కాని, మన మొక్క విష
యము మఱవరాదు. సుల్తాను వా రాతని కెనిమిది దినములు గడు
వొసంగెగదా. ఇయ్యది నాల్గవదినము. ఇంకను నాలుగు దినము
లున్నవి. కదీస్ఖారుఁడు మిగుల పరిశ్రమ యొనరించెను: తప్పక
కృతకృత్యుఁ డగుననియే విశ్వసింతును. అంతేగాక, మీరు తీవ్రపడి
ఆ సమర్థకర్మకరుని ఖండింతురేని, వాని ప్రయత్న మంతయు నిరర్థక
మగును. దాన, మన నగరమున కెంతయేని చేటుమూడును. కావున,
నేఁ గోరున దేమన, మన కదీస్ఖారుఁడు పూనిన కార్యము పూర్తి
యగువఱకు మననిండు. మీ మీ సైనికులు యథాప్రకారము
తమ తమ కార్యము లొనరింపవలయునని మీరు శాసింపుఁడు. మీ
కట్టి సమర్థతకలదు: ధైర్యవంతులరై యాచరింపుఁడు. నాలుగు
దినములు కడచి ఐదవ దివస ముదయించుసరికే దారుణరహస్య
కథాకలాపము బట్టబయ లగునని విశ్వసింపుఁడు."

సరససంభాషణాపారీణుఁడగు ఖలీలుఁ డట్లు విస్పష్టగంభీరస్వరం
బునఁ బలికినంతనే, సభాసదు లెల్లరుఁ దమ ప్రవర్తన మసంబద్ధముగ
నుండెనని గ్రహించి, ఉపన్యాసకు నగ్గడించి, ఆగా సహితము
విప్లవము నంతరింపఁజేయవలయుననియే వాంఛించెను. కాని, సైని
కులు తిరుగఁబడుటకుఁ గారణము ధనతృష్ణతప్ప మఱియొకటి కాదు.
వారు నిరూపించు కారణములు కేవలము నెపములు. కావున,
నాయకు లెంత యోచించినను, ధన మలవడినఁగాని, సైనికులు
లోఁబడరు. వా రా కారణమున దురంతచింతాక్రాంతచిత్తులై డిల్ల
పడియుండ, ఖలీలుఁడు త దభిప్రాయము గుర్తించి, శతాధిక గర్వ
సంభరితగాంభీర్యము వహించి, త దుచితస్వరంబున నిట్టులనెను—

"ఆర్యులారా! మీరును మీ సైనికులును గూడ హితవచన
ములు నిరసించి మెలంగుదురేని, త ద్భయంకరఫల మెఱింగించెద

గమనింపుఁడు. అప్పుఁడైన మీ మూర్ఖ్యము తప్పక పటాపంచలగును. సలీముసుల్తాను మిక్కిలి యుదారవంతుఁడు; ఐనను, తన కెట్టి యుపాయము పొరయకుండ, సముచితసన్నాహము లాచరింపఁ జాలని యసమర్థుఁడని భ్రమింపకుఁడు. ప్రసిద్ధయశోభాసురుండగు రెండవ మహమ్మదు సుల్తాను తొల్లి ఈ నగరముపై దండెత్తినపుడు నాఁటి పురజనులగు పాశ్చాత్యులు తమ తమ ధనకనకాదులను భద్ర పఱచికొనుటకై సొరంగములఁ ద్రవ్వికొనిరని వినియుంటిరిగదా. నాఁడు రాజభవనమునుండి భూగర్భమున నొక యపూర్వదీర్ఘరహస్య మార్గము కలదనియు, అయ్యది 'బ్లచరినీసు' ద్వారమునకుఁ జేర్చునని యుఁ బ్రతీతికలదుగదా. అయ్యలారా ? ఏల కంపించెదరు! ఆ ద్వార మెద్దియో ఎఱుంగుదురా ! సర్వజనవంద్యుఁడగు సుల్తానుపై ధ్వజ మెత్తసాహసించిన మీరును మీ సైనికులును అభూతగర్వాతిరేకమున విడిసియున్న ఈ స్థలంబంతయు నా సొరంగముమీఁదనే యమరియున్నదని ఇప్పుఁడైన నెఱుంగుఁడు ! ఆ రహస్య భూరంధ్ర మంతయు భయంకరమగు ఫిరంగిమందుతో నిండియున్నది. పాదుషా వారు దయామయులు : వివేకవంతులు : సహనశీలురు : కావున నిందనుక సహించియున్నవారు. అనలప్రభావ మెఱుంగక అందుఱుకఁ జూచు శలభగణంబువలె, మీరింకను జలము వహింతురేని, మీ రందఱు నిమేషమాత్రమున భగ్గునమండి భస్మీభూతులై పోదురు !"

సగర్వముగ, ధారాళముగ, గంభీరముగ, నిశ్చలముగ నట్లు ఖలీలుఁడు పలికినంతనే, జనీజరీనాయకు లందఱు లోలోనఁ దల్లడిల్లి డిందువడి మిన్నకుండ, నెట్టకేలకు వారినాయకుఁడగు నాగా భ్రాంతి తొఱంగి యిట్లు ప్రశ్నించెను—

"అయ్యా ! నీ వెవ్వఁడవు ? ఇట్టి రహస్యవిషయములు నీ కెట్లు తెలియవచ్చును ?"

"అయ్యా! నీ కర్గమున నొక్క పలు కాడెద: దాన, నాకొలఁది నీ వరయఁగలవు."

ఖలీలుఁ డట్లు పలుకుచు నా ప్రధానసేనాని శ్రవణపుటంబున నేమియో పలికెను. అట్టు లొనరించు ఖలీలుఁడు నిజాధరమున వ్రేలిడి, తోడనే యాగాను వీడి సహజ నిర్లక్ష్యసరణి నల్లన మందిర మధ్యప్రదేశమునకుఁ బోయి యట్టె గంభీరముగ నిలుచుండెను.

ఖలీలుఁ డేమనెనో గాని, ఆగా తోడనే కంపితహృదయుఁడై, అనిమిషనయనుఁడై, ఉద్విగ్నస్వరంబున నిట్టు లనెను.—

"ఆర్యా! ఖలీలు మహాశయా! జనీజరీలను శాంతపఱచు భారము నాయది. ఎట్టులో, నాధనమంతయుఁ బంచియైనను, విప్లవము లేకుండ నొనరింతును. అయ్యా! నీవు వెడలుము. నీ వేగిన యొక గంటలోపున మూడు చువ్వలు చయ్యన మింట కెగయును. దానవిప్లవ మంతరించెనని గ్రహింపుము."

"సైన్యాధీశా! సంతసించితిని. బెదరించి లంచ మొసంగుట నే నెఱుంగను. నీప్రవర్తనమునకు మెచ్చి నేనొసంగు వసదనము వరి గ్రహింపుము." అని పలుకుచు ఖలీలుఁడు ఆరంగుళముల పరిమితి గల చిన్న రత్నమంజూషను జేబునుండి తీసి తెఱచినంతనే, తన్మందిరమును దీపించు దీపరాజ విసర్గతా విరళకిరణజాలములయందు మెఱపుల చందమున మెఱుఁగొందు నపూర్వ నవరత్నములు సేనానుల నయనములు చెదరునట్లు గోచరించెను. ఆగా ఉత్సాహవిశాలాయతవదనుఁడై, తదమూల్యపారితోషికము నందికొనెను. ఖలీలుఁ డంత గౌరవపురస్సరముగా శిరము వాల్చి తన దారినిఁ బోయెను.

కదీస్కారుని వధించుటకు బాళ్ళి ఏగిన సమయముననే, ఖలీలుఁడు జనీజరీ నాయకులతో సంప్రతించెను. అనంతరము, ఇతర రాజనీతిజ్ఞులు కూడ నియ్యకొన వజీరు దత్తబనుపాషాను సుల్తాను

సైన్యములకు నధినాయకు నొనరించి, విప్లవ దావానలము నార్పు భార మాతనిపైఁ బెట్టెను. ఇతర ప్రముఖుల కుచితకార్యముల నియోగించి, ఆయా సమాచారముల సుల్తానునకు లిఖించి పంపి, వజీరుఁడు సభ ముగించెను.

సుల్తాను సైన్యము లేఁబదివేలున్నను, ప్రస్తుతము పదివేల సైన్యము మాత్రము పాషా యధీన మాయెను. గ్రీకుయువకులు జూలియను లూకాసులు పాషా వెనువెంటనే యుండిరి. ఖలీలుఁ డేమాయెనో, ఆవీరుఁ డింకను రాకుండుటకుఁ గతం బెద్దియో యని చింతించుచు వారు పోసాగిరి. ఖలీలునకై నిలుచుట కవకాశము లేదు.

సుల్తానుకుఁ జెందియుండిన పదివేల యాశ్వికదళ మొక ప్రత్యేక స్థలమున విడిసియుండెను. తత్సైన్యాధిపతులు జనీజరీలతోఁ గలియుటకు మానుటకును నిర్ణయించికొనఁజాలక, ఔదాసీన్యము వహించి తటస్థముగ నూరకుండిరి. దల్లబను పాషా సూటిగా వారిచెంతకే పోయెను. యోధజనప్రియుండగు నా మహాపురుషుని గాంచి, మంత్రివర్గము తలం పెఱింగినంతనే ఆశ్వికసైన్యాధిపతు లెల్లరు నాతని నాయకత్వ మామోదించిరి. కాని, సైనికులు కూడ నామోదించినగాని ప్రయోజనము లేదు. వారిలోఁ జాలమంది వీరులు దారుణ రహస్యవధకుఁ బాల్పడిరి. కావున, వారు కూడ నగరరక్షకునిపై క్రోధమూని, వాఁడు తప్పక మరణింపవలయునని కృతనిశ్చయులై యుండిరి. కదీస్కారుని వధించుటకై బాల్చి వెడలిన సంగతి మాత్రము పాషా యెఱుంగును: అనంతర సమాచార మాతఁ డెఱుంగఁడు. కావున నా పాషా ఆశ్వికుల తలం పెఱింగినంతనే, ప్రజాకంటకుండగు కదీస్కారుఁ డీసరికి నిక్కముగ మరణించి యుండునని నిబ్బరముగఁ బలికెను. సైనికు లెల్లరు సంతసించిరి. కాని, ఆ నాయకులలో నెల్లఁ బెద్దయగు దళవాయి పాషాను సమీపించి రహస్యముగ నిట్టులనెను—

"మిత్రమా! ఒక్క విషయ మరయఁ గోరెదను. కదీస్ఖానుని యుదంతము నిజమగునా? లేక సైనికులను లోఁబఱచికొను నెపమున నిట్లు పలికితివా? ప్రధానామాత్యుఁ డెట్టులైనను వానిని రక్షింపఁ బ్రయత్నించునని యనుమానింతును."

"మిత్రమా! అనుమానము వలదు. మేము చూచుచుండగనే, రాజోద్యోగియగు బాక్ని కదీస్ఖానుని వధించుటకై పోయెను. వధానంతరము వాని మస్తకము సులేమాను మసీదుచెంతఁ బ్రదర్శితమగును."

"అట్లగునేని, మేలు: మా సైనికు లెల్లరు నీవు శాసించు తెఱంగునఁ బ్రవర్తింతురు. అన్యథా యగునేని, ఈ సైన్యమంతయు మనలను నిరాకరించి, విప్లవకారులతోఁ గలసిపోవును. అంతటితో సరికాదు. మన ప్రాణములకే యపాయము సంభవింపవచ్చును. అందు, నీపై మఱియుఁ గినిసియుందురు."

"మిత్రమా! సందేహ మేమియు లేదు. కదీస్ఖానుని వధింపవలయునను నాజ్ఞ వీనులార వింటిని: తత్కార్యభారకుఁడు బాక్ని యందులకై ప్రయాణమగుట కన్నులారఁ గాంచితిని. కావుననే, ఇంత నిబ్బరముగాఁ జెప్పుచుంటిని. నగరరక్షకుఁడు మదీయభావుకుఁడు; ఐనను, ప్రజాక్షేమము, రాజ్యక్షేమమును గోరువాఁడ నగుటచే, నేనును ఆమోదించితిని. మిత్రమా! తాళుము. సైనికుల సందేహము నేనే మాన్పెదను."

పాషా యట్లు పలికి, సైనికశ్రేణుల డాసి, ఎలుగెత్తి, సగర్వముగ నిట్లు లుపన్యసించెను—

"సైనికులారా! కదీస్ఖానుఁడు మరణించెనని యెఱుంగుఁడు. మన మీఁద జనీజరీస్కంధావారము సమీపింపవలయును. ప్రసిద్ధమగు

సులేమాను మసీదా మార్గముననే యున్నది. నగరరక్షకుని భిన్న శిరం బచట మీరలే చూడఁగలరు. అట్లు కాదేని, నా వాక్కులు సత్యదూరము లగునేని, తత్పరిహారపూర్వకముగా నా తల మీ కొసంగెద!”

తదుపన్యాస మారుతాహతి సైనికసందోహమహామేఘములు పటాపంచ లాయెను. తదవసరోత్సాహసూచకముగా, వారెల్లరు జయజయధ్వానము లొనరించిరి.

ఈ తెఱంగున సుమారు ఇరువదివేల సైన్యము దల్తబనుపాషా యధీన మాయెను. దుర్జయాశ్వికదళమేగాక, ఫిరంగిదళముకూడఁ దన యధీనమున నుండుటచే, పాషా తనకు భయంబులేదని విశ్వసించి యుండెను. దవ్వ్యాకవ్వ్యల నందు సుల్తానుగారి యితర సైన్యములే తేరువఱకు వేచియుండక, జనీజరీలు నగరముపైఁబడి ఘోరము లాచరింపఁగడంగువఱకు నుపేక్షింపక, తోడనేపోయి జనీజరీదుర్గమును శతఘ్నిబలంబున నిర్భిన్న మొనరించి, పరాక్రమవంతులగు నాశ్వికుల నందుఁ జొరఁబెట్టి, విప్లవకారులు తత్క్షణము సవినయముగాఁ దమ తమ పట్టులవీడి ఆయుధవిసర్జన మొనరింపరేని, ఆ దురాత్ముల హతమార్పవలయునని దల్తబనుపాషా నిశ్చయించెను.

రేయి ఒంటిగంటాయెను. భీకరమహాసేనాముఖంబున దల్తబను పాషా గ్రీకుయువజన మధ్యస్థుఁడై, ఇతరాంగరక్షకజనపరివృతుండై యమితోత్సాహ దీపితాననుఁడై దర్పముప్ప బయల్వెడలెను. భయంకరములగు ముప్పది ఫిరంగులు ధసంధసరవంబు లొనరించుచు నడచెను. ఆ వెనుక నాశ్వికదళము థమథమధ్వానము లొనరింపఁ దొడంగెను. కాల్బల మా వెనుక దడ దడ నడుగులు వైచుచు బోయెను. ప్రజాసంకీర్ణమగు మహానగర మచిరకాలమున దారుణ రణరంగముగఁ బరిణమింపనుండెగదా యని సహజదుర్భర భయార్తి

రేకమున గృహస్థు లెల్లరుఁ దమ తమ గృహంబుల నణగియుండిరి. కొందఱు ధైర్యవంతులు మాత్రము సాహసించి తమ సోరణగండ్లు తెఱచి య మ్మహాసైన్య సంరంభము భయసంభ్రమాకులంబున దిల కించిరి.

గమనత్వరితమున దల్లబనుపాషా యొకింత ముందుగ సులేమాను మసీదు సమీపించెను. తన బావయగు కదీస్కారుఁడు వధ్యుఁడాయెగదా యను విచార మొకవంకఁ జిత్తమును విహ్వాలింప, సైనికుల యనుమాన ముడిగి తన ప్రతిన నిలుచుగదా యను దృఢతమ విశ్వాస మొకవంక నొకింత యుత్సాహ మొసంగ, దల్లబనుపాషా మోమెత్తి తిలకించెను. నిర్మలాభ్రతలంబున సుధాకరుఁ డుజ్వలుండై వెలుంగుచుండెను: ప్రకృతి యంతయు మనోహరమై ప్రస్ఫుటమై శోభాయమానముగ నుండెను: కదీస్కారుని మస్తకము మాత్రము కానరాకుండెను. వంకరతిరిగిన మసీదుగోడ అడ్డియుండునని తలంచి, తద్భాగమును రయముసఁ జుట్టెను. ఐనను, కదీస్కారుని శిరము దృగ్గోచరము కాదాయెను. అంతలో లూకాను ప్రభువుచెంతకుఁ బోయెను. తోడనే, పాషా యిట్టులనెను—

"మిత్రమా! ఈ ప్రదేశముననే కదీస్కారుని మొండితల శూలాగ్రము నలంకరించియుండవలయు: నాదృష్టి హ్రస్వ మగుటచేఁ గాఁబోలు, నాకది తోఁపకున్నది: యువకుఁడవు, నీవు చూడుము."

లూకాను చుట్టుం దిలకించితనకయ్యది కానరాదని బదులాడెను. అంతలో నరుదెంచిన జూలియను గూడఁ గలయఁజూచి అట్టులే యనెను. పాషా క్రుద్ధుఁడై, తీవ్రస్వరంబున నిట్టులనెను—

"ఏమంటిరి? నావలె మీకును దృష్టిమాంద్యమా! కదీస్కారుని శిర మిచట లేకున్న మఱేమి కావలయు? ఆ దురదృష్టవంతుని యుత్తమాంగ మిచట గోచరింపరాదనియే వాంఛింతును. కాని విధి

విధానము!"

"ప్రభూ! ఏనను, నగర రక్షకుని తలయే గాదుఁ మఱే తలయు నిం దెచ్చటను కానరాదు."

జూలియును లూకానును లట్లు పలుక, పాషా మఱియొకసారి చుట్టుం బరికించి, తచ్ఛిరంబు కానరామి, తేజస్సై జీవరహితశిలా విగ్రహమువలె నాసీనుడై యుండ, నాశ్వికదళాధిపతి రయమున నరుదెంచి, "ఆర్యా! నగర రక్షకుని శిర మెక్కడ? ఎక్కడ?" యని వడివడి ప్రశ్నించెను.

కాని దురంత విస్మయాతిరేకమున, నితాంత దిగ్భ్రమముకతంబున, పాషా నిరుత్తరుఁ డాయెను. వికలమైన ఆవీరుని చిత్తమున నొక్క నగర రక్షక శిరంబు గాక, వేయి మస్తకంబులు ప్రత్యక్షమాయెను. సులేమాను పరిసరప్రాంత భూమియంతయుఁ దన్మానసిక వికారోద్భూత విచ్ఛిన్న శిరసహస్రములతో నిండిపోయెను. ఆధీర వరుఁడు విగతధైర్యుఁడై, ఆధీర స్వాంతుఁడు వికల స్వాంతుఁడై, మందునిచందంబున నిందందు వెఱంగుఁ దనంబునఁ గాంచుచు బ్రతివచన మాడకుండుటచేఁ సేనాని తీవ్రముగ మగుడ నిట్లు ప్రశ్నించెను.—

"అయ్యా! మాటలాడవేమి? కదీస్కారుని శిరమెక్కడ? సత్వరము చూపుము!"

"శిరమా! ఏమి! పదివేల మొండి తల లీసీమ యంతటను దోఁచుచుండఁ నొక్క శిరము చూపమందు రేల!"

నిజ యవస్థాను గుణముగా నసంబద్ధముక దత్తబను పాషా యట్లు పలుక, మంచి చెడ్డ లరయ కాతఁ డకారణముగఁ దన్నుఁ గేలి సేయుచుండెనని యెంచి, ఆశ్విక సైన్యాధిపతి క్రుద్ధస్వరంబున నిట్టులనెను.—

"అపహాసమున కిది సమయము గాదు. తరుణ మెఱింగి ప్రవ

ర్తింపవలయు. దీని నెంతయుపద్రవముప్పతిల్లునో గమనింపుము. ఇట్టి యాటలు సాగవని నేను ముందుగనే చెప్పియుంటిని. ఈ సేనా వాహిని కదీస్కారుని మస్తకముఁ గాంచినఁ గాని సంతసింపదు!"

అంతలో మఱికొందఱు నేనానులు వారిని సమీపించిరి. పాషా యొక మహాసీయుని వోలెఁ బ్రవర్తించి తమ్ము మోసగించెనని యను మానించి వారు క్రోధారుణిత నేత్రులైరి. పాషా ప్రక్క నేయున్న లూకాసు జూలియనులు పరిస్థితులు విషమించెనని గ్రహించి, విషయ మెటులున్నను అపహసించుట మాని కర్తవ్య మూహింపవలయునని బ్రతిమాలిరి. పాషా యంతఁ దెలివొంది, సహస్మయముగా నిట్టు లనెను.—

"మిత్రులారా! మిమ్ము మోసగించుటలేదు. నేనుండగనే, కదీస్కారుని వధింపవలయునని వజీ రాజ్ఞాపించెను: తత్కార్యభారము వహించి, నేఁ జూచుచుండగనే బాళ్చి పోయెను. ప్రమాణ మొన రించి చెప్పగలను—"

"అయ్యా! ప్రమాణములతోఁ బనిలేదు. సైనికు లప్పుడే ఘోషింపుచున్నారు! ఏమందువు? అల్లదె యాలింపుము! కదీస్కారుని శిరస్సు కావలయునట; లేదేని నీ శిరంబుఁ గొందురట!"

సేనావాహిని నిజముగ కలంగఁ జొచ్చెను. మహాసముద్రమధ్యమున నవ్యక్తముగ బయలుదేఱి, తద్భవశరంగములు తీరంబుదెస బాఱుకొలంది నధికతరంబై, తద్భంగానీకములు గట్టున కెగసి విఱుగు నవసరమున నధికతమంబై, భయంకర మేఘగర్జితారవసదృశంబై యొప్పు ధ్వానమువలె నా మహాసైన్యమునందు తొలుదొల్త నవ్యక్తకలవర ముదయించి, విజృంభించి హాహాకారములు చెలఁగ, "కదీస్కారుని శిరము! లేదేని, దల్తబను పాషా శిరము!" అను భయంకరనినాద మొక్కపెట్టున ఘోరతరంబుగ వెలువడెను.

దల్తుబను పాషా యవస్థ కడు దుర్భరముగ, కడు నపాయకర ముగ నుండెను: ప్రచండజంఝూమారుతోద్ధూత సముత్తుంగ తరంగ పరంపరావ్యాప్లవంబువలె నుండెను: అశ్వికదళంబులు క్రమముగా నరుదెంచి యాతనిం జుట్టిరి.

ఏమియుం దోపక, "మీరే కదీస్కారుని గృహమున కేగి, మీకసి తీర వాని నేల వధింపరాదు ?" అని సైనికుల నాతఁడు ప్రశ్నింపఁ బోయెను. కాని, దల్తుబను పాషా సహజోదారస్వభావుఁ డగుటచే, నట్టి దురూహ యాక్షణముననే యంతరించెను. అంత నాధీరోదాత్త చిత్తుఁ డతిసాహస మొనరించి విస్పష్టముగ నిట్టు లనెను—

"సైనికులారా ! కదీస్కారుని మస్తకము కానరాదేని, నా తల యొసంగెదనని యంటిఁగదా. కావున నా కంఠము ఖండించి, శాంతింపుఁడు."

"వలదు! వలదు! నాకంఠమునఁ బ్రాణముండ, నట్లు కాఁజాలదు!" అని, యఱచుచు గ్రీకుయువకుఁడు లూకాసు తదవసరోద్భూతధైర్య క్రోధావేశమున విద్యుత్ప్రభావిభాసిత దీర్ఘకరవాలము కేలునం బూని పాషా కడ్డుగ నిలిచెను. రెండవ గ్రీకు జూలియనకూడ నిరుపమాన సాహసోద్దీపితుఁడై, అట్టులే యొనరించెను. వారి యద్భుతప్రవర్తనము పాషాకే విస్మయము కల్గించెను.

అశ్వికు లందఱు నాగ్రహాంతక్రోధఘూర్ణితులైరి. పెద్ద యుద్యోగు లందఱు నొకరినొక రింకొకరు కప్పివేయుటకుఁ బ్రయత్నింతురని వారెఱుంగుదురు. కదీస్కారుఁడు దగ్గరచుట్టముగూడ నగుటచే, దల్తుబనుపాషా తప్పక వంచించెనని వారపుడు గ్రహించిరి. వజీరు పాషా లిర్వు రేకమై, తమ కండ్లయందు దుమ్ముగొట్టి, కార్యసాధన మొనరింపఁ జూచిరని వారు సహజముగా నిశ్చయించిరి. కాని, ఎంతటి విశ్వాసము లేకున్న, దల్తుబనుపాషా యంత నిబ్బరముగా

బలుకును, అంతటి యుపాయకరకృత్యమునకుఁ గడంగును, అని వారు వివేకింపరైరి. చిత్త ముద్రేకించెను: వివేక మంతరించెను: దారుణ ప్రతిక్రియాచరణమే యిఁక మిగిలెను. "వంచకునిఁ బరిమార్పుఁడు! గ్రీకులనుగూడ మట్టుఁడు!

అట్టి భయంకరరవంబు లవిరళముగ నా సజీవపారావారమునుండి వెలువడెను. అందరికంటె దవ్వుననున్న రౌతులు తమకృపాణములు సారించి, గ్రీకులను పాషాను బట్టునెపంబున వడివడిఁ బోసాగిరి. ఆ దురదృష్టవంతున కిఁక దిక్కెయ్యది?

అట్టి సమయమున నెవ్వఁడో యొకరౌతు వాయువేగమున, నారంగ స్థలమునకే యరుదెంచుచుండెను. సైనికులు క్రోధోన్మత్తులై, సాయుధులై, పాషామీఁద కేతేరుసమయముననే, యా రౌతు "నిలుఁడు! నిలుఁడు!" అని ఉచ్చైశ్శ్వరంబున నఱచుచు, తళతళ మెఱయు సునిశితకరవాలముల నొక చీరికింగొనక, వ్యాఘ్రముల భాతి ఘూర్ణిల్లు సైనికులకును తద్భోజ్యపదార్థములకును మధ్యగాఁ బోయి నిజక్రోధవిశాలనయనములు నిప్పులు కుఱియ, నీవింత యేమి యని తీవ్రస్వరంబునఁ బ్రశ్నించెను.

ఆ పురుషుఁడు ఖలీలుఁడే!

"ఈ వింత యేమందువా? మేము ఘోరముగ మోసపోతిమి. వంచకులనుఁ జక్కాడవలయు. అనంతరము, జ నీ జ రీ ల కుఁ దోడగుదుము."

పాషాను జుట్టిన సైనికు లా తెఱంగున నాగ్రహావేశమునఁ బలుక, ఖలీలుఁ డిట్టు లనెను—

"చాలును! జనీజరీలు విప్లవ ముడిగిరి! మీవలెనే వారును రాజభక్తియుతులై యున్నవారు!"

"ఓహో! మఱియొక మోసమా? చాలు? ఈ యాట లిఁక

సాగనేరవు!"

సైనికు లట్టు లఱువ, ఖలీలుఁడు విస్పష్టగంభీరస్వరమున నిట్టు లనెను—

"నేను యథార్థ మాడితి. జనీజరీలు ప్రభుక్వావిధేయులైరి. ఇంకను అనుమాన ముండునేని, నింగినంటు నా చువ్వలం జూడుఁడు!"

౧౭

పునః ప్రయాణము

ఖలీలుఁ డట్టు లనుచుండగనే చువ్వలు చుఱచుఱ మిన్నంటెను. అయ్యది జనీజరీ విప్లవ విరామచిహ్నమని యెల్ల రెఱుంగుదురు. ఒక యరమైలు దూరముననే వెలువడిన తదపూర్వాంబరదీపికలచే నా ప్రదేశమంతయుఁ గడుశోభాయమానముగ విరాజిల్లెను. విప్లవ మంతరించె నని స్పష్ట మాయెను.

సైనికుల విస్మయము వర్ణనాతీతముగ నుండెను. ఒక్క క్షణ మాలస్యమాయె గాని, పాపా ఈపాటికి ఖండితశరీరుఁడు కావలసినదే: జనీజరీలు విప్లవమునఁ బాల్గొనవలసినదే. ఇంతలో ఖలీలుఁ డరుదెంచుటయు, విప్లవాంతకచిహ్నము లతిశీంతగ వెలుంగుటయు సంభవమాయెను. అంతయు నింద్రజాలమువలె నుండెను. సైనికులు విపరీతవిస్మయచేతస్కులై, మూఢాత్ములై, చేష్టలుడిగి చూచుచుండ తదవస్థ గుర్తించిన ఖలీలుఁ డిట్టు లనెను.—

"ఇట్టి యుత్కృష్ట కార్యభారము వహించి తత్సమాచార మెఱిం గింప నరుదెంచిన నేను ఒక సామాన్యదూతను. నేఁ జెప్పున దింకనుం గలదు. సుల్తానువారియందు భక్తిగలిగి మీరు వ్యక్తపఱచిన కార్య

దీక్ష యూరకపోదు. మీ మీ నిలయంబుల కరుగునంతనే, మీ రమూల్య బహుమానముల వడయఁగలరు. మీ రాజభక్తి యొకింత దుడుకుఁదనంబున నొకింత విరసంబైనను, కరుణాసముద్రుఁడగు పాదుషా సైరించి మిమ్ము బహూకరించును.”

“కదీస్కారుని గుఱించి యే మందువు ?”

“కదీస్కారుఁడు వధార్హుఁడు కాఁడు. తన విధ్యుక్తధర్మమునాతడు నెరవేర్చుచున్నవాఁడు. మఱి నాలుగుదినములుకడచునంతనే, మీరే యాతని నుగ్గడింతురు. మీ రిఁక మీ తావులకుఁ బొండు. విప్లవాంతము మీ కెఱింగింపమని నన్నుఁ బంచినమహనీయుఁడే మీకు బహుమానములు చిక్కుననియు గూడ నాతోఁ జెప్పెను. ఆలసింపక పొండు!”

మొండితనంబున నలుగు రైదుగురు మాత్రము కదీస్కారుని మస్తకము కావలయునని యఱచిరి. కాని ఖలీలుని సంతోష సందేశ మాలించిన తదనంతసైనికనికాయ మమందానందాతిరేకమున ఘూర్ణిల్లెను. జనీజరీఁబు విప్లవ ముడిగిరి: తమకు సంభావన ముట్టును: ఇఁక, కదీస్కారునితోఁ బనియేమి ?

తోడనే, ఖలీలు జూలియును లూకాసులును తక్కుంగల పరిజనులును వెంట నరుదేర, పాషా ప్రాణాపాయకరంబైన యా ప్రదేశము నుండి రయంబునఁ బ్రయాణమాయెను. కొంత ద వ్వరిగినయనంతర మాతఁ డిట్టు లనెను—

“ఖలీలు మిత్రమా! నీ కతంబున నా ప్రాణము దక్కెను: కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా వందనము లాచరింతును. కాని, నీ చర్య కేవల మగమ్యముగ నున్నది!”

ఖలీలుఁడు వినమ్రుఁడై మిన్నకుండెను. పాషా యాతనిపైఁ దొంటియట్లు అపూర్వగౌరవానుమానపూరిత వీక్షణములఁ బఱపి,

యిట్లు ప్రశ్నించెను—

"మదీయ స్వాలుఁ డెట్లు జీవించియున్న వాఁడో ముందుగ నెఱిం గింపుము."

"కదీస్కారుని వధించుటకు బాశ్శీకి ధైర్యము చాలకపోవలయు!"

"జనీజరీ విప్లవము ?"

"చిన్నకథ కల్పించితిని. ఆగా చెంతకుఁ బోయి, వారి తావం తయు భూగర్భమున ఫిరంగిమందుచే నింపఁబడి యున్నదనియు, నొక్క యగ్నికణముచే నా మహాసైన్యమంతయు భస్మీభూతమై పోవుననియు చెప్పితిని. ఆగా నన్ను విశ్వసించి విప్లవ మంతరింపఁ జేసెను."

"నీ వభూతపురుషుఁడవు!"

"ఆర్యా! గోడలకుఁ జెవులుండును. తన యవివేకము ఆగాకుఁ దెలియరాదు."

"ఔనౌను. కాని, కదీస్కారుని మీరే యుగ్గడింతు రంటివే! అది యేమి ?"

"అది యొక మిథ్య. అట్టు లనకున్న, సాగదు. కాని, నాలుగు దినములు వ్యవధి చిక్కెఁగదా. కదీస్కారుని యవస్థ నిక్కముగఁ గడు నపాయకరముగా నున్నను, కేవల మాశారహితమైయున్నను, అదృష్టము కలసిరాకూడదా ? అసాధ్య కార్యము లొకప్పుడు సాధ్యము లగును. ఒప్పులకుప్ప యగు జులేఖాను దలంచియైనను, ఆపాటి యసత్య మాడవలదా ?"

"నిజము. కాని, సైనికులకు బహుమానములు లభించునంటివే ! అది యెట్లు ?"

"దాని కేమున్నది! సహజోదారస్వాంతుఁడగు సుల్తాను తనయభి మాన సైనికులకు ధన మొసంగకుండునా! ఆ విషయము నే నెంత

నిబ్బరముగఁ బలికినను, దొసఁగులేదు."

"ఆహా! నీ విజ్ఞాన మఖండము, సుస్థిరము, కేవలము నిరుపమానము. ఈ రేయి మొదటినుండియు నెంతలేసి కార్యము లొనరించితివి! నా వంటి వ్యక్తులకేగాక, సుల్తానువారికిఁ గూడ నమిత సాహాయ్య మొనరించితివే!"—అంతలోఁ దొంటి యనుమానము మానసమున దీపించుటచే, నాతనిపై భావగర్భితవీక్షణముఁ బరపి, దత్తలబనుపాషా మగుడ నిట్టు లనెను—"సుల్తానువారికిఁ గూడ నమిత సాహాయ్య మొనరించితివే! ఇంతటి కార్యశూరుఁడు ఎంతటి మహా సన్మానమునకైన—"

"అట్టి సన్మానము నీ వశమున నున్నది."

"సత్వరము చెప్పుము! ఏమది?"

"మఱేమియులేదు. చారుల నంపి మాయుదంతముల నరయుటకు నీ వొకవిధముగ నొడంబడితివి. నీ వటు లొనరించువఱకు నీ యారామ మందిరముననే మే ముండ—"

"మీ రవశ్యము రావలయు! నీవు కోరునపుడు, నేఁ గాదందునా? ధైర్యశాలులగు నీ గ్రీకులుగూడఁ గీర్తనీయులు. కాని, నేను ముందుగ వజీరుభవనమునకుఁ బోయి—"

"వజీరున కీ విషయములు తప్పక తెలియును. నే నరుదేరునపుడు, వజీరు సపరివారముగాఁ బాదుషావారి నగరునకు బ్రయాణము సల్పుట కాంచియుంటిని. కావున, నీవు నిశ్చలస్వాంతముతో నీ యారామ గృహంబునకుఁ బోవచ్చును. ఉదయమగునంతనే, వజీరు భటుఁ డరుదెంచి ని న్నెంతయు నభినందించును."

యుక్తియుక్తములగు నా పలుకుల కెదు రాడఁజాలక, పాషా ఇయ్యకొనెను. కాని, తాను తన నగరమందిరమునకు మాత్రము ముందుగఁ బోవలయునని యాతఁడు పలుక, ఖలీలుఁ డిట్టులనెను—

"ఆర్యా! అట్టులే కానిమ్ము. నా గ్రీకుమిత్రులు గూడ నీ వెంటనే యరుదెంతురు. నేను ఈలోన నాకీ యశ్వము నొసంగిన మిత్రున కీ వాహనము నొసంగి, మన నౌక నిలిచియున్న తావున మిమ్ము రయంబునఁ గలసికొందును."

అంత గ్రీకులు కూడ సముచితభాషణములం దమ కృతజ్ఞత వెలి బుచ్చిరి. అనంతరము వా రొకవంకను, ఖలీలుఁ డింకొకవంకను బోయిరి.

ఖలీలుఁడు కొంత దూరమేగి, ఒక చిన్న సందు తిరిగి తేజిడిగ్గెను. అచట నొక గుఱ్ఱపువాఁడు వేచియుండెను. ఖలీలుఁ డిట్లు లనెను.— "సదకా! మాటాడకుము. నేఁ బంపిన పని లొనరించితివా?"

"చిత్తము!" అధికాలాప మా వీరునకు నసహ్యమని యెఱింగిన వాఁడగుటచే, వాఁడట్లు లేకవచనమాత్ర సమాధాన మొసఁగెను. ఖలీలుఁ డిట్టులనెను.—

"నేఁ జెప్పిన చొప్పున నీవును తదితరులును గూడ నేఁ దెలిపిన స్థలంబున కంటియుందురు గదా? నిరంతరము ప్రమత్తతతో నిగూఢము గావలియుందురు గదా?"

"చిత్తము!"

"నేను సన్నయొనరించు నంతనే, మీరు కావింపవలసిన కార్య క్రమము మీకు లెస్సగఁ దెలియునుగదా?"

"చిత్తము!" అని పలుకుచు నా సేవకుఁడు రెండు మూడంగుళ ముల చిన్నడబ్బి యొకటి ఖలీలున కొసంగెను. ఆ వీరుఁడు సంత సించి, వానికి సెలవొసంగి, తాను వేఱొక మార్గమున కదీస్కారుని గృహంబుదాసి, అచటి సేవకు నొకని జీరి, లాఖొరసముద్రితంబగు నొక కమ్మ నొసంగి, తోడనే వెనుదిరిగి నదీ ఘట్టమునకు రయంబునఁ బోయెను. తదుత్తర నిమేషముననే, గ్రీకు యువజన మధ్యస్థుఁడై పాపా

గూడ నరుదెంచెను. ఆక్షణంబ వారందరు నానాకాయాధ్యులై, మనో హర జలవిహార సౌఖ్యమనుభవించిరి. పాషా యిట్లు లనెను.—

"ఖలీలుఁడా? ఈ రేయి ఎంతటివైపరీత్యములు సంభవించెను? నీ వెంత సాహసోదారముగఁ బ్రవర్తించితివి! నీ యద్భుత—"

"పాషా! గతవృత్తాంత మింకఁ దలంపవలదు. మన కష్టములు గట్టెక్కెనుగదా. అమిశ్రశాంతసౌఖ్యాలవాలమగు భవదీయారామ సౌధము మాత్రము నీకు స్మరణీయము."

"నా మందిర మనునంత నే జ్ఞప్తికివచ్చెను. మీరు మగుడ నా యతిథులగుచున్నవారు. మీ నిరుపమాన ప్రవర్తనముఁగాంచి, మీ ప్రణయ మనోరథముల నిరాకరింపఁజాల. ఖలీలుఁడా! నీ వ్యవహారము నా యధీనము కా—"

"ఔను. జులేఖా తలిదండ్రుల యనుమతి వడయవలయును."

"కావునఁ నే నీ గ్రీకువీరుల గుఱించియే చింతింపవలయు. మీ వంశ గౌరవభాగ్యములను నే నింక ననుమానించుట యసంబద్ధము, అవివేకము, ఐనను, మనము లోకాతీతులముకాము. కావున ఖలీలుఁడా! భవదీయోపదేశానుసారముగ మదీయ భటుల నంపువాఁడను. లూకాను జూలియనులారా! ఇచ్చటి మీమీ యుదంతముల లిఖించి, జననీజనకుల యనుజ్ఞ కోరుఁడు. సేవకులు రేపే గెదరు."

గ్రీకు యువకు లమితానందపరవశులైరి. తలిదండ్రులు తప్పక ఆమోదింతురు. డెందమునఁబొంగు సంతసమును వారు సముచితముగ వ్యక్తపఱచిరి. ఇట్టి శుభపరిణామమునకు ఖలీలుఁడే ప్రధానకారణ మగుటచే నాతని వారెంతయు నుగ్గడించిరి."

"కాని, అంతవఱకు లోకమర్యాద—అట్లు చెప్పఁబోవు పాషాను ఖలీలుఁ డిట్లులనెను—"

"నతిక్రమింపవలదు. మన మిప్పటియట్లు ప్రత్యేక మందిరము

లందే యుండనిమ్ము. పాషా! నీగౌరవమున కేకొంతయు రానీక మెలంగుదుమని యెంచుగుము."

"ఆహా! ఏమి నీబుద్ధివైభవము! మీవంటి యుదారపురుషులు నాయతిథులగుట నాకెంతయు నానందదాయకము. ఖలీలుఁడా! నీకథ లెంత రసపూరితములు! వినుకొలఁది వినవలయునని యే యుత్సాహము పొడముచున్నది. నాయర్థాంగి యమితాతురముతో నీకథకై నిరీక్షించుచుండును."

"ఆర్యా! నాశక్తికొలది మీకానంద మొదఁగూర్పఁ బ్రయత్నింతును."

పాషా సాభిప్రాయముగా నవ్వి యిట్టులనెను.—

"కాని జులేఖా లేని కారణమున, నీ భావౌన్నత్యము డిందుపడునేమో సుమా!"

"ఆర్యా! ఆ కన్నియ భవదీయ దర్శనార్థము రేపరు దెంచునని విశ్వసింతును."

భయంకర విప్లవము కడు సుళువుగా నంతరించుటచేఁ బాషా మానసము పరమానంద సంభరితమై యుండెను. తురుష్కప్రభు నా కారణమున హహాహా యని నవ్వి యిట్టు లనెను.—

"ఈచతురజ్ఞుఁడు వివిధ దుస్సాధ్యకార్య నిమగ్నుఁడై యుండెనని భ్రమించితిని; కాని, తన ప్రేమనిధానముగు కన్నియను మఱవలేదే! ఈ చోద్యమాలించునంతనే, నా యిస్మిలిడా తప్పక స్మేరాసన—"

"వలదుఁ వలదు. స్త్రీజాతికెల్ల నలంకార ప్రాయముగు నా మహామానిని, నేను జులేఖా సందర్శనార్థమే యరుదెంచితినని యాలించు నేని, అట్టి యనుమాన మైనను స్ఫురించునేనిఁ సహింపఁ జాలదు. నా హృదయము నీవు లెస్సగ గ్రహించితివి: కాదనఁజాలను, కాని, ఇస్మిలిడా నతీమణి మాత్ర మెఱుంగరాదు."

ఖలీలు: మిత్రమా! నీ పలుకులన్నియు వివేక పుంజములు. ఔను. సుప్రసిద్ధ వీరులు సుప్రసిద్ధ సుల్తానులు నగు ఉస్మాను, మురాదు, బైజీదు, రెండవ మహమ్మదు మొదలగు వారల గుఱించి యింత ధారాళముగా నవిరళముగా ప్రసంగించు వైజ్ఞానికుఁడు వేఱువిధముగ నెట్లు మాటాడును? కోమలాంగియగు నా కాంత కేవలము రూపొం దిన కోమలత్వమే యనఁదగును, సుగుణమని చెప్పనొప్పును, సౌశీల్య మని నుతింపవలయును. నా హృదయారామమునందలి మనోహార మగు గులాబిగదా, నా మనోహారిణి!"

ప్రభురాణి శీలము సమగ్రముగ నెఱింగిన ఖలీలుఁడును గ్రీకులును తదనంబద్ధాలాపముల కెంతయు లోలోన నవ్వికొనిరి. జూలియను ఖలీలులు ఆ మానవతి శయ్యామందిరము కాంచియుండిరిగదా. లూకాను అంతటిభాగ్యము నోచికొనకపోయినను, ఆ క్రీడామందిర మున కాతఁడే ప్రప్రథము మాహాయమానుఁ డాయెననియు, అట్టి మహాసనమయమున పాషా పాదరక్షలవలన విఘాతము ఘటిల్లెననియు నరసియే యుంటిమి.

నాక యంతలోఁ గ్రయ్యచొచ్చెను. వారందఱు నేలకు డిగ్గి క్రమముగా మందిరాంతర్గతులైరి. ఎప్పటియట్టులు యువకులు మువ్వురు తమ తమ గదులలోనికిఁ బోయిరి. కడు నలసియుండిన ఖలీలుఁడు మఱియే విచిత్రకార్యమున కుద్యమింపక, శీఘ్రముగా శయ్యాగతుఁడై నిజహృదయాపహారిణి జులేఖాను దలంచుచు నిద్రా పరుఁ డాయెను.

భయంకర జనీజరీ విప్లవ మంతరించెననియు, తమ ప్రియులు మగుడ నరుదెంచిరనియు నెఱింగి, తెరజాగుల్లెల్లరు లమందానందము నందిరి. పాషా నాఁటిగాఁ దన కాంచనసదనమునకే పోయెను. తురుష్క ప్రభువు కేవలము మిథ్యాప్రగల్భుఁడు కాకున్నను, ఖలీలుని

ప్రాముఖ్యత సాధ్యమగునట్లు మఱుగుపఱచి, తన ధైర్యస్థైర్యములకు వెఱచియే జనీజరీలు గతాహంకారులై లోఁబడిరని తన భార్య విశ్వసించువిధంబున నాతఁడు తత్కథాక్రమ మెఱింగించెను. అంత నా కాంత జులేఖాగుఱించి ప్రశ్నింప, దానా కన్నియను జనకుని గృహంబునకుఁ జేర్చితిననియు, అనంతరవృత్తాంత మేమియుఁ దెలియదనియు పాషా పలికెను. దాన జులేఖా ఖలీలుల ప్రణయ మంతరించెనని విశ్వసించి, ఆ నవమోహనాకారుఁడు మగుడఁ దన మందిరమున కేతెంచి నందుల కా కామిని యనిర్వచనీయానందము ననుభవించెను. తురుష్కయువకుని రాకకుఁ దగు కారణము పాషా చెప్పఁడాయెను: కాన, దన సౌందర్యమే యీ మోహనాంగు నాకర్షించెనని, ఆ కులుకులాడి మఱి మఱియు సంతసించెను.

మఱునాఁడు మధ్యాహ్నసమయమున వజీరుయొక్క సేవకుఁ డరుదెంచి, యమూల్యములగు పెక్కు బహుమానములును ఒక జాబును గొనితెచ్చెను. రాజధాని మహావిపత్సాగరమున మునింగి యుండిన సమయమున దత్తబనుపాషా యొనరించిన గొప్పసేవ నుగ్గడించుచు వజీరుఁ డాలేఖ లిఖించి యంపెను. పాషా సహజముగా సంతోషపరవశుఁడై తత్సేవకున కుచితసత్కారము లొసంగి యంపెను.

జూలియను లూకాసులు తమ ప్రణయోదంతములను వ్రాసి పాషా సేవకుల కొసంగిరి. ఆసేవకులు తోడనే ప్రభునాజ్ఞ ననుసరించి ప్రయాణమైరి.

ఆ సమయముననే, కదీస్కారుని తనయ జులేఖా యరుదెంచెను. పాదకునిఁ బొమ్మని రయమున కదీస్కారుని గృహము డాసి, అచ్చటి సేవకునకు ఖలీలుఁ డొసంగిన జాబునం దుండిన సమాచార మియ్యదె!

౧౮

గులాబీపండుగ

దివాసమయమునఁ బాషా పుత్రికలును జులేఖాయును పరస్పర సంభాషణా పరతంత్రలై, హాయిగ నుండిరి. ఇస్మైలిడా నిజమనోభవాలోచనానిమగ్నయై యుండెను. యువకులు చతురంగాదివినోదములఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండిరి. దత్తబను పాషా యొకానొక కార్యము తలపెట్టి రాజధానియందలి తన మందిరమునకుఁ దత్కార్యార్థము సేవకు నంపెను. తత్పరిణామము శీఘ్రముగ వ్యక్తమాయెను.

మధ్యాహ్నము తిరిగినంతనే, రాజధానినుండి పెక్కండ్రు కర్మకరు లరుదెంచిరి. అనంతారామప్రదేశమునందు వారు చిన్న చిన్న మందిరములు నెలకొల్ప నారంభించిరి. కొందఱు చక్కనిగుడారములు నిర్మింపఁ దొడఁగిరి. మఱికొందఱా యారామపథంబుల కిరుకెలంకుల సముచితస్థలంబుల నాసనములఁ బఱుపఁ గడఁగిరి. వనపాలకులు కొందఱు అతిశయిల్లు పెరిగిన వృక్షశాఖలను రమ్యతోరణములుగను, చక్కని చాందనీలగను వంచికట్టిరి. లెక్కకు మీఱిన గులాబిచెట్లను వివిధప్రదేశములఁ బహుతెఱంగులనిల్పి, నా ప్రదేశముం గడు మనోహరముగ నొనరించిరి. తదారామవాటిక లన్నియు బల్లలు కుర్చీలు సోఫాలు మొదలగు వస్తుచయంబులతో నిండి, చూడ వేడుకగా నుండెను.

ఆ మందిర కాంతాజనంబులు విషయ మెద్దియో యెఱుంగకున్నను, సందడి దండిగ నుండుటచేఁ దమ కవాటపత్రములఁ దెఱచి పరికింపఁ దొడంగిరి. తద్బహుళ ప్రయత్నములఁ గాంచి యచిరకాలమునఁ బెక్కండ్రు అతిథులు రావలయునని హైరజాగుల్నేరులు గ్రహిం

చిరి. కాని, యట్టి ఉత్సవావసరమునఁ దమకు బంధవిమోచన మగునా, తాముగూడ హాయిగఁ దిరుగఁగలమా యని ఆ సుందరీ మణులు సంశయబాధితాత్మలై యుండిరి. ఇస్మైలిడా మనోభావ మన్యథా పరుగిడుచుండెను. తన నాథుఁడు తనకుఁ దెలుపకుండ నట్టి ప్రయత్నములేల ఒనరింపవలయునని ఆమె యాగ్రహాయత్తచిత్తయాయెను. కాని, వివిధకార్య రచనాపరాయణుఁడై యుండిన పాషా కానరాకుండుటచే, దనయుఁడుక వెలిబుచ్చుట కవకాశము లేక పోయెను. అంత నాయింతి కొండొకవిధంబునఁ జింతించెను. ఈ యుత్సవసందర్భమునందే, దనచిత్తచోరుని ఖలీలునిఁగాంచి సరస సంభాషణ మొనరింపనగునని యెంచి, ఆ మదవతి యమందానంద మందెను.

సాయంకాల మారుగంటలు సమీపించుసరికి, ప్రచండభానుఁడు ప్రశాంతుఁడగుచు, ప్రదేశమంతయు శీతలతరంబై యొప్ప, చల్లని పిల్లవాయువు లల్లనలేచి, బాస్ఫరజలవిహారము మనోహరతరం బొనరించెను. నౌకలు పుంఖానుపుంఖములుగఁ దోఁచి యొక్కటొక్కటి పాషా మందిర పరిసరఘట్టమున నిలువనారంభించెను. వివిధప్రాయంపుఁ గులీనులు, పురుషులు స్త్రీలునుగూడ, నానాహూయమానులై యరుదెంచుచుండిరి. మేలిముసుంగులు ధరించిన యువతులు వివిధ రుచిరాంబరములఁ దాల్చి యపూర్వసౌందర్యముతో నలరారుచుండిరి. సుకుమారులగు చుట్టంబుల సౌకర్యార్థ మచ్చటి పరుషశిలామయ సోపానములు రమణీయములగు మెత్తని మొకములచేఁ గప్పఁబడి యుండెను. ఆ బాట కిరుకెలంకుల నపురూపమగు గులాబులు శోభాయమానముగ నలంకారపూర్వకముగ విరాజిల్లుచుండెను.

అంత కొంకింత పూర్వమే దల్లబను పాషా తన ప్రాణకాంత చెంతకుఁ బోయెను. ప్రభుపత్ని ప్రసన్నచిత్తయై, మధురమందహాస

విరాజితాననయై తన మగనికి సుస్వాగత మొసంగెను.

"మనోహారిణీ! మన సేవకు లొనరించు మహత్తర ప్రయత్నములఁ గాంచియే యుందువు. నీకమిత విస్మయానందంబులు కల్గింపఁ గోరి, ముందుగ వచింపనైతి. రాజధానియందుఁ జెలరేగిన భయానక విప్లవము సమసెగదా. తద్విజయోత్సాహసూచకముగా నొక యుత్సవము కల్పించితి. ప్రముఖు లందఱు నరుదెంతురు. కావున, నో సుందరాంగీ! మదీయ ప్రతిష్ఠాగౌరవములకు వన్నె తెచ్చునట్లు ఉత్తమోత్తమవసనముల దాల్చి యరుదెమ్ము."

చతురమతియగు ప్రభుపత్ని వల్లెయన, పాషా రయమునఁ దన పుత్రికాసదనమునకుఁ బోయి యిట్టు లనెను—

"పుత్రికలారా! విప్లవము నడంచి, తదఖండవిజయమునకు సాక్షీభూతముగా గులాబీపండుగ కల్పించితి. మీమీ మనోహరాంబరములఁ దాల్చి రావలయు. మీ ముసుంగులు మాత్రము సమముగా నుండవలయునుడీ. మీ పరిచిత పురుషులందు గోచరింతురు: కాని, మీ రెఱుంగనట్టులే, మెలంగవలయు: మన గృహంబున వా రుండిన విషయ మెరికిఁ దెలియరాదు. కొందఱు కొంటెతనంబున నిట్టివిషయములనే యరయఁ బ్రయత్నింతురు. కాన, మీరు తదుచితముగ మెలంగుదురుగాక."

అనంతరము పాషా గ్రీకులు ఖలీలుఁ దుండిన మందిరమున కేగి యిట్టు లనెను—

మన రాజధాని భయంకర జనీజరీ విప్లవమునం బడి మ్రగ్గక నిల్చియున్న కారణమున, తదుత్సాహాతిరేకమున గులాబీ యుత్సవము శోభాయమానముగఁ జేయఁ దలంచితి. పేరొందిన పౌరులందఱుం దమ మిత్రకళత్రాదులతో నరుదెంతురు. మీరును రావలయు. మీరు పోరాని బందుగులు, అమితగౌరవార్హులు, విమల సదాచార

సంపన్నులు. మీవంటి మాననీయుల స్వేచ్ఛాప్రవర్తన మరికట్టుట నా యభిమతము కాదు. ఐనను, మీరు నా పుత్రికను జులేఖాను గాంచునపుడు, పరిచయము లేనియట్టులు సంచరింపవలయును. పరస్పర ప్రసంగావసరమున నూతనాగతులనలెనే మీరును తదుచితము గనే పలుకరించి మెలంగవలయు. ఇట్టు లాడితినని యన్యథా తలంపకుఁడు" యువకులు మువ్వు రందుల కియ్యకొనిరి. పాషా సంతసించి వెడలఁబోయియు, మ తెద్దియో స్ఫురింప, వెనుదిరిగి ఖలీలునిం గాంచి యిట్టు లనెను—

"మిత్రమా! ప్రసంగవశమున జనీజరీ విప్లవము గుఱించి మాటలు రావచ్చును. నీ వావిషయ మంతగ—"

"పాషా! తత్ప్రసంగము వచ్చునేని, నీ కతంబుననే ప్రచండవిప్లవ జలధరంబులు పటాపంచ లాయెనని చెప్పుదును" పాషా యహంకారముం దలంచియు, దాఁ దదనుగుణముగాఁ దాళము వైచుట యెఱింగియు ఖలీలునకు నవ్వు కల్గుచుండెను. కాని, ప్రభువు చిన్నవోవునని యెంచి యాతఁడు సహించికొని, సిర్వికారుఁడై యథాప్రకార మిట్టు లనెను—"పాషా! యోధాగ్రేసరుండవగు నీపేరు తలంచియేగదా, నీవు మహాబలసమేతుఁడవై యరుదెంచుచుంటివని యెఱింగియే గదా, జనీజరీలు విగతధైర్యులై భయవిహ్వాలులై శస్త్రాస్త్రవిసర్జన మొనరించిరి! అట్లు కాదేని, ఆగా కేవలము నామాట పాటించియే లోఁబడునా?"

ఖలీలుని నతిపూరితాలాపములచే నా వృద్ధవీరుని మానసము పొంగెను. అతని సుగుణములఁ గొనియాడి, పాషా మగుడ నిట్టు లనెను—

"మీరు సంసిద్ధులరై యుండుఁడు. అతిథు లరుదెంచు సమయము ననే, మీరును రావలయు. మీరును రాజధానినుండి వచ్చిన

మిత్రులవలెనే దోఁచపలయు."

పాషా యొక్కసారి తన యారామమునం దెల్లెడలఁ దిరుగాడి, సేవకు లొనరించిన ప్రయత్నములఁ గాంచి, సంతసించి, యనంతర మాతఁడు యువకులకడ కేగి, వారిని విడిచి, రయంబునఁ దన యంతిపురంబునకుఁ బోయెను. నిజప్రియాంగన, పుత్రికలు, భగినీ పుత్రికయు వెంట నరుదేర, యతిథులకు స్వాగత మొసంగుటకై పాషా నౌకాశ్రయస్థానమునకుఁ బోయెను. ఖలీలాదులు కొంత దవ్వునఁ దిరుగాడుచుండిరి.

ఆరుగంట లైనంతనే, సుందరోద్యానవన మంతయుఁ బ్రసిద్ధజన సంకీర్ణ మాయెను. పేరువడసిన స్త్రీపురుషులు రెండువంకలనుండి యరుదెంచిరి. అస్తంగతుఁడు కానుండిన దినకరుఁడు మనోహరాకారుఁడై వెలుఁగుచుండెను. తదవసరదృశ్య మసాధారణవైభవముతో నలరారుచుండెను. తద్విశాలారామతరంబునఁ బొడసూపిన తాత్కాలిక సుందరనిలయములు వివిధవర్ణరంజితములై, కమనీయ కనకబాలచంద్రలాంఛన విరాజితములై, ప్రశాంతభానుబింబప్రసరిత సాంద్రసువర్ణకిరణ ప్రవాహప్రభావమున మఱియు శోభాయమానముగ దీపించెను. మనోహరములగు గులాబీపుష్పములు ఒక గుడారమునుండి యింకొక గుడారమునకుఁ జక్కఁగఁ దోరణములు కట్టి యుండెను. గుడారములు, దీపములు, పర్ణశాలలుం గూడ నవిరళ సూనాలంకృతములై నేత్రపర్వములై యొప్పారెను. ప్రణయప్రపూర్ణములగు నపూర్వకుసుమగుచ్ఛముల చేతనే గొన్ని స్థలంబు లలంకరింపఁబడెను. గులాబీయుత్సవము సార్థకనామమగునటులా ప్రదేశమంతయు దన్మనోహరగుఛుచ్ఛములతో నిండియుండెను. పటకుటీరములందును, విహారణపథంబు లందందును అమరిన యాసనములును, వేదికలును గులాబీ సిందూరవర్ణమయమగు మొగములు తొడుగుతో మనోహర

ముగ రాజిల్లుచుండెను. ఎల్లెడల సముచితముగ నొప్పియుండిన యపూర్వపు మేజాలపై నవిరళమనోహరాపూర్వ భోజ్యపదార్థములు నిలిచియుండెను. దత్తబను పాపా మహమ్మదీయుఁ డైనను, మహమ్మదువారి యాదేశముల నెల్ల నాదలఁ దాల్పగడంగు మూఢచాందసుఁడు కాకుండుటచే మధురసాస్వాదనాభిజ్ఞుఁడై రాఁగల యతిథి జనంబులకుఁ గూడఁ దత్పదార్థము నాయత్తపఱచి యుండెను.

ఆ దృశ్యము నిజముగ ననూనశోభాయమానముగ నుండెను. ఏతెంచిన కాంతామణులందఱు వసనాచ్ఛాదితవదనలైనను, దత్సౌందర్యవైభవంబున కావంతయుఁ గొఱంతలేకుండెను. మంజుల చిరుఘంటికారవంబులవలె వెలువడు నాకలకంఠుల కలస్వనహాసములు రమణీయపల్లవాధర వినిర్గతంబులు కావలయునని తెలియుచుండెను. సుందరీజనవదన సుధాకరబింబములు వసనమేఘాక్రాంతము లైననేమి? అపూర్వరూపవైభవ మగణిత శోభాయమానముగఁ దోఁచుచుండెను. మనోహర కుసుమవల్లరీసమాన లఘుతరశరీరలును, గంధగజేంద్ర సాదృశ ఘనతరశరీరలునుగూడ వారు ధరించిన తదుచిత వస్త్రధారణముచే నధికతర దర్శనీయముగ నుండిరి. సంధ్యారాగమధికతరంబగుకొలంది, అపూర్వ మధురసపూరిత కాచపాత్రములు వివృతములగుకొలది, ఆరామవిహార మొనరించు మచ్చెకంటుల మేలిముసుంగులు తన్నికట తరుశాఖల కారణంబునఁ దొలంగ, దృగ్గోచరమగు వదనము లనూన సౌందర్యసముజ్జ్వలవైభవముతో నలరారుచుండెను. తోడునీడవలె వెన్నంటు రసికవరుల కాతెఱంగున నమితానంద మొనఁగూరుచుండెను. ఆకామినులు మగుడ వసనాచ్ఛాదితవదనలగు లోననొక్క మోహపీడనంబు విడుచుటకుఁగూడ నవకాశ మేర్పడుచుండెను.

ఒక సాంద్రతర లతానికుంజము నుండి మనోహర తూర్యారవం

బులు తదవసరమున మంజుల స్వనమున యతిథులకు సుస్వాగతమొసం గెను. తత్సమయోద్భూత శకుంత సంతాన కలకల నినాదములు కూడ సమయానుకూలముగ నుండెను. దినమణి పశ్చిమ కాసార మునఁ గ్రుంకినంతనే, వేనవేలు దీపము లొక్కసారి దేదీప్యమాన ముగ వెలింగెను. ఆ ప్రదేశమంతయు విపులవైభవ సముజ్జ్వలమై, దర్శనీయమై, వర్ణనాతీతమై, యొప్పారెను.

ఉత్సవారంభమునఁ బాషా వనితాజనంబు లోతని నంటియే యుండిరి. దాన వారికిఁ బ్రసిద్ధయతిథులఁ బ్రశంసించు నవకాశము చిక్కెను: దీపారాధన మైనంతనే, యా ప్రభువు తనబోలు నున్న తాధికారులు నడుమ నాసీనుఁడై, హుక్కాగొట్టము చేఁబూని ప్రసంగ మునకు జొంకొనెను. ఇస్మొలిడా మొదలగు వారు తమ దారిని బోయిరి.

ఇందందుఁ దిరుగాడుచుండిన జూలియాను లూకాసులు తమ ప్రాణకాంతలం గాంచి, మనసార ముచ్చటింపఁ జాలిరి. ఖలీలుఁడు నిజప్రియాంగనను డాసి యిట్టు లనెను—

"జులేఖా! మనము కలసియుండ రాదు. ప్రభుపత్ని నాకై తిరుగుచున్నది. నాయుదంతము నీకెఱింగించియుంటి గదా. ఈ సమయ మున నిట్లు మెలంగవలసి—"

"మహాశయా! ఇంత సమాధాన మేల? నీ వొనరించిన మహోప కార మెన్నటికైన మఱపునకు వచ్చునా? నీ ఋణమెన్నటికైనఁ దీరునా?—"

"ప్రేయసీ! ఇట్టి వెడగుమాట లాడవలదు. నే నమితోపకార మొనరించితి నేని, నీవు ప్రత్యుపకార మొనరించియే యుంటివి. భవ దీయ హృదయ పెన్నిధానము నొసంగి, నన్ను ధన్యు నొనరించితివి! ఇందు నాకేమి కావలెను? ప్రాణకాంతా! మనమిఁక నిరవధిక సౌఖ్య

ముచూఱఁ గొందుమని విశ్వసింపుము. నీవిఁక పొమ్ము."

ఖలీలుఁ డట్లు పలికి తత్ప్రదేశ మేకాంతముగ నుండుటచే నట్టి సదవకాశము పోనాడక, నిజమనోహారిణియగు నా పల్లవాధరి మధురాధరామృతము చవిచూచి, తన దారిం బోయెను. ఆలతా కుటీరమునం దవ్వలి కొనయందే, ఇస్మాలిడా వడివడిఁ దిరుగాడుచుండెను. ఆ హరిణేక్షణ ముఖవసన ధారిణియై యున్నను, తన్మనోహర మూర్తి పరిపూర్ణతా సౌందర్యము, గమనవైభవమును, వివరీతమగు వేగిర పాటును గాంచునంతనే, ప్రభుపత్ని కావలయునని తెలియుచుండెను. తను గాంచవలయుననియే ఆ కామిని పరిభ్రమించు చుండెననియు ఖలీలుఁడు గ్రహించెను. సాధ్యమగు నంతవరకుఁ దప్పించికొనవలయునని యెంచి, ఆ వీరుఁడు గయమున వేఱొక వంకఁ దిరిగెను.

ఆరామసీమ యంతయు దీపికా సహస్రంబులచేఁ బట్టపగలువలె వెలుగుచుండినను, హాహా మందిరము మాత్ర మంధకారముననే యుండెను. దీపకాంతి యంతవఱకు బోలేదు. అందుఁ మందిరపుఁ గొనయొందు మఱియు నంధకారగ బంధురమై యుండెను. ప్రభుపత్ని కంటఁ బడకుండఁ బాఱిన ఖలీలుఁ డావంకకే పోయెను.—

"ఈ కాంత నన్నుఁ గాంచునంతనే. తప్పక దూరెను. ఐననేమి? ఆమెను జూచుటకే ఎల్లెడల నిందనుక సంచరించు చుంటినని తెల్పి, నన్నట్టు లుపేక్షించుట పాడిగాదని నేనే ముందుగ నిందింతును. అల్లా! ఇట్టి కపట ప్రవర్తనావసరము గయమునఁ దొలంగుఁ గాక!"

ఖలీలుఁడా తెఱంగున నాలోచనాధీన మానసుండై యుండ, తత్సమీపద్వార మెద్దియో మెల్లగఁ దెఱచినటులాయెను. ఆతఁడు ప్రబోధితుఁడై తిలకించునంతనేఁ యూసవ్వడి యంతరించెను. తోడనేఁ కుతూహలడోలాయమాన మానసుఁడై, మన వీరుఁడు శబ్దముద్భవించిన వంకకు నల్లనఁ బోయెను. అచ్చటి వచ్చిక బయలు మందిరము తట్టు

వాలి యుండెను. అట్టి వాలువలన, భూమట్టమునకు దిగువ నుండిన గదులకు వెలుగు వచ్చుట కవకాశమేర్పడెను. వల్లమున దిగుకొలఁది అంధకారము బంధుర తరంబాయెను. అచటనే అనతిదూరమున నెవ్వరో దీర్ఘమగువ్యక్తి తోచెను. దీర్ఘకాయము, తెల్లనిబట్టలు, ఒక విధమైన పాగాయును చూచి, వాఁడు చిరపరిచితుఁడగు సిద్దీ కావల యునని ఖలీలుఁడు గ్రహించెను. అట్టి సమయమున, అట్టిప్రదేశమున వానికిఁ బని యేముండును? వానిరహస్య మరయవలయునని ఖలీ లుఁడు పొంచియుండెను.

ఖలీలుఁడట్లు నక్కి చూచుచుండ, సిద్దీదొంగవలె విసరునఁబోయి, అత్యంత చేరువనున్న గుడారము ప్రవేశించెను.

వాఁడందుఁ జొచ్చుటకుముందు నిమేషమాత్ర మాప్రాంగణమున నిలిచి తొంగిచూచెను. ఒక్కముహూర్తమే యందుండి, వాఁడు రయమున వెలువడెను. ఆముష్కరుఁడు తొంటితావునకు శీఘ్రతర ముగ నరుదెంచుచుండుటచే, ఖలీలుఁడు మఱింత వెనుకకుఁ బోయెను.

సిద్దీ గోచరించిన తావున, సిన్ను తమ భూభాగమున, నొక దిట్ట మగు తలుపుండెను. నిశ్చలాత్ముఁడగు ఖలీలుఁ డందు రయమునఁ జొరబడెను. ఆధైర్యశాలి యందు జొచ్చినంతనే, అమిత విస్మయా క్రాంతచిత్తుఁ డాయెను. నిశానమయమునఁ దాను రహస్యవిహారణ మొనరించిన పథంబునందలి మెట్లవరుస క్రిందనున్న దారుమయగుప్త కవాటమే అయ్యదియని ఖలీలుఁడు రయమున గుర్తించెను. వీరుని సంభ్రమ మంతరించునంతలో, సిద్దీ యడుగులసవ్వడి శ్రవణగోచర మాయెను. ఆతఁడు తోడనే సిద్దీ వెంచి వెడలినట్టులే యాతలుపువైచి యొకప్రక్క నక్కియుండెను. గ్రుడ్డిగ వెలుంగు నినువదీపవుఁ గాం తిచే నానిర్మానుష్యాంధకార ప్రదేశము చూడ దుస్సహముగా నుం

డెను. అంతలో, సిద్ది రయమున నరుదెంచి నిజచరణబలంబునఁ దలుపు వైచెను. వానికక్షులందు రెండు సారాయి సీసాలును, వివిధ ఫలాది తినుబండారములును నుండెను. ఆపదార్థముల సంగ్రహించుటకే వాఁడటు బోయెనని వ్యక్తమాయెను. తొందరపాటున ఖలీలునిఁ గాంచఁజాలక, ఆయాసంచితార్థములను నేలనిడి, తత్కవాటము భద్రముగ బంధించుటకై తాళము తీయుచు, ఖలీలునిఁ గాంచెను.

ఖలీలుఁ డాకస్మికముగ గోచరించుటచే నా భటుఁడు విపరీత సంభ్రమచేతస్కుఁడై యప్రయత్నముగఁ దాళము పాఱవైచి, దుర్దాంతక్రోధాతిరేకమునఁ దన దీర్ఘకరవాలము సారించెను. కాని, ఆ క్షణముననే మఱియొక కృపాణముకూడ మెఱుపువలె దీపించెను. తదస్త్రధారి ఖలీలుఁడే యని వేఱుగఁ జెప్పనవసరము లేదుగదా. అతఁడు నిరుపమాన గాంభీర్యముతాల్చి, విస్పష్టస్వరమునఁ గఠినముగ నిట్టులనెను—

“ఓరీ! నా మాటల కెదురాడక, వినుము. నాయాజ్ఞ జవదాట సాహసింతువేని, నీవు మనఁజాలవు. నిన్ను ధనవంతు నొనరించుటకును, తగుదండన విధించుటకునుకూడ సమర్థుఁడనని యెఱుంగుము. నీవు తక్షణము—”

కృపాణధారియై, గంభీరాకారుఁడై, దుర్నిరీక్షుఁడై యొప్పు ఖలీలునిఁ జూచినంతనే, సిద్ది చకితుఁ డాయెను. ఆ వీరుఁ డేమి యాజ్ఞాపింపఁగోరునోగాని, ఆరామమునుండి యాకస్మికముగా నాక్రందనములు వెలువడెను. ఖలీలుఁడు మాట లుడిగి వినుచుండఁ నా ధ్వని యధికతర మాయెను. హాయిగవిందు లారగించుచు బరస్పర సంభాషణ సౌఖ్యోన్మత్తులై యుండవలసిన బంధుజనంబుల కంతలో నేమి యుపద్రవము వాటిల్లును? ఖలీలున కేమియుఁ దోపకుండెను. తన కత్యంత ప్రియతమయగు జులేఖా కేమైన నాపద ఘటిల్లెనా

యను భయం బాతని మానసముఁ బీడించుటచే, నావీరుఁడు తన కార్యము మఱచి, సిద్ధిని మఱచి, అట్టి మహాసమయముననే ఆయసాధ్యపురుషుని ఖండింపనైతిఁగదా యని ఆ బానిసీఁడు విచారించుచుండ, నవ్వలి కుటికి, భయసహాయ్యమున శీఘ్రతరగమనుండై యా త్రోవున ఱివ్వన వ్రాలెను.

కాని, భయకారణము లేకుండుటయేగాక, ఎట్టి ధీరస్వాంతునకైన నవ్వు పుట్టించు వింత యొండు సంభవించెనని తెలియవచ్చెను. వింత కడు నంతృప్తికరముగా ముగిసెను. అతిథిజను లందఱు నమితానందభరితులైరి: దాన, బాషాయును సంతోషపరవశుఁ డాయెను: తన మిత్రులను సగౌరవముగా సాగనంపుటకై ఘట్టమునకుఁ బోయెను. ఐహికవీయూషపాన మొకింత యధికతరంబగుటచేఁ గావలయు, స్థూలశరీరుఁడగు నావృద్ధవీరుఁడు చల్లని నీరమునఁ గాలిడినంతనే, కొంచెము దిగి తజ్జలాశయమున దగజారెను. అపాయము లేకున్నను పాషాను జుట్టియున్న నారీమణులు సహజభయాతిరేకమునఁ గెవ్వన నఱచిరి. పురుషులు కారణమరయకయే హాహా యనిరి. ఖలీలుఁ డాలించిన యాక్రందనధ్వాన మయ్యదె! పాషా భటులు రయమున నరుదెంచి, తమ ప్రభువును లేవనెత్తిరి.

అతిథు లందఱు వెడలిరి. ఇఁక దల్లబను ప్రభ్వీప్రభువులును, యువతీయువకు లార్వురును మాత్రము మిగిలియుండిరి. వారందఱు నొక సుందరపర్ణశాలయం దాసీనులైరి. పదునొకండు గంటలు మాత్రమే యగుటచే, వేళయింక నంతగ నతిక్రమింపలేదు. మనోహరశీతలవాతపోతములు మేను సోకి మానసోల్లానము కల్గించుటచే దల్లబను పాషా యాప్రదేశము విడజాలక, మధువు నొకింత గ్రోలి, హుకాగొట్టము చేఁ దాల్చి, ఖలీలునిఁ దిలకించి, కథచెప్పవలయు నని కోరెను.

సంపూర్ణము